

SBORNÍK HISTORICKÉHO KROUŽKU.

* * * * *

Soustava učení Petra Chelčického na základě pramenů.

Napsal Dr. Ant. Lenz.

(Pokračování.)

12. Nemá-li podle Chelčického moc světská ve svých rukou práva zákony dávat, nemá-li moci soudné, pak nemá také výkonné. Ch. se dovolává k tomuto cíli Pisma, anať podle čtenie pomsta Bohu náleží, a zvláště slov Pána Ježíše: „Zhřešil-li by pak proti tobě bratr tvůj, jdi, potresci ho mezi tebou a jím samým atd. ¹⁾ Podle „zápravy Kristovy,“ di tu Ch., „nemajie býti zlí po svém provinění . . . k ničemuž puzení, aniž čímž prikazuje nad nimi mstiti, jediné skrze dobrotivost bratrskou, aby opraveni byli a ku pokání přivedeni. A to jest prostě dobrá správa, podle níž může hříšný milosti Boží dobýti zase, kteréž jest ztratil hříchy svými a muož spasen býti. kdežto zpět podle správy městské všude takovým smrt postavena jest za taková provinění, a jest skutek nemilostivých lidí tohoto světa.“ ²⁾

A opět se dovolává v této věci Ch. Pisma. Ke slovům: „Neposlal Buoh Syna svého, aby súdil svět“ přidává: „aby súdil sviet na zatracenie, ani súdem tvrdým světským, ustavě súdy světské s právy tvrdými, aby se podle těch práv na smrt odsuzovali pro ty hříechy, aneb pro ony věšeli, stínali, pálili, topili, oči lúpali, ruce utínaly a z miest vyháněli, řkúce: Ta práva a ty súdy nám ustanovil Pán, aby chom se tak mstili nad hříešnými, smrt jim činiece, a o statky v súdech se vadiiece.“ ³⁾

Podle Chelčického jest tedy nepřipustná moc trestající v societě lidské, a zakázáno všecko vykonávání soudných nálezů. Ch. nepřipouští jiného trestu, leč jen vyobcování z Církve.

Nade všecko však zavrhoval Ch. trest smrti. Proto se také zle horší na mistry, kteří zastávali jej vůbec, zvláště však na sněmě basilejském. Oni prý činí Boha s dvěma ústy, aby jedněmi řekl: „Nezabiješ“ a druhými „Zabiješ“. ⁴⁾

Avšak Ch. přehléd, že Bůh také velel, by smrti umřela žena v cizoložství dopadená, a by ti smrti zemřeli, kdož se dopouštěli modloslužebnosti. On přehléd, že týž Hospodin, kterýž vyřkl: „Nezabiješ“, také poručil, aby krev toho, kdožbykoli vylil

¹⁾ Mat. 18., 15—17. — ²⁾ Tamtéž. I. 10. — ³⁾ Kniha Výkladuov. Ponděl. letniční. — ⁴⁾ Sieť Viery. I., 70.

krev lidskou, vylita byla.¹⁾ A opět: „Kdoby udeřil člověka, chtěje ho zabiti, smrti ať umře.“²⁾ „Kdoby zlořečil otci svému neb matce, smrti ať umře.“³⁾ A opět: „Jestliže by kdo z úmysla zabil bližního svého a skrze úklady: i od oltáře mého odtrhneš jej, aby umřel.“⁴⁾

Chelčický, zamítaje trest smrti, vyslovil bezděky úsudek zcela důsledný, neboť upírá, že by moc světská byla původu Božského, a tím také zavrhuje, že by zřízené mocnosti vládly na místě Božím. Bůh však jediný jest Pánem života a smrti, a ne člověk. Když tedy odsuzují mocnosti pozemské pro zločiny na smrt, jako náměstkové Boží tak činí. A když jiné tresty ukládají, čili jak Ch. dí: „Když mstí hříchy“, na místě soudce Boha tak činí, a tak zůstává pravda, že Bohu náleží pomsta, nedotknutou. Co by as byl soudil Ch. o státě atheistickém?

Z toho jest také patrné, že slova „z Boží milosti“ mají pro mocnosti tohoto světa veliký význam, ať by byly monarchické anebo republikánské, a nic by zajisté neztratily, kdyby, jsouce od Boha zřízeny, veřejně to také vyznaly.

13. Jako není podle učení Chelčického dovoleno trestati provinilce byť i po odsouzení spravedlivém: tak jest prý také zakázáno všem věrným křesťanům soudní nálezy vykonávat.

A jako se všichni dopouštějí smrtelného hříchu, kdož mají účastenství v panování králů, tak hřeší také smrtelně všichni, kdož drží úřady sem náležející: „Hříšníci jsou všichni, kdož drží úřady, jako rychtáři, biřici, katové.“⁵⁾

V těchto všech věcech nebyli s Chelčickým za jedno ani M. Jan Hus, ani kališníci, ani táboři. zkrátka husité vůbec, neboť ti žádali, aby byli hříchové veřejní stavováni a ovšem také trestáni.

14. Nedopouštěl-li Ch. zločince hrdla odsouditi a smrti trestati, tím méně mohl připustiti, na základě zásad svých, že by moc světská směla válku vypověděti, lid hromadně zabíjeti, zemi pustošiti a občany olupovati. Tou příčinou hlásá také určitě, že jsou všechny války zákonem Božím zakázány. Odkud zle se horší na mistry, že dovolili válku vésti na obranu víry, a i na Husa, když takto píše: „A to berú z tiech úrazov, ktoré sú ostavili po sobě v písniach k utrženiu od prikázanie Božích, zvláště M. Jan Hus o vraždách, o přísahách, o obrazích a o jiných slabeninách kurvy veliké, jichžto ti lidé nenabyli sú z Ducha Ježíšova, ale od vina kurvy veliké, jenž jest mátie smilstvie a ohavnosti zemských . . . protož co sú ti mistři ostavili úrazov na pohoršenie mnohých, toho za pravé nemohú mieti, nebo tie mi piesmy tak sú pobúreni někteří, že tiech knih nenávidí jako pohanských, a mnozi sú se potvrdili ve „vraždách,“ neboť prý těžko jest při tom prikázani: „Nezabiješ“ ustaviti svět v krvi.“⁶⁾

Jinde dí Ch., že měli židé boje s pohany, ale mezi sebou že neměli válčiti, a proto prý křesťané válčíce mezi sebou, převyšují lotrovou poběhlostí bojův pohanských, neboť sú spiti vínem kurvy veliké.⁷⁾

¹⁾ Gen. 9., 5. — ²⁾ Exod. 21., 12. — ³⁾ Exod. 21., 15. — ⁴⁾ Exod. 21., 14. —

⁵⁾ Kniha Výkladuov. Ned. III. po Trojici. — ⁶⁾ Psaní M. Janovi. L. 59—62. —

⁷⁾ Sief Viery. I., 83.

Na jiném místě tvrdí Ch., že sobě křesťané založili moc světskou důvody lživými. a chtěli tělestně vítěziti každý proti svým nepřátelům. a vésti moc proti moci. a každá strana prý se modlí, aby vítězila. A obojí křesťané sú. a obojí nespravedlivě bojují . . . Bůh velí se modliti. a boj vésti vzdaluje se od úmyslu sv. Pavla . . . A ta všecka sběr jednak prý bojuje za zákon Boží (Táborové), jinak aby panstvie královo nehynulo. A ta sběr tiech rot rozdielených slovů prý křesťané. spolu říkávajiece Bohu: „Otče náš, jenž jsi na nebesích . . . A to vždy spolu říkají: „Odpusť nám naše viny, jakož i my odpůstíme.“ A na to každá rota vojska hledá. a hromáždíe je. neminiece odpustiti nižádnému, s koho muož býti . . . Protož jich modlitby veliké rúhanie.¹⁾

Tyto všecky boje svádí Ch. konečně na Antikrista, papeže, jakoby z něho. jako z pramene svého, vycházely. Když byl totiž vyjádřil, že prý duchovní i světská moc ustavila svět proti Kristu, aby se ďablóm klaněl. a aby byl svět podražen pod jich poslušensstvie, a pod jich práva nepravá, odporná zákonu Božímu, aby mocí pudili všecky, kamkoli zámysle. proti Bohu u vraždy a lúpeže: praví. že tím odvedli lid od Pána Jesu Krista. aby jeho nehledal. „Nemož Bóh říci.“ praví Ch. „Nezabiješ. poněvadž šelma velí zabieti, všeti, páliť, stínati. domy, vsi bořiti.“²⁾

Tou příčinou vylučuje také Ch. všecky. kdož na sebe přijali vojačinu a bojovali z účastensstvie s Kristem Pánem.³⁾ Zvláště však kárá Ch. vojačinu na svých spolubratřích Táborech a i na Pražanech. neboť prý zlehčují na svých bojích i velebnou svátost. a činí ji obecnou „nebo i na vojnu chodí s ní (táborští kněží). a tiem mordérům i lúpežníkům tu služie. a obietí Božie jim dávajie. a doma svátost před všemi i najhoršími hříšniky ustavičně slojie. a vždy služie před lidmi. a dávajie všem mordéróm, zlodějóm, lichovníkóm, opilcóm, pyšníkóm . . . naporád.“ Chelčický želá na to. že prý kněží táborští řekli. že nemohou těm vražedníkům. kteříž v boji zabíjejí. z toho svědomí činiti. aniž těm. kteří loupí. jako Pražané a Táboři. a tak prý mistři a kněží oklamávají lid.⁴⁾

Shrneme-li zásady Chelčického o societě občanské v jedno, tož jsou tyto:

a) křesťan nesmí nad křesťanem panovati, nebo moc taková není z vůle Boží. ale proti řádu jeho a velikým hříchem. Odtud jest

b) panující nad křesťany král, kníže nebo velmož ve stálém nebezpečensství zahynouti věčně. Z toho jde. že

c) žádný panovník nepanuje z milosti Boží. a že žádný nemá právě tou příčinou ani moci zákonodárné ani soudné ani výkonné.

d) Ti. kdož jsou účastníci králů v panování. jsou vesměs hříšníci. neboť má vládnouti zákon Boží jediný.

e) Odtud jsou všechny zákony městské, rathuské a císařské zákonu Božímu odporny.

f) Za tou příčinou není dovoleno býti purkmistrem, rychtářem, konšelem. katem nebo biřicem.

¹⁾ Tamtéž. I., 94. — ²⁾ Zpráva o tiele Božím. Kap. 24. — ³⁾ Sieť Viery. Kap. 24. — ⁴⁾ Replika naproti Rokycanovi.

g) K soudům světským se utíkati není dovoleno pod ztrátou věčného života.

h) Není také dovoleno někoho soudně stíhati, trestati nebo dokonce hrdla odsouditi, a tím méně

i) válku vésti a hromadně zabíjeti.

Ale Chelčický jde ve svém humanismu ještě dále, neboť zakazuje jakýmkoliv trestem puditi lidi k dobrému, anoť prý se má vše díti dobrovolně podle Boha.¹⁾

§ 12.

Anarchické a revoluční momenty v učení Chelčického o societě občanské a církevní.

1. Podle učení Ch. jest proti zákonu Božímu, panuje-li křesťan nad křesťany. Proto prý se měl Konstantin, jakmile všel pod viru, vzdáti koruny své a všeho panování. A poněvadž nesmí podle Ch. žádný křesťan míti účastenství v panování nad křesťany, musili by všichni zřízení státní, stavše se křesťany, zastaviti funkce své, jako jsou byli tehdaž konsulové, senátorové, tribunové, čili abychom mluvili podle nynějšího zřízení státního, byli by musili zanechati úřadů svých vladařové v rozsáhlé říši Římské, všichni advokáti, všichni soudcové, ale také všichni biřicové a vykonavatelé soudních rozsudků, musily by býti také staveny všechny spory o zemské věci, byť byly i zcela oprávněny.

Vmysleme se nyní na okamžik v tu dobu, když se uvázal Konstantin u vládu ohromné říše Římské. Dejme tomu, že by byl hlásal Silvester tutěž nauku, jako Chelčický, a že by se byl naklonil Konstantin k výstřednému učení Ch., jaký by as byl následek tohoto učení? Vmysleme se na okamžik do světovládného Říma. Město bylo ohromné, čítalo, jak se praví, 5 millionů obyvatelů, majitelů však bylo po skrovnu. Panoval v říši Římské výstředně kapitalistický směr. Byloť majitelů pouze 2000, druhé obyvatelstvo byli buď libertini, otroci anebo plebejové, proletariát to nade všecko pomyslení děsný. Co by se as bylo dělo při takovémto stavu věcí, kdyby se byl řídil Konstantin podle velemoudrých zásad Chelčického? Kdyby byl totiž ihned, jak všel pod viru, složil korunu a panování veškero jako satanský vynález, a kdyby byli všichni zřízení vládní složili úřady své? Jaká by as byla nastala vřava při tak ohromném proletariátě, jaké loupení, vraždy, jaká anarchie! Musíme tedy podle pravdy vyznati, že učení Chelčického bylo již v zásadě své hotovou anarchií.

2. Jdeme o krok dále. Chelčický zakazuje všechny tresty, zvláště smrti, byť šlo o sebe horší darebáky, vražedníky a lotry. on zapovídá jednotlivcům proti bezpráví se brániti, neboť prý má každý z příkázání Kristova: „Kdož jemu dá v lice, druhé nasaditi“, tedy trpěti, ale sebe brániti toť prý je cesta pohanská, ježto nesluší pod jho Kristovo.²⁾ Ch. zapovídá všechny války a všechnu vojačinu, neboť zapovídá netoliko jednotlivcům se brániti proti

¹⁾ Tamtéž. L. 95. 96. — ²⁾ O trojím lidu řeč. L. v. L. 92a.

bezprávi, ale také celým národům, a proto se zle sápe na ty, kdož odpověď dali, že jest dovoleno mečem víru brániti. Vmysleme se opět do začátku čtvrtého věku. Na hranicích říše Římské číhalo nepřítel veliké množství, valiliť se barbarští národové od severu k jihu. Nebylo téměř hranice říšské, kteráž nebyla ohrožena. Co by se as bylo dělo, kdyby se byl Konstantin naklonil učení Chelčického, jenž tvrdil, že jest zákonem Božím zakázáno vojsko sbíratí a do boje za vlast vésti? Co by se býlo dělo, když by byly legie římské k rozkazu Konstantinovu zbraň složily, nekladouce odporu barbarům od severu do říše se deroucím? Zmatek nad zmatek by byl nastal, a všechna říše by se byla rázem stala kořisti nepřítel. Recept Chelčického by ji byl na dobro odpravil. I z tohoto hlediště jeví se býti náuka Ch. hotovou anarchií.

Netajíme toho nikterak, že má náuka Ch. také něco pravdivého a vábného do sebe, nebo nižádný blud by nenalezl průchodu u lidstva, leč pokud má něco pravdy do sebe, jak říkáme, že nikdo nebývá sveden k bludu, „nisi sub ratione veri,“ rovněž jakož není možná, aby člověk žádal si zla, poněvadž jest zlo, alebrž pouze „sub ratione boni.“ Ty věci pravdivé, jichž nalézáme v náuce Ch., jsou: že totiž jest věc veledobrá trpěti pro spravedlnost, při a sporů nemiti, sebe ve věcech pozemských nehájiti, válek nevésti; avšak toho všeho zachovati za každou cenu, aniž by spravedlnost trpěla, kterouž Kristus Pán rovně tak hlásal, jakož abychom byli tiši a pokorní srdcem, věru že nelze v societě občanské, byť i křesťanské, zachovati.

3. Chelčický přehléd, že bez vlády a správy nelze udržeti žádné pospolitosti. Víme z Pisma, že již ve stavu nevinnosti v ráji byla žena podřízena muži, ale z vůle Páně, chtěl tedy Bůh, aby i v ráji ve stavu nevinnosti byla pospolitost řízena hlavou jím ustanovenou. Ch. však neměl před sebou pospolitost bezúhonnou. Vždyť ji sám líčí barvami co nejčernějšími. A uprostřed takového lidu zamítal všecko panování a všecku správu, tvrdě, že moc vládařská čelí proti zákonu Božímu!

Právem tedy díme: že na základě učení Ch. není možná vůči stavu, v němž se nalézá lidstvo, nižádná dobře spořádaná pospolitost lidská, nižádná monarchie, nižádná republika, ani ta nejčervenější, ba ani ne takový řád, jak jej malují vůdcové sociálních demokratů, neboť sociální demokratie nechce ovšem míti panování, a v tom jde s Chelčickým, ale přece chce míti, jak Bebel vykládá, jistou správu, a ta podmiňuje jistý řád v pospolitosti. Jest tedy učení Ch. dojista návodem k anarchii.

Byla by tedy vedla náuka Ch. k anarchii v království Českém, a to snad děsnější, nežli byla za času válek husitských, kdyby byla v život uvedena byla. K domácímu úplnému bezvládí by se bylo přidružilo nebezpečnoství od nepřítel, jimiž byl národ český obklopen. Náuka Ch. by byla zle posloužila lidu našemu. Neboť, což by se bylo asi stalo při záповědi obrany a veškerých válek Chelčickým vyrčené, když by se byli okolní národové shlukli, nevražice na anarchické a socialistické učení, jež se šířilo v zemi, tuto přepadli a ji sobě podmanili?

4. Chelčický zamítá všechny rozdíly stavův a hlásá naprostou rovnost všech občanův, a v tom jest bližencem sociálních demokratův, a jim příbuzných proudů. *Rovní jsou sobě ovšem všichni lidé podle přirozenosti lidské, ale nikoliv podle stavu a povolání.* Všecko blouznění po domnělé naprosté rovnosti jest marno. I kdyby vyhynula všechna šlechta a rozdíly rodové, nikdy toho nebude, aby byl roven moudrý bláznů, učenec neumělci, člověk dareba světcí, učitel žákovi atd. Na to mohl Ch. sebrati z Pisma dokladů hojných, ba on ohlašuje sám zřejmě rozdíl mezi knězem a laikem. Byl sobě tedy Ch., nic nevěda, odporen.

Ve svém odporu proti nerovnosti zle se horší na to, že jest tolik pánů na světě. „Jedni prý jsú páni duchovní: papež pán nad pány, kardinál pán, legát pán, arcibiskup pán, biskup pán, opat pán, probošt pán. A tiech opatův a proboštův tak mnoho jest pánův, jak mnoho jest klášterův a zákonův, nadaných panstvím. Jest provinciál pán, převor pán, mistr universitatis pán. Pak světský pán, císař pán, král pán, kníže pán, páni korouhevni, pán purkrabí, pán rytíř, pán panoše, pán rychtář, páni konšelé, pán purg-mistr, a ti všichni páni.¹⁾ A tak prý na sebe přitáhli panství, že hlavní pán, král, nemá nad kým panovať: aniž zbožie muož k tomu dosti mieti, aby se živil se svú čeledí . . . Ti páni zemané chtěli by králi nějakému cizimu. Němci bohatému: ješto by cizie zemie dral k svému panství, neboť obsáhše královo panství, nepustie se jeho: než chtieli by králi tomu, aby jim přidával na jiných zemích . . . A ponievaďz panovanie světské nemuož státi pro množstvie pánův, čiem více viera nemuože státi ani zachována býti pro množstvie rot šibalských, a pro množstvie pánův zbytečných a vieře odporných: pro niež musí býti rozdělenie, nerovnosť, pohrdanie, utiskanie, nenávisť, svárové, sahánie jedněch na druhé.“²⁾

Chelčický praví, že takové množství pánů, jak je vypočítal, činí panování veškero nemožným. Každý zeman, velmož atd., je pánem, a jedná, jak se jemu podle okolností uráčí, a z toho, jak Ch. tuší, povstává bezvláď, anebo, jak tomu jinak říkáme, anarchie. Avšak zda není v učení jeho o naprosté rovnosti zárodek ještě větší, a to všeobecné, nikoliv pouze částečné anarchie? Jsou-li lidé, jak tvrdí Ch., sobě naprosto rovni, tedy netoliko pouze podle své lidské přirozenosti, ale vůbec se všech stran, pak jsou beze všeho všichni páni, a tou měrou není nižádný povinen druhému se podřiditi, zvláště, anť Ch. hlásá, že všecko panování se zákonu Božímu protiví; a proto leží v zásadách Ch. zajisté zárodek anarchie.

5. V učení Ch. o obou societách jeví se anarchické zásady zvláště v tom, že vkládaje se v šlepěje Viklifovy tvrdí, že majetník ztrácí právo ke svému jmění, dědic k dědictví, kněz ke kněžské důstojnosti, když jest kacír anebo vede peský život. Jestliže by takováto nauka nabyla platnosti ve státním a církevním životě, byly by otřeseny všechny poměry majetkové, ba všechna práva občanská. Když byl totiž vypsál, kterak prý krutě jedná šlechta se sedláky, dokládá: „*Di šlechta, že zdědila ta panství i lid.*“ Ch. však to rčení odmítaje, praví: „*Páně jest země i plnosť její, hory*

¹⁾ Sief Viery. I., 14. — ²⁾ Tamtéž.

i doly, země, krajiny . . . Protož, což sú otcové vaši dali za jeho zemi, aby vás dědicky, vás nepřáteli jeho usadili? Však ktož sám není Božie, nic Božieho nemuž právie požíevati. Protož zmatečně koupili sú vám otcové vaši, nevyhostivše u Boha vám dědictvie. A to vás potká v den smrti vaši. Z toho napomenuti budete, že jste bezprávně Božie viec drželi, a užívali jich, tupiece Pána tiech zbožie pravého na jeho velikú potupu, jeho dobrých viecí požíevajiece . . . A Kristus tobie koupil lidi ty, ne stříbrem, ani zlatem, ale krví svú . . . Smrti koupil je sobie k dědictvie.“¹⁾

K tomu ke všemu věřil Ch. s katolickou věrou, že žádný o sobě neví, a také o jiném, že jemu známo není bez zjevení Božího, zdali by se nalézal v milosti čili nic. Tou měrou by neměl nikdo o sobě nepochybné jistoty, zdali drží zboží, které drží, podle práva anebo bezprávně, a když by byl o tom jist, že jest ve stavu hříchu smrtelného, nesměl by o svém zboží jako majetník disponovati, a je-li kněz ve stavu hříchu, musil by všecko vykonávání kněžské zastaviti, i tehdaž, když by byl po právu od věřících žádán, aby jim svátostmi posloužil. A ježto nám o nikom známo není jistotou víry, anaby neklamala, zdali by se nalézal ve stavu milosti Boží, v němžto jediné požívá podle práva darů Božích, byl by každý oprávněn za to míti, že ten neb onen není v milosti, a tudíž jest snad bezprávným držitelem zboží svého. A když by se byl dočinil zjevně smrtelného hříchu, aneb v takovém stavu byl, jež Ch. za hříšný vyhlásil: tuť by byla v něm plná jistota, že nespravedlivě drží, co drží, a že může tedy dáno býti jeho zboží v plen. K takovýmto držitelům bezprávným náleželi, aniž by se byli jiného hříchu zjevného dopustili. vsickni zemané, páni, knížata, králové, praelati, cisař, zkrátka vsickni, kdož měli panování, kteréž v očích Chelčického o sobě již hříchem bylo, a tak i vsickni, kdož měli v panování nějaké účastenství, jako purkmistři, rychtáři, konšelé, biřici, katové.

Jaký chaos by as byl povstal a jaké bezvládní v království Českém, kdyby se byli Čechové řídili v životě soukromém i veřejném anarchickou naukou Ch., snadno jest se domysleti.

6. Sluší však připomenouti, že Ch., vida před sebou, jak tvrdil, poběhlé křesťanstvo, sám určitě vyznal, že Bůh nějakému řádu chtěl, aby byl pokoj zachován: a proto prý dopouští nad tím zlosynstvem panování. Taková však moc panovníčí není z Boha, alebrž pouze pro zlosyny potřebna. Pravi-li prý se, že by taková moc od Boha byla, tedy má prý tomu býti tak rozuměno, že *tak z Boha jest, jako všechny věci od Boha jsou.*²⁾

Má tedy moc světská podle Ch. původ svůj v nešlechtnosti národů, kteří by prý sebe urvali, kdyby nebylo moci připuzující. „Bůh uvedl k zachování toho lidu nemúdrého moc připuzující s mečem, a poddal jí země, královstvie, panstvie, dědictvie s mnohým lidem, aby ten lid skrze moc řídili, aby bojiece se pomst tiech sobie neškodili.“³⁾ Avšak ten rád připuzující moci světské jest potřeben pouze pro ty národy, kteříž jsú bez Božieho jha.⁴⁾

¹⁾ Tamtéž, I., 37. — ²⁾ Sieť Viery, I., 29. — ³⁾ Psaní M. Janovi (Replika). L. 84. a 85. — ⁴⁾ O trojím lidu řeč. L. c. L. 79a.

Někdy prý Bůh odejme i tuto moc poběhlým křesťanům, a dopouští na ně násilníků pokrytých, a takové útrapy jsou prý poběhlým k zatracení, ale tiem, kdo jsou dobří, jsou i zlí králové ku spáse, strpí-li je pokorně.¹⁾ Ba Ch. tvrdí dokonce, že i na svaté sluší, aby byli poddáni, a za příklad uvádí Matku Pána Ježíše.²⁾ Těmito věcmi vracel by se arcibiskup Ch. ku pravdě, kdyby mu nevadila fundamentální jeho zásada, že *panování křesťana nad křesťanem vůbec z Boha není, ba že jest výplodem satanášovým*. Což bylo tu platno, že hlásal svým věrným, že by měli poddání býti i Neronovi, když jim bylo týmiž ústy předkládáno, „že věrní křesťané nejsou žádnému nic dlužni, leč aby se spolu milovali, a že v zákoně milosti odpadá právo královo se všemi šacunký, robotami a desátky!“³⁾ Jednoduchou poznámkou: že i svatí mají býti poslušni vladařům, vyřizuje Ch. pramálo naproti logickým důsledkům svých zásad, že nemá král jsa křesťanem nižádného práva vládnouti nad křesťany, anť jako pravý demagog káže sedlákům popisy krutými, že jsou zle utiskováni a dřeni ode všech, od králů, knížat, pánův a rytířův, od papežův, kardinálův, biskupův, opatův a farářův, kdežto prý je Kristus Pán osvobodil smrtí svou ode všech útrap.⁴⁾

Končím tedy, že náuka Ch. o societě občanské jest plna momentův anarchických.

§ 13.

Učení Chelčického o poměru Církve Kristovy k societě občanské.

Podle nauky katolické jest obojí moc, duchovní i světská, z Boha. Odporné učení jest bludné, ba kacířské.

Kristus Pán odloučil moc duchovní od světské a ustanovil, aby duchovní moc nebyla závislá na světské.

Avšak vůlí Páně nebylo, aby byla societa církevní od světské oddělena, ač jest Církev ve svém zákonodárství na státě nezávislá, jako zase stát ve svém oboru na Církvi.

Oddělení takové by bylo absurdné, neboť tatáž osoba katolická jest podřízena i Církvi i státu. Jako tedy nelze rozdělití tutéž osobu, tak nelze rozumně oddělití Církev od státu.

Církev hlásá, že moc vladařů z Boha jest, že tedy vládnou „jure divino“, a tou příčinou že jsou poddání povinni u věcech dovolených poslouchati zákonů státních, netoliko pro strach před trestem, ale také *pro svědomí*.

Avšak takto vyučujíc nedopouští Církev, aby vládli vladařové *neobmezeně*, ať již monarchové nebo sněmové, jako by ani Boha nebylo, spíše je zavazuje zase „jure divino“, aby měli péči o blaho svěřeného sobě lidu. Sv. Otec papež Lev XIII. učí, že jsou povinni vladařové užívati moci své ku vzdělání a nikoliv k bouření, a napomíná jich, aby byli pamětlivi účtů, jež budou klásti

¹⁾ Sief Viery. I., 29. — ²⁾ Kniha Výkladuov. Na den Nar. Páně. Čtenie. II. —

³⁾ Sief Viery. I., 91. — ⁴⁾ Kniha Výkladuov. Ned. II. adv.

z moci sobě svěřené před Hospodinem.¹⁾ A věru, kdyby ti, jichž se týče, byli bývali bedliví hlasu papežův, nebylo by dnes jítížení v rozechvělých národech.

Spojení Církve se societou občanskou jest této k velikému prospěchu. Církev zajisté spojuje občany vesměs tím pravým humanismem, láskou křesťanskou, v jedno. Ona učí, *že boháčů nejsou absolutními pány svého zboží*, neboť svrchovaný Pán všeho jest Bůh, a tudíž napomíná, aby boháčů svých statkův užívali podle vůle Boží, chudému byli podporou, nuzných neutlačovali, dělníků nezkracovali na mzdě, tak aby slušně opatření byli v potřebách svých.

Církev jest eminentně sociální. Ona vede k té pravé mravnosti, k lásce k Bohu, a pro Boha a v Bohu k bližnímu, přihlížejíc k nejvnitřnějšímu zdroji, ke svědomí, které nás zavazuje plniti zákon Boží, a tuží a silí opory a základy society i *manželství, rodinný řád a svatost přísahy*.

Toto všecko znají také ti, kteří chtějí z kořene vyvrátiti všecky řády křesťanské, a právě proto snaží se, aby zastavili, ba zničili blahodárné působení křesťanství, a přede vším katolické Církve. Tou příčinou usilují také nepřátelé její, aby byla Církev oddělena od státu, aby jí byla odňata práva, jí jako societě dokonale příslušná, a křesťanství a náboženství vůbec aby se stalo věcí soukromou, aby byla takto zatarasena podstatná tepna Církve Boží, a by bylo zničeno sociální působení její na rodiny, obce a říše naprosto. Chtějíť si upravití stát bez Boha, mravnost bez svrchované Božské normy, a takové i právo.

Působí-li Církev blahodárně na prospěch society občanské, jest tato na vzájem povinna, brániti Církev proti výbuchům náruživosti, a dopřáti jí potřebné svobody, aby mohla vykonávati své blahodárné účely naproti státu.

Vylíživše na krátko poměr Církve ke státu podle učení katolického, tážeme se: *„Jaké učení držel Ch. o poměru Církve ke státu, a na vzájem státu k Církvi?“*

Podle učení Ch. ustanovil Kristus Pán Církev. Ta trvala 300 let, byvši trápena a trýzněna od pohanů, žijíc v chudobě a útrapách až do dob císaře Konstantina a papeže Silvestra. Následujíc Krista Pána v útrapách a v chudobě, byla věrnou chotí Kristovou. Ale žel! Císař obohatil Církev a obmyslil ji panováním, Silvester přijal nadání a slávu světskou, a tím odpadla s ním Církev od zákona Božího, tou měrou od Krista Pána. Timto odpadnutím přestala býti Církví Kristovou, ač ji byla po 300 let. Za papeže Silvestra žil prý Petrus Valdus, kterýž se prve kdesi po lesích a jeskyních ukrýval. Ten šlechtitný Valdus se nedal porušiti ani slávou, ani tučným nadáním, jako Silvester, trvaje podle zákona Páně v utrpení a v chudobě. Chelčický nepoznamenal, zdali ten domnělý Valdus byl biskupem, anebo zdali nějakou náboženskou družinu kolem sebe shromáždil, která by byla vedle té domněle zpohanělé Církve kdesi žila. To však jest

¹⁾ Encyklica Apostolici Muneris z r. 1878.

jisto, že měli čeští bratři zvláštní zření k valdenským a také za to měli, že snad sekta tato jest pravou Církví Páně.

Římská Církev tedy zpohaněla přijetím slávy a panování a stala se lotrovinou satanášovou, když vzala Konstantina pod viru a všechny úřady pohanské. Tím zákon Boží potlačila, a zákony císařské, městské a rathuské na jeho místo postavila a tak zpohaněla, když se societou občanskou vešla v přátelské spojení, a velela poslouchati císaře Konstantina, berně a cla odváděti a zákonům občanským se podrobovati. zkrátka když uznala panování křesťana Konstantina nad křesťany, a tou měrou vládu Krista Pána, krále lidu svého, zavrhl rovnu měrou, jakož tak učinili židé za časů Samuelových.

Těžko jest si představit, jaký as Chelčický měl obraz o Církvi v duši své, kdyby byla nezpohaněla. On praví, že žila na začátku beze všeho panování pouze pod zákonem Božím. Byliť tu ovšem kněží a jahnové, měli moc duchovní, ale žádné moci k panování nad Církví. Nějaký způsob občanské vlády nebyl v Církvi. Nebylo v ní soudců, nebylo advokátů, soudních dvorů, rychtářů, biřiců, katů. Byla by tedy Církev, zůstavši v neporušenosti, societou zvláštní, ona by byla nepodléhala nikomu, ani duchovnímu zřízení, leč jen zákonu Božimu. Nebyla by *tudíž ani theokratií, ani hierarchií, ale monokratií.*

Tak si as představoval Ch. nezkaženou, pouze zákonem Božím řízenou Církev. Členové její i všecken sbor byli by oddělení od státu, vyhýbali by se soudům občanským, avšak byli by k vůli tomu, aby jich nestihlo pronásledování, občanské moci poddání, ale ne pro svědomí, zapravujice daně a jiné šacunky.

Byla tedy Církev za starých dob podle Chelčického od státu zcela oddělena. Když se k státu připojil Silvester, odloučil se od něho Valdus, a podle tohoto příkladu se řídili také Chelčický a jeho šefi bratři, a stranili se všeho styku se zpohanělou Církví a s pohanským státem, soudy zamítali i všechno zřízení vládní, a panovníky, rychtáře, konšely, biřice a katy za veřejné hříšníky vyhlásili.

Byla tedy Církev Chelčického zcela oddělena od státu; a v tom může býti Ch. vzorem všech těch, kteříž ne pro zákon Boží, ale pro děsnou nevěru a nenávisť k Bohu usilují, aby byla Církev oddělena od státu. Krajnosti se stýkají. Nic nového pod sluncem.

Kapitola VI.

Theologie Chelčického.

§ 14.

Učení Chelčického o Bohu, jak jest sám o sobě, a o nejsvětější Trojici.

V učení o Bohu měl Chelčický příležitost, aby ukázal, k jaké as filosofické soustavě, za jeho věku běžné, by se přiznával, zda-li k nominalismu anebo k realismu; avšak o nějakém filosofickém rozkladu není v theologii jeho ani stopy, ač byl mu k ruce

Husem přeložený Trialog. Nepochybně že Ch., čta Trialog, myšlenkám Viklifovým ani nerozuměl. A jako v učení o Bohu se nezabývá Ch. filosofickými rozpravami, neděje se takto ani v četných jeho spisech. Ti tedy, kteří Ch. filosofem nazývali, anebo ještě nazývají, klamou sebe i jiné.

Učení jeho o Bohu o sobě jest zcela pravověrné. On také souzvukuje s katolickou věrou, že může člověk silou rozumu svého jsoucnost Boží poznati, a dovolává se k tomu účelu pohanských mudrců, kteří su našli pravdy mnohé a práva mnohá, jež ctnostně lidi spravují.¹⁾ Chelčický nebyl tedy z těch, kdož tvrdili, že rozum lidský nedovede o věcech náboženských leč jen blouditi, alebrž že může o své síle poznati, že jest Bůh a jiné základy, na nichž spočívá náboženský život. On také nebyl z těch, kteří za to měli, aneb ještě mají, že by možná bylo, pevné zásady o mravnosti ustaviti, nezávislé na víře v Boha, čili že by možná byla atheistická mravouka, která by již podle stěžejných zásad svých měla do sebe silu, aby člověka v spořádaném životě udržela.

I v učení o nejsv. Trojici jest Ch. zcela pravověrný. On dí zřejmě: „Bůh jest, Otec, Syn a Duch svatý.“²⁾

O věčných východech Syna a Ducha sv. v Božství se Ch., aspoň pokud mi známo jest, nevyjádřil, zejména ne, zdali vychází Duch sv. pouze z Otce, jakož věří rozkolníci, anebo od Otce a Syna společné, jako z principu jednoho, jakož věřila a věří katolická Církev, a také za starých dob věřila Církev na východě, o tom nepraví Ch. ve svých spisech ničehož.

Kapitola VII.

Kosmologie Chelčického.

§ 15.

Chelčický učí, že Bůh stvořil svět naprosto svobodně, a že jej zachovává a řídí.

O stvoření světa hlásá Ch., že jej Bůh učinil bezprostředně z ničehož, a že jsou skutkové Boží na venek nedílní, že tedy jako jest jeden princip v Bohu ad intra, tak že je také pouze jeden ad extra. Ch. dí: „Věříme, že jest Bůh Trojice sv.; Otec, Syn a Duch svatý, jeden Bůh, Stvořitel nebe i země.“³⁾

V této náuce jest Ch. s věrou katolickou souhlasný, a jakož i že Bůh v *čas*e stvořil všecko, což jest. Podobně jde s věrou svatou, že stvořil Bůh všecky věci *nezávisle na země anebo vniterné nezbytnosti*, a tak naprosto svobodně. Vymáhá tedy Ch. pro Boha tak zvanou kosmickou svobodu, a určitě tvrdí, že rozdává Bůh všecky dary své podle naprosto svobodné vůle své.⁴⁾

V tom odpíral Ch. evangelickému doktoru Viklifovi, ač si ho vážil nad jiné doktory, kterýž učil, že Bůh stvořil svět od

¹⁾ Psaní M. Janovi. L. 27. — ²⁾ Sieť Viery. I., 4. — ³⁾ Tamtéž. I., 3. —

⁴⁾ Řeč o 20. kap. sv. Mat. Kap. 6. Viz též Kniha Výkladuov. Ned. I. po Božím Narození.

věčnosti, a ne proto, že chtěl, ale proto, že svět stvořen býti musel, podle základné věty Viklifovy: „Quaecumque evenient, absoluta necessitate evenient.“

Ch. učil také v souladu s katolickou Církví, že Bůh všecky věci zachovává a řídí. „(Bůh) mohl z ničehož sviet krásný a veliký stvořiti, i všecky zástupy nebeské a zemske . . . on je taky všecky sytí a pokrmy jim připravuje.¹⁾

Kapitola VIII.

Angelologie a Dæmonologie Chelčického.

§ 16.

Angelologie Chelčického.

Chelčický není také v odporu s katolickou věrou, co se týče angelologie, neboť on di zřejmě, že byly zástupy nebeské od Boha stvořeny,²⁾ že je stvořil Bůh v přirozené dobrotě³⁾, ba že andělům přistvořil posvěcující milost.

Theologických otázek o andělech nepřetržásá Ch., o nichž tak hojně bylo v středověku hloubáno, na příklad: jak poznávají andělé sebe, jak poznávali Boha dříve, než-li ho uzřeli tváří v tvář, jak působí na sebe vespolečně, jak se děje pohyb jejich s místa na místo a t. d., o čemž důmyslně jedná sv. Tomáš S. I, q. 55. q. 56. Chelčický o věcech těch se nešíří, ačkoliv vzor jeho Viklif o něm píše. Nepochybně otázek těchto neznal Chelčický, anebo přesáhaly jeho vzdělanost, neboť Ch. nebyl theologem, ale měl přespříliš mnoho troufalosti, že o mnohých věcech důležitých psáti se osmělil, které vzdělání jeho daleko přesahovaly.

Chelčický souhlasí s věrou katolickou v učení o andělech až snad na jednu stránku, že se domníval, že by byl Bůh některé z andělů již při jejich stvoření tak byl ustrojil, že prý *nemohli býti hnuti ke zlému*, nebo-li že je učinil ihned na počátku nehříšnými,⁴⁾ což by ovšem nebylo v souzvuku s katolickou věrou. Zdá se však, že Ch. neměl v textu dotčeném na zřeteli, že by byli andělé ihned na počátku nehříšnými učiněni, ale že kladl spíše důraz na to, že Bůh rozděljuje dary své nestejně podle svobodné vůle své, a některým že uděluje až i toho daru, aby se nedopustili po čas bytu svého hříchu nižádného.

§ 17.

Učení Chelčického o andělech dobrých.

Dobrota andělů nebyla ihned při stvoření taková, aby byli nemohli hřešiti, neboť nehřešnost měla býti odměnou za setrvání v dobrém.

¹⁾ Kniha Výkladuov. Ned. III. v postě. — ²⁾ Tamtéž. — ³⁾ Reč od XX. kap. sv. Matúše. Kap. 6. — ⁴⁾ Tamtéž.

Bůh podrobil totiž anděly zkoušce. Předmětem té zkoušky byla jistá pravda nadpřirozená, neboť v oboru pravd řádu přirozeného byli andělé neklamní.

Avšak někteří z andělů neobstáli, jiní však setrvavše v Bohu. obdrželi ihned odplatu viděti Boha tváří v tvář a utvrzení v dobrém až do věčnosti.

Chelčický se snašel v učení o andělech a zkoušce jim dané, a o výsledku té zkoušky s katolickou věrou v podstatě, theologických však závěrův a hlubších myšlenek nedotýká, o nichž se šíří sv. Tomáš S. I. q. 111., q. 112, q. 113. q. 105 a q. 110., nepochybně že jich neznal. Bylť polovzdělanec a odtud, jakož se obvykle při polovzdělaných stává, ve svých úsudcích nestřídmý a odvážlivý. Kdyby byl znal závěry tehdejší theologické vědy, byl by je byl do jista po svém způsobu přetrřasal a konečně směšnými je učiniti se snažil, ale věci ty byly skryty před očima jeho.

Jisto jest, že věřil v říši andělů dobrých. V řeči o XX. kap. sv. Matouše praví, že Bůh anděly stvořil a je mnohými dary a ctnostmi obdařil, a to beze vsí zásluhy, z čehož jde, že souhlasil s Církví, že Bůh učinil anděly v dobrotě přirozené, a že jim přidal milost svoji, a tak jich povýšil v řád nadpřirozený, čili abychom mluvili po způsobu Chelčického, že jim přidal byt Boží (Esse divinum).

Chelčický také učil, že byla všem andělům uložena zkouška, ale že všichni v ní neobstáli. Ti, kteří obstáli, jsou anděly dobrými, a ti nemohou již od Boha odpadnouti a zahynouti. „Andělů v nebi“, dí Ch., „nechal bezpečných a utvrzených, ješto zhynutí nemohú.“¹⁾ On také přijímá, že jest devatero kurův andělských, a nad to ještě, že desátým kůrem bude pokolení lidské, pokud se do nebe dostane.²⁾

Chelčický také zřejmě učí, že jsou dobří andělé ve spojení s pokolením lidským, a že Bůh ustanovil, aby andělé měli stráž nad lidmi. „V čtenie mluvie,“ dí Ch., „o andělich, že zdívše poselstvie k pastýřuom od Boha, vrátili se do nebe. Neb tak andělé slovú poslové, poslaní v službu tiech, kteříž dědictvie spasenie přijieti mají. Aby i v tom Bóh povýšil človeka, přidáva je mu k službě anděly, kdyžby toho umiel vděčen býti.“³⁾

Ač by bylo žádoucí, aby se byl Ch. vyslovil, zdali netoliko předzřízení, ale také k věčné ztrátě předzvěděni mají svého anděla strážce, nedotýká nikde toho předmětu. Také nikdež nedí, zdali netoliko lidé v milosti postavení, ale i hříšníci mají svého anděla strážného, zdali by ho měli sborně i dědiny, obce, města nebo i celá království a zejména katolická Církev. Z děsných Ch. popisův sborův, ústavů, kongregací a řeholí katolické Církve by ovšem z těžka vycházelo, že se byl domníval, že jsou pod stráží andělův.

Úctu andělům prokazovanou a zejména vzývání jich zamítá Ch., ovšem ne přímo, ale nepřímou; neboť naprosto zavrhuje úctu a vzývání svatých a nevyjímá ani Matky Boží.

¹⁾ Kniha Výkladuov. Ned. III. po Trojici. — ²⁾ Tamtéž. — ³⁾ Tamtéž. Na den Božího narození.

§ 18.

Učení Chelčického o říši ďáblův.

Andělé, kteří ve zkoušce neobstáli, ale zhřešili, byli ihned od Boha zavrženi, jak Ch. učí ¹⁾, a ti slují ďáblové.

Působení ďáblův na svět a zejména na křesťanstvo, ličí Ch. co nejčerněji. On dí: „Čím slavnější kazatel, tím více platuov přibývá jemu, knih a sádla v břiše, lice bývají červenějšíe. a rúcha zbytečného hojnost . . . Líbí se jeho kázanie lidem světským a mužom rathúským . . . chvála po niem zuostavá, že mnoho piesma doktorského umie . . . Sviet takových poslúchá. nerušie obyčejov a bludov jeho . . . Rozsévač ale vierný nemá místa na světě, aniž kdeby rozséal, a kam by svého poslal rozsévat, ano všudy rozsévky ďablove zastúpily s mocí světskú, rozsévajiecc lež ďablovu na oklamanie všemu svietu . . . Všecko jest otráveno skrze lež pod jménem Jeho, aby on (Kristus) nemiel miesto na světě. Ďábel prý (pták zobaje siemě) tiem biehem nynie najviece prospívá v křesťanstvu, ustavě je na ciziech rozumiech viery Piesma sv., a na kriviech rozumiech poživanie svátostí, aby se domnievali, vieru hodně držeti. Také má ďábel mnoho pyšných lidi, mistruov, doktoruov, velmi vysoko umielých . . . a ti na to vynakládajie všecko, aby potlačili slovo Božie, pracujiecc nynie o to u králuov a knížat a pánuov, aby u nich zradili slovo Božie.“ ²⁾

Ďábel tedy nepřestává podle Ch. na tom, aby ke hříechu sváděl jednotlivce, ale on *zavádie najednou celé sbory těch, kďož poslúchajú jeho náhončích, kněží umielých, vysoce učeníých mistrův, doktorův a jiných poslanců satanášových.*

Chelčický zveličuje moc ďáblův do nesmírna. „Jsú ďablove takové moci,“ praví, „že nenie nižádná moc na zemi, jížto by oni se báli.“ ³⁾ Svati Otcové hlásali ovšem a také psali, že jest moc satanášova veliká. neboť i Kristus Pán jmenuje satana knížetem tohoto světa, a připisují jemu, že držel za dnů pohanství vládu nad světem. Podle Pisma jest otrokem ďablovým ten, kdo činí hřích, a tak má ďábel tolik otroků, kolik je lidí ve hříchu smrtelném postavených. Sv. Otcové shledávali, že pohanstvu vévodil satan, z nepravosti páchaných zvláště proti přirozenosti lidské, jako: že pohané přinášeli i útlé dítky bohům v oběť, ne- toliko otcové ale i matky že mrzačili a prznili tělo své na počest týchž bohů, amoť se jim zdálo, že takovéto strašné poblouznění nemohlo vyjiti pouze z převrácené vůle a pobloudilého rozumu, a proto je přičítali působení satanášovu. Odtud zvali také sv. Otcové, a i Pismo, modlářství službou ďáblům prokazovanou.

Moc tedy ďablova je skutečně veliká, a o tom nebylo v křesťanstvu nikdy pochybováno. Avšak moc jeho není vyšší nežli moc Pána Ježíše, který přišel, aby zmařil dílo ďablove. On vykoupil svět z poddanosti ďablove a vyvětil všechny z moci jeho, kďož se dají vyvětili. *Zejména ustavil na zemi království*

¹⁾ Tamtéž. Ned. VI. po Božim narození. — ²⁾ Tamtéž. Ned. IX. po Narození. — ³⁾ Tamtéž. Ned. III. v postě.

své, světovou církev, a slíbil, že brány pekelné jí nepřemohou, ač budou usilovati, aby církev Boží byla přemožena.

Jeden z prostředků, jimiž usiluje satan podvrátiti církev Boží, byl, jest a bude, že vyvolává svými prostředníky bludy a kacířství, a že se snaží odvrátiti lid, pod záminkou svobody, od poslušnosti církvi povinné, a užívá všelikých nástrah, aby mařil dílo Boží; a on také přemnohé kruté bouře naproti církvi vyvolal. Nástrojové jeho se také nejednou domnívali, ba veřejně hlásali, že již již klesá v hrob. K těm náležel i veliký dr. M. Jan Viklif. Ale marné naděje! Nikdy toho nebylo, aby byla lodička Petrova vlnami kacířství, rozkolnictví, nebo zlobou vlastních synů svých a dcer bývala překonána. Dáblům nevydal Kristus Pán církev své v plen, aby ji vyhladili.

Chelčický však se neostýchá takto tvrditi. On moc ďáblů do té míry zveličuje, že i *Krista Pána překonávají*, a všechnu církev své vládě podřizují. Vždyť podle učení jeho trvala církev jen až do Konstantina císaře, ten ji obohatil, ona to bohatství a panování přijala, a zpyšněla a zbujněla, a tak pokorného a chudého Krista naprosto opustila a od něho odpadla. A to všecko se stalo skrze satanáše. Dábel prý odtud všechnu církev pronikl. Jeho náhončími se stali papež, jeho kněžstvo a všechny roty mnižské mnohotvárné. Štěkají prý proti pravdě jeho: papež, kardinálové, biskupové, opatové, mistři, kněží, mnichové . . . A to se děje působením ďábla, jenž sobě lid osvojil skrze hlavní lidi, krále, knížata, pány, skrze vysoké praeláty a učené lidi.¹⁾

Jest tedy podle Petra Chelčického ve službách Luciperových venkoncem všecko, lid, panstvo i duchovenstvo, a náměstkem jeho v tomto děsném konání jest prý papež. Tento náměstek působí v tomto úkolu jako první úředník Luciperův a užívá i Pisma sv. i svátostí, aby Krista Pána ze srdcí lidských vypudil. On prý rozsévá všade hříchy, ustavuje a vymlouvá, a proto sluší mu jméno: „Člověk hřícha“. „On jest sňal hříchy světa, aby nebyly, ale aby se obrátili hříchové v ctnosti, v řády, v slušnost a poctivost . . .“ Duch lživý Kristovi odporný jest v ústech všech kněží Antikristových.²⁾

Jinde klade Ch. Lucifera, jako by on bezprostředně vysílal své náhončí, aby kazili lid a užívali ku zkáze jeho i Pisma sv. i služebností kněžských. Dábel také své kněží posílá, praví, a jakož on sám, jsa otec jich, jest lhář, pyšný a morděř: v takovéž činy vede je podle své žádosti. Skrze nie ďábel, jsa od počátku morděř, koná své modlářství, máje v nich duch svojo smrtelný, aby jim mořily všechny věřící jich sladké lži.³⁾

Podle tohoto děsného učení tvrdí Ch., že jest všecko z ďábla, což kdy bylo římskou církví ustanoveno, anť prý satan působí skrze ni, z ďábla prý jsou všechny církvi ustanovené svátky, z ďábla všechny nařízené posty, z ďábla všechny řehole, z ďábla všechny její zákony, z ďábla všecko její učení, z ďábla její veliko-

¹⁾ Tamtéž. — ²⁾ Tamtéž. Ned. III. po Veliké noci. — ³⁾ Tamtéž. Ned. I. po Veliké noci.

lepší služby Boží, z ďábla všecka nádhera chrámová, z ďábla všecka umělá hudba a všechny umělé zpěvy!

Tak popisuje Chelčický působení satanášovo, a potupuje Církev Kristovu, kteráž křesťanské národy a mezi nimi národ český svatou osvětou ozářila!

Kdyby byly na pravdě ty věci, jež Ch. o Církvi Kristově hlásal, byla by ona říší satanášovou, a satan by byl překonal Krista Pána, jenž pravil, že brány pekelné Církve nepřemohou.

O nikoliv, takové moci není při satanovi, jak maluje rigoristický a zasmušilý Petr Chelčický, aby zmařil dílo Toho, jenž pravil o sobě: „Dána jest mi všeliká moc na nebi a na zemi.“

Kapitola IX.

Anthropologie Chelčického.

§ 19.

Učení o člověku v řádu přirozeném podle Chelčického.

Hledě k učení o člověku v řádu přirozeném, jest Ch. v plném souzvuku s katolickou Církví.

On věřil, že stvořil Bůh Adama a Evu podle těla a podle duše bezprostředně, neboť on určitě dí, že Bůh jediný může stvořiti duši lidskou s tělem, on jediný že dává život, a proto že má jediné on právo vzíti život, a na tom právě základě zle touží na M. Jana Husa a na Mistry, že vyhlásili válku za věc dovolenou na obranu víry, kdežto jest zákonem Božím zapověděno zabiti člověka.

Chelčický byl také pravověrný v učení o původě lidského pokolení z jednoho páru lidského, čehož dokazuje zvláště náuka jeho o hříchu dědičném a o jeho převodu na všecko pokolení lidské.

Rovněž není v Chelčickém ani stopy o tom, že by byl přikládal báječné stáří člověčenstvu, vždyť tato nerozumná, nevědecká a lživá domněnka povstala teprve v XVIII. věku, nikoliv z příčin vědeckých, alebrž pouze z fanatismu zarputilých nepřátel křesťanství a křesťanské osvěty.

Chelčický učil také zcela správně, že se skládá přirozenost lidská z těla a z duše nesmrtelné, a nešel tudíž s Viklifem, že by nějaká hmotná duše anebo dokonce množství duší kromě té nesmrtelné v těle lidském bytovalo.

O tom ovšem nic nepraví, zdali by duše nesmrtelná byla podstatnou formou těla lidského, a to bezprostředně. Než to jsou filosoficko-theologické otázky, o nichž Chelčický ničehož nevěděl, ač bylo učení, že jest nesmrtelná duše oživujícím principem těla lidského, sto let před ním za článek víry prohlášeno.

Chelčický souhlasil také plně s katolickou věrou, že jest nesmrtelná duše od Boha rozumem a vůlí svobodnou obdařena, ač ovšem nevyslovil, že podstata duše lidské se liší od sil sobě propůjčných, od rozumu a od vůle.

Co se týká převodu duše lidské na potomstvo Adamovo, může se s důvodem říci, že se Ch. od katolického učení nelišil, neboť on určitě dí, že stvořití duši může toliko Bůh sám.

§ 20.

Učení Chelčického o stavu člověka v ráji.

Stav prvního člověka v ráji nebyl stavem pouhé přirozenosti, neboť první lidé v ráji byli ihned na počátku ve stavu posvěcující milosti Boží: obdrželi vlité Božské ctnosti, víru, naději a lásku, a byly jim vštípeny i mravní ctnosti, tak že byla bytost jejich dobře spořádána k dosažení nadpřirozeného cíle jejich.

Byly jim také zjeveny nadpřirozené pravdy náboženské, neboť zjevení Boží je tak staré jako člověčenstvo samo.

Prvním lidem byla také dána vědoucnost vlitá o věcech přirozených a o pravdách přirozeného řádu, byl v nich soulad mezi silami vyššími a nižšími, tak že měli dokonalou vládu nad sebou, ale také nad věcmi vidomými. Kdežto byl rozum jejich osvěcen vědoucností vlitou, byla vůle jejich ozdobena ctnostmi mravními případkem vlitými, jež byly základem plné vlády jejich nad sebou.

První lidé měli dar nesmrtelnosti podle těla „posse non mori“, pokud by nezhřešili, a neměli býti z daru Božího chorobám a jiným útrapám podrobeni.

Zde přiléhá otázka: Zdali bylo ve stavu nevinnosti možné panování člověka nad člověkem? Odpověď jest především ta, že otrokářské panství člověka nad člověkem bylo v ráji nemožné, neboť to odporuje prvotné blaženosti a důstojnosti lidské. Ale panování jednoho nad druhým pro dobro toho, nad nimž se vládne, neodporuje, a proto by bylo i v rájském stavu. Zádalať správy již pospolitost rodinná.

Chelčický jde v náuce o prvotním stavu člověka v ráji zcela svorně s katolickou Církví. On tvrdí, že stav prvního člověka v ráji byl zcela jiný, než v kterém my se nalézáme, *ač ovšem nedotýká hlubokých výkladů theologů scholastiků, jichž neznal.*

Mluvě totiž o králíkovi, jehož syn byl nemocen v Kafarnaum, praví: že členie jmenuje králíky, jelikož jsou králové tohoto světa proti Kristu Bohu pouzí králíkové. Takový král prý byl také Adam. Člověk Adam jsa v celosti od Boha stvořen, žádné rány ani nemoci na sobě nemaje, mohl slouti králem mocným a plným, neb měl velikú moc, a vládl všim stvořením na zemi a v ráji, a spravoval řízenie všecko, a vládl tielem i srdcem, a všecko v pokoji měl, jako mocný král.¹⁾

A opět učí Ch.: „Pokud človek Boha poslúchal, dotud pokoj viděl, nič sobě protivného neviděl, ani v sobě, ani okolo sebe. Prestúpiv príkazanie Božie, ztratil jest milost Božie, ktorúž miel, plnú prízeň a jednotu s niem drže, jedné vôle a jednoho ducha s nim jsa, nestoje pod bázní, ale pod milostí. Také miel a viděl

¹⁾ Tamtéž. Ned. XXI. po Trojici.

pokoj, jsa človek celý a zdravý, v niemž nemoc ani bolesť, ani rána, ani smrť miesta jest nemiestna, ani porušenie tiela, ani hnutie odporých nebál se jest. Také miel pokoj v tom, že byl pánem svieta hned po Bohu, ano jest jemu všecko poddáno bylo bez odporčnosti.“¹⁾

A zase di Chelčický: „Bóh stvořil človeka k obrazu a podobenství svému. A že človek skrze hřiech od podobenství Stvořitele svého odstúpil jest, a ztratil je, a vzal na se podobenství ďábla skrze zlost, a tak Bohu ztracený a nemilý učiněn jest.“²⁾

Srovnáme-li toto učení Ch. s věrou katolickou, shledáme, že není mezi Ch. a katolickou věrou sporu nižádného.

§ 21.

Učení Chelčického o člověku ve stavu skleslém.

První rodičové naši Adam a Eva nezachovali přikázání sobě daného v ráji. Pro neposlušnost svou ztratiti milost Boží čili podobenství Boží, prvotnou spravedlnost čili integritu, celistvost, vůbec dokonalou vládu nad sebou i nad přírodou, dar netrpitelnosti a nesmrtelnosti těla. Evě ohlásil Bůh zvláště rozmnožení bēd její, že bude roditi v bolestech a že muži svému bude podrobena, Adamovi: že bude zlořečena země v díle jeho, že bude země ploditi jemu trní a bodláčí a že bude jisti v potu tváři chléb.

Oběma ohlásil smrt a poddanství toho, jenž od té doby vládl smrti, t. j. ďábla.

Přihlížeje k náuce Chelčického, dotýkáme. že Ch. pro neznalost pomíjí všech theologických mínění. celkem však souhlasí s věrou katolickou. a tou měrou se rozchází se všemi těmi, kdož odporují víře, že Adam hřešil o své svobodné vůli, ale že hřešil, poněvadž prý byl neodolatelně ke hříchu puzen.

Chelčický mluví jasně o ztrátách, jež utrpěli Adam a Eva v ráji. On di: Ten pokoj. poslechnuv (Adam) hada, ztratil a upadl v prokletí Boží, aby se jeho držela všeliká kletba a bieda. a z toho ustavičná bázeň, aby se všech věcí lekal, nemocí. bolestí. smrti, mnohých protivenství . . . V sobie nemá pokoje. nebo všechny moci tiela i duše porušeny jsú v niem, nejsúce poddány spravedlnosti, jsúce odporňy pravdě . . . Srdce vždy bez pokoje jest. plno žádostí, roztrhání, bera se v zlé věci.³⁾ „Prvé rodiče zasáhla rána krivé cti, rána tělesnosti, rána lakoty, rána pomsty, rána nechtivosti k dobrým a poctivým věcem.“⁴⁾ Krátkými slovy: v prvních rodičích povstala žadostivost zlá.

A opět di Ch., „že člověk před hříchem vládl, jako mocný král, ale když v hřích upadl, již jest králik malé panství máje, málo vládne, malý pokoj máje. A téměř nic pokojného nenalézá, neb je mu vše odporňo. Ovšem života svého i podle tiela i podle duše nemuž spraviti, a poddati všechna neposlušensťvie a neřády, jako na krále mocného slušie.“⁵⁾

¹⁾ Tamtéž. Ned. XIII. po Trojici. — ²⁾ Tamtéž. Ned. III. po Trojici. —

³⁾ Tamtéž. Ned. XIII. po Trojici, — ⁴⁾ Tamtéž — ⁵⁾ Tamtéž. Ned. XXI. po Trojici.

První rodičové ztratili dále pro hřích netoliko integritu svou čili původní spravedlnost, ale i milost Boží.¹⁾

Utrpěli tedy Adam a Eva pro hřích svůj veliké ztráty: ztratili milost Boží, prvotní spravedlnost, vniterný soulad, panování nad sebou dokonalé a i nad přírodou, a upadli ve jeho nepřítele, kterýž držal cesařství smrti, a byli smrti podrobeni a rozmanitým útrapám.²⁾ Člověk první byl tedy velice velmi zraněn.

Avšak ač utrpěli první rodičové pro hřích velikých ztrát, přece člověk nepozbyl moci k poznání Boha, aniž vůle svobodné, anebo ještě lépe řečeno svobodnosti ke konání dobrého. On ztratil sice podobenství Boží, ale nikoliv obraz Boží: a v tom rozumu mají býti brána slova: „že člověk pro hřích nesl obraz ďábla³⁾“, že totiž se stal jeho poddaným a podle duše šereděv znamení jeho nesl.

Z krátkého tohoto nástinu učení Ch. jest patrné, že jest celkem souhlasno s věrou katolickou.

Avšak hřích prvotný nebyl toliko hřichem Adamovým, ale také hřichem našim, neboť jsme, jak sv. apoštol dí, v Adamovi hřešili všickni. Hřích ten slove dědičný, poněvadž jako zlé dědictví přechází na všechny potomky Adamovy.

V Adamovi ztratilo člověčenstvo: nadpřirozený byt duše, milost a synovství Boží podle přijetí, nadpřirozené vlité ctnosti, nárok na dědictví Boží, upadlo v hněv Boží a poddanství ďáblovu. Ono ztratilo ctnosti případkem vlité, dokonalou vládu nad sebou i nad přírodou, tělo lidské se stalo trpitelným a smrti podrobeným. Avšak člověčenstvo neztratilo v Adamovi obrazu Božího a moci k poznání a konání dobrého.

Chelčický neznal, jak opět připojujeme, *učených výkladů theologův o povaze dědičného hříchu* a o jeho převodu, avšak ve člancích víry sem hledících Ch. zcela souhlasí s katolickou věrou. On zajisté učí, že Adam hřichem svým v ráji neuškodil toliko sobě, ale také všemu potomstvu svému, že jsme v něm ztratili všechny nadpřirozené i mimořádné dary, že jsme upadli v hněv Boží a v poddanství ďáblovu.

Avšak zde již doložiti dlužno, že podle Chelčického „neztratili jsme a ztratiti nemohli *předzřízení*, vyvolení čili synovství Božího“, neboť vyvolení je jediné na Bohu závislé; aniž předzvěděni, neboť ti nebyli k dosažení jeho předurčení.

Chelčický zřejmě učí, že jsme v Adamovi těžce zhřešili: „Hřích jest zlošť největšího potupenie Boha, a člověka zbavuje milosti Boží, a potom věčného spasenie . . . pravá milost jest nerozdielné spojenie človieka s Bohem, a v té milosti človiek ztracený navracen jest, a že hříech na všecken lid uveden jest skrze Adama, ale k milosti navraceni budú všickni věrní skrze Krista Pána.“⁴⁾

Poněvadž všichni hřešili v Adamovi, proto všichni jsou, jak dí Ch., prokleti, všichni okoušejí bídu, útrapy, stárnou a na konec umírají⁵⁾, a jsouce v prokletí, nemohou vejíti do království nebe-

¹⁾ Tamtéž. Ned. III. po Trojici. — ²⁾ Tamtéž Ned. II. po Naroz. —

³⁾ Tamtéž. Ned. III. po Trojici. — ⁴⁾ Řeč o starém člověku. — ⁵⁾ Tamtéž.

ského¹⁾, všickni jsou poddáni službě ďáblově²⁾, a ten že došel pro hřích císařství smrti.³⁾

Ch. nebyl stran dědičného hřichu v nižádném odporu s katolickou věrou. Ba Ch. se snášel s katolickou věrou také v těch věcech, jimžto reformatoři krutě odporovali. On přiznává:

a) rozumu lidskému i ve stavu kleslém silu k poznání pravd náboženských, ovšem že řádu pouze přirozeného.⁴⁾

b) on přikládá duši lidské i ve stavu kleslém svobodnou vůli a silu ke konání mravně dobrých skutků.

Chelčický učí zřejmě, že zlé má původ ve zlé vůli. a že jest na ní rozhodnouti se buď činiti podle vůle Boží anebo ji odírat.⁵⁾ Ze zlé vůle povstává, jak učí Ch., hřích, ale zase na vůli jest vrátiti se k Bohu. „Hřichu umře člověk, když dobrovolně od něho odstúpi . . . a počne ho mieti v nenávisti, ne podle vůle těla, ale podle rozumu.“⁶⁾

Chelčický učí, že možno člověku odolati hřichu⁷⁾: „V tom vidíme, že jest moc v člověku k tomu, aby nedal nad sebou kralovati hřichu . . . Kraluje hřiech nad člověkem, když svú mocí porobí sobie človieka v službu.“⁸⁾

Chelčický také učí, že pokušení zlé v nás jsoucí samo o sobě není hřichem, leč by se vůle k němu naklonila. Hnutí prvoprva tedy nejsou hřichem. „(Hněv) v prvém hnutie nenie hřiechem, ješto človieku nad moc utieká. To hnutie muož býti bez hřiechu počátkem, ale dá-li jemu dále kročiti, to již nebránenie požievanie bude.“⁹⁾ Chelčický popisuje také psychologicky, jak v nás pokušení povstává, pokračuje, a jak ve skutek bývá uváděn hřích: „Najprve bývá vnuknutí, a nebo v srdce vstúpenie zlého, a potom lieboš v tom myšlenie, nebo kochanie. A v tom prívolenie, a miesta danie v srdci k tomu povolenie, a tož již bude smrt duše. Ale že samo myšlenie by najhoršie vstúpilo v srdce, bude-li ihned proti niemu bojováno, nebude hřiech.“¹⁰⁾

Souměrně s tímto učením tvrdí Ch., že nenie nemožno člověku šetřiti přikázání Božích: „Také zákon Božie muož býti plněn ode všech, kdož milují Boha, kteréžkoli stavy drží.“¹¹⁾ Avšak jakoby se tohoto výroku svého ulekl, připojuje, že zákona Božieho nemohú šetřiti mnichové, a to pro zákony své, zejména ne mnichové žebraví.¹²⁾

Ba Chelčický tvrdí dokonce, že jest možno setrvati bez hřichu až do konce života. „Jest prý těch málo,“ praví Ch., „kteří trvají po křtu beze hřiechu. a řiedko. kdož činie pravé pokanie. Při takové nevinnosti jsú jedni druhých dokonalejší, než druzí. Nebo, někteří zuostávajú v panenstvie, a vedú život čistý a svrchovaný, že netoliko se ostřiehajú od hřiechuov smrteľných, ale všecku práci nakládajú na to, aby se nijakž nedopustili i najmenších hřiechuov, pokudž najviece mohú.“¹³⁾

¹⁾ Tamtéž. — ²⁾ Kniha Výkladuov. Na den Narozzení Páně. — ³⁾ Tamtéž. Na den Narozzení Páně. — ⁴⁾ Psaní M. Janovi. — ⁵⁾ Řeč o starém člověku. — ⁶⁾ Tamtéž. — ⁷⁾ Tamtéž. — ⁸⁾ Tamtéž. — ⁹⁾ Kniha Výkladuov. Ned. VI. po Trojici. — ¹⁰⁾ Tamtéž. Ned. XV. po Trojici. — ¹¹⁾ Tamtéž. Na den sv. Trojice. — ¹²⁾ Tamtéž. — ¹³⁾ Ned. V. po Trojici.

Ač tedy jest vůle lidská pro hřích dědičný a pro žádostivost zlou zeslabena, nalézá se přes to přese všechno, jak Ch. učí, v člověku kleslém síla k dobrému, tak že může sebe ovládati a dobré skutky konati.

Jestliže však nechce připustiti Ch., aby hnutí prvoprvé ke hříchu bylo hříchem, tím méně by přijal, že by žádostivost sama (*concupiscentia qua habitus*) byla hříchem.

Nebyl tedy Chelčický v těchto věcech nijakž bližencem německých reformátorů.

Kapitola X.

Christologie a Soteriologie Chelčického.

§ 22.

Christologie Chelčického.

Poněvadž učinil Bůh člověka k nadpřirozenému cíli, obdařil jej také dary nadpřirozenými, posvěcující milostí a silami jí přiměřenými, a povýšil až ku přičasti přirozenosti své, byl synem Božím podle přijetí a měl nárok na dědictví království nebeského.

S této výše byl Adam pro hřích svržen i všechno potomstvo jeho v něm.

O své síle nemohl se Adam nijakž vrátiti do rodiny Boží, neboť nebylo v duši jeho nižádné posse (možnost) k návratu.

Adam nemohl si vymoci návrat do rodiny Boží, a tím méně kleslé v něm člověčenstvo.

Avšak ač si člověčenstvo nemohlo o své síle pomoci, bylo přece vykupitelné, poněvadž zbyla mu vloha poddajná, „*potentia obedientialis*.“

Bůh také zaslíbil prvním lidem Vykupitele.¹⁾ A ten zaslíbený Vykupitel jest Kristus Pán, který se v plnosti času vtělil.

Vykoupení mohlo se státi také jiným způsobem nežli vtělením Syna Božího. K tomu nebylo v Bohu žádné nezbytí, i když ustanovil se na tom, slitovati se nad člověčenstvem. Potřebno však bylo vtělení za podmínkou plného a dokonalého zadostučinění za hříchy.

Syn Boží se však vtělil, ne proto, že se vtěliti musil, ale tou příčinou, že se pro nezpytatelnou lásku svoji k člověčenstvu vtěliti chtěl.

Vtěliv se Syn Boží, byl Bůh i člověk v jedné a to Božské osobě. Počat byl z Ducha sv., vzav tělo své z Panny Marie.

Jako člověk byl nám Kristus Pán podoběn ve všem kromě hříchu, a však měl i podle duše i podle těla jisté výsady: Podle lidské své duše byl Kristus Pán netoliko „*viator*“, ale také „*comprehensor*“, t. j. byl na cestě k nebesům, ale viděl zároveň podstatu Boží tváři v tvář. Ale lidská duše Páně vidouc Boha, nevystihovala Jeho. Lidská duše Páně byla dále nehřešna, i proto, že viděla Boha tváři v tvář, i pro osobní spojení s Věčným Slovem. Duše Páně

¹⁾ Gen. 3. 15.

byla posvěcena svatostí nestvořenou i stvořenou, avšak s touto nebylo spojeno synovství Boží podle přijetí, neboť Kristus Pán člověk jest přirozeným Synem Božím a nikoliv adoptivním. Milost stvořena v Kristu Pánu člověku byla ve svém způsobu neskonala a proto vzrůstu schopna. V Kristu Pánu člověku nebylo bludu, znalť on všechny pravdy řádu přirozeného i nadpřirozeného.

Kristus Pán jako Bůh a spolu člověk měl dvoji přirozenost, Božskou a lidskou, dvoji vůli a dvoje působení.

To jest v krátkosti učení katolické o nevystihlém tajemství vtělení Syna Božího.

Chelčický nejso theologem a nemaje vůbec školského vzdělání, nedotýká se theologických otázek za jeho dob vůbec známých, ani těch, kteréž jsou těsně s články víry spojeny, a jichž bez úrazu víry zapíratí nelze. Sem náleží výsady, jež měl Kristus Pán člověk podle duše a podle těla, což zase důkazem jest, že bylo Ch. neznámo dílo Viklifovo „De Benedicta Incarnatione“, jehož snad ani Hus neznal.

Avšak pokud se Ch. o člancích sem tihnoucích vyslovil, možná jest dle pravdy říci, že souhlasí s katolickou věrou až na skrovné výjimky, což o Viklifovi říci nelze.

Přede vším vyznává Ch., že jest Kristus Pán již v ráji zaslíbený Vykupitel, Bůh a člověk v jedné a to Božské osobě.¹⁾

On vyznává, že Kristus Pán nevzal těla svého s nebe, ale z Marie Panny. „Nenie rozum ten, by Syn člověka tielešně svým člověčenstvom s nebe sstúpil, nebo jeho člověčenstvie nebylo jest prve v nebi stvořeno, aby pak potom sstúpilo. Ale toto vieříme, že počato Duchem sv. v životě Panny Marie člověčenstvie, a narodilo se z nie na svet, jsa již jedna Osoba s Božstvom, pravý Bóh a pravý človek, jeden Kristus.“²⁾

Poněkud neurčitě se arci vyslovuje Ch., když praví, „že počato jest člověčenstvie Páně v životě Panny Marie“, kdežto článek víry zní: „že se počalo člověčenství Páně podle těla z Marie Panny“, což dává jiný smysl. Avšak jinde se Ch. zcela pravověrně vyjadřuje. „Svěřen byl poklad najvyšší jim (Marii Panně a Josefovi) s nebe, Syn Boží Jednorozený, jcnž jest chtěl tielo z této drahé Panny přijieti, a Synem jejím býti, a to jim bylo najviece divno.“³⁾

O Kristu Pánu člověku učí Ch. v plném souzvuku s katolickou věrou. že na niem nebylo hřichu⁴⁾, a že milost daná jemu byla tak veliká a i moudrost, že růsti ani viece nemohlo. Díť o Kristu Pánu takto: „Prospieval věkem tielešně, rosta od dětinstvie v jinoštvie, a potom až do plného mužstvie. Také prospieval múdrostí a milostí: ač ji vždy i v dětinstvie miel; a však časem podle věku viece ji v skutcích i v řeči okazoval jiným k užitku.“⁵⁾

Chelčický učí v souladu s katolickou Církví, avšak naproti Viklifovi, že se Kristus Pán vtělil, ne proto, že bylo nezbytí, aby se vtělil, ale tou příčinou, že se vtěliti chtiel, že byl poslán z lásky Otcovy, a nás vykoupil z milosrdenství, a že přijal z vůle své

¹⁾ Tamtéž. Na den Narození Božího. — ²⁾ Na den sv. Trojice. — ³⁾ Tamtéž. Ned. I. po Božiem tiele. — ⁴⁾ Ned. I. v postě. — ⁵⁾ Tamtéž. Ned. II. po Božím Narození. —

z Panny Marie.¹⁾ Ba Ch. určitě dí, že bylo v moci Páně, jiným způsobem vysvoboditi ovce své ze zahynutí, nežli vtělením a smrtí svou. „Ačkoliv mohl by i jinú příčinú vysvoboditi ty ovce z toho zahynutí, než smrtí svú; ale neráčil tak chtie jim své milovanie a svú věrnost ukázati v tom, mra pro nie, aby jim mohl tak mluviti, že většicho milovanie nad to nižádný nemá.“²⁾

§ 23.

Soteriologie Chelčického.

Kristus Pán vzal na se přirozenost lidskou, aby nás vykoupil. Toto vykoupení směřovalo ke všemu, což bylo hříchy lidskými a zvláště hříchem prvotním porušeno.

Odtud rozeznáváme úřad Páně kněžský, prorocký a královský. Kristus Pán byl naším knězem, poněvadž sebe sama za nás na kříži v oběť zástupnou položil, aby za naše hříchy Otci nebeskému dostiučinil. Toto zadostiučinění bylo nejenom plné a dokonalé, ale i nadbytečné, a bylo dáno za všechny hříchy a za člověčenstvo veškeró, tedy netoliko za předzřizené, ale take za předzvěděné. Kristus Pán však se netoliko obětoval za nás v oběť zástupnou, ale on nám také zasloužil milost posvěcující i účinnou, abychom mohli dosíci konečné oslavy i podle těla i podle duše.

Vydav Kristus Pán sebe za naše hříchy a tresty zasloužené v oběť zástupnou na kříži, obětován jest jednou pro vždy, a přes to zůstává na vždy knězem naším a koná ten úřad kněžský neviditelně na nebesích prostřednictvím svým a přimluvou. On jest naším Prostředníkem a Přimluvčím u Boha.

Co se týče úřadu Páně vykupitelského, shledáváme velmi mnoho stránek u Ch., v nichž se neliší od víry katolické.

Chelčický vyznává zřejmě, že jest Kristus Pán naším knězem, jelikož sebe sama za nás jednou pro vždy obětoval, aby nás vyprostil z poddanství ďáblova. „My z ruky těžšicho nepřitele (než-li bylo otroctví židů v Egyptě), vyproštění jsme, kterýž držal ciesařstvie smrti, jenž jest zabil pokolenie lidské, a mrtvé sobie v službie a těžké porobie ostavil: z niež jest nás sobie dobyl Syn Božie skrze nemoc tiela svého mra bolestnie na kříži.“³⁾

Souzvukuje s věrou katolickou Ch., uče, že oběť Páně na kříži byla obětí smírnou a náměstnou za hříchy pokolení lidského, a že nás Kristus Pán vykoupil v krvi své utrpením a smrtí svou na kříži. Horle Ch. na kaceřování tiech, kdož jedí tělo Kristovo a pijí jeho krev pod obojí způsobou, a na ty, kdož prý tvrdí, že lid obecný křesťanský není toho hoden⁴⁾, aby pil z kalicha, leč toliko knězi, dokládá: „Jakoby se jim zdálo, že jest nekúpil Pán Ježíš tú krvi lidu obecného, jedině samy knězie.“⁵⁾

Chelčický vyznává také, jak se aspoň zdá, že bylo dostiučinění Páně nadbytečné, on že umíral za všechny lidi, kteří před

¹⁾ Tamtéž. Na den Narození Božího a Na ned. po Božím tiele. — ²⁾ Tamtéž. Ned. II. po Veliké noci. ³⁾ Tamtéž. Ned. II. po Božím tiele. — ⁴⁾ Zde tvrdí Chelčický věc nepravdivou, neboť Církev neučinila nikdy toho výroku, že by byl lid obecný nehoden pít z kalicha. — ⁵⁾ Tamtéž. Ned. III. po Trojici.

ním a za jeho času žili a po něm žiti budou. „Také již více nebude umierati proto, neboť proč jednou trpěl smrť a tú jednu smrťi plné spasenie všem lidem učinil, jež tu sú s počátku svieta byli, tak žeby na každý den umieral, více by nemohli požíeti jeho smrťi, než túto jednu požíevá. Neb tak dokonala plnosť v jeho smrťi, že každý na svietě má v nie své dobré, což jeho potrebuje, a což jeho móž vzieti.“¹⁾

Chelčický dává svou víru na jevo, že Kristus Pán nám zasloužil milosti. „Kristus zaslúžil jest milosti, ježto sú v Adamovi zemřeli, a milosť Boží ztratili, a kteří z tiech živú virú v Pána Jesu Krista, ti užitek vezmú z té viery, že skrze smrť jeho bude jim odpuštěno potupenie, kteréž sú z Adama vzali, a že to na křtu se děje odpuštění, a umytie druhého narozenie.“²⁾

Podle nadzminěných článků bylo by lze souditi, že byl Ch., co se týče vykupitelského úradu Páně a vykoupení, všecken mužem katolickým, avšak tomu není tak. Ch. jest zajisté v této stránce plný odporů. Máme doklady, kteréž uvádí v niveč všechnu zdánlivou jeho shodu s Církví právě v úhlavním a základním článku víry, že jest vykoupení Páně universálné. On ovšem opakuje slova Písma sv., že chce Bůh, aby všichni lidé byli spaseni a k poznání pravdy přišli³⁾, ale on také tvrdí:

a) že zprávy Boží příleži pouze vyvoleným⁴⁾, ač sám dí, že Kristus Pán poslal kázat všem národům.

b) Ch. učí, že umřel Kristus Pán za ovce své.⁵⁾ V tom by arci nebylo nic proti víře o sobě, neboť i Kristus Pán dí, že dává život za ovce své. Avšak Ch. zove ovce Páně Církví Kristovou, o níž dí, že jest sborem vyvolených pouze, tak že by byl Kristus Pán zemřel za předzřizené pouze a nikoliv také za předzvěděné.

c) Ba Ch. dí určitě, že Kristus Pán života svého pouze za předzřizené položil. Jediné pro vyvolené vydán jest křest od Boha. Nebo ve křtu jest položena moc smrťi Kristovy, aby tudy spravedliví byli od hříchův v krvi jeho, kteráž nepřijde jediné vyvoleným Božím, ač tielestný křest zevnitř i zlým přijde.⁶⁾

d) Zcela ve shodě s tímto učním svým tvrdí Ch., že se Kristus pouze za své přimlouvá, ale za sviet nikoliv.⁷⁾

e) I zdá se, že Ch. v tvrdém praedestinatianismu i Viklifa předstihuje, neboť tvrdí, že Kristus Pán neumřel za ty, kteří rozmnožují hříchy skrze smrť jeho⁸⁾, a tím právě naznačuje ty, kdož žijí pod poslušností papežovou. Viklif arci tvrdí, že ti, kdož trvají v sektě papežově, t. j. v Církvi katolické, spasení nedojdou, ale nedí, že by byl za katoliky neumřel, neboť dopřává naděje těm, kdožby papeže opustili.

f) Kdežto Chelčický uskrovnuje silu vykoupení Páně tím, že z něho vylučuje předzvěděné; rozšiřuje ji z jiné strany tvrzením, že jsou oběti jeho vysvobození sedláci ode všech je tížících břemen, zvláště od roboty. „Těši Kristus choť svú, aby se nebála.

¹⁾ Řeč o starém človieku. — ²⁾ Tamtéž. — ³⁾ Kniha Výkladuov. Ned. I. po Narozenie. — ⁴⁾ Výklad ep. s. Jana druhé. C. c. L. 50b. — ⁵⁾ Tamtéž L. 51a-
⁶⁾ Rkp. kapitoly Svatovitské L. 138b. — ⁷⁾ Sieť viery. II. 43. — ⁸⁾ Kniha Výkladuov. Ned. Masopustní.

Pokojně jede, nehroze jí panováním a porobením ukrutným, ani robotami ani platy velikými. A přišed k ní všechny svazky, břemena i obtížení robotná, pod nimiž jest ležela povržena jsúci na zemi pro núzi těch robot a služebností ďábelských. Ty všechny věci na se vzal milosrdný král, a sňal je s hrdla jejího, vise na kříži s pláčem ¹⁾ bolestně. Aniž jest jí také obléžil, pokrmuov nákladných, a desátkuov obilních na ni nepoloživ: aby sluhy své sytil tiemi pokrmy; ale sám své tělo a svú krev dal jí za pokrm a za nápoj. Přišel jest, aby jí přinesl pokoj a svobodu, a všel s ní v pravé milování.“ ²⁾

Oběť Páně vyvětila tedy podle Ch. lid ode všeho panování nad sebou, sesadila tedy všechny krále a velmože se stolců jejich, a lid tak vyvětila z poroby, a přinesla mu vybavení ze vši roboty a ze všech šacunků.

Toto učení Chelčického jest totožné s tím, jež hlásá kniha: „Die Reformation Kaiser Sigismund“, napsaná v r. 1438. I v této knize čteme, že smrt Páně vyhavila lid ode všech vazeb a vymohla absolutnou rovnost. Prorok Hans Beham ideami těmito rozvášnil lid v Němcích k rejdm socialistickým. Že byly idee tyto z Čech do Němec přeneseny, není žádné pochybnosti. ³⁾

(Další část příště.)

Z dějin katolické reformace v Čechách v letech 1668 až 1703.

Píše Dr. Ant. Podlaha.

Úkoly reformace katolické ve stol. XVII. byly veliké a obsáhlé. Nestačila ovšem celá desetiletí, aby odčinila to, co zavinila předchozí století. Nejen v odlehlých krajinách, nýbrž i v samém okolí pražském bylo na sklonku XVII. století a i později ještě po drahnou dobu nutno úsilovně bojovati proti jinověrství, jež obyvatelstvo našich zemí jako skrytý kvas uvádělo v neklid duševní i ve zkázu hmotnou.

V míře nejobsáhlejší pochopil úkoly ony řád jezuitský, jenž se vším úsilím neustával je plniti. Jejich kolleje a residence byly také ohnisky, z nichž šířila se intenzivní činnost reformační na vše strany. Každý k tomu schopný člen tovaryšstva musil dle sil svých pracovati na poli tom.

Z kolleje klementinské vycházeli scholastikové každého téhodne ve dnech svátečních, jakož i ve dnech školního vyučování prostých do okolí pražského, nedbajíce nepohody, deštěm rozmoklých nebo sněhem zavátých cest, a vyhledávali s veselou myslí osamělé příbytky viničních dělníků, kteří tvrdošjně setrívajíce v bludech žili v mravní zpustlosti. Sňatky své uzavírali opuštění tito lidé sami beze všelikých obřadů církevních. Roku 1668 bylo více než 60 takovýchto spojení posvěceno v řádném manželství. Za tím účelem dala konsistoř pražská kněžím z Tovaryšstva činnosti mis-

¹⁾ Že by byl Kristus Pán na kříži plakal, jest vynálezek Chelčického. —

²⁾ Tamtéž. Ned. I. adv. — ³⁾ Janssen II., 402. Dr. A. Lenz. Socialismus. 105. 106.

sionářskou se zabývajícím rozsáhlou pravomoc. Mnozí z těchto lidí po 13, 20, 30, ba i 40 let žili ve hříšném spojení.

Ve vinicích scházeli se jinověrci („hussitae“) častokráte v počtu 200—500 k tajným náboženským shromážděním. Takovýchto schůzek rozplašili missionáři řečeného roku více než 25, nejednou jsouce při tom v nebezpečí života. Missionářům podařilo se třicet bludařů přivést k víře katolické důvody obratně přizpůsobenými nechápavému jejich duchu. Někteří z těchto nově obrácených dobře mezi druhy svými dále působili. Tak na př. jeden z nich manželku svou, která zatvrzele trvala dlouho v bludech, konečně pohnul k lítostivému pokání. Jiný přivedl svého přítele z místa tři mile vzdáleného k missionářům, aby vyvrátili mu jeho bludy, což se jim také úplně podařilo. Mezi obrácenými byl voják od dětských let luteránství oddaný, jenž drahně let pod praporem rakouským, španělským a francouzským bojovav, bludu svého tvrdošíjně se přidržoval. Po obrácení svém s radostí osvědčoval, že má nyní mysl spokojenou, kdežto dříve trápen býval trýznivým nepokojem.

V Michli podařilo se katechistům sedmdesátiletou stařenu, která dlouho tomu se vzpírala, přimět na samém sklonku života k tomu, aby vrátila se do lůna církve katolické. Vyzpovídala se zkroušeně, ale zemřela dříve, nežli jí svátost oltářní mohla býti přinesena.

V Butovicích docíleno toho, že nebylo tu ani jediného obyvatele, který by vyhýbal se zpovědi ve farním kostele. Predikanti, kteří se tu tajně zdržovali, jednak jinam odešli, jednak, zastírajíce ovčí koží pravou svoji podobu vlčí, neodvažovali se v činnosti své pokračovati. Byly tu zachyceny listy z Drážďan, kterými v době velikonoční zvali se tam venkované k přijímání pod obojí.

K návrhu missionářův učinili úřadové hor viničních tato ustanovení: 1. Každého roku obnoví 24 starších mužů z pracovního lidu viničního slavně vyznání víry dle formule sněmu tridentského a připojí k tomu přísežný slib, že budou hájiti víry katolické. Před aktem tímto budou k nim missionáři v radnici staroměstské míti exhortu a vyloží jim význam přísežného jejich slibu. Aby všichni dělníci viniční, kteří nenáleží k žádné faře, vykonávali velikonoční zpověď v kostele kolleje klementinské, před čímž jim učiněn bude příslušný katechetický výklad. Seznam těchto viničních dělníků budiž předložen úřadu hor viničních, aby nikdo z nich snad povinnosti své se pod jakoukoliv záminkou nevymykal. 3. Aby starší příkladem svým odstraňovali pomáhali svěcení slavností husitských („ut seniores exemplo praeceant in festis hussiticis exturbandis“), a konečně 4. Aby dělníci viniční, kteří v souložnictví žijí, pokutováni byli zbavením mzdy.

Jest až neuvěřitelné, s jakými bludy a pověrami setkávali se missionáři mezi těmito lidmi.

Také strážím vojenským věnovali katechisté svoji pozornost, vybízejíce vojiny k životu ctnostnému a vystříhajíce je zvláště tři neřestí, jimž vojáci nejvíce byli oddáni, totiž krádeží, rouhání a lascivnosti.

Horlivost členů kolleje klementinské neobmezovala se na vinice u Prahy ležící, nýbrž vztahovala se na krajiny české daleko

vzdálené: neboť o větších svátcích vysílala kolleje 20 kněží, vždy dva a dva, jednak na výpomoc Staroboleslavským, do Chlumce, Hrádku, Karlova Týna, Liběšic, Činovsi, Nymburka, jiné k rozličným šlechticům na venku bydlícím, jako k Walderodovi. Halleweilovi a j.

Zároveň také utěšeně vzkvétaly ústavy jesuitské k vzdělání mládeže zřízené, jež byly nad míru důležitou podporou zdárné činnosti reformační.

V semináři konviktorů různých stavů u sv. Bartoloměje kvetla bratrská láska, a kázeň domácí bedlivě byla zachovávána: znamenitá všude skromnost, mlčení a úcta k představeným, konečně pak horlivá snaha po všelikých ctnostech. Nově bylo tu zavedeno, že na počátku roku novým a krásným způsobem ve shromáždění domácí kongregace obnovovali úctu marianskou v obvyklé sice formě, ale s velikou slavností, v nedělích pak jarního postu představovali mystérie trpícího Krista zpěvem i slovy ke vzbuzení zbožných hnutí složené. Jak veliká snaha sebou samými pohrdati byla v konviktozech, z toho jest patrné, že v jídelně své chyby obšírně a přísně mnozí vyznávali a žádali, aby veřejně od ostatních byli pokáráni. Neméně dbali byli studií jak doma, tak i ve školách veřejných; toho důkazem jest, že byli konviktoři mezi prvními bakaláři nebo magistry, a že jedenáct z nich ozdobeno bylo prvním vavřínem theologickým. Nad to v městě i mimo město alumni nezmínka kázávali lidu, zvláště však v době jarního postu ve Chvalech povzbuzovali vesničany k životu právě křesťanskému. Z konviktu vyšlo toho roku 24 kněží novosvětců do duchovní správy.

Za konviktory sv.-bartolomějskými nezůstávali v horlivosti a pili pozadu alumni sv. Václava: znamenitá byla v nich k věcem posvátným láska a horlivá snaha potlačovati nezřízená hnutí. V četbě posvátné byla taková horlivost, že domácí knihovna níktek nestáchovala. Mnozí po dlouhých modlitbách denních ještě také dlouho do noci trvali na zbožných modlitbách. Byli mezi nimi nejedni, kteří každého téhodne třikráte se mrskali: v předvečer svátků bl. Panny usnesli se společně na mrskání s takovou vytrvalostí, že za bezbožného téměř byl pokládán, kdo veřejným tímto důkazem lásku svou k bl. Panně nedal na jevo. Mnozí na zahanbení chyby své v jídelně veřejně na sebe žalovali, což bylo vítězstvím nad sebou samým tím větší, čím jistěji předvídal, že vydají se v šanc úštěpkům a posměchu lehkovážnějších. V předvečer oněch svátků, kdy měli ke stolu Páně přistoupiti, zanechavše rozprávky a žertů, zabývali se rozmluvami o věcech svatých na veliký svůj prospěch a na příklad ostatním.

Při veřejných průvodech bylo v obyčeji, že kráčeli v nich také mužové, kteří na znamení kajcnosti se mrskali. Letopisy kolleje klementinské zaznamenávají na př. k r. 1668: „*Longe copiosissimi autem processerunt Dominica a Paschale tertia in Basilicam S. Viti ad honorandam Matrem Dolorosam, ac dein rursum intra octiduum a festivitate Bssae Dnae Elisabetham visitantis, extra urbem ad aediculam Oetinganam Clericorum Theatinorum. Apparatum insigni pompa flagellantium supplicationem disturbavit aëris*

intemperies: continere tamen multorum fervorem non potuimus, quorum 160 circiter rigente a nivibus pluvisque coelo prodiverunt, tantoque saevierunt in terga acerbius, quanto spacium procedentium fuit arctius."

Také o ušlechtilou zábavu mládeže i dospělých pečovali jesuité bedlivě. V den Božího těla r. 1668 dali od mládeže akademické před vznešeným obecenstvem provozovati melodramatickou hru o Pánu Ježíši, jak hostem byl v domě Zacheově.

Když téhož roku za velmistra řádu křižovníků s červenou hvězdou nastolen byl Jan Bedřich hrabě Valdštýn, oslavilo událost tu jesuitské gymnasium divadelní hrou v aule domu křižovnického s velikou pochvalou oslavence samého i přítomných hostů od císařského dvora.

K uvítání Jana Viléma z Kolovrat, jakožto arcibiskupa pražského, uchystali jesuité s nemalým důmyslem i nákladem dramata hojně gratulace ve verších i prose, jakož i případné obrazy a rytiny, ale nenadálá smrt, jež arcipastýře zachvátila dříve, nežli na stolec svůj dosednouti mohl, na zmar uvedla veškery tyto oslavné práce.

V koleijním statku Tuchoměřickém sídlil kněz z Tovaryšstva, který vesničanům bohoslužbami přisluhoval, s velikým nad to prospěchem zdravých i nemocných, neboť těmto mimo duševní také i tělesnou pomoc poskytoval, dáváje jim léky a potřebnou almužnu.

Ve Staré Boleslavi měl se tamější probošt Jiří Aster k residenčním jesuitům velice laskavě, uznávaje jejich zásluhy o povznesení tohoto staroslavného poutnického místa. Přicházelo sem množství poutníků nejen z Čech, nýbrž i z Moravy, Slezska, Rakous, Uher, Polska, Belgie a Italie. Převorové dominikánští ubírajíce se do Prahy k provinciálnímu sjezdu, aby tam vyvolili hlavu svého řádu, u P. Marie Staro-Bolesl. dříve k tomu si vyprosili požehnání.

Mnoho nákladu vyžadovaly stavby koleijní. Roku 1668 dostavěna byla kvadratura klementinská, jejíž ochoz vydlážděn byl velikými čtvercovými kameny, jakož i věž plechovou bání pokryta. V Tuchoměřicích dostavěn pěkný kostel, a budova tamějšího hradu tak byla upravena, že scholastikové jesuitští podzimní prázdniny k zotavení svému tam pohodlněji mohli trávit nežli v letech dřívějších.

Členy koleje klementinské bylo r. 1668 k pravé víře obráceno 50 osob, z nichž obzvláštní zmínky zasluhuje obrácení P. Ondřeje Froma, kteréž vzbudilo podiv nejen ve všech kruzích pražských, nýbrž i v nekatolických zemích sousedních, zejména v Brandebursku, odkudž pocházel. Muž ten velice nadaný, vzdělav se důkladně na akademii své vlasti ve vědách a dosáhnuv stupně licenciáta bohosloví, proslul brzy svoji učeností, rozšafností a pilností, tak že jej kurfirst po deset let měl v radě své, ve kteréž době přední místo zaujímal v církevní radě berlínské, a pak patnácte let v Kolíně nad Sprévou (jest to ona část Berlína, v níž byl zámek a sídlo kurfirstovo) byl představeným hlavního chrámu a zároveň superintendentem celého okresu, ve kterémž úřadě více než dvě stě pastorů na úřad jejich zřídil. Že obrátil

se ku pravé víře, toho byla příčinou tato událost: Kurfirst, příznivec a přívrženec kalvinců, těžce nesa rozbroje, které panovaly mezi kalvinci a luterány, snažil se o to, aby učitele obojí sekty smířil. I svolal k tomu účelu koncil, v němž by se jednalo o příčinách nesvářův, a navrženy byly stranám podmínky sjednocení, zejména pak předloženo jednotné učení, s nímž by se obě strany spokojili. Formulovati návrh tohoto jednotného učení kalvínsko-luteránského bylo úkolem ovšem velmi nesnadným, zároveň však velice čestným, pročez domníval se From, že na něm jest, aby úkol ten provedl, jsa k němu pobádán také naději, že provedením jeho získá si obzvláštní přízně panovníkovy. Dav se do práce, brzy zpozoroval, že učení kalvínské s luteránským nikterak nelze ve shodu uvést, pročez obrátiv se proti nauce Kalvinově, jal se ji vyvracet a bludy její vytýkati: když však viděl, že důkazy jeho pozbývají moci, a cítil, že střely z Lutherova toulce brané na něj samého zpět dopadají, a že svými zbraněmi vlastně sama sebe potírá, dal se do studia svatých otců, sněmů církevních, podání a prvotní církve; které když bedlivě prozkoumal, uznamenal bystrý muž, že učení, jež v nich našel, zcela se shoduje s učením katolickým. Pochybnosti své v duši jeho vzniklé o pravosti víry luteránské vyjevil již tenkrát knězi z tovaryšstva Ježíšova, jenž nalézal se v průvodě knížete Kristiána Viléma nějaký čas v Berlíně, a rozmluvami i dopisy kontroverse důkladně prozkoumav, již tenkrát na tom se ustanovil, že přijme pravou víru. Zatím když na kalvíny s kazatelnou prudce doléhal, upadl v nemilost panovníkovu, od něhož zbaven byv úřadu, odebral se do Wittemberga tím raději, poněvadž se mluvilo o tom, že saský kurfirst jistě učiní katolické vyznání víry. Když půl roku v naději na obrácení vévodovo v Sasku čekal, posílil se v předsevzetí svém obrátiti se do církve katolické čtením katolických otcův a přemítáním o naukách kontroverstických; svoji rozšafností získal si veliké vážnosti; bylať mu bohatá praebenda (superintendentura) nabízena od kurfirsta saského, kdyby byl spíše zisk a důstojenství vyhledával než pravdu. Když však od evangeliků prohlášeno bylo 150. jubileum Lutherovo, vida, že marně od kurfirsta saského očekává změnu náboženství, odebral se do Prahy, i odloživ veškeru nerozhodnost a pochybnost, řádně v mravech katolických vyučen v předvečer svatodušní do rukou rektora kleinentinské kolleje veřejně odpřisáhl bludy. Pečlivě tajil dlouho úmysl svůj před manželkou svojí, tak že o nich, ač s ním v Praze byla již dvě neděle, ničeho nevěděla. Stálo ho to mnoho práce, než manželku zdráhající se a odkládající k tomu přiměl, že v den sv. Michaela arch. s třemi dospělejšími dítkami veřejně vyznala víru katolickou. From byl mezi luterány proslulý; přichozí katolíkové nejen stavů nižších, nýbrž i urození baroni a hrabata jej navštěvovali k velikému svému užitku duševnímu. Neodešel od něho nikdo, by nevyznal, že z bludů byl od něho usvědčen a by si nepřál, by knížata poddanným svým dovolili, aby stáli se mohli zjevně katolíky. I když odřekl se luteranismu, byl mu vévoda brandeburský nakloněn, poručilť, aby jeho majetek byl neporušen v Kolíně berlínském chován a jemu, kdykoliv by on požádal, vydán. Příštího roku obětoval From, posvěcen byv

na kněze a vykonav dříve osmidenní exercicie, první mši svatou v kostele sv. Salvátora za velikého návalu lidstva, tak že rozsáhlé prostory tohoto chrámu nemohly pojmouti všech přichozích. U vchodů postavené vojenské stráž sotva mohly odolati návalu tlačícího se do vnitř lidu. Fromovi assistoval děkan svatovítský; čtyři synové Fromovi drželi při mši svého otce svíce, a manželka i dcera jeho přijali z jeho rukou tělo Páně. Neobyčejná tato událost způsobila veliký rozruch a mnohému byla dobrým příkladem. Již v prvních dnech po neobyčejné této primici několik vznešených osob luteránských žádalo si býti vyučeno ve víře katolické, z nichž skutečně v krátké době dva šlechtici a jeden plukovník vojenský přestoupili k víře katolické. Jakýsi občan berlínský poslal syna svého do Prahy, aby tu poznal víru katolickou: za nedlouho stal se mladík ten skutečně katolíkem, i byl přijat do jesuitského konviktu. Důvody svého obrácení vyličil From v knize, kterou mu kollej jesuitská zdarma vytiskla. Kniha ta všude vzbudila neobyčejnou pozornost a mnohé pohnula k tomu, že odřekli se víry Lutherovy. Všude po Německu byla po knize té čilá poptávka, tak že, když náklad byl rozebrán, kniha v Kolíně nad Rýnem znova byla vytištěna. Proti Fromovým spisům vydal Eliáš Reinhardt, superintendent v Lipsku, tři spisy, v nichž hleděl vývody Fromovy vyvrátiti, avšak nepodařilo se mu to. — Po primici byl From pohostěn v kolleji klementinské, a jemu na počest provedena divadelní hra. V době, když odloučil se úplně od manželky své (totiž od té doby, kdy přijal podjahanství), bydlil po několik neděl v Klementině; manželka jeho pak, následujíc příkladu svého muže, složila ve vlaské kapli slavný slib ustavičné čistoty.

Roku 1669 konsistoř pražská z iniciativy samého arcibiskupa vyžádala si z kolleje klementinské katechisty obou řeči zemských znalé, kteří by v kostele všech svatých na hradě pražském lid vyučovali, a když jeden z představených tohoto kostela pravil, že nebude možno, aby katechisté v tomto kostele lid vyučovali, bude-li císař přítomen, přislíbili kanovníci, že v tom případě propůjčí k tomu chrám Svatovítský.

Každého téhodne v den, kdy prost byl zaměstnání školských, chodil jeden kněz do triviálních škol Menšího města pražského a v nich dítky náboženství vyučoval.

Také toho roku duchovní pracovníci na vinicích v okolí pražském těšili se z hojného ovoce prací svých. Mnoho heretických knih tam i jinde bylo zabaveno, i dány za ně náhradou knihy katolické („libri illic non pauci haeresim docentes, alibi ejusdem farinae centum erepti; substituimus nonnullibi catholicos“).

Jeden devadesátiletý hospodský v neděle a svátky učil lidi, kteří k pitkám do jeho pivnice se scházeli, evangeliu Husovu a Lutherovu jako v nějakém kostele.

Tohoto roku provedeno bylo již ono nařízení úřadu viničného z roku předešlého. Ke svolaným dvaceti čtyřem starším ze všech okolních vinic učinil kněz z Tovaryšstva promluvu, načež oni složili vyznání víry a přísežný slib, že chtějí žiti i zemříti jako kato-

líci. K povzbuzení a příkladu jiných vykonali tito starší v kollejně kapli sv. Eligia velikonoční zpověď a přistoupili ke stolu Páně. Jejich příkladu následovali pak dospělí i děti obojího pohlaví ze všech vinic pražského okolí. Pilným tímto úsilím přivedeno bylo k pravé víře 115 osob. Toho roku posvěceno bylo 44 manželství mezi osobami dosud v hříšném spojení spolu žijícími. Spolu zasazovali se missionáři o to, by úřadové obrátili zřetel svůj i k tomuto dlouho zanedbávanému lidu a by podporovali vydatně snahy čelící k opravdovému a důkladnému jejich obrácení.

Ale i v Praze samé přistíženo bylo přičiněním jesuitů osm hlavních šířitelů husitismu, kteří uvrženi byli do žalářů novoměstských. Lidé ti vyznali, že od bitvy u Jankova podporovali všemožně činnost pěti predikantů, kteří z Drážďan tajně a střídavě do Prahy a okolí přicházeli a tu podávali pod obojí. Při přijímání bývalo prý někdy až na 300 heretických občanův a vinařův a to na 34 rozličných místech, aby věc spíše se utajila, ač někteří z nich se přiznali, že u nich jediného dne takovýchto přijímačů sešlo se najednou až 300. Jeden z nich, aby od sebe odvrátil podezření, stavěl se lživě, jakoby byl členem kongregace sv. Isidora pro vinaře zřízené; avšak doma růženec i stanovy kongregace roztrhal a rozdupal, jsa horlivým hostitelem i přívržencem luteránského predikanta. Bylo to naň skutečnými sodály svatoisidorskými prozrazeno, načež vinník do žaláře uvržen, kdež jesuité starali se o to, aby blud svůj uznal a odvolal.

Když takto i ve hlavním městě samém objeveno bylo tajně bující bludařství, vyžádali si arcibiskup a císařští místodržící k jeho potření od jesuitů katechisty, kteří lid v kostelích sv. Martina, sv. Vojtěcha, sv. Petra a Pavla a j. vyučovali. Jeden pražský farář dosvědčil, že prací jesuitů vzrostl počet katolíků na jeho osadě téměř o čtyřicet hlav.

Roku 1669 vešel v činnost také odkaz, jež učinila Anna Eusebia Kavkova, před čtyřmi lety zemřelá. Paní ta odkázala kapitál 10.000 zl. určivši, aby z úroků z něho vydržování byli duchovní, pracující na obrácení jinověrcův. (Pokračování.)

Zlatá Koruna.

Dodatky k místopisu † Fr. Wildmanna píše Fr. Teplý.

R. 1812 vyžádal si i obdržel dvorní rada a archivář c. k. tajného státního dvorního i rodinného archivu ve Vídni Josef sv. pán Hormayer ze král. bibliotheky v Praze veškerý tam uložené originaly listin, týkajících se kláštera zlatokorunského. Sestavíme-li jejich chronologický seznam, nabude záslužná práce † sudoměřického faráře některého doplnění a vysvětlení.¹⁾

R. 1263 instrumentum erectionis monasterii a rege Přemysla Otlocaro.

¹⁾ Viz Sborník Hist. kroužku, seš. 8., č. II., str. 31., týž r. 1900, č. 1. a 2.

R. 1268 týž král stvrzuje nadání Hirzy ze Zvíkova.¹⁾

R. 1281 Otto, markrabě brandeburský, dosvědčuje, že Netolice a Chvalšiny dány klášteru.

R. 1284 král Václav utvrzuje nadání otcovo, Hirzovo a přiznává, že klášter plazský náleží ke zlatokorunskému iure filiationis.

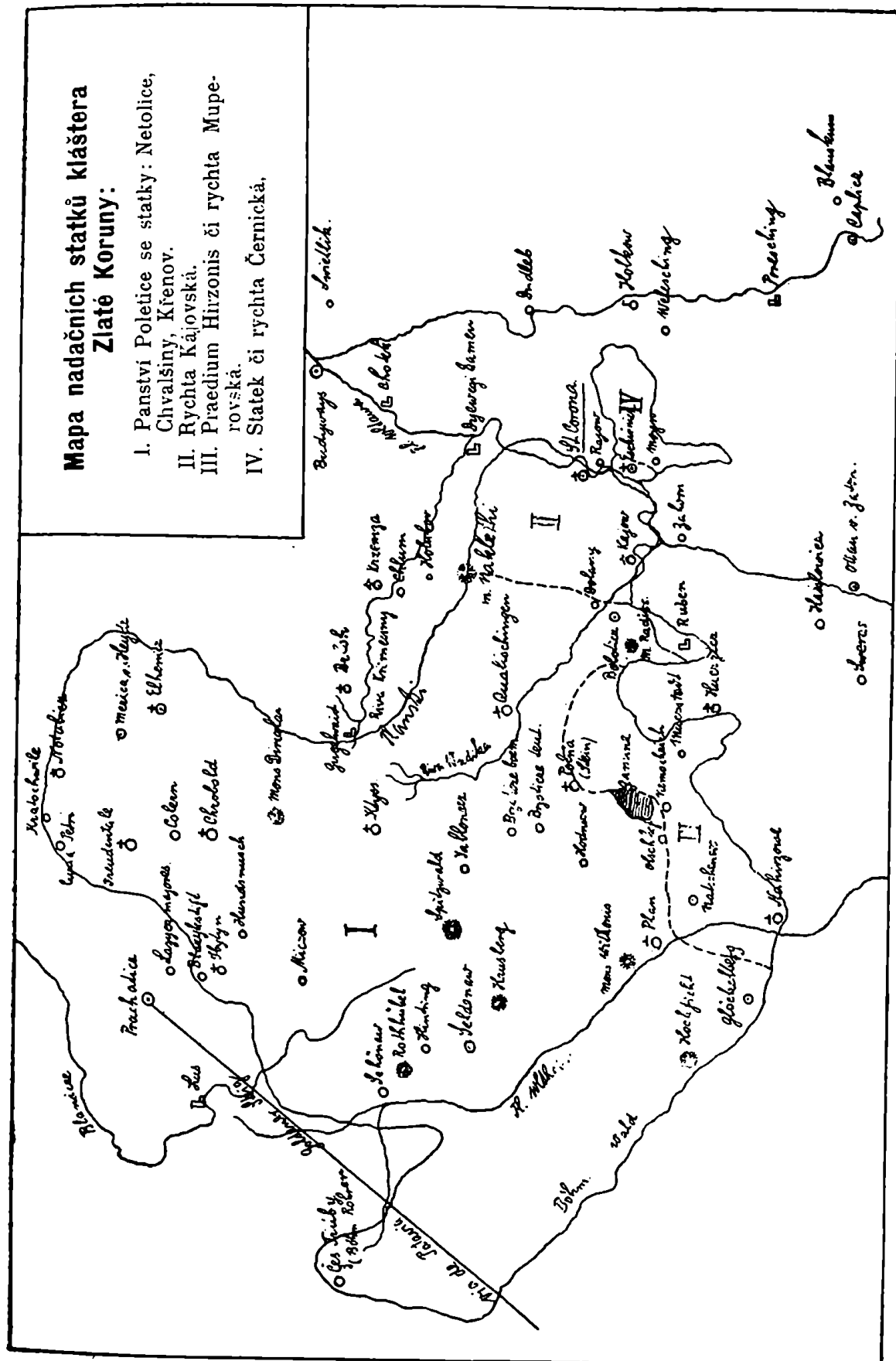
1315 2. února Bavor III. z Bavorova odkazuje Zlaté Koruně zajímavou listinou část svého jmění:

In nomine domini Amen. Cum omnis homo cuiuscunque condicionis existat, conditori omnium pro universis donis et beneficiis sibi collatis graciaram actiones incessanter et devotissime reddere teneatur, peramplius tamen atque perfectius ad huiusmodi debitum illi valencius sunt astricti, quibus omnipotens deus rerum temporalium habundanciam ministravit et quos insuper generositatis titulis atque mundi huius honoribus magnifice decoravit. Huius igilur considerationis respectu Nos Bawarus tertius de Bawarow volentes divine beneficentie in alicuius obsequij exhibitione alicqualiter respondere, ut in extremo iudicio ante metuendi conspectum iudicis valeamus graciaram et misericordiam invenire in auxilio oportuno:

post divisionem paternarum possessionum factam inter nos et fratres nostros Dominum Nicolaum de Blathna et Dominum Wilhelmum de Straconicz donacione libera et solempnij de parte hereditatum, que ad nostrum dominium in prefate diuisionis distribucione site et ordinarie devenerunt, damus atque conferimus in presenti Venerabilibus ac Religiosis viris Abbati atque Conventui Monasterii Sancte Corone Cysterciensis ordinis nunc et in perpetuum ibidem domino seruituris villas nostras vulgariter dictas Zwinciez, cum quatuor araturis ibidem, nec non Ksydel, cum Nemore dicto Zussuk adiacente Moyn, Zalticz, Zchirnicz cum iure patronatus Ecclesiae ville eiusdem: cum omnibus agris, cultis et incultis, Nemoribus, Siluis, Montibus atque vallibus. Nec non et pratis cum riuis et Piscacionibus, Aurofodinis. Insuper cum omni iure, quo nos possedimus ipsa bona, tenore huius Privilegii confirmantes et hoc ad noticiam hominum tam presentis etatis quam future cupimus peruenire, quod eciam ad maiorem huius nostre collacionis evidenciam fecimus ad Tabulam terre in Ciuitate Pragensi literaliter annotarij. Preterea ut eo efficacius atque diligencius in prefato Monasterio nostre anime memoria iugiter habeatur, feruentissimo animi nostri desiderio in eodem Monasterio cum domino iubente carnis debitum exsoluerimus, eligimus sepulturam. --

Ceterum ne aliquis successorum vel liberorum vel fratrum vel consanguineorum nostrorum huius nostre donacionis, ordinationis et collacionis confirmacionem valeat alicqualiter in posterum violare, presens privilegium Monasterio predicto dedimus Sigilli nostri majoris Munimine roboratum.

¹⁾ Vlastně slul Hýra ze Zvíkova. Schaller: Pilsner Kreis S. 86, uvádí při roce 1520 rytíře Jana Hýřovce z Hýřova na Hýřově, což svědčí nám, že neslul náš Hirzo nikdy „Hirsch von Klingenburg“, jak by němečtí historikové rádi dokázali. Viz o tom: Rosenbergsche Chronik, str. 39 etc.

Et ne apud futuros fratres eiusdem loci per obliuionis nubilum seu per incuriam anime nostre memoria aliquatenus negligatur, ea que Reverendus vir dominus Theodoricus Abbas insuper et Conuentus loci eiusdem fide data pro remedio anime nostre facere promiserunt, presenti priuilegio curauimus inserere euidencius et expresse: Promiserunt nempe predictus dominus Abbas et Conuentus nobis tunc, quod ante altare Sancti Johannis Apostoli et Euangelistae in Ecclesia eiusdem Monasterij die noctuque debeat ardere lampas siue lumen usque in finem Seculi ab hac die. Item promiserunt, quod iuxta sepulchrum nostrum post obitum nostrum die noctuque ardere debeat cereus seu candela. Item promiserunt nobis, quod in die Anniversario obitus nostri deberet agi in Conuentu anime nostre memoria plenarie sicut fieri solet per Ordinem Cysterciensem singulis annis in domibus universis pro fundatoribus Ordinis predicti. Postremo promiserunt, quod post obitum nostrum usque in finem Seculi diebus singulis Missa una pro defunctis pro anime nostre remedio debeat dici et haec Missa a singulis Sacerdotibus huius domus septimanatim per ordinem persoluetur: Sicut alie Misse tenentur, que a quolibet sacerdote per integram Ebdomadam in ordine persoluuntur. Actum et Datum in Sancta Corona. Anno Dominj Millesimo CCC^o XV°. In purificatione beate Marie virginis gloriose^o.

R. 1318 král Jan uvedenou nadaci Bavorovu s panem Vilémem ze Strakonice přijímají.

R. 1328 bulla papeže Jana XXII. o některých právech kláštera.

R. 1334 následuje několik listin (jen v opisech), z nichž patrno, že král Jan, zapomenuv svého slova, hodlal zřízení Bavorovo zničiti a vzpomenuté vesnice s okolím za 800 kop Petru z Rožmberka postoupiti. Tomu platně a s výsledkem odporoval opat Theodor, jsa podporován zdatně Karlem IV., tehdy moravským markrabím.

R. 1343 král Karel IV. potvrzuje výši ročního platu měšťanů z Netolic a dar Hirzův (12 vesnic). Týž král r. 1349 vystavuje mnichům přiznávací list o mýtě v Hýřově (Hirzow)¹⁾ a druhou listinou tvrdí odkaz Bavorův.

R. 1377 papež Řehoř XI. dává privilegia, 1379 Urban VI. propůjčuje klášteru papežskou ochranu a opět přísně nakazuje proboštu vyšehradskému,²⁾ aby ihned navrátil mnichům neprávem odňaté zboží (jaké, se neuvádí), a když se zdráhal, r. 1381 volán jest proto listem do Říma.

R. 1384 král Václav obnovuje nadání předešlá, výsady kláštera etc. a druhým listem přiznává jeho právo ke statku Boleticům, jak král Otakar ustanovil.

R. 1393 biskup Bertrand (odkud?) podává svá dobrozdání o sporu klášterníků s proboštem vyšehradským, 1394 podruhé, 1395 patriarcha „z Hradiště“, a papež Bonifác IX. in eadem causa, 1396 rovněž o tom král Václav.

¹⁾ Ke cti Hirzy Zvikovského přezvali klášterníci místo Moldavu „Hýřovem“, nyní sluje Vltavice Horní (Obermoldau). — ²⁾ držitel města Prachatic. Jde o spor hranic lesních i polních u 22 vesnic.

R. 1395 instrumentum annulationis regis Wenceslai de venditione boni Netolicze.

R. 1401 král Václav ustanovuje Jindřicha z Rožmberka opatrovníkem Koruny Zlaté a ruší zamýšlené scizení statku netolického.

R. 1412 bulla papeže Jana XXII. o inkorporaci 6 beneficií.

R. 1420 18. Septembris císař Zikmund zastavuje všechny statky kláštera Oldřichovi z Rožmberka v 9000 kopách č., r. 1422 zápis odvolává.

R. 1444 císař Bedřich přiznává mnichům, že náleží jim dům v rakouském městě Kremži.

R. 1457 král Ladislav opětně dovoluje opatu Gerhardovi, aby směl na Rožmbercích ujatá zboží i soudně vymáhati: o témž zase r. 1460 (jmenovitě o obnos 6000 zl. uherských) a 1479.

R. 1488 Vladislav zapisuje statky korunské Vokovi a Oldřichu z Rožmberka na jejich životy, 1493 znova na 6 let, 1495 Petru z Rožmberka na jeho život a po smrti jeho 1501 vymezuje povinnosti opatů k Vítkovcům, 1509 dává Petru z Rožmberka zcela 9 vsí a mylo mnišské ve Vltavici.

R. 1524 král Ludvík korunské državy ponechává Adamovi z Hradce.

R. 1616 císař Matyáš stvrzuje volbu opata Jiřího Hubera.

R. 1622 císař Ferdinand II. obnovuje výsady dané mnichům od císaře Rudolfa stran cla ve vsi Kájově.

R. 1661 Anna Marie, vévodkyně krumlovská, potvrzuje volbu opata Bernarda Pachmanna. r. 1695 císař Leopold volbu Matěje Ungara. 1704 Gerharda Bauera, císař Karel VI. 1717 Matěje Kurze. 1720 Filipa Bayera. 1734 Kristiana Gušla, 1740 koupi statku Přehořova, císařovna Marie Teresie 1742 statku Keblan, 1750 přiznává klášteru všechna privilegia dávná i nynější a dovoluje zaknihování Žárova (Saran) a Giszhübelu, 1758 Holkova.

K uvedeným spisům připojen pergamen, nesoucí jména opatův: 1. Henricus antea abbas in S. Cruce 1263, 2. Bartholomaeus 1284, 3. Herrmannus 1293. 4. Bartholomaeus 1294, 5. Theodoricus 1303—1332, 6. Sibotho 1336—1338, 7. Ludolfus 1339—1349, 8. Theodoricus 1349. 9. Ludolfus II. 1355—1358, 10. Eberhardus 1360, 11. Gerhardus 1371—1378, 12. Arnoldus 1387—1397, 13. Ernestus 1398—1401, 14. Stephanus 1405—1406, 15. Adamus 1407—1417. 16. Rudigerus 1422—1441, 17. Joannes 1444—1445. 18. Dietrich 1447—1451, 19. Erhardus 1452, 20. Gerhardus 1454—1461., 21. Joannes 1463—1465., 22. Leonardus 1469—1472, 23. Nicolaus Frühauf 1478, resignoval 1481, 24. Konrad Kelner z Langenhaimu 1481 a 1482, 25. Andreas z Vyššího Brodu 1483—1493, 26. Jiří Steinhäuffel 1493. † 1525, 27. Blasius posledně se připomíná 1534, 28. Jakub Peitler 1535, 29. Wolfgang Häder 1545, 30. Bartholomaeus 1553, 31. Matěj Polák (Polonus) 1553, 32. Jan Mileyk 1559, 33. Jiří Taxer spolu opat ve Vyšším Brodě a Sedlci, 34. Melchior Höderle 1592, † 1608 etc., celkem vypočítává 45 opatův.¹⁾

¹⁾ Srovnává se již se řadou ve Sborníku I. c.

Zlatokorunským opatům náležel dům v Krumlově („das Eckhaus am Platze gegen die Lacken zu“) a v Českých Budějovicích na Pražském předměstí dvorec s pozemky, jenž za naší paměti náležel lékárníkovi Haasovi.

Do kathedrality budějovické po zrušení kláštera zakoupeny ještě pěkně pracované stojany na roucha bohoslužebná pro sakristii. Na nich uprostřed vyřezáno srdce Spasitelovo s korunou trnovou, kolem něhož se vine anagram: Corona spinea. cor ponas in ea. Dvanácte obrazů sv. apoštolů Páně s důkladnými dubovými rámy přeneseny do kostela ve Slavkově, kdež prý ve farní budově dosud 8 se jich zachovalo.

Bývalý farář slavkovský Fr. J. Mardetschläger, obíraje se pilně mistopisy Krumlovska, nalezl kdesi zajímavou mapu¹⁾ nadačních statků našeho kláštera, sahající stářím asi do XVI. století. Bude zajisté dobře, když budoucím zachová se tuto in copia.

Příspěvek k charakteristice Šebastiana Freytáka z Čepiroh.

Několik listin luckých z konce století XVI. Vydává **Frant. Václ. Peřinka**.

Na opatský stolec v Louce u Znojma dosedl z ustanovení císařova a proti právu svobodné volby opata, jaké r. 1510 klášteru udělil král Vladislav II., roku 1573 český šlechtic a rytíř maltézský Šebastian Freyták z Čepiroh. Jelikož o tomto vedle biskupa olomúckého Stanislava Pavlovského největším moravským zelotovi pro věc katolickou již dosti bylo psáno, spokojují se na tomto místě pouhým odkazem k hlavním pracím, v nichž mu věnována byla zasloužená pozornost. Jsou to hlavně: Rytíře Petra Chlumického „Životopis Karla Staršího ze Žerotina“, hejtmana Antonína Hübnera „Památnosti královského města Znojma“, článek Dr. Viléma Schrama v „Časopise Historické společnosti Moravsko-Slezské“ r. 1899 a životopis od F. V. Peřinky v „Časopise Matice Moravské“ 1900. Až vyjde Dr. Schramem připravovaná korespondence Freytákova (pouze německé listy mají býti fruktifikovány), bude vhodnější příležitost muže tohoto dosud nedoceneného, jenž o katolicismus moravský v letech 1573—85 má zásluhy nehynoucí, správně charakterisovati.

Prozatím otiskují jenom několik listin latinských z Freytákova kopiáře chovaného v lidové knihovně znojenské, které jsou nejlépe s to, aby patřičné světlo vrhly na osobu zasloužilého opata.

I.

R. 1578 dne 1. ledna vydal opat Čepiroh otevřený list ke všem opatům praemonstátské provincie české o zřízení semináře řádového pro katolické jinochy.²⁾

¹⁾ Za zapůjčení téže děkuji dp. Fr. Cabalovi, faráři ve Velkém Hlasivě.

²⁾ Cop. Žnoym. fol. 33—35.

Fraternam in Domino salutem cum diligenti precum et officiorum meorum commendo. Reverende in Christo pater, Domine et frater charissime juxta honorandissimeque. Cum nihil sit, quod quamque hominis conditionem magis ornet ac deceat, quam ut sui quisque officii partes rectissime exequaturi potissima sane ex eo tempore, quo ad onera verius quam honores hosce monasticos per divinam providentiam destinarer, animo meo sedit cura [camque Pti. V. R. mecum esse communem nihil ambigo] ut nimirum labascentium his tempestatibus verae fidei ac religionis catholicae, tum nostri imprimis sanctissimi ordinis praemonstratensis canonicorum regularium Divi Augustini periculo excitus, aliquam [iuvante DEO] reperirem medelam, qua tantorum malorum cacoëthes, quantum in viribus ingeniorum ac facultatum nostrarum esset, quam celerrime sanaretur. Dum enim, praedestinante divina gratia, in palaestram hanc vitae monasticae et sanctissimi ordinis nostri semel descenderim, inque eodem, mediante eadem gratia, ad extremum vsque vitae halitum, grauiter ac citra defatigationem exerceri cupiam, nihil mihi prius est, vti nec esse debet, nihilque posterius, quam, vt id, quod DEO auspicante, semel coepi, eodem Duce comiteque fortuna movere atque vrgere latius non desinam, imo, nec manum prius de tabula, quam quod molior, confecero, vel me fatum anteuerterit, ullatenus abstraham. Ptem. V. Rm. eiusdem mecum esse animi, cum eandem mecum gestet personam, dubium mihi nullum esse debet. Ideoque iunctis iam mutuo (felicj numine et omine) consilijs ac viribus, pro modulo quisque nostrum suo, quod sibj pro asserenda religione catholica et ordinis nostri celeberrimj ac vetustissimj honore redintegrando videbitur commodissimum, in medium afferrj et optima quaeque ab omnibus et singulis nostrum obuijs vlnis excipi atque opere, quantum omnino licet, compleri, non modo opera crediderim pretium, at nimis et supra quam necessarium. Si enim non nostrae saltem religionis homines quosdam, sed aduersarios quoque nostros, et si malitiae et erroris deploratissimj, res suas quibuscunque possunt artibus moliri, cumulare ac stabilire: res vero nostras de die in diem magis magisque labefactari et miserius ruere videmus: Ecquid obstat, quo minus malo nostro impulsj, dum non a nobismet ipsis, ab alijs saltem, etiam pessimis haereticis, asserendarum partium nostrarum rationes et modos, usu tamen, atque illi, rectione perdiscamus.

Vigent varij generis haereticorum theatra et peculiari quadam, et si minime felicj solertia nonnullos nostrum (vix fateri ausim) longe recto se relinquunt. Quid causae? Certe, pro tenuitate mej judiciolj, si quae sunt aliae, etiam hanc esse non postremam opinor, quod sicut fortissimum quodque aedificium ex selectissimis ac solidissimis extruitur petris: ita, ceu olim. Beatissimi patris nostri Diui Norberti et aliorum ipsius laudatissimae memoriae successorum temporibus factitatum, ex optimis, literatissimis et regulae peritissimis fratribus, optimum monasticae societatis corpus extruj, illudque longissimum durare, nemo sanus ibit inficias. Vnde autem, quaesierit aliquis, cuiusmodi nobis fratres? Ex seminarijs, nimirum, non aliunde petendj sunt. Hinc enim velut ex

equo Troiano prosilire viros DEI et S. Sae. Ecclesiae fulcra eruj oportere certum est. Scholas nobis et fidos iuuentutis Doctores deesse et collegia nostra ex fratribus eiusmodi. qualibus olim, iam non constare, quis non animaduerrit? (!) Quamvis enim multa sint in uarijs etiam huius prouinciae locis seminaria catholica celeberrima, non sunt tamen (ceu dici frequenter audieram) pro iuuentute ad nostram aliquando professionem aspiratura. sed pro clericis ac secularibus potissimum extracta. Et sic, ob defectum institutionis felicissima ingenia, quae olim sanctissimo ordini nostro summo honori atque incremento esse poterant. negligi, et messem in herba perire necessum est. Iisdem igitur, quibus alii emerunt et laudem sibi atque admirationem apud homines pepererunt. insistamus vestigijs et collatis mutuo, ceu prius dixi, consilijs ac viribus. Eligamus locum aliquem, qui Pti. V. R. ac reliquis nostri ordinis Dominis praelatis ac fratribus maxime (!) videbitur commodus factoque pro iuuentute nostra, communi singulorum impensa, aedificio aperiamus scholam seu seminarium, cui prae-ficiantur duo vel tres, pietate, moribus et doctrina excellentes virj. Discentium vero esto numerus centenarius: singulis nostrum decem plus minusve felicissimorum ingeniorum pueros, orphanos, annorum octo. novem vel circiter. ad professionem aliquando nostram (ut sic a teneris, quod dicitur, vnguiculis et primo quasi cum lacte ordinis nostri leges, atque regulam inbibant vel etiam Reipublicae Christianae gubernacula aspiraturos, eodem obligantibus. Subduci rationes facile possint, quantum cuique nostrum in annos singulos in opere hoc sanctissimo insumendum sit. Nemo certe est ex omnibus ordinis nostri per totum Bohemiae regnum Praelatus, quantumcunque sua opinione inops, qui contributionem istam adeo piam et honestam detrectare vel debeat vel possit. Si ventri, si familiae, alendis canibus, si luxuj et similibus pauca in singulos annos detraxerimus, et, quod officij potissimum nostri fuerit, huc operis sanctissimj contulerimus, aequae profecto erimus divites, imo, secundum DEUM et conscientias nostras, longe imposterum atque nunc, opulentiores. Porro, si pensiones, contributiones et similia sacris caesaribus, Dominis nostris dementissimis annuatim facta et fieri debita causati fuerimus, ego, praeter ius regium, etiam alias iustissime illa a nobis exigj, vel eam saltem ob causam dixerim, quod sacratissimi principes nostri, pro pietate et sapientia sua singularj, eo non collocare nos maiorem prouentuum partem. quo imprimis debebamus, optime videant, ideoque diuicias nostras publico etiam saeculi huius vsuj applicari satius, quam nobiscum perire autument. At si nos vere religiosos, doctrina et moribus castiores, nostrique ordinis regulae obseruantiores sacratissimi et christianissimi principes nostri animaduertent, an non, maiorum suorum more, proventus nostros credideritis aucturos citius atque diminuturos? Apud me sane dubium non est. Itaque indignissimus ego Christi servus et Ptis. V. R. totiusque ordinis nostri minimus fratrum, non ambitiose, non praesumptuose, sed pie et per animae meae salutem hanc nobis longe me dignioribus sternere viam non detrectabo. Vos alacres sequimini. Assensum sanctissimj Dominj et sacratissimi Impera-

toris nostri in negotio tam sancto et laudabili haud difficulter imperaturj. Si per literas illud confici inter nos posse desperaveritis, agite, conveniamus in loco singulis nostrum commodissimo vel si lubet, in meo etiam monasterio, idque quanto ocyus, et de negotio hoc prolixè tractemus, nam sumptus, labores et onera huius rei nomine non subterfugio etiam grauissima, nec extremis tandem parsuris facultatibus imò nec sanguinj, vt, quod semel ob honorem DEI et Ecclesiae catholicae incrementum coeperimus, feliciter conficiatur. Ego, quantum hac vice mihi suggessit atque inspiravit ex alto Dominus, Pti. V. R. vel coeterisque Dominis confratribus communicandum statuj: si quid Pas. V. R. vel coeteri Domini confratres habuerint consilij melioris, proferatur obsecro. lubens parebo et opinione mea cedam, saltem ordo noster ac religio catholica, quantum omnino per nos, accedente divino favore, licuerit, sarta tectaque conseruentur. Talentum certe istud mihi a domino creditum, humi mandare, ne cum pigro atque inertì seruulo plectar, plane non uolo. Alius quis agat ipse viderit. De religiosissima tamen Ptis. V. R. ac reliquorum Dominorum confratrum vita, zelo, eruditione singularj ac probatissimis moribus optima quaeque mihi polliccor, et ordini nostro tales obtigisse patrones, multum gratulor. Confirmet itaque DEVS in nobis, quod operari coepit ad sancti nominis suj gloriam et nostram multorumque salutem. Ptas. V. R. scriptum hoc meum dextre fraterneque interpretetur, semel atque iterum legat relegatque et sententiam vicissim suam ad me quam celerrime perscribat rogo. Quam R. P. V. una cum vniverso suo conuentu et familia rectissime in Domino valere, et bonis omnibus affluere opto. Responsum quoque Ptis. V. R. per eundem hunc nuncium indubitanter expecto. Datae ex monasterio Lucensi Calendis Ianuarii Anno 1578, quem annum Pti. V. R. et toti Ecclesiae Catholicae precor esse felicem pariter ac salutarem.

Sebastianus Freitag à Cziepiroh

I. V. Doctor, Eques Hyerosolimitanus,
dej et apostolicae sedis gratia abbas
Lucensis.

II.

Nouae constitutiones datae parochis ecclesiae Lucensis patrocinium recognoscentibus. Datum nesou „Calendis Nouembribus 1577“, ale vydány byly a farářům podány teprve v březnu roku 1578, neboť v kopiáři jsou teprve do tohoto měsíce a roku zařazený.

Nos Sebastianus Freytog a Čzepiroh, I. V. D., ac diuina prouidentia Abbas Lucensis. Omnes ac singulos venerabiles et eximios viros Dominos Nostros parochos et sacellanos iurisdictioni nostrae subiectos pro iniuncto nobis diuinitus inspectionis ac Praesulatus munere in Domino hortamur et mandamus, vt subsequentes hasce leges seu constitutiones nostras, velut apprime

necessarias, ita ad antiquorum Canonum sanctiones sanctique oecumenici Tridentinj Concilij decreta conformatas, stricte inuiolabiliterque obseruent.

Primum.

Et pietas christiana et ipsa officij cuiusque ratio postulat, ut imposterum omnes parochj et sacellani Ecclesiae meae Lucensis patrocinium recognoscentes, habitum corporis suj, mores, adeoque vitam vniversam sic coram DEO et hominibus instituant, componant et adornent, ne cuiquam sint offendiculo. At potius velut lux mundi et sal terrae, imo tanquam forma gregis facti diligentissime studeant regere sibi concreditas oves non saltem verbo, sed etiam exemplo et honestis moribus, perpetuo memores ipsarum se quandoque rationem reddituros coram diuino tribunalj.

Secundo.

Seuerissime praecipimus, ne parochi nostri imposterum cuiquam permittant celebrare sacra, multoque minus proponere verbum Dej in Ecclesijs et administrare quomodolibet sacramenta, nisi is prius per nos nostrosque substitutos legitime fuerit examinatus et approbatus, obtineatque licentiam nostram scripto expressam. Secus facturi nouerint se poenam priuationis omnium beneficiorum et carceris irremissibiliter incururos.

Tertio.

Maiorem porro ab omni parocho et sacellano in persoluendis horis canonicis et reliquis diuinis officijs peragendis, quam (dolor) animaduertimus hactenus, requirimus diligentiam et omnino volumus, vt assiduj sint in dicendo sacro et proponendo verbum Dej, exponendo Catechismum, admonendo populum ad obseruantiam dierum festorum et vigiliarum de perpetuo Ecclesiae, neque intermittant assidue celebrantes confiteri sua peccata sacramentaliter alteri sacerdotj catholico et legitime munus suum obeunti, ad minimum semel in mense. Quodsi quis confessionem longius et forte ad plures menses distulerit, et factae confessionis testimonium a confessionario quisque suo acceptum in menses singulos nobis non transmiserit, is sciat se beneficiorum suorum fructibus priuandum pro arbitrio nostro.

Quarto.

Mandamus etiam diuinum Eucharistiae sacramentum asservari omni cultu et veneratione possibilj, nempe, in vase aureo vel argenteo vel aeneo deaurato, ante quod perpetuo ardeat lichnus. Ac ut saltem singulis mensibus ad summum veteres hostiae recentibus mutantur et solito saepius inspiciantur. Aliquas tamen particulas pro infirmis seruari iubemus, cicut et oleum sanctum, sub tuta tamen custodia et clavibus, adeo, ut ne versiculis quidem accessus pateat. Contra facientes mulctabuntur poena arbitraria delinquentibus indispensabiliter irroganda. Idem quoque fiet contra

negligentes dare operam, vt purgentur templa et Altaria ab illis sordibus, quas neque Turcae vel pagani et quantumcunque pessimi Haeretici non admitterent in suis phanis vel delubris.

Quinto.

Vasa sacra, vestes et alia ad diuinum cultum spectantia, vt sunt calices, thuribula, candelabra, lampades, corporalia, purificatoria, albae, manipuli, stolae, humeralia, casulae, dalmatica, cappae sericae, antependilia, mappae altarium et alia huiusmodi sic diligenter ac decenter custodiantur ab ipsis sacerdotibus duntaxat lauentur, expurgentur, excutiantur, et suis temporibus resarciantur, vt delectari videamur cum propheta in ornamentis et decore domus Dej. Vbi vero culpa parochorum res eiusmodi putrefierent vel notabilem aliquam iacturam paterentur, sustinebunt ipsi aequivalens culpae supplicium.

Sexto.

Ne per incuriam sacerdotum quispiam subditorum nostrorum ex hac vita sine confessione, viatico ac extrema unctione decedat, parochi solícite visitabunt infirmum, consolabuntur afflictos, opem ferent miseris et egenis pro virili ac sese omnibus: exhibebunt humiles, mansuetos, beneficos et patientes.

Septimo.

Nullus sacerdotum et curatorum ut supra: imposterum audeat incedere absque habitu clericali et absque tonsura. In vestibis nec affectatae sordes, ne sacerdotalis dignitas vilescat, nec exquisitae appareant deliciae, ne vestibis magis quam moribus placere se velle videantur. Anulos autem juxta sacrarum Canonum dispositionem ij tantum ferant, quibus vel doctoratus vel dignitatis alicuius iure permittitur.

Octavo.

Quantum autem teste Domini Apostolo non solum oportet providere bona coram DEO, sed etiam coram hominibus, vt vetitum est clericis habere commercia et consuetudinem cum mulieribus, ita etiam scandalosum est pariter et periculosum in administranda re familiari muliercularum uti operis. Absurdissimum autem fuerit, eodem cum ipsis vehj curru atque alias inhoneste conversari. Si quis igitur ex Parochis et sacellanis praefatis adversus legem hanc deliquerit et vel choreas vel similes ludos cum foeminis (!) exercuerit, is poenas pro arbitrio nostro sustinebit grauissimas.

Nono.

Cauti etiam imposterum sint Parochi in causis matrimonialibus, ne contra decreta Sacrosanctae Synodi Tridentinae ulla patiantur sponsalia fierj, quibus ipsi vna cum certis testibus non

intersint, et omnia cum ordine et ex praescripto Sacrosancti Concilij fieri, omnino videant, ut ibi latius sess. 24 capitulis aliquot consequentibus. Habeant etiam certum librum, in quem annum, diem, locum, personas et testes contrahentium conscribant. similiter alium etiam librum habeant, qui baptisatorum omnium nomina, parentes, patrilios, annum, mensem, diem, imo morientium quoque complectantur, sub poena nostra grauissima.

Vltimo.

Si quis curatorum statutis et solennibus Ecclesiae Lucensi diebus de more non comparuerit, vel alias citatus vltra terminum designatum sese coram nobis praesentare, non allegato sufficiente impedimento, moram fecerit, dabit is omnino graues suae contumaciae poenas. At pro coronide harum praeceptionum iterum atque iterum sacerdotes nostros omnes et singulos in Domino hortamur, vt in legendo atque relegendo P. Polanij directorio, quod in manibus singulorum esse arbitramur, diligentes sint et assidui, quo de casibus conscientiae et in confessionibus audiendis imo in futuris quoque examinationibus nostris promptam de ijs reddere possint rationem, futurumque omnino speramus, vt non modo breues hasce ordinationunculas, verum alia etiam omnia, ad quae sub status et praefecti iuramenti ratione adstricti sunt, vel suapte sponte, virtutis amore et non formidine poenarum fideliter sint observaturi. Coeterum, ne quisquam Parochorum possit vel ignorantiam harum legum vel obliuionem praetendere statuimus, vt singuli haberent istarum ordinationum copiam, quam quisque penes se retinebit ac saepe diligenterque euoluet paratus illam producere non modo visitationis tempore, sed etiam quotiescunque super hoc fuerit requisitus. Praemissis omnibus tamen etiam hanc legem annecti volumus nimirum, ne sacerdotum vllj, absque causis honestis et probabilibus visitent cauponas et tabernas publicas, ibidem comptantes et ludentes cum rusticis non sine maximo piorum scandalo et suae conditionis ac professionis dedecore: subiturj condignas poenas, vbi etiam hac in parte deliquisse inventi fuerint. Quandoquidem sicut lex militum vita Ducis, sic salus gregis Christiani vita pastoris est. Recte enim docere et male vivere, inquit S. Bernhardus, nihil aliud est, quam se ipsum propria voce condemnare.

Edita sunt haec in Monasterio Lucensi Calendis Nouembribus Anno 1577 et confirmata manu sigilloque Rmi. Dnj. nostri Abbatis.

Jsem si toho dobře vědom, že instrukce tyto neobsahují nic nového, nic speciálně Freytákova, ale otiskují je přece od slova k slovu dle kopiáře. Energie, s jakou dbá opat o plnění předpisů, které koncil Tridentský a na mnoze už před tím stolice římská uložila kleru, jest hodna uvážení. Kromě toho vidíme z nich jasno, jakých chyb a vad dopouštělo se kněžstvo kláštera luckého — na patronátní fary dosazováni byli reguláři —, které jednak utrpělo veliké mravní zkázy za opata Methoděje Hřůzy (1546—1568), člověka rozmařilého a řeholníka pouze jménem a tonsurou, jednak i zkázy náboženské, ježto po Znojemsku tou

dobou „velut pestifera lues“ šířilo se bludné dogma Lutherovo, jak di lucký letopisec Troschl.

Že konečně opat Šebastian v instrukcích těchto přihlížel výhradně k chybám *svého* duchovenstva, jasně vysvitá z dopisu, který poslal dne 3. listopadu 1577 jesuitu Alexandru Hollerovi do Brna: „Nunc transmitto Pti. V. R. leges quasdam statuarias à parochiis et sacellanis nostris observandas. Cumque Pas. V. prae caeteris quibusvis optime norit, quibus vitijs et erroribus clerus *meus* potissimum teneatur, summopere rogo, dignetur illas sedulo perlegere, et si quid addendum, detrahendum, mutandumque fuerit, illud libere pro arbitrio suo addere, detrahere, mutare, ei per praesentem nuncium mihi remittere.“¹⁾

Opat sám nazývá tyto předpisy „nouae constitutiones“. Vydal zajisté již dříve podobnou instrukci. Podobně roku 1579 „in vigilijs assumptionis Blae Virginis“ vyšla z jeho duševní dílny podobná nařízení, rozlišná od předchozích tím jedině, že mezi devátý a desátý dva nové odstavce jsou vloženy. Otiskují i tyto:

III.

Sequuntur sacerdotum leges seu constitutiones.²⁾

Prvních devět pravidel a úvod (tentokrátě maličko pozměněný) shodují se úplně s předešlou instrukcí.

Decimo.

Cum sacrosancta Tridentina synodis inter reliqua sancte et praeclare constituta, symoniam apprime prohibeat, nolumus, imo serio interdicimus, ne sacerdotes nostri pro administratione sacri baptismatis lauacri, copula coniugali, funerum sepultura aut alijs Ecclesiae praestandis officijs quaequam exigant, sed quantum unusquisque pro sua liberalitate largiri voluerit, accipiant, ne populus ab ipsis symoniace et praeter aequum in contumeliam clericorum censeri videatur.

Vndecimo.

Non minus etiam diligenter cavebunt, vt ex interdicto eiusdem Sti Tridentini Concilij nullos ritus novos aut ceremonias novas, nullas etiam Lutheranorum aut aliorum haereticorum cantilenas, quales illae sunt: „Vater unser yn Hymelreych, yn ausserster Noth... et Erhalt uns Gott bei deinem Wort...“ et huius sortis similes, in ecclesias introducant, aut cantari permittant, praesertim cum nostra Ecclesia sancta catholica optimarum cantionum maiorem habeat numerum, quarum maior est, quam istarum, quas nominauimus, pietas, maior devotio, maior industria, maior denique ad impetranda ea, quae petimus, efficacia ac robur.

Poslední, ať tak dím, paragraf, je zase pouhopouhým opisem posledního odstavce či paragrafu předchozích „konstitucí“. Závěrečná konečně formule zní: „Promulgata sunt haec in Monasterio

¹⁾ Cop. Znoym. f. 28. — ²⁾ Cop. Znoym. fol. 92—93.

Lucensi et confirmata manu sigilloque Rmi nostri Abbatis in vigilijs assumptionis Btae Virginis Ao. 1579."

Citím se nucena přičiniti i k těmto dvěma odstavcům některé pouze kratičké poznámky, jelikož obšírněji o poměru luckých opatů k podřízeným faram jakož i městu Znojmu a celému kraji promluví v připravovaném životopise tohoto výborného opata.

Lucké patronátní fary byly již v druhé polovici věku XVI. po většině poněmčeny. Českými byly jediné fary v Lodenicích, Prostoměřicích, Lukově, Domamili a Hobzí. Do německých farností dral se úsilovně protestantismus, hlavně z města Znojma. Proto také Freyták uvádí dvě lutheránské písně německé.

Není nikterak divno, že zakazuje opat bráti platy za vykonávání štolý. Jednak skutečně ukazovalo se prstem na to, že katoličtí kněží berou taxu štolovou, kdežto pastoři a praedikanti všemožně mecenáši protestantskými podporováni ji nebrali, jen aby se nauka jich libila, jednak také veškerý fary luckého patronátu byly tak nadány statky pozemskými, že k výživě kněží štolý potřebí nebylo.

Zbavením beneficia z trestu mohl Freyták tím spíše neposlušným hroziti, čím víc byli na něm a jeho klášteře odvislí. Nesčetněkrát také volal beneficianty zpět do mateřského klášteřa a na fary dosazoval jiné, protože měl právo instalovati na své fary své reguláře, a také tam, kde nedostávalo se mu schopných řeholních bratří, spojoval dvoje i troje farní obročí pod jediným obročním. Farář na jeho patronátě nezávisel totiž ani na biskupu, ba ani na konsistoři, nýbrž přímo na patronu.

* * *

Nejlépe zračí se celý charakter opata Freytáka v úsilí udržeti znojemskou faru sv. Mikoláše, která už od založení klášteřa (1190) byla luckému patronátu podřízena, na hladině katolického živlu přese všecek odpor, který mu kladlo německé a proto jen protestantské Znojmo. Dříve než budu jednání opatovo dokumentovati listinami, vyložím několik slov o průběhu veškerých událostí, jelikož minim jen nejdůležitější listy opatovy otisknouti, které vpadají přímo in medias res.

R. 1569 znojemský magistrát, an slabý opat Jiří se neohradil, usadil při kostele sv. Mikuláše pastora augšpurské konfesse Martina Gieringra a praedikanta Michala Grünbergra. Kromě těchto však působil ještě na fare katolický kaplan Augustin Vencek. O několik let později (1573) připomínají se kazatel akatolický Mikoláš Eberus, ale kaplan Vavřin Scholz, r. 1576 kaplan Šebastian Rauscher. Sotva však císařem na opatství lucké nastolen byl rytíř maltézský a vítěz lepantský, jemuž Benátčané postavili nádherný pomník, muž nad jiné učený (býval vychovatelem císaře Rudolfa II.), učenec nemenší než voják, a voják nehorší než kněz, a nade vše neohrožený horlivec pro katolicismus, silnou a statečnou rukou chopil se otěží a ke prospěchu katolické věci všech svých práv užil měrou neztenčenou. Právo kollace mělo pro něj a tím také pro náboženský ráz Znojemska tehdejší doby, kdy bez ohledu na ně drali se pastoři a praedikanti na katolické fary, význam převeliký.

Čelil-li Freyták nauce Lutherově s prospěchem, vždy proto jen dařilo se dílo jeho, že zmužilou rukou dovedl užívati práva kollace, neboť v jiném směru se dílo jeho, jako každého druhého v té době, nehrubě dařilo.

Hned r. 1574 byl farní kostel sv. Mikuláše ve Znojmě zbaven praedikantů a farářem učiněn výborný kazatel lucký Matěj Spasma. Tento zemřel, velikých protivenství od města utrpěv, počátkem r. 1578, ne-li hned na podzim 1577.¹⁾ Sv. Mikuláš byl bez faráře.

Frejták poptával se na různých stranách, až mu, nevím od koho, doporučen byl Ondřej Eberding, kterého také na faru svatomikulášskou installoval.

Při tomto schválně pozdržím se déle, jednak abych vysvětlil věci, kterých Hübner²⁾ se jen ledabylo dotýká, jednak abych dovedl, že Frejták nedovedl pouze hroziti, leč také přísně trestati.

Farář Eberding opatovi nekonvenoval. Již 7. června 1578 píše mu :

IV.

„Meministis haud dubie, quam serio vobis indixerim, nuper, ne ulla cum inhonestis mulierculis haberetis commercia, aut ullam suspectae pudicitiae foeminam in domum parochiae intromitteretis. Coeterum heri paulo post abitum vestrum nouus auribus nostris increbuit rumor, ex fide etenim dignorum sermone comperi, auri-fabri cuiusdam coniugem, suspectam foeminam, domo (!) parochiae vestrae nuper egredi visam. Quare postremum nunc est, quod vos hortor, vt eiusmodi hominum commercia plane fugiatis. Id si non feceritis, et vel minima saltem hac in parte suborietur rursum suspitio, non modo indignationem nostram, sed poenas etiam incurretis grauissimas. Datae ex Monasterio Lucensi 7. Junij Ao 1578.

Jen na zkoušku byl ustanoven při kostele sv. Mikuláše, ale ani této zkoušky neobstál, jak zřejmo z jiného listu, dle něhož již týden po tom doprošoval se Frejták o nového kněze. Slyšme :

V.

Reverendissimo Domino Archiepiscopo Pragensi.

Gratiam Rmae atque Ill. Cni. V. habeo maxumam, quod ex petitione mea nuperrime instituta, de Andrea isto Eberding ex Vsta profugo, inuestigare minime sit grauata. Et sane iam pridem mihi tale quippiam praesaga mens dictitare visa est, quale illud Vstensium de ipso testimonium est. Equidem, etsi deploranda sit Catholicorum sacerdotum in hisce partibus raritas, et Ecclesia nostra ad S. Nicolaum in oppido Znoymensi multo iam tempore idoneo rectore careat: nolui tamen ipsi Andreae parochiam eiusmodi vacantem committere prius, quam per lapsum aliquanti temporis et inspectu vitae ac morum ipsius ratione, censeretur

¹⁾ A. Hübner „Denkwürdigkeiten der Stadt Znaim“ 1869 p. 300, klade úmrti Spasmovo na 31./5. 1578, já však, ač užívám týchž pramenů jako Hübner, jsem data tohoto nikde nenalezl. — ²⁾ l. c.

abs me et alijs isti muneris gerendo sufficiens. Dum vero notam eiusmodi censoriam excutio, et non probari viris bonis Andreae mores intelligo, iamque de remonendo ipso consilium in eo, afferuntur mihi Cnis. V. litterae cum inserta Andreae panaegyri sed praepostera. Quam vbi is. nescio quo monente, ad manus peruenisse meas audij, parochiam reliquit, nec, aliquoties a me citatus, comparere voluit. Puto etiam hinc iam profugisse, aut certe fugam meditari. Hac (dolor) sacerdotum nostrorum vita, talis religio. ea sanctitas est. Cum autem Rme. Dne. multum referat, vt parochia ad S. Nicolaum pio alicui et docto et bono sacerdoti conferatur, et ceu prius dixi, incredibilis talium apud nos penuria sit: officiosissime rogo, dignetur C. V. vigiles inspicationis suae oculos huc aduertere et, si forte talis quispiam in istis partibus occurrat, illum nobis benignissime ac confestim transmittere. — Ex Monasterio Lucensi 15. Junij 1578.

Den po tom (16. června) poslal Freyták nový list o této záležitosti, tentokráte k faráři v Řečici. (Retz v Dol. Rakousích.) Charakteristický je i ten.

VI.

Venerabili et Deuoto Domino N., paracho Rhecensi, amico suo plurimum dilecto.

Increbuit apud nos rumor, Venerabiles et R. Vram praedicatoris munus et officium in istis partibus demandare velle Andreae cuidam Eberding Saxoni, in parochia nostra apud S. Nicolaum Znoymensis oppidi per hebdomadas aliquot circa probam versanti. De quo etsi initio seu prima statim facie, quam simulabat, honesta, optima quaeque mihi pollicitus, non responderunt tamen imposterum vita et mores ipsius cum stipulatione ac promissis, facta cum verbis. Sed honoris sui clericalis plane non memor, turpia habebat cum personis sibi similibus commercia. De quibus cum vir ex vulgi rumore pauca essem edoctus, afferuntur mihi à Rmo. et Ilmo. Pragensi Archiepiscopo litterae. quibus Andreae laudes et virtutes, sed modo praepostero, prolixè decantantur: scribiturque, Andream ex Vsta Bohemiae oppido ob indignas sacerdote libidines et similia quaedam vitia poenae metu, omni relictis supellectile, turpiter profugisse. Ideoque R. Vram ceu amicum mihi dilectum et cui bene cupio, admonitam velim, vt quo pacto in eius modi casu agendum procedendumque sit. prudenter expendat et consideret.¹⁾

Naskytá se nyní otázka, proč až u arcibiskupa pražského (touto dobou Martina Prusa Mohelnického) doprošoval se Freyták hodného kněze pro faru znojenskou, kdyžť vždy osazována byla praemonstráty luckými, a když na ostatní patronátní fary svého konventu (vyjma jedinou snad Lodenickou, kam povolal faráře Martina z Modřic u Brna) své vlastní dosazoval konventuály? I toto velmi pěkně charakterisuje opata Šebestiana z Čepiroh, když se tomu dobře rozumí. — Faráři u sv. Mikoláše přikládal moudrý

¹⁾ Všecky tři listy vide v kopiáři Freytákově zeleném v knihovně znojenské, fol. 52, 54 a 55.

opat veliký význam. Měl-li katolicismus ve Znojmě býti zdatně hájen a obhájen, bylo pro tuto faru potřebí dobrého kazatele. Těch však v Louce nebylo, neboť opat neustále doprošoval se generálů Tovaryšstva Ježíšova a řádu kazatelského a také jiných činovníkův o výmluvné kazatele. Kněží učených, zbožných a mravně naprosto bezúhonných, kteří by byli „lux. oppidum in monte. sal terrae,“ také tou dobou neměl na zbyt. Uvažme jen, že převzal řízení kláštera, v němž byl život řeholní za dvaadvacetiletého opatování Methoděje Hruzy (1546—68) na smích. Sám vykládá biskupu Salicenskému Felicianovi v listě bez data v květnu r. 1577, že byl téměř Bohem samým povolán život řeholní reformovat: „Coeterum in primo gubernationis limine, id, quod prima fuit officij sui ratio, salis enormes in doctrina et ceremonijs errores in Ecclesiam Lucensem inuectos emendasse, imo radicitus, per DEI gratiam evulsisse: conuentualium prauos mores et consuetudines correxisse, professionis factae obseruantiam ab inferis quasi reduxisse. aedem divinam ruinis iam ac ruderibus immersam magnis sumptibus eruisse, et facie longe elegantissima nec unque isthic loci visa decorasse, seminarium porro aliquot optimae spei adolescentulorum aperuisse, viros egregios, prudentes ac doctos magnis propositis stipendiis accersiuisse . . .“¹⁾

Z celého jeho jednání s Ondřejem Eberdingem září přímo jeho veliká obezřelost a pastorální opatrnost. Dříve než někoho přijal k úkolu tak značnému, nejjařejších sil a nejpevnější vůle a nejčistší povahy vyžadujícímu. přijímá jej pouze na zkoušku (circa probam), doptává se po jeho dřívějším životě tu i tam, vida chyby a hříchy, káře je hned v počátcích (dle římského pravidla „principiis obsta, sero medicina paratur, cum mala per longas convaluere moras!“), hrozí a trestá, a konečně, když pastýř nehodný, který je pouhým nájemníkem a kterému nic nezáleží na velikých propositích patronových, hanebně z bázně trestu opouští svěřené stáde, napomíná svého spolubratra, ke kterému nešlechtný se utiká, by znova klamal a své zlo páchal, by ani spolubratr nedal se ošiditi tváří simulovanou.

Viděti z tohoto jednání také — nerad na to upozorňuji, ale činím tak přece, jsa si jist, že věkovité pravdě neuškodí věrná historie, i když mluví o zlu páchaném lidmi nešlechtnými pod rouškou téže věkovité pravdy — jaké korupce braly mravy lidí neustálených povah, šířící se volnou věrou německého apostaty hlásanou tak, jako by právě tato volná víra byla věkovitou pravdou. Nebyla u nás korupce tato všeobecná, ale přece mohutněla a hrozila zkázou celému ústroji jak církevní tak světské moci. Bylo tak nejen u nás na Moravě, ale také v Čechách a hlavně v Německu. — A zakořenělé jednou zlo nebylo lze vyplniti. Když nastoupil gubernaci Louky opat Freyták, našel nejen klášter a kostel ve zříceninách, ale také konventuály v morálním rumu. Když pevnou rukou ovládl otěže, přechali onino bratři řeholní, kterým přísná řehole byla nepohodlná, z kláštera, neboť byli až příliš uvykli lehkému způsobu života. Na samém císaři domáhal se privilegia opat

¹⁾ Kop. Znoj., fol. 12.

Freyták, že stihati smí ony uprchlíky. A kteří neprchli, byli buď hodní a dobří, nebo zlí. Kteří konečně ze zlých zůstali, napravili mravy své a zřekli se bludů svých nejprve asi na oko, teprve, když viděli, že nelze jinak, opravdově stali se novým kvasem a novým stvořením. Proto také dovolával se Čepiroh kazatelův a kněží z jiných řádů.

Průběh události a náboženského přerodu u sv. Mikoláše a ve Znojmě samém necháme nyní stranou. Jen tolik ještě: Freytákovi se přerod tento nezdařil. Opatování jeho byla jednak vyměřena krátká jen lhůta (zemřel již 12. května r. 1585), jednak zlo samo bylo již příliš zmohutnělo. Ani nástupce jeho Šebastian II. Bádenský (1585—99) nepořídil mnoho. Neměl ani energie Fraytákovy, ani jeho konnexí s osobami vlivuplnými. Teprve Šebastian III. Chotěbořský (1599—1607) vykonal veliký kus práce. V klášteře luckém ustanovil svého náměstka, nehledal nikde kněží a kazatelů pro faru svatomikulášskou, ale sám usadil se na faře, sám kázal a vybízel, sám jednal a obracel. Pobělohorská protireformace našla ve Znojmě samém již mnoho vykonaného, tak že založená tuto jesuitská kollej r. 1624 měla míti na zřeteli hlavně český venkov Znojemska.

A nyní opět k Freytákovi.

VII.

Nevíme, kolikráte úsilí Freytákovo vedlo k cíli a kolikráte bylo bezvýsledné. Na jeden stkvostný případ však dlužno upozorniti. R. 1577 kazatel u sv. Mikoláše, Matěj Spasma, pohnul spolu s opatem Čepirohem výmluvnými ústy praedikanta od sv. Michala (pozdější kollej jesuitská) Acháče Jiřika, že přestoupil ke katolicismu. Když pak městská rada znojemska hrozila Jiřikovi násilím, přijal opat nového proselytu do svého kláštera, kde ho ustanovil hospodářským úředníkem.

Jiný příklad:

Forma abiuratae haeresis a Michaële Nidermeiero, seruo rustico, quam ipsemet Praedicatori monasterii Lucensis pridie eius conversionis dictitavit, reversa in linguam Latinam.¹⁾

Quandoquidem ego Michaël Nidermeier a Wettersdorf inferioris Bauariae totum quinquennium multas et varias disputationes et schismata variorum de religione christiana opinionum passim apud spirituales et saeculares, magnates et humiles sparsi et exercui, propter quas etiam non minima pericula perpessus sum, tandem DEO auxiliante suamque mihi administrante gratiam, comperi, quod apud nullam sectarum nec vera DEOque grata ac salutica fides, nec verus ejusdem sensus sacrae scripturae, et orthodoxae doctrinae convenient, inueniendus sit, sed in sola sancta catholica apostolica Romana Ecclesia, quam Christus ipse super Petram extruxit, et illi certificationem quod verae, purae, inuiolatae fidei et doctrinae sit, dedit, in eo, quod nunquam desinente victoria et constantia semper duret, adeo vt ne portae

¹⁾ Originál byl zajisté německý.

inferorum eam praevaleant, et apud quam et cum qua semper omnibus diebus usque ad saeculj consumptionem praesens sit et esse velit. Quae etiam Romana Ecclesia vt ordinariam et perpetuam successionem et originem habeat, at Stis Aplis. vsque in hodiernum diem huius Millesimj quingentesimj octuagesimj anni, ita etiam in unanimi doctrina et fide contra omnes haereses et errores immutabilis permansit. Quae bene considerata omnia ansam mihi et causam praebuere vt quemadmodum aperte errarim, ita nunc etiam palam coram omnibus nulla ductus spe temporalium aut corporalium honorum commodorumve, sed libere nemine me ad id cogente propria mea convictus consuentia, primum ad Dej laudem, gloriam, honorem, gratiarum actionem, deinde ad perpetuum animae meae solatium, proximi vero mei emendationem, publice abiurare et omnes errores abnegare velim. — Ego ergo Michaël Nidermeier a Wettersdorff inferioris Bauariae agnosco et profiteor corde contrito et humilj coram sacrosancta et individua Trinitate totaque coelesti curia et coram vobis, testibus meis, Rme. Praesul, Abba Lucensis meritissime, Johannes Crebelj. concionator Lucensis, M. Andrea Myschka, seminarij Lucensis Praefecte, Magister Petre Barca de Porletia (vlašský stavitel, který od r. 1574 — asi 81 prováděl restaurace luckých budov a patronátních kostelů), coeteri venerabiles, honorabiles, praestantes viri. Quod grauiter errauerim et contra oboedientiam Stae Catholicae religionis deliquerim, in eo videlicet, quod Sacrosanctum Eucharistiae Sacramentum ab inordinatis et illegitimis sacerdotibus ex instructu hominum contra conscientiam meam et S. Catholicae Ecclesiae ritum et ordinationem sumpserim. Secundo. Quod et si de invocatione et veneratione Sanctorum doctrinam nunquam quidem repudiarim. eam tamen nunquam vt me deccebat, docuerim. Tertio. Quod et si doctrinae de precibus ac intercessione pro defunctis et Purgatorio non contradixerim, nunquam tamen de illa quicquam docuerim. — Has haereses cum alijs omnibus haeresibus et erroribus, quae Ecclesiae Catholicae aduersantur, quasque, vel scienter vel inscienter commisi, reuoco, abiuro et anathematizo. Subscribo autem et assentior sanctae Catholicae Apostolicae Romanae Ecclesiae in omnibus suis canonibus, statutis, doctrina, Caerimonijs, et usibus, quae Ecclesia ceu columna et fundamentum veritatis errare nequit, et extra quam ut nec extra Archam Noë nulla est salus. Profiteor etiam ore ac corde et promitto, quod per totum vitae meae reliquum curriculum eam fidem, quam S. Catholica Aplica Romana Ecclesia amplectitur, inviolabiliter tenere ac credere, omnes vero sectas et haereses omnino vitare ac odisse velim. Ita me DEVS adjuuet et haec sancta Euangelia.¹⁾

Udalo se v říjnu roku 1580. Poznámek nepřičinuji.

VIII.

Básníci, lépe snad řečeno veršotepci současni skládali Freytákovi na počest panaegyrické básně. Opat lucký Freyták

¹⁾ Cop. Znoym. 123—124.

z Čepiroh dosti štědře básníky tyto odměňoval. Ukázky dopisů děkovných:

Nobili Clarissimoque Dno Masthaeo Philomati Wolknbergio a Wolknberg, haeredum et orphanorum vita functi suppremi Regni Bohemiae camerarij praeceptor et Poëtae (připsáno současně: clarissimo, ale zároveň současně škrtnuto).

Salutem etc. Litteras tuas, clarissime Domine Matthaee, una cum adiuncto poematum tuorum, nomini partim meo inscriptorum fasciculo accepi, et gratiam tibi habeo, quod me bene natis, scilicet, Musarum tuarum foetibus dignarj, ac nomen meum immortalitati quodammodo consecrare non dubitaueris. Vtinam dulcissimae isti panegyri nostra semper exempla: tuis vero Camoenis, omni honore ac pretio dignioribus responderent proemia. Vtrumque sane etsi neque absolutum uirtutis exemplar, neque debita tuorum versuum remuneratio expectari iam abs me possit, desiderari penitus tamen haud patiar. Spero etiam, qui tuus est candor et prudentia, defectuj hac in parte nostro ubi causam rectius excusseris facilem daturum te ueniam. Ne tamen pro chartacco illo tuo lepidissimoque munere, nihil a me recipias, mitto tibi, doctissime domine Matthaee, per nuncium hunc tuum non proemij, quod nullum darj potest Musis aequiualens, sed honorarij imo memoriae καὶ τῆς φιλίας ἕνεκα thaleros sex: quos ut eatenus boni consulas, donec successu temporis oblata commodiore tuj ornandj occasione aliquid maius accipias, amice rogo. Datae 29. Aprilis Ao 77.¹⁾

Nebo M. Janu Hartmannovi Hypolitánskému piše 17. května 1577 mezi jiným:

Lepidissimum tuum carmen de querelis afflictac et lamentabilis ecclesiae contextum fuit mihi occupatissimo valde gratum transmitto tibi memoriae et amicitiae ergo aureum litteris hisce inclusum, quem animi mej testem et futurae largitionis πρόδρομος esse cupio.²⁾

Jiný příklad: R. 1577 dne 18. prosince.

Ad dominum Andream Fabrum poetam.

Carmen vestrum una cum litteris accepi, et, quantum ex utroque apparet amorem erga me vestram et singularem eruditionem declarant. Nec mihi in votis quicque magis est, quam ut amori et muneri vestro respondere paribus possim. De amore quidem mutuo dubitare vos nolim, quod summae sit ingratitudinis non redamare amantem. De munere vero polliceri supra vires neque debeo neque possum Remitto itaque vobis in amoris ac gratitudinis mutuae significationem aureos quattuor, in significationem inquam, non in amo (?) ac gratitudinem.³⁾

Posléze: 21. července 1578: Domino Matthaео Hosio Altemyseno: Carmen vestrum accepi. Benevolentiam ergo me vestram mutuo favore prosequor. In testimonium tamen imo infallibile mei ergo litteratos omnes amoris offero vobis aureum⁴⁾

¹⁾ Cop. Znoym. 10. — ²⁾ Cop. Znoym. fol. 11. — ³⁾ Cop. Znoym. fol. 32. — ⁴⁾ Cop. Znoym. fol. 58.

Takových příkladů tím více se v kopiářích Freytákových naskytuje, čím více „básníci“ na jeho štědrost hřešili. Brali si zajisté kdekterý obyčejem verše svoje připisovati bohatým a mocným tohoto světa, prospěchů všelikých si tímto způsobem získati snažice.

IX.

Z dopisu de dato 24. Septembris 1577 opatovi tepelskému Janu Meüskünigovi (Murregius, Meyskönig) opisují pouze postscriptum:

Reuerende Pater, cum dulcissima sit superiorum aetatum memoria, Paternitatem Vestram Reverendam summopere rogatum velim, si qua illi de sanctis in ordine olim nostro existentibus, eorumque nominibus et rebus egregie gestis, nota sint vel in uicinis eiusdem ordinis monasteriis, quorum ibi multa sunt obuia, elicere talia possit, dignetur ne illorum facere certiozem, quorum profecto notitiam audissimis dudum animis sum aucupatus.¹⁾

Mám sto chutí vykládati si toto „čihání velepilnou duší“ (audissimis animis aucupatus sum) jako příčinou toho faktu, že opat Freyták zamýšlel sepsati aneb aspoň dáti sepsati životopisy svatých řádu praemonstrátského. Jak se stalo, že k dílu tomu nedošel, kdo o díle tom pracoval a jak pracoval, je mi po ten čas věci naprosto neznámou. Došlo k němu velice pozdě. Titul jeho úplný zněl: „Praemonstratensis Ordinis non multorum patrum vitae ex variis authoribus collectae. Per fratrem eiusdem ordinis Praemonstratensis abbatem Lucensem, Sigismundum Kohel. Auctoritate superiorum. Typis Lucensibus ad fluvium Dia. Anno 1608.“ Byla to asi poslední *knih*a tištěná v officině lucké, kterou také zařídil Šebastian Freyták za tím jedině účelem, by i tiskem čeliti mohl protestantismu a jiným sektám tou dobou po okolí jeho se šířícím (hlavně asi anabaptistům, kteří již v této době měli sbor svůj v blízkých Hodonicích).

X.

„Zdravotnictví bylo na Moravě v první polovici 16. století zanedbáváno úplně. Teprve roku 1565 stavové, shromáždění na obecném sněmě olomúckém, zahájeném v pátek po Božím těle (22. června), dali moc nejvyšším soudcům zemským, aby najali dva doktory lékařství se sídlem v Olomouci a v Brně. Lékaři tito měli býti ve službách zemských, měli býti zjednáváni na jeden rok za služné prvotně tři sta zlatých a mimo to měli bráti slušnou odměnu za léčení. Pět let trvalo, než ustanoven byl první zemský lékař na Moravě, Dr. Jordán, se služným 400 zl. ročně. Druhého dra lékařství získati nebylo lze. Dr. Jordán usadil se v Brně a působil na Moravě několik let, ač mu služné vypláceno dosti nepořádně. Léta 1583 a 1584 stavové moravští snažili se, aby získán byl za roční plat až do 300 zlatých druhý doktor lékařství pro Olomouc.“²⁾

¹⁾ Cop. Znoym. fol. 27. — ²⁾ Dr. Fr. Kameníček: „Zemské sněmy a sjezdy moravské“, díl I., pg. 163 sq.

Tolik slov všeobecné poznámky. Kterak opat Freyták se staral o to, by získal svému klášteru doktora lékařství, dokážeme jeho vlastním listem:

„Clarissimo Domino Andreae Camucio, artis medicinae doctori, apud Romanorum Imperatricem:

Litteras Ex. Vrae, Clarissime domine doctor, accepi, et gratiam illi habeo. quod tantos meo nomine labores subire non dubitaverit, maxumam. Nec video, quid sit amplius, quod facta iam mihi per Ex. Vrae aliorumque bonorum de Dno d. Hieronymo della Torre testimonia plenissima fide, successum tractationis inter nos mutuae remorari atque impedire possit. Decretum itaque esto, vt per Ex. V., cuius auspicijs ac ductu eatenus res isthaec processit, d. d. Hieronymus ex Italia accersatur, illique voluntas et sententia mea liquido significetur. Locum ipsi fore apud nos honestissimum; salarium porro, quod priori dederam medico, cum reliquis attinentijs, iusto persolutum iri tempore. Praxin quoque apud alios extra monasterium, si foret commoditas, plane non impediam, quominus exerceat liberam. De factis in itinere sumptibus, vbi ad nos (DEO dante) feliciter peruenerit, facile transigemus. Daturus etiam sum operam, ut debita honestis officijs beneficia atque remunerationem in me minime claudi sentiat. Quod Ex. V. ad litteras tuas iucundissimas responsi loco referendum statui. Cui preces et officia mea paratissima etc. Ex. V. diu rectissimeque valeat et d. d. Hieronymum meis verbis plurimum salutet quaeso. Ex Olomucio Calendis Julij, Ao 1577.¹⁾

Nebylo by bez zajímavosti udati, jaký byl plat tohoto doktora lékařství při klášteře Luckém a jaký byl jeho deputát (salarium má tuto asi širší význam: deputát), než o všem tom, jakož i o Vlachu Jeronýmovi della Torre není v kopiáři už řeči.

* * *

Všecky kopiáře opata luckého Šebastiana Freytáka z Čepiroh mají veliký význam nejen pro dějiny kláštera, životopis opata samého, ale hlavně pro kulturní dějiny Moravy v druhé polovici XVI. věku. (Interpunkce je dosti nesprávná, jak patrné z listin až na zkratky diplomaticky opsaných.) Ostatně o věcech formálních jakožto naprosto vedlejších, nechceme šířiti slov. Jen rekapitulovati chci ještě výsledky, k nimž došel jsem těmito, místem i nahodile vybranými ukázkami listů kanceláře luckého monastýru.

Opat Freyták! Horlivost náboženská vtělená, zbožnost řídká a vzácná, pastorální opatrnost. volba vždy nejkratších a nejsprávnějších cest, aby dosaženo bylo vytčeného cíle, otcovská péče o klášter, konventuály, fary, farníky a poddané,²⁾ nevšední vzdělání, přízeň k básníkům, hudebníkům, stavitelům (stavitel Jan de la Barca), přisnost k sobě samému i druhým. Nenaskytla se mi příležitost dokumentovati jeho působení veřejné ve správě zemské, ač k němu, hlavně k sněmům zemským, na nichž jakožto opat za-

¹⁾ Cop. Znoym. fol. 19. — ²⁾ Sám staral se o výhostné listy, chtěl-li se cizí poddaný přistěhovati na jeho statky, přiznání nebo vyžnění, sám také dával zhostné listy („testimonia“) dosti ochotně.

sedal, vztahuje se několik listů kopiáře knihovny znojenské. Je mi také známo, že ani tímto výpisem není dostatečně charakterisován muž, kterého směle můžeme nazvati druhým zakladatelem kláštera. bez něhož byl by klášter, dle slov praemonstrátských análů strahovských, zanikl. Byl to muž práce neúporné, muž své povinnosti, pravý vzor, koryfej.

Na jeho paměť psal jsem tyto skrovné řádky.

Mikšovicova kronika Lounská.

Část 4.

Od l. 1591 až do l. 1594.

L. 1591 ve čtvrtek po třech králich v noci v m. Mostu Volf Kycing zbit a ztlučen od Bernharta Pecha, rychtáře městského beze vsí příčiny sobě od něho daný. K tomu do vězení vzat. Držel ho v něm do 10. d. m. ledna.

T. r. v neděli ochtáb tři králův kněz Parvus Mělnický farář v městečku Slavětíně umřel 13. d. m. ledna.

T. l. v outhery d. pam. sv. Háty Šimon Mikšovic „frkla stříška“ ¹⁾ umřel 5. d. m. února.

T. l. v pátek po sv. Panně Dorotě Volf Kycing od téhož zbiti a stlučení umřel 8. d. m. února.

T. l. v středu po neděli, jenž slove devitník, Mikuláš Vopozdil řezník s polečniky svejmi velkýho bůvola v masnejch krámich zabili 13. d. m. února.

T. r. a leta v outhery d. pam. sv. Jiří kněz Vavřinec Leander Rvačovský se odstěhoval do Tábora 23. dubna.

T. r. v sobotu po sv. Marku kněze Jana Schottiusa Wartmberskýho z města Nymburka přistěhovali 27. d. m. dubna.

T. r. v středu d. sv. Žofie urozený a statečný rytíř Jan Burian Trčka z Lipy a na Světly nad Sázavou J. M. C. rada a podkomorí království Českého v domě svém na malé straně umřel 15. d. m. máje.

Eteostichon quod complectitur diem mensem et horam obitus D. Buriani Trčka, subcamerarii regni Boemiae :

LVX CaMerae BVrlanVs oblIt sata PLelone qVIno
FeLICes VbI ter SoLe CoLorat agros. ²⁾

Pe. Case. Hrade.

T. l. krov na věži a kostele skřidly opravoval náký kulhavý Kašpar Ulpaur z Vyzentálu.

¹⁾ Přísloví jeho. — ²⁾ Eteostichon, jež obsahuje den, měsíc a hodinu úmrtí p. Buriana Trčky, podkomorího král. Českého : Světlo komory Burian zeinřel, setá Pleione šťastné když třikrát po páté sluncem barví luhy.

T. l. v středu po neděli Exandi strychy a míry obilné směrovali.

T. l. d. pam. sv. Jana Křtitele u města Hradce Králový povodeň veliká byla jak na Labi tak i na Vorlici a škodu znamenitou udělala.

T. l. v pondělí d. pam. rozeslání ap. stala se bouřka na Jesuity 15. d. m. července v městě Chomútově.

T. r. v neděli d. pam. narození P. Marie Dorota Jana Kapra z Kapršteina manželka umřela 8. d. m. září.

T. l. v outery po Narození P. Marie byl pohřeb paní Alžběty z Žerotina v Postoloprtech dne 10. m. září.

T. d. a l. [18. září 1591] byl velikej mráz padlý, tak že vina utěšeně odrazil na dolejších horách.

T. l. v sobotu d. pam. sv. Matouše Jan Šiffl víno drahý po 4 gr. míš. dával 21. d. m. září.

T. l. v sobotu ochtáb sv. Václava Kristian kurfiršt Saský umřel 5. d. m. října (secundum vetus calendarium 25. septembris).

T. l. Salomyna Kroužkova po druhé se vdala v středu den sv. Diviše mučedníka, pojala sobě Václava Bakalářovic a nemohla stehna přes koleno přeložiti 9. d. m. října.

T. l. v středu den sv. Havla vojáci od Třebenic jeli 16. d. m. října.

T. l. ve čtvrtek po sv. Havle kněz Jan Sotyus Wartmberský do Rany se ostěhoval 17 d. m. října.

T. l. v pátek d. pam. sv. Lukáše Evangelisty Páně kněze Jana Hoříckého z Smolnice přestěhovali 18. d. m. října.

T. l. ve čtvrtek po sv. Šimonovi a Judovi M. Adam Cholossius (otec Jana Cholossia) Pelřimovský člověk učený a písař radní mezi hodinou 15 a 16. umřel 31. d. m. října. Byl písařem obce této 22 leta.

A. t. d. mezníky sázeli mezi Kateřinou Šavlovou jinak Joachimkou a Václavem Vopozdilem na její dědině, kterouž od ní koupil, při přítomnosti pergmistrů Florianu Rokycanského, Lukáše Mydláře, Jana Kapra z Kaprštejna, Urbana Fouska a Anny Vopozdilky.

T. l. veliká žádka na řece byla a velmi dlouho stála.

T. l. [1592] v outery d. pam. tří králův Jiříkovi Dědkovi syn umřel 6. d. m. ledna a t. d. M. Petr Caselius Hradecký za písaře městskýho na průbu přijat.

T. l. v pondělí po hromnicích byl vítr hrozný a veliký tak, že stavení a stohy v polích bořil 3. d. m. února.

T. l. v outery velikonoční městečko Senomaty vyhořelo 31. d. m. března.

T. l. v outery po první neděli po sv. Trojici Jan Kapr z Kapršteina se oženil v městě Rakovníce, pojal sobě za manželku Annu Houžkovou 2. d. června.

AssVeto CVrsV reMeat LVX aLtera IVnI
Et trIpLICat saCrI Carpla festa thori.¹⁾

¹⁾ Obvyklým během vrací se světlo 2. června a ztrojnásobí posvátného lože slavený svátek. Red.

T. l. povětrí veliké bylo při času sv. Petra a Pavla nočně tak, že dříví veliké a stromoví ven z země vyvracelo, někde domy, ve všech chalupě pobořilo.

T. l. v středu po památce M. Jana Husi z Husince město Salsice do gruntu vyhořelo. Chtějí tomu, že by od páleného vina oheň vyšel 8. d. m. července.

Též také t. r. v pondělí po pam. stětí sv. Jana vysoce urozený pán Vilim z Rosnberka správce a vladař domu Rožmberského a nejvyšší purkrabě hradu Pražského umřel 31. d. m. srpna.

T. l. chmele dosti hojně se obrodilo a vzrostlo.

T. l. v pondělí d. povýšení sv. kříže Dorota Zákostelská umřela 24. d. m. září. Nedolivala do žejdlíku, když víno šenkovala a to dosti draho dávala, krátký čárky psávala.

T. l. v středu d. pam. Šimona a Judy Dorota kolářnice, sestra Adama Puločka, pekaře umřela 28. d. m. října. (Od tý jsou žáci mnoho koláčů mastných snědli.)

T. l. v pátek po sv. Jeronýmu p. Václav Mošaur z N. místopurkhrabě hradu Pražského umřel 2. d. m. října.

T. l. nebylo nikdy slýcháno ani vidáno, aby tak mnoho myši v vinicích a polích i také v stozích bylo, jako t. r. a aby víno po vinicích do hnízd nosily a žraly. I v stozích a v polích na vobili znamenitou škodu činily. Ty myši vojáky předpovídaly, kteřížto táhnouce po dvou letech skrze zemi ji všecku jako ty myši vyšumovali a vydrancovali.

T. l. M. Petr Caselius Hradecký za písaře městského přijat a povinnost učinil.

T. d. osoby proti Turku voleny v středu d. pam. Šimona a Judy 28. října.

T. l. v sobotu po sv. panně Kateřině Zuzunna neboštika kněze Pavla Slavětinského v domě mistrovským umřela 28 d. m. listopadu.

T. l. v sobotu na neděli druhou adventní t. j. na sv. Mikuláše v domě Matouše Kalouska pekaře hořelo mezi branami 6. d. m. prosince. (Ten Kalousek potom žebratou se živil.)

T. r. [1593] v sobotu po obrácení sv. Pavla stalo se veliké blýskání a hromobití v městě Blovicích 30. d. m. ledna.

T. l. pokuta Jana Michlena o kruhu 21. d. m. února. (Příčina toho ta, že maje na kříži přísahu činiti dělal přísahu takovou: Přisahám tobě špalku, nebudeš než špalek etc. Měl sice na hrdle trestán býti. Byl baccalářem umělým a v právích dobře zběhlý. Zastával Jiříka Užidila proti obci, pročež z apelaci ta pokuta přišla.)

T. l. velký pátek v noci na sobotu mezi 5. a 6. hod. vyšel oheň od Jindrovky Kalivodky Slonkovy pekařky i shořelo 5 domů 16. dubna.

T. l. v středu po neděli Misericordias Jan Zákostelský mladší z Bilejova v Praze umřel 5. d. m. máje.

T. l. v neděli prosebnou stala se škoda veliká od krupobití na obilí na předních některých vinicích 23. d. m. máje.

T. l. v sobotu po vstoupení Pana Krysta na nebe 29. d. t. m. opět po druhé taková se škoda stala.

T. času a l. voda veliká.

T. l. v pátek po sv. Janu Křtiteli kněz Valentin Šubar Lanškrounský děkan u Hory Kutny u Vysokého umřel 27. d. m. června.

T. l. v outery po sv. Anně J. M. C. pan richtář Jakub Sokol z Meziklas umřel 27. d. m. června. (Pochován u sv. Petra.)

T. l. a času kometa vidina byla na půl noci.

T. l. v outery d. sv. Vavřince v městečku Nepomuce 21 domův vyhořelo. Vyšel voheň od kováře 10. d. m. srpna.

T. l. Jiřík Dědek z Vlkové volen za rychtáře J. M. Císařský.

T. l. Václav Stříbrný nebožtíka Petra Písařovic syn se oženil v outery, d. pam. sv. Matouše apoštola Páně, pojal sobě za manželku Kateřinu, dceru nebožtíka kněze Václava Melissea 21. d. m. září.

T. l. Joannes Heniochus Nepomucenus bacc(a)l(aureus) v Smolnici novou mši sloužil 26. d. m. září v neděli 15. po sv. Trojici.

T. l. v neděli 17. po sv. Trojici P. Zbynek Berka na arcibiskupství na hradě pražském v kostele sv. Víta korunován 10 d. m. října.

T. l. v outery po sv. Diviši M. Petr Caselius, písař městský se oženil, pojal sobě za manželku Markytu pozůstalou vdovu po M. Adamovi Cholossiovi Pelřimovském 12. d. m. října.

MargarIs aC PetrVs LeCto CernVntVr ebVrno

oCtober Vt senas bls tenet aXe VICes. ¹⁾

I. R. B.

Sněm 22. d. m. října držán na hradě Pražském.

T. l. v sobotu po sv. Martině v noci na neděli po páté hodině v domě Strachoty Kocorovského N.ňákého z Budyně zabili a druhého stloukli, že sotva živ zůstal 13. d. m. listopadu.

T. l. tažení do Uher proti Turku na podzim.

T. l. ve čtvrtek po mladátkách paní Justyna z Bilejova umřela manželka Urbana Rezlera z Lišic 30. d. m. prosince.

T. r. [1594] v sobotu po hromnicích v noci tovaryš Michala sladovníka jednoho podruha, že dříví pánu kradl a bral u hranice, sochořem udeřil a on od toho udeření umřel 5. d. m. února.

T. l. v pátek po sv. Juliáně pan Děpolt z Lobkovic starší na Divicích umřel 18. d. m. února.

T. l. v outery po neděli Invocavit Kateřina zůstalá vdova po knězi Václavovi Sanctorynovi umřela 1. d. m. března.

Tažení proti Turku do Uher.

Rybník za městskými zdmi dělali.

T. l. v pátek po veliké noci pana Jiřího z Lobkovic na Ličkov přivezli 15. d. m. března (!) [recte dubna].

LobCoVeo LVX aprILIs ter qVlna Georgo

Fert regl BoeMo LICzkea CLaVstra noVo. ²⁾

I. C. B.

T. l. kůň Jana staršího Dlouhého vezší vozík hnoje z mostu i s pacholetem s vozem dolův do tůně Svičkovíc skočil a žádný sobě nic neublížil 23. d. m. dubna.

¹⁾ Markéta a Petr spatřují se na loži slonoviném, říjen když dvakrát šest změn drží osou. Red. — ²⁾ Lobkovicovi Jiřímu světlo dubnové třikrát patero nese novému králi českému vězení Ličkovské.

T. d. a l. mnoho sněhu naprchlo a veliké kusy se ho kydalo 20. d. t. m. [máje].

T. l. v sobotu po Božím vstoupení škoda veliká na vinicích, na zahradách a stromích i na obilí od mrazu 21., 22., 23. d. m. máje. (T. č. znamenitě téměř všecko vino po všech vinicích Lounských pomrzlo a dosti málo někde zůstalo. Kdo po 20 sudích míval, t. r. sotva větel měl.)

T. r. v pátek d. sv. Kyliana Lounští obdrželi při v Litoměřicích na Jiřikovi Uždilovi o statek Anny Králky od Jana Krále domácím právem 8 d. m. července.

T. l. v pátek d. Matky Boží sněžné motejlův bílých mnoho letělo, věc lidem neobyčejná ani neslýchána 5. d. m. srpna.

Papiliones sparsim per Bohemiam volantes, maxime vero in agro Lunensi 1594 die 5 augusti horam intra 19. et 29.¹⁾

PapILlo LVCens BoleMIs transVoLat orJs
SeXtILI qVInta LVCe Clebat eqVos.²⁾

V. I. A.

Aliud. QVIntVs Vt AVgVsti SOL aethera sCanDLt ab arCto
PapILlo LibICos aCtVs aDIVIt agros.³⁾

P. H. P. [Petrus Hebes Prachaticenus.]

Aliud. Fert AVstro SepteM nIVeos TrIo PapILlones
AVgVstI In qVInta sVbVenIente Die.⁴⁾

M. I. Art.

(Další část příště.)

Drobné zprávy a posudky.

Otec a syn. Roku 1700 byl *Matěj Mikeš*, učitel v Kašovicích, nařčen od svého syna Leopolda, varhaníka v Netolicích, na děkanství *netolickém* z věcí haeretických, obscoeních a velice pohoršlivých. K rozkazu konsistoře podrobil farář kašovický Godefrid Bedřich Columbanus Matěje Mikše výslechu. Učitel doznal, že haeretickou knížku, nazvanou „*Argumenta gruntowná a approbirowaná: Žena není člověk etc.*“ před šesti nebo nanejvýš sedmi roky od *Václava Jana Skaly*, tehdáž učitele v Strakonících, sobě zapůjčenou vlastní rukou, avšak toliko z curiosity opsal, od té doby však že ji nečetl aniž komu čísti dal, aniž synu svému daroval, nýbrž že ji syn, když do Netolic se stěhoval, sám tajně s sebou vzal. Co se týče ostatních obscoeních a skandálních věcí, jež syn, zapomněvší na lásku k otci povinnou, naň byl udal, že vinen není a že hotov jest přísahou nevinu svou stvrditi. Farář s celou obcí dosvědčuje, že od 21 let nic takového při něm nebylo pozorováno. nýbrž že vždy jediné vážnými, k bohoslužbě se vztahujícími rukopisy se zabýval. Aby však všetečnost jeho, s níž knihu onu haere-

¹⁾ Motýli hustě po Čechách poletující, nejvíce však v okolí Loun 1594 dne 5. srpna mezi hod. 19. a 20. ²⁾ Motýl stkvoucí přeletuje českými luhy, v srpnu 5. dne hýbal koni. ³⁾ Jakmile páté slunce měs. srpna v blankyt stouplo z noci, motýl hnán vletěl v libycké nivy. ⁴⁾ Nese jižním větrem sever sněhobílé motýle v srpnu 5. dne nastalého. Red.

tickou opisoval, bez trestu nezůstala, byl učitel odsouzen k třídnímu vězení, načež po vykonané sv. zpovědi a po sv. přijímání v ruce farářovy složil vyznání víry.

Z kníž. arc. archivu sděluje *Dr. A. Podlaha*.

K dějinám censury v Čechách. *Jan Maria Sbogar*, assessor konsistoře, píše arcibiskupovi dne 27. září 1700, že před několika nedělemi byly některé jeho spisy konsistoři k censuře předložené dány P. *Hložkovi* k prohlédnutí. Spis ten jednal „de homine dubio salvando.“ Na základě vyjádření Hložkova byla Sbogarovi approbace odeprána. Sbogar píše v listě svém: „ostendere enim cupio me quoad substantiam a tramite censurae Romanae in memoratis scriptis nullatenus deflexisse; doctrina igitur, qua Romae a Magistro Sacri Palatii (annuente Sacr. Congregatione Cardinalium) approbata a tot universitatibus et doctoribus recepta et quasi de fide amplexa, confido Pragae non refellendam, minime proscribendam. Quod si in modo scribendi aliquis materialis et praeter-intentionalis irrepperit excessus, corrigere illum haud detrecto, et ut hoc pacifice exequi valeat, submissee gratiam Cel. Suae imploro, duos indifferentes deputare commissarios, quibus de conclusionem in conclusionem rationem totius libri (si opus fuerit) dare polliceor, ut simplex veritas omnibus patere possit; agitur enim de honore meo. et ne in hac ardua controversia periclitetur, cum ad trutinam de-nuo scripta revocanda sint, me Deo, pro cuius gloria specialiter in hoc opere ad salvandas animas laboravi, et favoribus Cel. Suae pro iustitiā administranda commendo.“

Arcibiskup žádá od konsistoře informaci a dokládá: „interim autem nobis non videtur, ut par paris censuret libros, praesertim in eodem collegio aut iudicio. cum facile sit, ut aemulatio intercedat, sequanturque ex hoc varia inconvenientia, per quae etiam rectus ordo iudiciorum patiatur; similiter quoque consultum non invenimus, ut nomen censoris auctori manifestetur, minus autem admittendum, ut ille, qui opus quoddam ad lucem edere est paratus, pro arbitrio suo sibi seligat censorem, super cuius censura se fundet. Volumus itaque, ut ubi deinceps quispiam librum aut aliud scriptum censurandum habuerit, illud consistorio nostro debita cum modestia offerat, idque censori vobis bene viso cum reticentia illius nominis extradatur.“

Dr. A. Podlaha.

Z kroniky jezuitské kolleje Hradištské. Roku 1678 bylo v *Hradišti* 22 členů řádu jezuitského: 11 kněží, z nichž dva spravovali hospodářství v Habrovanech a Zdounkách, 5 magistrů, 6 koadjutorů. Vyzpovídáno bylo 22.440 osob, ku pravé víře obráceno 10 osob. Narození arciknížete Josefa oslaveno stkvěle: před průčelím kolleje a škol postaveny pyramidy, různé odznaky a nápisy, u večer páleny slavnostní ohně atd. Mariánská družina měšťanská P. Marie Bolestné rozmnožila se toho roku o 137 členů. Primátor *Přenský*, druhdy rektor této družiny, odkázal jí 100 zl. rýnských, za něž opatřeno mešní roucho zlatem a stříbrem protkané a černé hedvábné antipendium. Samuel *Střech*, administrátor panství

Ostrovského knížete Hartmanna z Lichtenšteina, dal zříditi krásný oltář P. Marie Bolestné zlatem, řezbou a malbou bohatě ozdobený v ceně asi 400 rýnských. Latinská družina mariánská konala v posledních dnech masopustních a v neděli květnou okázalý průvod kající („Ultimis Bacchi feriis, dum Nobilitas a pluribus etiam leucis copiose ad Hymenaeum Baronis cujusdam conflua per forum et compita variis larvis in curribus et equis ludibunda licentius procedit, saccos asperos induta et flagellis armata, acriter in terga sua desaeviens, bono ordine ad templum nostrum progressa est, ibique Virgini Dolenti ejusque filio in Venerabili facta supplex, dolores suos pro necessitatibus publicis pientissimis notis consecravit. Eadem sodalitas Dominicâ Palmarum supplicationem diverberantium pegmatis et personis gravem ad motum spectatoris eduxit.“) Mládež gymnasijsní provozovala v den Božího těla divadelní hru veřejnou, v níž znázorněno patero částí zpytování svědomí jednotlivými postavami z Pisma sv. („gymnasium . . . ipso Theophoriae festo in theatrum dedit aptissimum rudi plebeculae argumentum: quinque videlicet partes examinis conscientiae, singulas singulis figuris ex scriptura sacra concinne conspicuas, -docebaturque idiomate vernaculo populus, quinque his praemissis, condigne et meritorie Sanctissimum tractare Eucharistiae Sacramentum.“) V misiích na Valašsku bylo pokračováno. Ježto předešlého roku ves *Světlov* skorem celá byla obrácena, byla naděje, že i ves *Rosinkov* bude ji v tom následovati, leč, poněvadž missionáři od úřadů světských nebyli ve snáhách svých podporováni, musili s nepořízenou jinam odejiti. Hodlali tudíž odejiti do *Vsetína*, na cestě však zdrželi se dlouho ve *Vyzovicích*, zastávajíce tam nemocného faráře po čas postni i velikonoční. Odtud časem vycházeli do okolních dědin, zejména do *Jasené*, *Horní Lhoty* a j., které byly haeretiky naplněny; ačkoliv pak výsledek prací missionářských v dědinách těch byl nemalý, přece zůstával daleko za očekáváním, ježto i tam nedostávalo se přispění moci světské. Když se byl vyzovický farář v létě uzdravil, chvátali missionáři do *Vsetína*, kde práci jejich byl na závalu postrach, který tu panoval před válkou zuřící v sousedních Uhrách. Pročež málo toliko bylo tu obrácených. Mezi nimi byla dívka, která od křtu svého nevstoupila do žádného chrámu, jakož i bratr její 30letý, který poprvé vykonal zpověď a přistoupil ke stolu Páně. Jiný missionář působil v horách *Vořechovských*, prošel *Meziříč*, *Fryštak* a *Štíp*; ve Štípě spolu s farářem tamějším vyslechl zpověď 2000 osob. Celkem bylo v roce tomto vyzpovídáno 4871 osob. Mezi těmi bylo obrácenců z haerese 14, mezi nimiž i jakýsi urozený muž, dále měšťan vyzovický, který až dosud toliko na oko byl katolíkem, a jakýsi predikant.¹⁾ Často navštěvovali missionáři nemocnice a chudobince a nemocným chudým opatřovali pokrm. Poněvadž pak při svatbách se zahrnily mnohé nešvary, provozována byla hra „Tobiáš a Sára“ dle návrhu místního faráře, v níž

¹⁾ „Ex iis ab haeresi ad fidem orthodoxam adducti 14, inter quos censendus vir nobilium natalium, et civis ille Visovicensis, qui sub specie Catholici parochum hactenus et nostros eluserat; illis accedunt duo a fide apostatae, quorum unus praedicantis officium sustinere inter monticolae videbatur.“

poučen byl lid, aby svatby slavil bez pověr.¹⁾ V městečku *Bojkovicích* na panství hr. Serenyi-ho byla před popeleční středou vystavena nejsvětější svátost. a tolikéž dni voděny byly cechy řemeslníkův, které tam velmi četné byly, v pěkném pořádku k pobožnostem do chrámu. Když pak tu v první den svatodušní haeretikové slavili tajnou schůzi, oznámil to missionář místnímu vrchnímu (*capitaneo loci*), který s ozbrojenci nenadále shromážděné překvapil a knihy haeretické jim odňal.

Dr. A. Podlaha.

K životopisu malíře Jana Jiřího Heintsche. P. Jan Dreyhausen zaznamenává v rukopisných svých materialích tuto zprávu: „Anno 1679, 12. Julii contractus cum D. Joane Georg. *Heintsch*, pictore, circa 34 *imagines* pro *triclino* Vetero Pragensi. In singulas promissi 9 fl. ac demum 2 vasa cerevisiae. (Alm. S. Clem. Scrin. 21., fasc. 1. n. 9., in quo fasciculo habentur aliae plures *delineationes* variorum aedificiorum).“ Které obrazy tím jsou míněny, a zachovaly-li se dosud, není nám známo. Z uzavorkované poznámky jest patrné, jak bohatý as material k dějinám umění obsahoval archiv Klementinský.

Dr. A. Podlaha.

Jenštejn, hrad a městečko. Napsal *Cyrill Merhout*. V Praze 1900. Zvláštní otisk z „Časopisu Společnosti přátel starožitností českých“. K popisům a dějinám tohoto hradu, které vydali v minulém století F. Heber (v díle „*Böhmeus Burgen, Vesten und Bergschlösser* III.“) 1845, F. B. Mikovec (v knize „*Starožitnosti a památky země České*“ I.) 1860 a posléze A. Sedláček („*Hrady a zámky*“ X.) přibyl tímto spiskem nový, nejobsáhlejší a nejobsažnější. Pojednání je psáno s láskou k věci a znalostí historických pramenů, což u podobných brožur nevždycky shledáváme. Opakujeme slova páně spisovatelova: „Bohužel dnešní host s někdejší hradem se neshledá, ba ani s celým hradištěm. Ruka lidská nešetříc dávné památky, sbořila většinu zdi, ba vylámala i boky skaliska na kolik stop, tak že rozloha hradiště zmenšila se asi na polovinu.“ Do pustošení starobylého hradu tohoto stěžoval si už roku 1798 A. G. Meissner („*Historisch-malerische Darstellungen aus Böhmen*“) a r. 1860 J. B. Mikovec napsal zcela upřímně: „byl by už čas, aby se pro jeho zachování něco učinilo“ („*Starožitnosti*“ I, 51.) Bohužel nářky tyto vyzněly, jak zřejmo z přítomné práce, na plano. Bude tak i na dále? Bylo by práci této jen prospělo, kdyby byla připojena rytina dle obrazu Kandlerova, znázorňující hrad před r. 1860, jak ji spatřujeme u Mikovce. Zmiňujeme se o monografii této proto, že držitelé jeho byli spřízněni s druhým a třetím arcibiskupem Pražským Janem I. Očkem z Vlašimi a Janem II. z Jenštejna.

Frant. Václ. Peřínka.

Vlaský dvůr v Kutné Hoře. Napsal Dr. Eugen Muška. V Praze 1900. Nákladem knihkupců Heřdy a Tučka. Když tato studie mladého snaživého historika vycházela ve „*Světozoru*“ r. 1899, vzbudila již na mnohých stranách živý zájem. Knižní vydání bylo hlavně přáním návštěvovatelů horního města Hor Kutné, po královské Praze nebohatšího stavitelskými památkami minulých věků. Ačkoli spisovatel sám vyznává, že dílkem svým nečiní žádných nárokův, přece dlužno přiznati, že vysoko vyšínul se nad spisy podobného obsahu, příručné „*Průvodce*“ a podobné, jaké má skoro každé město českého království. Pan spisovatel jest nejen důkladně historicky vzdělán, nýbrž zároveň také osvědčil se jako znalec památek stavitelských a starého mincovnictví. Zraku jeho neušlo nic, co by návštěvovatele mohlo upoutati. Ačkoliv spisek tento psán jest výhradně populárně pro milovníky „starobylého rázu a aesthetiky měst“, sáhne k němu i dějepisec, muž vědy, by na několik chvil zotavil se po přísném kritickém bádání. Sloh práce samé jest libý a plynňý, ryze český, což

¹⁾ Et quia his locis complures abusus irrepserant in nuptiis, datus in spectaculum Tobias et Sara ex mente domini Curati, a quibus edoctus rudis populus sacramentum hoc sine superstitionibus, cum laude illustrissimi toparchae obire.

dnešní doby vytknouti sluší za zásluhu. Ceny nemalé dodávají úhledné knižce krásně provedené obrazy. Se zvláštním pochopením zachován byl vlasti naší obnovou památný Vlaský dvůr a na týchž Horách Kutnách hlavně zásluhami velečinného arciděkana Vorlíčka a profesora Lemingra pokračuje restaurace neméně památného gothického chrámu sv. Barbory, kdežto v matičce Praze zuří a stále vířící známá bestia triumphans. Kdy i tuto bude lépe?

Frant. Václ. Peřinka.

Vlastivěda Moravská. Pomocí četných odborníků vydává redakci F. A. Slavika Musejní spolek v Brně. Již od roku 1891 jednalo se na Moravě o vydání díla podobného Otlovým „Čechám“. Ustavovaly se záměry a měnily se. Pracovalo se a také nepracovalo. V čele ruchu stály musejní spolky brněnský a olomoucký. Teprve roku 1897, kdy již rozvržení celého díla bylo hotovo a v hlavních rysech nezměnitelno, avšak daleko obšírnější a obsažnější Ottových „Čech“, počal musejní spolek brněnský vlastním nákladem vydávati „Vlastivědu Moravskou“, rozvrženou na dvě části: „Země a lid“ a „Místopis“. Leč vydávání díla tak záslužného, hlavně nedostatkem odběratelů a předplatitelů (tiskne se 3000 exemplářů, rozebere se však sotva 1000) pokračuje nad obyčej pomalu. Dosud vydány byly tyto svazky: „Přírodní poměry Moravy“ a „Dějiny Moravy“ (do roku 1526) z části první a „Brněnský a Břežský okres“ z části druhé. Poukazujeme na tomto místě výslovně na obětivost moravských vlastenců: dokud vydávala „Matice Moravská“ své publikace, vydávali auktoři dobrovolně bez nároku na jakýkoli honorář (archivář Brandl, ředitel Bartoš), podobné děje se při této „Moravské Vlastivědě“ (professor dr. Kameníček). V knize „Přírodní poměry Moravy“ jest pro dějepisce zajímavý článek „O mapách Moravy“ od profesora Dr. F. Kameníčka a „Geologické poměry“ od ředitele Klvaně. „Horopis“ od ředitele Hladíka a „Vodopis“ od profesora Dra. F. Šujana jsou psány neméně mistrně jako vědecky. „Dějiny Moravy“ — ovšem stručně — podává professor Rudolf Dvořák, známý svými články o dějinách Moravy z odborných časopisů. Dějiny ve „Vlastivědě“ jsou dílem velice přehledným, opírajícím se o nejnovější spisy a pojednání (ač se všude necitují) právě jako o spracování starší. Vytýkáti dalo by se jim nemnoho. Kromě toho, že kniha není opatřena dostatečnou citací, snad jedině to, že auktor houževnatě drží se staršího mínění o příchodu Slovanů do Moravy a Čech teprve po vyklizení Bojů, Markomanův a Kvádů, tedy teprve v V. století po Kristu, ač nezatajuje mínění opačných, tvrdících, že Čechové slovanští jsou u nás autochtony. Důvody pro toto své mínění podal p. spisovatel ve dvou článcích v „Časopise Matice Moravské“ r. 1899 a 1900. Drží se hlavně vývodů školy historické, školu archaeologickou a etymologickou ponechávaje stranou. V tom má předchůdcem notáře Kříže („Kolna a Kostelík“ 1889). Z části místopisné vyšel roku 1897 a 1898 okres Brněnský od ředitele F. A. Slavika, který zajiště zůstane ostatním spisovatelům, majícím napsati topografie všech ostatních soudních okresů, vzorem, jak se takovéto monografie mají psáti. Frant. A. Slavík jest osvědčený místopisec, který již za svého působení na školách středních v království Českém získal si uznání svými podrobnými a přesnými místopisy. V knize jeho sneseno vše, co se shledati a sněsti dalo na základě prací tištěných i materiálů archivních. Z celého hnutí, z něhož vzrostla „Moravská Vlastivěda“, lvi podíl odnesl si ředitel hodonské realky Slavík jednak svou neúnavnou pílí a vytrvalostí, jednak svým zápallem pro dobrou věc. Každý okres jest rozdělen na dvě díly: část všeobecnou a část místopisnou. Všeobecný přehled méně ovšem místa zaujímá, protože vychází současně všeobecná část nadepsaná „Země a lid“, jak svrchu bylo uvedeno. Za to místopis jest vypracován podle zvláštního dotazníku ve všech detaillech přesně, spolehlivě a věrně. „Břežský okres“ upravili ředitel měšťanské školy v Telči Jan Tiray a farář v Osově Bytšici Ladislav Zavadil. Nezamlouvá se nám ortografie *Bíteš* místo správnějšího a staršího *Byteš* (cf. *Bytom* ve Slezsku, *Bytov* nad Dyjí, a ne jak tuto se uvádí, *Bitov*). I tato topografie vyhovuje požadavkům. Ke konci ještě sluší zmíniti se o tom, že biskupská konsistoř v Brně a arcibiskupská v Olomouci zvláštními kurrendami na publikaci tuto poukázala s podotčením, že tam, kde se v kostelních účtech jeví dostatečný přebytek, z kostelních peněz pro tamní knihovnu může býti zakoupena, ježto „Kirchliche Topographie von Mähren“ od Wolného (1855—63) jest již úplně rozebrána a od vydání její uplynulo přes 30 let. „Vlastivěda“ pak „Moravská“ i církevní stránky si všíná. Nakladnému tomuto podniku moravských vlastenců přejeme mnoho zdarů a dobrého výsledku.

Frant. Václ. Peřinka.

Časopis vlasteneckého musejního spolku v Olomouci. Redakci notáře a předního archaeologa moravského Jaroslava Palliardiho vyšel roku 1900 ročník XVII. Obsah tohoto časopisu, v jehož redakci vystřídaly se nejpřednější hlavy vědy moravské (prof. Jan Havelka, Vítězslav Houdek, prof. Vincenc Prasek a notář Jaroslav Palliardi) je věnován výhradně ethnografii, folkloru a archaeologii. Historie pěstuje se dosti zřídka. Z delších článků jsou tři jen věnovány umění a památkám chrámovým: Frant. Lipka „Kostel ve Viskách“ a „Kostely v Boskovicích“ a Vítězslav Houdek: „Náhrobní kameny v kostele Moravičanském“. Z drobných zpráv sluší vytknouti: Jan Vychodil: „Lipa velehradská“, V. Houdek: „Špancedule« obecních zřízenců tovačovských“, A. Procházka: „Římské mince u Blažovic“, K. Tischara: „Nález římské mince v Nákle“ a V. Houdek: „Záhada zvonů na Holešovsku v XIII. stol.“. Jak zřejmo po většině drobné příspěvky k dějinám náboženským, jakých Moravě dosud zapotřebí a které by co nejdříve měly být napsány.

F. V. Peřínka.

Věstník českoslovanských museí a spolků archaeologických. Roku 1900 vyšla v Čáslavi redakci Klimenta Čermáka čísla 1—6. dílu IV. Věstník tento jest sice věnován výhradně zprávám o musejních a archaeologických spolcích, jakož i potřebám těchto spolků. Přece však tu a tam objeví se slůvko zajímavé i pro dějepisce. Frant. Václ. Peřínka uvažuje „O zaniklých osadách“. Každé krajové museum mělo by přispívat ke stanovení polohy osad zaniklých, naneštěstí mělo by mít mapy zaniklých osad. Pěkně čte se článek Klimenta Čermáka „z cest archaeologa po Slovensku“. Václ. Batík podává z musea města Poličky „Tři listy z r. 1627“ o převádění poddaných na viru katolickou. Auktor mluví o snahách protireformačních (katolických) poněkud ostře. Neunavnný archaeolog český, ředitel měšťanských škol čáslavských, Kliment Čermák, podává „Historicko-archaeologickou vycházku z Čáslavě do Druhanic“ a „Pohřebiště kosterní pod Hrádkem v Čáslavi.“ „Popelnicové hroby proti Hrádku“ téhož auktora věnovány sou výhradně nálezům archaeologickým. Stanislav Klíma má tu dva články: „Umělecké a starodávné památky a sbírky v Praze“ a „Museum král. hlav. města Prahy“, kterým vadí jich stručnost. O těchto thematech přál bychom si článků podrobnějších. G. J. Lašek, ředitel měšťanské školy ve Vamberce a čtenářům „Vlasti“ dobře známý dějepisce, uveřejňuje drobotinu „Kříž rytíře Hynka z Rohatec.“ Bůh potrestal zabitím hrotem rytíře, který se mu rouhal. V časopise tomto uveřejňuje své zprávy i kutnohorský spolek „Vocel“, jenž znám je veškeré české veřejnosti svou snahou po obnovení gothického chrámu sv. panny Barbory na Kutných Horách. Proč však nevěnuje se více pozorností i jiným křesťanským památkám českým?

V. F. Peřínka.

Časopis Matice Moravské 1900 ročník XXIV. Odpovědný redaktor Dr. František Kameníček. Jméno nejpřednějšího moravského historika současného svědčí už samo o redakci vzorné. Chceme tuto upozorniti pouze na články dějepisné, přece však nezdá se nám za dobré ostatních článků pominout úplně, proto aspoň názvy jich uvedeme: JUDr. Karel Václ. Adámek: „Delikty návrhové dle osnov nového trestního zákona rakouského“; Flor. Koudelka: „Krasové potoky na Moravě“ a Fr. Slavík mladší: „Příspěvky k nerostopisu moravskému.“ V rubrice „zpráv vědeckých a uměleckých“ podává Frt. Slavík „Pozoruhodnou starší zprávu o vltavínech“ a o „meteorických železech moravských: ze Staré Bělé u Moravské Ostravy a z Vranova u Znojma.“ Ostatní obsah jest historický. Článek Josefa Bartochy: „Jak za starých dob čeština znenáhla stala se jazykem jednacím (úředním, diplomatickým) v zemích koruny České“ je pilná studie založená na diplomatářiích, registářiích a zemských deskách. Nadpis její jest potud nesprávný, že ponejvíce mluví se o úřední češtině v staroslavném markrabství Moravském. Nemohu tuto nevysloviti přání, by nám některý český nebo polský dějepisce načrtl podobné pojednání o úřední češtině v zemích Polských. Bylo by zajisté zajímavé pro oba národy, jak český tak polský, a přispělo by bohdá nemálo k upevnění i politické vzájemnosti zemi Českých se zeměmi Polskými. Dr. Josef Cvrček pojednává na základě archívalií Ochranovských (Herrenhutských) o „Posledních dnech sboru bratrského v Kyjově“. Mluví se tu hlavně o posledních kněžích bratrských a o zániku sboru bratrského v Kyjově r. 1579. Článkem tímto podává autor pokračování a doplňky svých článků o bratřích moravských, které uveřejnil v předchozích dvou roč-

nicích tohoto časopisu. Rudolf Dvořák, který vydává stručné dějiny Moravy ve „Vlastivědě Moravské“, má v tomto ročníku článek „Kdy asi Keltové zabrali sídla v Čechách?“ Dějepisec tento stojí na stanovisku tak zvané starší školy historické o příchodu Slovanů do našich vlastí. Slované přišli do Čech teprve ve století V. po Kristu, před nimi sídlili tuto keltičtí Boiové a germánští Svěvové. Minění tohoto hájil autor už v předešlém ročníku „Č. M. M.“ a v „Dějínách Moravy.“ Moravská škola archaeologická tvrdí proti tomu, že Slované jsou u nás autochtony. Z moravských starožitníků jediný notář zdánický dr. Martin Kríž postavil se na stanovisko historické svým spisem „Kůlna a Kostelík“ (1889), ale měl proto těžké polemiky s nejlepším archaeologem moravským notářem (nyní v Mor. Budějovicích) Jaroslavem Palliardim, ve kterých Palliardův zůstal vítězem. Jelikož otázka příchodu Slovanů do zemi českých dosud definitivně rozřešena není a v dohledné budoucnosti ani rozřešena nebude, nemíníme se tímto jinak důkladným článkem déle zabývat. Sekční rada v ministerstvě vyučování Viktor Houdek zabývá se již dlouhou dobu topografií uměleckou markrabství Moravského. V ročníku XXIV. „Č. M. M.“ má pojednání „o Kralickém kostelíčku a jeho památkostech“, kterým zevrubně doplňuje se článek nadučitele J. V. Tvarůžka „O vládkách Kralických“, uveřejněný před lety v učitelském listě moravském „Komenském“. Podobně zajímavý jest článek téhož učence: „Stručný soupis historických a uměleckých památek na Moravě.“ Přejeme si jen, aby umělecká topografie moravská, kterou Houdek chystá drahnou už dobu, co nejdříve vyšla. Topografii touto má býti nám Moravanům nahrazen „Soupis historických a uměleckých památek“, který pro král. České vydává Česká Akademie. Dr. Martin Kríž („Dějiny literatury o propasti Macoše“) jest pilný archaeolog a palaeontolog. Ukazuje, jak badáním a výzkumy svými předstihl své předchůdce. Nosek Frant.: „Práva horská na panství Hodonínsko-Pavlovském“ podává cenný příspěvek k dějinám moravského vinařství. Frant. Václ. Peřinka: „Opat Sebastian Freytag z Čepiroh.“ Nemíníme psáti autokritiky. Podotknouti sluší, že pisatel neznal článku Dra. Viléma Schrama „Der Brucker Abt Sebastian Freytag von Czepiroch“ v loňské (1899) „Zeitschrift des Vereines für Geschichte Mährens und Schlesiens“, kde jasně udáno, že Freytag, opat kláštera luckého u Znojma, narodil se r. 1533. Rok narození udává také d'Elvertova „Geschichte der Studienanstalten in Mähren“, kterou auctor sám cituje. — Dokud nebude mít Morava důkladných systematických dějin náboženských (Wolného „Kirchliche Topographie Mährens“ nevyhovuje už delší dobu), budou vždy vítány články drobné, jako je Rypáčekův „K náboženským dějinám moravským za 1. polovici 18. století.“ Professor olomúckého slovanského gymnasia Vincenc Prasek rozmnožil své toponymické pokusy pojednáním: „Jméno Velehrad.“ Zajímavo jest čísti, že Mecklenburg značí totéž co Velehrad. Dr. Frant. Šujan, jenž pracuje o dějinách města Brna pro „Vlastivědu Moravskou“, článkem „Počátky Brna a jeho jméno“ obšírně vysvětluje a dokazuje to, co o tomto předmětu napsal v „Ottově Slovníku Naučném“ ve článku *Brno*. Ředitel měšťanské školy na Vsetíně Matouš Václavek jest svědomitý ethnolog a historik moravského Valašska. Článkem „Panství Vsacké l. P. 1776“ podává dobrý příspěvek k hospodářským dějinám našeho milého Valašska.

Z rubriky „umělecké a vědecké zprávy“ uvádím tyto články: Dr. Josef Cvrček: „Spor o kostel a kněze v Ivančicích r. 1581“, Dr. Frant. Kameníček: „Jak soudil starý zeměpisec Jan Hübner o Čechách?“, Frant. Jar. Rypáček: „Kancionál Lomnický s hlediska literárního“. Dialektologický článek Jiřího Malovaného „Skladba nářečí císařovského“ jest pokračováním z předešlého ročníku. Nového, co by nebylo v obšírné „Dialektologii moravské“ od ředitele Františka Bartoše, jest v pojednání tomto málo. Musíme však přiznati, že žádné místní moravské podřečí nemá takovéto důkladné a svědomité monografie.

„Matici Moravské“ přejeme, by k pětadvacetiletému jubileu svého výborného časopisu získala co nejvíce členův, a to nejen na Moravě, nýbrž i v Čechách, kde se až dosud věcem moravským poměrně velice málo pozornosti věnuje. Fiat.

F. V. Peřinka.

Knihy a časopisy redakci zaslané:

Über eine von den unbekannten Literatursprachen Mittelasiens (z publikací ruské akademie nauk v Petrohradě dílu IV. čís. 8.).

Český časopis historický. Roč. VI. seš. 4. Obsah Jar. Vlček: Z dohy josefinské. — Kam. Krofta: Z Vatikánu. — J. Pekař: O t. zv. mapách základních. Boh. Matějka: Příspěvky k dějinám středověké architektury v Čechách. — Drobnější články: Kosmas II. 8. (Jar. Goll). Palaeografie a paprsky Röntgenovy (Ad. L. Krejčík). Literatura. Zprávy.

Roč. VII. seš. 1. Lad. Hofman: Husité a konciliium Basilejské v l. 1431 a 1432. — Max Dvořák: Antické počátky středověké ilustrace. — Fr. Pastrnek: Papežská approbace liturg. jazyka slovanského r. 869 a 880. — Jos. Pekař: Nová kniha o českém dolování a čes. horním právu středověkém. — Referáty. Časopisy. Zprávy.

Chorvati. Napsal A. L. Lipovskij. Vydala carská akademie v Petrohradě 1900.

Vlastivěda moravská. Díl II. Místopis. Bučovský okres. Vydává Musejní spolek v Brně. Rediguje; Fr. J. Rypáček a Fr. A. Slavík. V Brně 1900.

Časopis Moravského musea zemského. Redaktoři prof. Fr. J. Rypáček a dr. Fr. Šujan. Vydává Moravská musejní společnost. Roč. I. Čís. 1. Obsah: Naším čtenářům. — Dr. M. Kříž: Pižmon (Ovibos moschatus Blainville) na Moravě. — Leop. Nopp: Úprava a zařízení zámeckého archivu v Tovačově. — Leoš Janáček: Některé lašské tance (Lipový). — Dr. Fr. Šujan: Prameny a pomůcky k dějinám Brna. — Fr. J. Rypáček: Nové dvě památky písemné po J. A. Komenském. Literatura. Zprávy.

Historické rozhledy. Red. A. J. Zavadil. Roč. III., seš. 10. obsahuje články: Rychnov nad Kněžnou. Kunštát. Bučovice na Moravě.

Historické Rozhledy. Redaktor Ant. J. Zavadil. Roč. IV. Seš. 1. Obsah: A. J. Zavadil: Hořice. — Dr. Jos. Kalousek: Eliška poslední Přemyslovna. — A. J. Zavadil: Malin u Hory Kutné.

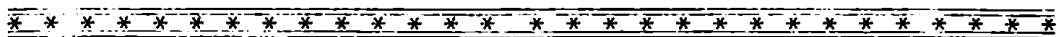
Časopis musea král. Českého. Roč. 64. sv. 6. obsahuje: Dr. Jos. Kalousek: Dodavek (a Ještě dodavek) o anglické písni: „Dobrý král Václav. — Jar. Vrchlický: Giuseppe Parini a satirická jeho báseň „Den“ — A. Patera: Nově nalezené zbytky staročeského evangelistáře, Anselma a umučení sv. Jiří ze XIV. stol. — Jar. Kamper. Ladislav Stroupežnický, jeho život a díla: — Drobné příspěvky: M. Řehořovský: Jakub Srnec z Varvažova. Dr. Č. Zíbrt: Tadeáš Hájek z Hájku a učení Koperníkovo. Hlídka literární.

OBSAH:

	Strana.
Soustava učení Petra Chelčického na základě pramenů. Napsal Dr. Ant. Lenz.	I
Z dějin katolické reformace v Čechách v letech 1668 až 1703. Píše Dr. Ant. Podlaha.	25
Zlatá Koruna. Dodatky k místopisu † Frant. Wildmanna. Píše Fr. Teplý (s mapkou)	31
Příspěvek k charakteristice Šebastiana Freytáka z Čepiroh. Podává Frant. Václ. Peřínka.	36
Mikšovicova kronika Lounská.	53
Drobné zprávy od Dr. Ant. Podlahy: Otec a syn; K dějinám censury v Čechách; Z kroniky jesuitské kolleje Hradišské; K životopisu malíře Jiřího Heintsche	57
Posudky. Píše Frant. Václ. Peřínka: Jenštejn, hrad a městečko, Vlaský dvůr v Kutné Hoře. Vlastivěda Moravská. Časopis vlasteneckého musejního spolku v Olomouci. Věstník českoslovanských museí a spolků archaeologických. Časopis Matice Moravské 1900.	60
Časopisy a knihy redakci zaslané.	64

SBORNÍK

HISTORICKÉHO KROUŽKU.

Soustava učení Petra Chelčického na základě pramenů.

Napsal Dr. Ant. Lenz.

(Pokračování.)

Kapitola XI.

Učení Chelčického o milosti Boží.

§ 24.

Náuka Chelčického o milosti účinnivé a o předzřízení Božím a o předzvědění.

1. Ovoce vykoupení a zásluh Páně jest milost Boží. Chelčický znal předobře pojem o milosti Boží. On také zřejmě rozeznává dary Páně přirozené a nadpřirozené, a k těm čítá zvláště milost Boží. Milost tuto přede vším rozděluje do milosti posvěcující, kteráž dává člověku nadpřirozený byt (Esse divinum), a do milosti účinnivé, která směřuje ke skutkům nadpřirozeně dobrým. Stran milosti účinnivé jest Chelčický u velké části za jedno s katolickou věrou, neboť souhlasí s ní:

a) že milost účinnivá rozum světlem nadpřirozeným osvěcuje a mysl lidskou zapaluje v dobrém, aby darové Páně v člověku hojněji rostli.¹⁾

b) Ch. učí, za jedno jsa s věrou katolickou, že jest milost účinnivá ke každému nadpřirozeně dobrému skutku potřebna. On dí: „Nižádné Božské věci ani hledány ani držány býti mohou bez milosti a poznání jeho.“²⁾

Chelčický učí, že i spravedlivý jest milosti účinnivé potřeбен. aby se hříchův uhájil. „Ale i najlepšie srdce ještě mnoho nemoci a nedostatkov duchovných má na sobie, pro niež sobie styštie. žádaje se rozdieliti s tielem a býti s Kristem. Nebo tu teprv bude dobré, když zanikne přiebytku zdejšieho; ješto uvodie nemoc a nedostatek srdci, a táhne je k tomu, aby vždy zlé a křivé bylo.“³⁾

O rozdílech Thomistů a Skotistů v této stránce nevěděl Ch. ničehož.

Chelčický také na jisto souhlasil s katolickou věrou, že nemá spravedlivý ze sebe té síly, aby setrval v milosti Boží až do konce, jakož již na jevo jde z citatu svrchu položeného.

¹⁾ Tamtéž. Na den Božího Narození. — ²⁾ Tamtéž. Ned. II. po Božím Narození. — ³⁾ Tamtéž. Neděle IX. po Božím Narození.

Ale v tom se liší od katolického učení, že nevěřil s Církví času tehdejšího, že Matka Boží měla výsadu, že se nikdy ani toho nejmenšího hříchu nedopustila po všechen čas života svého, neboť on ji vytýká, že se dopustila nedbalosti, ztrativši s očí v Jerusalemě Pána Ježíše.¹⁾ Jinak však byl ve shodě s katolickou věrou, že nelze ani spravedlivému beze zvláštní milosti uhájiti se po všechen čas života od všech hříchů všedních.

c) Chelčický se srovnával s věrou katolickou, že účinná milost nepudí člověka *neodolatelně* k dobrému a že vůle lidská jejímu hnutí odporovati může, ale také odporuje.²⁾ Theologové nazývali tuto milost a zovou ji i nyní „*důstatečnou*“.

Podobně věřil Ch., že jest milost, kteráž působí na vůli a ve vůli, neklamně k místu přivádí skutek, k jehož vykonání dána byla, t. j. Ch. věřil, že jest milost, kterouž zvali theologové *účinnou*. Mluvě totiž o tom, že se dostalo pastýřům zvěsti o narození Páně, praví: „Pastýři odešli s chvátáním, neboť jsou byli osvíceni v vnitřním člověku, protož jsou nemohli váhať, meškajiece, ani lenovati nedbajiece. Neboť i nyní, když málo srdce lidská budú svlažena darem milosti Boží: ihned jako ze sna probuzení bývají: snaženstvie s chvátaním ukazujiece v tiech vícech, k kterým je milost Boží pudí. Aníž to muož utajiti; neb pospěchají z dobrehého vždy v lepší.“³⁾

Ač Ch. ve slovech nadzminěných popisuje účinnou milost Boží jako tu, kteráž pudí k dobrému, přece nikde nedí, že by působila neodolatelně, jakož učil vzor jeho M. Jan Viklif. On zajisté zřejmě připouští, že člověk spravedlivý může hřešiti, a to netoliko všedně, ale i smrtelně, a to o své vůli, a tak z milosti vypadnouti. Avšak kdyby působila milost Boží neodolatelně, nebyla by v spravedlivém člověku žádná možnost ke hříchu. A jako věří Ch., že může spravedlivý z milosti vypadnouti: tak zase určitě tvrdí, že jest možno, aby se o své vůli k Bohu vrátil. Avšak k návratu k Bohu jest podle Chelčického nevyhnutelno hříchů želeti, za ně dosti učiniti; ale žel nad hříchy, úmysl pevný odvrátiti se na vždy od hříchů a za ně dosti učiniti, jsou úkony čelící k nadpřirozenému stavu milosti, a tak úkony nadpřirozené. Věřil tedy Ch., že vůle lidská působí s milostí svobodně a nikoliv neodolatelně.

A zase jest podle Chelčického možno, aby hříšníci se neobrátili, ale ve zlobě stále trvali, ač je zve milost Boží a nabádá, aby činili pokání; a to opět je důkazem o víře jeho, že nepůsobí milost neodolatelně.

Shledal jsem ovšem také v Chelčickém výrok: „že viera živá nemůže býti jalová“. „Kdož víří rozumně vieru živú: z té viery živ jest, čini spravedlnost tu, kterúž Kristus učí. A ta viera nemuož býti jalová, prázdna a mrtva, ale rodící užitky spravedlnosti chutné Bohu ke cti.“⁴⁾ A opět dí: „V komž je Kristus, nemuože toho tajiti, neb musí živi živé věci konati. Pakli toho nenie, tehdy nic živého nenie v človeku.“⁵⁾ V souzvuku s tímto rčením tvrdí Ch. o křtu dítek, že neobdržují na křtu bytu

¹⁾ Tamtéž. Ned. II. po Božím Narození. — ²⁾ Řeč v úterý velikonoční. — ³⁾ Tamtéž. — ⁴⁾ Kniha Výkladuov. V pondělí letniční. — ⁵⁾ Tamtéž. Ned. II. po Božím Narození.

Božího, t. j. posvěcující milosti Boží. poněvadž prý, jakmile dospějí, hřeší, a toho by prý nebylo, kdyby bylo pravdou, čemuž katolická viera učí, že i dietky dosahují křtem bytu Božího. Důsledné by tedy s hlediště Chelčického bylo za to míti, že člověk, který obdržel Božský byt, také vezdy skutky tomuto bytu přiměřené koná, a že se tento byt dobrými skutky nezbytně jeví.

Jestliže by byl takovýto rozum ve slovech Chelčického, pak by se ovšem s katolickou věrou nesnášel, ale blížil by se jistou měrou k M. Janu Viklifovi. Avšak Chelčický odporuje sám těmto svým slovům, když dopouští, že i spravedlivý může smrtelně hřešiti a to o své vůli, následovně dopouští, že člověk má „Božský byt,“ může naproti němu jednati, a tak milost Boží ztratiti. Ale to pravda jest, že tento byt Boží a hřích smrtelný nemohou býti pospolu v duši lidské, neboť se vespolečně vylučují. A tomu také učí Písmo. „Žádný, kdož se narodil z Boha, nečiní hříhu, nebo símě jeho zůstává v něm a nemůže hřešiti, protože z Boha zrozen jest.“¹⁾

d) Chelčický učí v souhlase s katolickou věrou, že jest milost každá člověku *dar*mo dána, a tak nezasloužena, neboť Kristus jediný nám zasloužil spasení a všechny milosti, kteréž ke spáse vedou.²⁾

Jako učí Církev katolická, že k dosažení milosti účinné není nižádné přizpůsobení zapotřebí, a že není Bůh nižádnou podmínkou v člověku jsoucí k udělení jejímu vázán, to podepisuje také Chelčický. Vždyť v Písmě sv. čteme, že Bůh zastavil mnohé v běhu k páchání hříchův, a přeměnil hříšníky náhle, jako se stalo se Šavlem do Damašku spěchajícím, aby tam pronásledoval věřící.

Chelčický není také na sporu, že Bůh může milostí svou překonati i hříšníka zatvrzelého, aniž v tom, když tvrdí, že Bůh neodpouští člověku zatvrzele v hříchu trvajícím. On dí: „Milost nemuž dána býti člověku, dokavadž neustupně drží hřích ve vuoli;“³⁾ neboť Církev katolická taktéž učí, že kdo ve hříchu svévolně zůstává, nemůže dojíti odpuštění.

Že Bůh dává milost účinnou spravedlivým, aby mohli přikázání Božích šetřiti, učí Chelčický spolu s katolickou Církví, ba i v tom jest s ní za jedno, že dává Bůh k tomu účelu i hříšníkům milost svoji. Mluvě totiž o zadostiučinění ve smrti Páně, tvrdí: „že máme ve smrti Páně všecko to dobré, což jeho potřebujeme, a což jeho můžeme vzíti.“⁴⁾

Ba na základě učení Chelčického, že Kristus Pán zemřel za všechny hříchy, lze tvrditi, že dává Bůh milost svoji netoliko hříšníkům pravověrným, ale také kacířům, pohanům a vůbec nevěřícím, a v tom by opět nebyl Ch. v žádné neshodě s katolickou Církví; ba mohlo by se na základě jeho učení, že zemřel Kristus Pán za všechny hříchy, také tvrditi, že Bůh dává milost netoliko předzvěděným, ale také od něho nenáviděným katolikům, v popředí papeži, biskupům, kněžím a jahnům. Než Ch. nebyl ve svých zážadách důsledný, tvrdě, že není ani pro katoliky, ani pro řeholníky spasení.

¹⁾ 1. Jan. 3., 9. — ²⁾ Řeč o starém člověku. — ³⁾ Tamtéž. — ⁴⁾ Tamtéž.

2. *Stran předzřízení k věčnému životu a předzvědění k věčné zátatě* souzvukuje Ch. z části s katolickou věrou. Učíť zajisté ve shodě s Církví, že Bůh některé od věčnosti předzřídil ku slávě věčné, a že ti, kdož jsou předzřizeni, na jisto budou spaseni, avšak že žádný neví jistotou víry, ana by neklamala, že jest z počtu vyvolených. Podobně souhlasil Ch. s Církví, že jest v Bohu od věčnosti úrada, že někteří spaseni nebudou.

Stran úrady Boží o předzřízení není od Církve katolické až dotud vysloveno, zdali by ona byla absolutní anebo podmíněna, tak že jest až dotud volno katolikům hlásiti se k absolutnému anebo k podmíněnému předzřízení.

Jinak však se věci mají stran úrady Boží o věčné zátatě některých, neboť tu jest zřejmě vyrčeno. že úrdek ten jest podmíněn, tak že vyslovuje sv. Augustin viru veškerého světa katolického, když dí; „Bonus est Deus, justus est Deus; potest aliquos sine bonis meritis liberare, quia bonus est; non potest quemquam sine malis meritis damnare, quia justus est.“¹⁾

Chelčický by měl arci, aspoň na základě svých zásad, souhlasiti s Církví, že jest úrdek o zavržení některých podmíněn, neboť on věří s touže Církví, že má člověk vůli svobodnou, že má sebe v moci, činiti dobré anebo zlé věci, že Bůh milost svou dává hříšníkům, aby se obrátili, ba i pohanům, jakož zvláště se dělo za doby apoštolské; avšak jest tuto zásadám svým nevěren, neboť dí, že předzvěděným dítkám není křest nic platen,²⁾ že křest jest jen pro vyvolené,³⁾ že Kristus Pán jenom za Církev svou umíral a k té náleží pouze předzřízení a tím se přiznává k příšernému praedestianismu Jana Viklifa, a proto není na pravdě tvrzení, že učení Chelčického o praedestiaci není tak příkré jako Viklifovo.

§ 25.

Učení Chelčického o milosti posvěcující.

Milost posvěcující jest nadpřirozený dar, kterým se stáváme spravedlivými, tak že jest ospravedlnění přenos ze stavu hříchu v stav svatosti a spravedlnosti.

K dosažení této milosti jest příprava potřebna, která se nezakládá pouze ve víře, ale jest nevyhnutelno k tomu, by byl hříšník přijat na milost, aby se Boha bál, v něj naději choval, počal jej jako původu spravedlnosti milovati, hříchu litovati, úmysl míti nikdy nehřešiti a přijmouti svátost ke shlazení hříchů ustanovenou.

Ospravedlnění však se nezakládá v pouze zevněm odpuštění hříchův, aniž v přičetu spravedlnosti Kristovy, anebo dokonce podstatné spravedlnosti Boží, aniž se zakládá v pouhé blahověli Boží, alebrž ospravedlnění jest dar vniterný, kterýmž býváme skrze lásku a milost vniterně obnoveni a v pravdě spravedlivými učiněni.

¹⁾ Contra Julianum. Lib. III., cap. 18., n. 35. — ²⁾ Spis proti kněžím. L. 22.—36. — ³⁾ Rkp. kapitoly Svatovítské. L. 138a. l. c.

Ospravedlňující milost má veliké účinky do sebe. Ona povyšuje člověka v řád nadpřirozený, čili dává mu byt nadpřirozený a účast v přirozenosti Boží na způsob nám nevystižitelný. Ona působí v duši nadpřirozenou krásu, kteroužto se stáváme sv. Trojici podobnými, zvláště Synu Božímu, a syny Božími podle přijetí. Působí tedy milost Boží přijetí v rodinu Boží, tak že se stává ospravedlněný přítelem Božím a bratrem Krista Pána a obdrží tak nárok na dědictví života věčného. Ospravedlněný stává se živým údem mystického těla Páně, schopným s milostí Boží záslužné dobré skutky konati.

Milost posvěcující není stavem přechozím, ale trvalým. Theologové zovou stav tento jménem „habitus“, a to habitus vlitý, vlitý o sobě, „habitus per se infusus“, a nikoliv ponenáhlu nabýlý, poněvadž si nikdo nemůže znenáhla úkony dobrými po sobě jdoucími zasloužiti posvěcující milosti Boží.

Milost posvěcující není ve všech lidech stejná, ale podle přízpůsoby a podle toho, jak Bůh dá, rozdílná, ale i v tomtéž spravedlivém v čase rozdílném nestejná, neboť stav milosti se rozmáhá dobrými skutky.

Milost Boží jest dále ztratitelná a ztrácí se každým hříchem smrtelným, všedními hříchy však se neztrácí, aniž se umenšuje, dobře se však říci může, že se hříchy všedními děje přizpůsobení ke hříchům smrtelným.

Předslal jsem na krátko učení katolické o habitualné čili posvěcující milosti Boží, aby možná bylo jasněji poznati, v čem Ch. s katolickou věrou souhlasí a v čem se od ní odchyluje.

Chelčický zamítá ve shodě s katolickou Církví:

a) nesmyslné učení, že by člověk-hříšník nabýval posvěcující milosti Boží pouze věrou, pokud ona záleží v tom, že za pravdu máme, co Bůh zjevil: „Víra“, dí Ch., „bez skutkuov marna jest, daremná a ďábelská jest.“¹⁾ Tak praví Chelčický, ač zase s katolickou Církví vyznává, že jest víra ke spasení nevyhnutelná: „Ke všem viecem jest potrebie viery, neboť bez nie nižádný se nemuože liebiti Bohu.“²⁾ K víře však musí se přidružiti odstoupenie od hřiechov, a k jeho milosrdenstvie se obrátiť, dáti miesto vuoli své Pánu Ježíši.“³⁾ Dále tvrdí Ch., že približovanie se k Pánu Jesu Kristu „nemuož jieti, než darem Božím, aniž že muože jedním dnom skonáno býti, ale musí se dieti práci težkú a dlúhú, poněvadž zbývá po hřiechu nezpuosob k dobrému, nechtivosť a neumělosť.“⁴⁾ Chce-li tedy býti hříšník ospravedlněn, musí všechno učiniti, což ukládá jemu vůle Boží, aby byl opět přijat na milost.

b) Stran povahy čili jakosti posvěcující milosti Boží nesouhlasí Ch. s těmi, kdož jsou tvrdili, že by se zakládalo ospravedlnění v pouze zevním odpuštění hříchů čili v jich pouhém nepřičítání, aneb v pouhém přičetu anebo přivlastnění spravedlnosti Kristovy zevním, anebo dokonce v přičetu spravedlnosti Boží a nebo v pouhé blahovůli Boží; alebrž on učí zřejmě, že milost

¹⁾ Sieť viery. I., 6. — ²⁾ Tamtéž. I., 3. — ³⁾ Kniha Výkladuov. Ned. III. po Trojici. — ⁴⁾ Tamtéž.

Boží jest přenosem ze stavu hříchu v stav spravedlnosti a že jest skutečnou obnovou, neboť dí takto: „Podobně dí apoštol, abychom byvše s Kristem Pánem umrtvení, také s ním z mrtvých vstali, t. j. abychom byli duchovně obnoveni podle toho, co dí apoštol: „Já jsem přibit ku kříži s Kristem a živ jsem již ne já, ale živ jest ve mně Kristus On sám v něm živ jest, když z něho pravý život urodil jest, živ jest ne podle rození z Adama, ale z Krista.“¹⁾

Tou příčinou Ch. v souhlase s Písmem a Církví Páně milost Boží zove *narozením druhým* z Boha, ba zove je *bytem Božím*.

Jinde dí Ch., mluvě o působení Ducha Božího, že činí v člověku, aby „jsa obživen u vnitřním člověku umiel odvrci z vuole žádosti libé hříchuov a poddati vuoli Boží v tiech veciach, ješto jsú to duchovnie a převyšene věci nad smrtelnost človeka. jimžto tielestný človek ani muož rozumieti, ani jich má moc ze sebe plniti. Ale ten Duch Pravdy sám vodie lidi sobie povolné a pokorné v skutky dokonalé a Bohu milé, aby se v nich podobali Ježiši Synu Božiemu. novému člověku.“²⁾

Můžeme tedy říci, že Ch. souhlasí s učením katolické Církve o povaze posvěcující milosti Boží, že působí ona skutečnou a opravdivou obnovu v duši, zvláště anť ji Ch. popisuje jako nadpřirozený byt duše, čili „Esse divinum,“ čili jako nový princip sourodý nadpřirozenému konání, kteréž k nebesům směřuje.

Avsak Chelčický se liší velice od nauky katolické v tom, že přikládá ovoce vykoupení Páně, tedy i plnou milost Boží, pouze těm, kdož jsou vyvoleni. Onť arci s Viklifem a Husem praví, že i předzvěděný může dospěti k dosažení milosti posvěcující, ale upírá zase s nimi, že se předzvěděným dostává synovství Božího podle přijetí,³⁾ aniž odpuštění největšího hříchu t. j. hříchu dědičného,⁴⁾ aniž bytu Božího.⁵⁾

c) Chelčický souhlasí s Církví, že milost posvěcující jest stavem trvalým, neboť on ji ličí jako Božský byt duše.

d) Chelčický také neodpírá, že se milost posvěcující nestejnou měrou uděluje, že jest v osobách rozdílných rozdílná, a v téže osobě že jest v rozdílném čase nestejně hojná. I podle něho jest na vůli Boží, aby ji udělil buď hojněji nebo skrovněji neb i podle lásky toho, jehož se týče. On dí: „Na jeho dobrotu sluší dáti za mnoho mnoho, a za málo mnoho, neboť sluší jemu činiti, co chce.“⁶⁾ A opět dí: „Velmi potřebno jest, aby ten oheň milosti Božie počna hořeti na oltáři srdce pravého vždy hořal. aby jemu drev tiech přikládal. jimiž se milost Božie zapaluje a rozmáhá v člověku.“⁷⁾

e) Chelčický jest za jedno s věrou katolickou, že milost posvěcující jest ztratilna a že může ztracena býti hříchem smrtelným, ale nikoli všedním. „S hříchem smrtelným nemuož státi milost Božie, ale s mnohými nemocmi a nedostatky muož státi v tiech, ješto tak milují Boha, a z vuole a sviedomie nezhřešili smrtelně, nýbrž i v malých veciach aby nečinili proti Bohu, neboť

¹⁾ Řeč sv. Pavla o starém člověku. — ²⁾ Kniha Výkladuov. Ned. VI. po Veliké noci. — ³⁾ O svátosti sedmeře. Rkp. kapitoly Svatovítské D. 82. l. 137b. — ⁴⁾ Tamtéž. — ⁵⁾ Tamtéž. — ⁶⁾ Řeč o starém člověku. — ⁷⁾ Zpráva o tiele Božiem. Kap. 21.

nikdy hřiech malý nebývá, když z vůle svobodné a s potupů bývá učiněn.¹⁾

f) Chelčický tvrdí opět v souladu s Církví, že podle milosti rozmnožené dobrými skutky bude také odplata naše v nebesích hojnější.²⁾

g) Konečně učí Chelčický opět souzvučně s Církví, že žádný neví o sobě bez zjevení Božího, zdali by se nalézal v milosti čili nic.

§ 26.

Učení Chelčického o dobrých skutcích.

V této stránce není Ch. na sporu s Církví katolickou, neboť spolu s ní vyznává:

1. *Že jsou skutky dobré možny*, a proto zle láteří na všechny, kdož jich po soudě jeho nekonají, na papeže, kardinály, biskupy, kněze a jahny, ba i na všechny národy křesťanské, zvláště však na Čechy, na kališníky a na tábory, na šlechtice a na sedláky, na měšťany, ba na štileté kluky, jako na sběr a souhrn zlosynů, spiklých proti zákonu Páně.

2. Ch. učí dále, že jsou skutky dobré ke spasení nevyhnutelně potřebny, tak že ti, kdož činí zle, do věčné zátraty ubíhají. „Pán z potřeby spasení všechny zavázal, aby podstatnie a bytnie mieli v sobie vieru pravú a nepoškvrněnú a lásku k Bohu a k lidem ze všeho srdce.“³⁾

3. Ch. souhlasí plně s Církví, že dobré skutky ve stavu milosti vykonané zasluhují vzrůst milosti, život věčný, ba i rozmnožení slávy věčné. „Ktož toho hříšníka (starého) poškvrněného s sebe aby najprvé svláčeli; vždy svláčice svláčeli jeho, a v nového života Jesu Krista se oblekli, poctivosť života na se berúce, což kto najviece muože podle obdarování milosti Božie, aby se podobal kto takové poctivosti života jeho nevinného v pokoře . . . v spravdnostech jemu podobných; toť může kto hojněji učiniti, nežli jiný, jenžto menší dar má.“⁴⁾ S tímto výrokem jsou spojena slova jeho, jež jinde pronáší: „Milost Boží v kom jest, ta dává příčinu svým bytím, aby se jie viece rozmnožilo v niem, aby hojná široce rostla v niem, a potom se za nie odplata množila.“⁵⁾

Kapitola XII.

Učení Chelčického o svátosti sedmeře.

§ 27.

Učení Chelčického o křtu.

Chelčický se srovnává s katolickou věrou, když tvrdí, že jest křest svátostí Kristem Pánem ustanovenou, že má býti udělován vodou přirozenou, buď potopením, obmytím anebo pokropením a slovy: „Já tě křtím ve jménu Otce, Syna i Ducha svatého;“ avšak Ch. se liší od katolické nauky jinak velice velmi.

¹⁾ Tamtéž. — ²⁾ Řeč sv. Pavla o starém člověku. — ³⁾ Replika naproti Biskupcovi. — ⁴⁾ Sieť viery. I, 6. — ⁵⁾ Řeč sv. Pavla o starém člověku.

Ať nic nedíme o tom, že učí, že by nebyli biskupové a kněží tak rádnými rozdavači křtu sv., aby i laikové jimi býti nemohli, když by je Bůh volal: odchyluje se Ch. od víry katolické tvrzením, že jest křest neplatný, byl-li přísluhovatel, ať již biskup, kněz nebo jahen aneb laik ve stavu nevěry, kacířství anebo ve stavu smrtelného hříchu, a to prý pro tu příčinu, že nemá Ducha sv. a nemá ho, jak by ho mohl dáti jiným?

Neumím říci, že by byl učil Ch., že jest k platnému přísluhování svátostmi také potřebno, aby rozdavač byl z počtu vyvolených, tak že by rozdavač předzvěděný neplatně křtil, avšak učení takové by se hodilo lépe k soustavě Chelčického, že pouze sbor předzřízených jest Církví svatou. Aspoň o svěcení na kněze tvrdí, že koho nevolá Bůh, platně posvěcen býti nemůže.

V přijimateli jest však k platnému přijetí křtu nevyhnutelné, aby držel pravou viru a živou, tak že by byl křest jeho neplatný, když by neměl pravé víry, anebo nebyla-li by živa, čili když by byl ve stavu smrtelného hříchu.

Za tou příčinou zamítal Ch. v katolické Církvi udělený křest vůbec, neboť tvrdil, že jest všecko kněžstvo katolické zkaženo, a všechna Církev zpohanělá a k tomu plná bludů a kacířství, jakž by tedy mohl býti křest u katolíků platný na základě dogmatických zásad Petra Chelčického?

S náukou Ch., že v přijimateli křtu sv. musí býti víra a to víra živá, jest ve spojení další učení jeho, že jest křest od kněze neumělého taktéž neplatný, neboť prý musí předcházeti před křtem kázání slova, jakž by tedy mohl býti křest platný, kdyby kázal kněz neumělý viru bludnou a kacířskou?

Stran křtu dítek neupírá Ch., že obyčej děti křtiti jest původu apoštolského,¹⁾ a že nemá ničehož proti sobě, ale upírá, že by děti pokřtěné nabývaly křtem milosti posvěcující čili bytu Božího. Podle návodu Ch. křtili také čeští bratři dítky, avšak, jakž jim pozdější dobou dr. Šturm S. J. podle pravdy vytýkal, pouze k budoucí víře, nepřipouštějice, že by vodný křest působil i při dítkách své účinky, jakož věřila povždy katolická Církev. Odtud byly dítky od Bratří jako nemluvňata pokřtěné překřtívány, když dospěly.

Chelčický odůvodňoval také tuto svoji nauku, že dítky, ač mohou býti křtěny, přece nenabývají křtu platně v tom rozumu, že by jim obdržovaly také ovoce křtu, právě svým učením, že k platnosti křtu jest v přijimateli víra živá nevyhnutelná, a že tudíž musí předcházeti přede křtem kázání slova. „Dítky prý“, di Ch., „jsú hlupé a nevědomé, nemohú přijeti čtenie slova Božieho a chápati, co se káže, nemohú také mieti předsevzetí ku šetrenie zákona Božieho, a proto nenabývajú obrodu ze křtu vodného. Kdyby prý dítky nabývaly křtu platně, nabyly by také bytu Božieho, ale není prý při nich skutkův tohoto bytu Božieho. Mistři prý ovšem tvrdí, že se to děje skrytě a duchovně v dítkách, ale nemohú vyložiti, že nemajú ony, jak se počnou hýbati, tiech skutkův bytu Božieho, aspoň že nemohú nikdy poznány býti; a tak prý

¹⁾ Psaní M. Janovi. Rkp. L. 29.

dietky nemajiece skutkóv bytu Božieho, jenž jest základ milování Boha, nemají také v sobě bytu Božieho.“¹⁾

Přes to přese všechno prý hlásají kněží, jakoby i v dítkách byt Boží působil, a tak prý, jakož na všech věcech, lidi zrazují i v učení o křtu dítek.²⁾

Odtud láteří Ch. na kněze: „To musí poznáno býti, že větších zrádcův lidského pokolenie nemuož býti, jedině ti knězie, ježto tak sprostně požívají křtu v tom věku človieka, když rozumu o tomto v ničemž mieti nemuože, a potom o niem více ani slova neříká až do věku, kdež vešken hříchem porušie, a nižádného učenie ani ostříhání, ani kterého zkušenie ani od otcův, ani od kmotróv, a tak dáno jest tudy miesto ďablu.“³⁾

Chelčický tvrdí s Církví Boží, že jest křest z vody a z Ducha sv. nevyhnutelně potřeben ke spasení, jelikož jest tielesné rození od prvnick rodičů vzaté pro hřích prvotný tak nehodné, že nemůžem pro ně spasenie dojeti, jak die čtenie. „Viernie pravím tobie, nenarodíte-li se po druhé z vody a z Ducha sv., nemůžete vjieti v královstvie nebeské.“⁴⁾

Když se dospěli náležitě živú vierú pripravili ke křtu sv., obdržují křtem odpustěnie toho najtěžšího hřichu, t. j. dědičného, anebo, jak jej Ch. také jmenuje. prvorozeného, a byt Boží, avšak toho daru se neuděluje křtem všem dospělým bez rozdílu, alebrž toliko předzřízeným.

Avšak i stran účinků křtu při předzřízeném liší se Ch. od katolické Církve, neboť podle nauky katolické obdržuje každé platně pokřtěné dítě a každý dospělý náležitě připravený vedle jiných milostí také synovství Boží podle přijetí a nárok na dědictví království nebeského podle naděje, a stává se členem Církve Boží na zemi; ale podle Ch. neobdržuje ani předzřízený křtem synovství Božieho, aniž vchází křtem do Církve, neboť jest podle vyvolení od Boha od věčnosti již před křtem synem Božím a údem Církve sv., kteráž jest sborem vyvolených pouze. Synovství Božího prý všechny ditky neb i dospělí nemohou křtem nabýti, aniž by jinak, jak rozumuje Ch., všichni křesťané musili býti spaseni, poněvadž ze zakořenělé milosti, t. j. ze synovství Božího, z vyvolení nemůže člověk žádnou nepravostí vypadnouti.⁵⁾

Jalové prý je tedy přání mnohé matky, aby dítě její křtem bylo spaseno, ač prý tato žádost nemá matce za zlé počtena býti. Křest prý jest vydán toliko pro vyvolené, ač prý tělesný křest zevnitř i křtem přijde. Obdržují tedy předzvěděni podle Ch. pouze larvu křtu sv., a nic dále. Nauka tato jest dokladem o výstředném praedestinatianismu Chelčického, který se s Viklifovým plně kryje. Blud prý je věřiti, že by každé dítě (ovšem i každý dospělý) bylo spaseno, jež křest vodný obdrželo: „Nenie to naše držeti za vieru, že každé dietě, které se křtí, spaseno bude, když neviemy, by každé bylo volené od Boha.“⁶⁾

Podle takovéhoho naučení Chelčického by se arci mohlo a to důsledně tvrditi, že křest vodný vlastně k žádnému užitku není,

¹⁾ O svátosti sedmeře. Rkp. kapitoly Svatovitské D. 82. L. 127b. 128a. — ²⁾ Tamtéž. L. 129a. — ³⁾ L. c. L. 131b. — ⁴⁾ L. c. L. 126b. — ⁵⁾ L. c. 137b. — ⁶⁾ L. c. L. 138b.

leč že se človek poleje vodou, ktorý, jak sám Ch. dí, tak málo potrvá, jako na husi, ježto se kúpie u vodě a brzo steče ¹⁾), neboť je-li ten, kdo se křtí, předzvěděn, neobdrží leč tělesný křest, byť se připravoval sebe pilněji, nač by tedy bylo, křtiti ho vodou? Je-li však od věčnosti k životu věčnému předzřízen, máje milost zakořenitou a synovstvi Boží, nač medle jej křtiti? Což ovšem tím více má místo o dítkách, neboť je-li dítko vyvolené, vchází i bez křtu do nebe. Tak by se ovšem mělo důsledně souditi, avšak Ch. jest mínění jiného: „Křest sv. jest prý potřeben z rozkazu Páně i synům i dcerám rodičů pokřtěných.“ ²⁾ Tak dí Ch. naproti těm, kdož pravili, že křtu vodného není potřebi těm, kdož i bez něho obdrželi Ducha sv. Apoštolé prý křtili, odpovídá těmto rýpalům. i ty, kdož přijali Ducha sv., a ti sú znali pravdu lépe, nežli my. ³⁾

Ač má křest sv. v těch, kdož jej v pravdě přijímají, účinky blahodárné, přece zůstává v takto pokřtěných zápal hříchu čili žádostivost zlá. Chelčický dí: „Že se die, zprošťuje nás křest od prvorozeného hříchu, rozuměno má býti, že od viny prvorozeného hříchu . . . kteráž jest stihla člověka skrze hříech prvních rodičov Nebo podle tiela zakládá se v tom hříechu, jehož založení ani skrze křest můž člověk zniknouti, neboť se jest založil silně po všem tiele . . . a tiele má v sobě přirození hříech, a podle toho jest přirození člověka hřešiti, nebo ten hříech tak silně v tiele založený táhne k rozmnožení, jako ta viec, kteráž kořen má u vlažné zemi, vždy z přirození v bylinu vzhůru roste. Také ten hříech vzatý od prvních rodičov v tiele má velikú moc a ze svého přirození, a vždy hotov jest, a neumře nikdy v tiele, jakož samo tiele umře . . . Jedině moc Ducha sv. ten hříech ustavičný a široce rozložený v tiele našem ⁴⁾ přemáhá.

V tom učení, že zůstává v pokřtěných zápal, souhlasí Ch. s katolickou věrou, ale přepíná silu zápalů žádostivosti zlé, když dí, že jest přirození člověku hřešiti, neboť přirozenost lidská o sobě směřuje k Bohu, je však takto přepínaje sám sobě odporen, neboť sám tvrdí, že zůstala v kleslém člověku síla k poznání pravd náboženských a ke konání dobra, ač nestatečná. ⁵⁾

§ 28.

Učení Chelčického o svátosti těla a krve Páně.

Chelčický souzvukuje stran této svátosti poněkud s katolickou věrou, celkem však jest jeho učení kacířské, neboť jest v něm trhlina na trhlíně.

Ch. souhlasí s Církví, pokud zamítá učení kněží tábořských, kteřížto shledávali v Eucharistii buď pouhé znamení těla a krve Páně, anebo pouze, že v ní přítomen jest Kristus Pán duchovně s milostí svou, aniž by byly přítomny na oltáři tělo a krev Páně

¹⁾ Řeč sv. Pavla o starém člověku. — ²⁾ Tím se Ch. liší od Kalvína. — ³⁾ Rkp. l. c. L. 139b. — ⁴⁾ L. c. L. 130. — ⁵⁾ Širší výklad viz: Dr. A. Lenz, „Učení Petra Chelčického o křtu“. a Dr. A. Lenz, „Učení P. Chelčického o svátosti sedmeře.“

skutečně bytně a v pravdě. Učil zajisté Ch. na místě mnohém, že jest Kristus Pán na oltáři skutečně, v pravdě a bytně přítomen¹⁾; avšak *on zamítá* podle vzoru drsného a hrubého Viklifa drsně a hrubě *katolické učení o přepodstatnění*.

On se odvažuje říci, že jest učení o přepodstatnění bludem daleko horším, nežli jest blud kněží táborských, že jest prý ono jedem a zapletením, nicotou lžemi skládanou,²⁾ básní a vymýšleností,³⁾ a proto prý se má apoštolům věřiti, a ne tomu mnichu břichatému, t. j. sv. Tomáši Aquinskému, aniž mistru hlubokých smyslův Petru Lombardovi, anebo Janu Duns Skotovi, a konečně zavírá, že jest učení o přepodstatnění naproti Písmům a úmyslům Božím.⁴⁾

Není tedy podle rozumův Chelčického na pravdě ani učení táborských kněží ani učení mistrův a katolíkův vůbec, ale že má býti o Eucharistii držáno učení Viklifovo. Viklifa sobě Ch. nad jiné váží, jelikož prý nikdo z prvních doktorův tak věrně nemluvil ani nepsal proti jedu v Církev svatú vlitému, jako on, a jelikož prý pohnul rotami Antikristovými i těmi doktory, „jenž sú zákony šibalské uvedli proti zákonu Kristovu.“⁵⁾ Druhá příčina, proč si Ch. velice váží Viklifa, jest ta, že on si dal práci velikú, a psal jest proti tomu nerozumu a tiem doktorům, že se chléb proměňuje v tielo Kristovo, nebo to prý bludné jest, že se podstata chlebná na oltáři mění, a že zůstávají případkové takoví, a takovýto blud že ruší Viklif⁶⁾. Nemóž prý jinak býti nalezeno, by mohl případek jinak státi, leč v bytu sobě sourodém, a tak prý není tělo a krev Boží v způsobách chleba a vína, ale zůstává prý chléb a víno a případkové jeho, a v chlebě a víně jest prý Kristus Pán.⁷⁾

Zdali Ch. věřil, že jest Kristus Pán celý, v každé části chleba i vína celý, neumím pověděti, nebo není na to dokladů ve spisech jeho, ač by ovšem mohlo býti, že toho upíral, anť měl přijímání pod obojí za potřebné.

Kdežto však možno jest tuto býti na vahách, jest jisto, že Ch. *nevěřil v trvalou přítomnost Páně* na oltáři. Jde to na jevo ze sarkastických a vášnivých poznámek, jež činí proti vystavování velebné svátosti a proti slavným průvodům s ní, a pak proti službě Božské jí na oltáři od věrných katolíkův prokazované. Nikdo prý jim (katolíkům) nezjevil, dí Ch., jak dlouho tielo Božie na oltáři zůstává,⁸⁾ zdali do zajtřie, zdali měsíc, jako v hospodě anebo déle. Tou příčinou prý nejsú křesťané zavázáni, aby věřili, že všude tělo Boží chodí za nimi.

Mluvě Ch. o modlení (klanění) této svátosti, pójčuje toho, že by smělo býti této svátosti modleno, anť prý se činí Kristus Pán přítomna v této svátosti, avšak jen tehdaž, když se ty věci právě dějí podle úmyslův Kristových a podle pravdy jeho,⁹⁾ avšak varuje, aby nížádný netáhl jinam k modlenic Synu Božiemu, a jinam k Otci Bohu v nebesích, anť jest jeden Bůh v Trojici a jednotě.¹⁰⁾

¹⁾ Ned. III. postni. Neděle IV. po velikonoci. Rkp. L. 149a. Psaní M. Janovi. 26.. a jinde. — ²⁾ Zpráva o tiele Božím. Kap. 5. — ³⁾ Tamtéž. Kap. 6. — ⁴⁾ Tamtéž. Kap. 8. — ⁵⁾ Psaní M. Janovi. L. 8. — ⁶⁾ Replika proti Biskupcovi. Kap. 27. — ⁷⁾ Tamtéž. — ⁸⁾ Zpráva o tiele Božím. Kap. 11. — ⁹⁾ Tamtéž. Kap. 14. — ¹⁰⁾ Tamtéž.

Avšak, čehož byl pójčil, ihned zase nazpět běře, když mluví o užitečích této svátosti. „Toto,“ praví Ch., „jest odporo tomu vystavovati, nositi tielo Kristovo k modlenie, a v tom pokládati lidem náboženstvie, klaněnie a poctivosť tielu Božiemu, a užitky tiela Božieho ze samého, a tiech poklon dojeti. ¹⁾ Nerekl prý také Kristus: „Ukazujte je,“ ani ještě řekl: „Procházejte se s ním po ryncích, po ulicích, po vojnách, na palici, nic tiech vecí nemluvi. ²⁾“

Chelčický není na sporu s Církví, když dí, že jest Eucharistie svátost těla a krve Páně; avšak otázeme-li se: co by držela tato svátost, ihned poznáme, že není za jedno s věrou svatou; neboť on dí, že jest chléb znamenie tiela Páně a vino krve jeho nevidomé, ³⁾ anebo že i po posvěcení zůstává na oltáři chléb a vino, což ovšem souzvukuje s Lutrem, ale nikoliv s Církví.

Chelčický souhlasí s Církví, že ku posvěcení jest nezbytný chléb pšeničný a vino z révy a slova Páně: „Totoť jest tělo mé,“ a: „Totoť jest krev má“, ale není jisto, zdali za to měl, že by tato slova byla k platnému posvěcení důstatečna, aspoň lze s dobrým důvodem říci, že i jiných slov vyžadoval, neboť dí: „že kněz s věrú a modlitbú posvěcuje, a i také žáci jeho v prvotním sboru bratří českých vymáhají ku platnému posvěcení následující věci: zřízení moc úřední, svěření rádně k přisluhování poselstvie Páně na místě jeho; známost úmysla a působenie podle nieho v úmyslu jim míněným; modlitbu z toho z viery při posvěcení činěné; vysvědčenie na místo poselstvie Kristova obojie pravdy i posvěcenie chleba a vína i bytu posvátného tiela a krve Páně skrze formu slov Kristem vydanú.“ ⁴⁾ Jest možná, že měli bratří tento návod z Chelčického. Že jest však velmi zamotaný, pozná každý, a to ukazuje, že tehdejší Jednota málo jasných hlav chovala.

Podle Chelčického mají jediní kněží moc posvěcovati Eucharistie, a v tom není sporu s Církví; avšak Ch. tvrdí naproti sv. víře, že jest moc tato závisla na pravověrnosti a ctnostném životě rozdatelově, tak že by bylo posvěcení neplatno, kdyby Eucharistie posvěcoval kněz-bludař, nevěrec anebo hříšník.

Chelčický jest s Církví za jedno, pokud uči, že působí svátost těla a krve Páně mnohé milosti, ale on odpírá, že by měli katolíci na oltáři svátost, neboť prý jsú jejich kněží kacíři, a nesvěti tudíž podle zámyslův Kristových, t. j. že nevěří o Eucharistii se sedlákem Chelčickým, za druhé jsú prý zkaženi, nešlechetni, svatokupci a poslanci ďablovi, a odtud prý nemají katolíci na oltáři svátost, ale pouhou modlu, a proto také nepožívají ovoce této svátosti, poněvadž jsú lid poběhlý a zpohanělý, a tak nezpůsobili užiti užitkův svátostných, i kdyby měli na oltáři tělo a krev Páně. ⁵⁾ Užitkův těchto se dostává pouze členům Církve, a ta jest sbor vyvolených, ⁶⁾ a nikoliv i těm, kdož jsú předzvěděni.

Katolická Církev vždy učila, že dosahuje účinkův této svátosti každý, kdož se byl náležitě připravil, ať by pouze pod jednou způsobou přijímal, a že nedosahuje více dobra ten, kdož přijímá

¹⁾ Tamtéž. Kap. 10. — ²⁾ Tamtéž. — ³⁾ O svátosti sedmeře. L. 144a. — ⁴⁾ Grunt viery z r. 1525. Přepis v Českém Museu. Viz můj spis: „Vzájemný poměr etc.“ — ⁵⁾ O svátosti sedmeře. L. c. L. 143b. ⁶⁾ Tamtéž.

pod obojí a to z příčiny dogmatické, že jest celý Kristus pod jednou způsobou, a ne méně jako pod obojí.

Také učí tatáž Církev, že přijímati pod obojí není zákonem Božím přikázáno, ač jest potřebno přijímati velebnou svátost vůbec. Chelčický však tvrdí, že jest z příkazu Páně potřebno přijímati pod obojí. Odtud zle žehrá na Církev římskou, že tlačí tento zákon Boží. Antikrist prý učinil veliké zatmění v zákoně Páně, pravdu Božie prý potlačil, kalich Božie obci křesťanské odjal, a ktož jej pije bez jeho vuole, za kacířství jim to početl.¹⁾ On žehrá na Církev římskou, jako by tím, že laikům odejímá kalich, potupovala lidu křesťanského, a jako by tímto způsobem vyhrazovala *pouze kněžím*, že je Kristus Pán vykoupil a lid nikoliv,²⁾ ač jest toto žehráni neoprávněno a demagogické, neboť Církev ani kněžím nedopouští, aby přijímali pod obojí, kdyžby mše sv. nesloužili.

Chelčický učí, že zákon Boží velí, aby křesťané přijímali tělo a krev Boží, ale zle se horší na to, že si Antikrist dovoluje přikazovati, *kolikráte* v roce by se měla velebná svátost přijímati.

Kdežto Církev katolická připouští ku přijímání pouze ditky pokřtěné a dospělé, zdá se, že Ch. měl za to, že by i ditky směly přijímati tělo a krev Boží. Aspoň čteme ve spise o „Marnotratném synu“: „Takových chlebuov hojnost mnohá jest, kdyžby jen byl, kdo lámaje, nebo mlaďátka mohú tiech chlebuov žádati, ale nie, ktoby jich lámal.“³⁾ Myslím, že měl Chelčický, je-li autorem tohoto spisu, na zřeteli Eucharistii, ač jest nepodobno, aby zamítaje platnosť křtu nemluvnat zároveň tvrdil, že by jim měla býti podávána tato svátost. Než Ch. jest sobě na mnohých místech odporen. a tak jest dobře možno, že se v této věci ani od táborův ani od kališníků nelišil.

Chelčický učil, že jest Eucharistie netoliko svátost, *ale také oběť*. Zvláště takto tvrdí v traktátě o svátosti sedmeře, kdež dí: „Veliké posvěcenie všech svatých učinil jest v tiele svém Syn Božie. a když jest to tieło ustavil v pravý pokrm a vezdejšíe posvátnú oběť, tehdy bez pochybenie pro posviecenie svatých.“⁴⁾ Avšak on zamítá, že by směla tato oběť konána býti ku počtě svatých a za vierné duše v očistci, čili jak dí, za pekelníky.⁵⁾

§ 29.

Učení Chelčického o svátosti pokání.

O pokání může se konati řeč, i pokud jest ctností i pokud jest svátostí.

Chelčický se neliší od Církve katolické v učení o pokání, pokud jest toto ctností. Právě na pokání klade Ch. důraz, a zle hromuje na katolickou Církev, jako by ona nevedla hříšníků k tomu, aby se stále káli,⁶⁾ kdežto pravý opak jest pravda; neboť Církev po všechny věky toužila, aby život křesťanův byl ustavičným po-

¹⁾ Kniha Výkladuov. Ned. II. adv. Ned. XI. po Trojici. Ned. XVIII. a jinde.
— ²⁾ Ned. III. po Trojici. — ³⁾ Rkp. Svatovítský 28b. 29p. — ⁴⁾ L. c. L. 144a.
— ⁵⁾ Viz mé monografie Učení Chelčického o svátosti sedmeře, o Eucharistii a o Očistci. — ⁶⁾ Ned. III. po Trojici.

káním. O tom se mohl Ch. poučiti, kdyby byl jen poněkud znal katolickou literaturu asketickou, avšak on ve své neznalosti a neskromnosti jal se poučovati mistry, biskupy, kardinály, papeže. jak by dlužno bylo činiti pokání!

Kdežto byl Ch. za jedno s Církví stran pokání, pokud jest ctností, jinak se věci mají stran pokání jako svátostí. Chelčický vyznává ovšem, že jest pokání svátost, ale odpírá :

a) že dal Kristus Pán své Církvi moc odpouštěti kajicníkům hříchy v pravdě a skutečně. t. j. on odpírá, že dal Kristus Pán apoštolům svými a jich v tom úřadě nástupcům moc klíčů v nadzminěném rozumu. Aby svůj odpor odůvodnil, falšuje učení katolické o moci klíčů, jako by Církev učila : že obdrželi kněží slovy : „Tobě dám klíče království nebeského“ atd. moc podle svévole „koho chce, poslati do nebe, a koho chce do pekla, tak že by Bůh podal do jich milosti pustiti jemu koho do nebes, a vyloučiti z království nebeského, jež byl on zvolil a krví svou vykúpil. Takové prý oni „spálé a čertóm je poručí, a do pekla pošlí, jako M. Jana Husi.“ Ch. dokládá se sarkasmem : „Budiž z toho škoden Bůh, dav jim takovou moc neopatrně: ješto z té moci mohú dávatí všem hříchuom odpustěnie. a muk zbavenie tiem, ješto sú nikdy pokánie za hříechy nečinili. A Bůh dav jim právo k takovému rozvázanie, musí přijieti do nebe ty, ješto do pekla slušejí.“ „Tak se zdá papeži a jeho pochlebníkóm, že by oni mohli takové věci jednati.“¹⁾

K těmto injuriím ničehož nepřidávám, jen že tuto Ch. vědomě lže, neboť aby byl takovým nevědomcem, jak tuto ve své zlobě na jevo dává, nelze ani mysliti. On sám se chlubí, že nabyt poučení o věcech katolických od nějakého velikého doktora v Praze, a mohl ho také nabyti od laika Tomáše ze Štítného, jenž podává učení katolické di ; „že má papež moc v Církvi nejvyšší, tak že může odpustiti hříchy každému, *kdož jich želí*, a sobě některé vyhraditi, jichž pak nemůže rozvolniti biskup, avšak moc ta *svrchovaná nad biskupy, kněze a laiky* jest pod Bohem, tak že nemůže *podle svévole odpouštěti*, komu by chtěl.“²⁾

Srovnáme-li injurie Chelčického proti učení katolickému o moci klíčů s vyznáním Štítného, snadno seznáme, že Ch. učení katolické svévolně znetvořil, a že *vědomě své posluchače klamal*.

b) Avšak upíraje Ch. Církvi moc hříchy kajicníkům v pravdě a skutečně odpouštěti, netvrdí, že by nebyla nějaká v Církvi moc, která směřuje k odpustění hříchů. Moci odpouštěti hříchy v pravdě a skutečně neměli prý ani apoštolé, avšak obdrželi prý moc svědčiti kajicníkům, že jest jim odpuštěno. Proto prý jim řekl Kristus Pán : „Přijměte Ducha sv., aby v nich bylo svietlo múdrosti. aby mieli uměnie zákona, skrze něž by mohli pravý súd činiti o vinách a nevinách lidských.“³⁾ A toto umění prý majice, tiem sú odpustili hříchy jich služebně, *svědčice jim skrze milost Pána Ježíše*.⁴⁾ A tak prý měli po apoštolech všichni kněží odpouštěti hříchy.“⁵⁾

Této své domněnky, kterouž přibral z Viklifa a z Jana Husa, nedokázal arci Ch., neboť po slovech : „Přijměte Ducha sv.“ řekl

¹⁾ Kniha Výkladuov. Ned. I. po Veliké noci. — ²⁾ Štítný. O obecných věcech křesťanských. Kn. VI., 238—239. — ³⁾ Kniha Výkladuov. Ned. I. po Veliké noci. — ⁴⁾ Tamtéž. — ⁵⁾ Tamtéž.

Kristus Pán k apoštolům svým: „Kterým odpustíte hříchy, odpouštějí se jim, a komu je zadržíte, zadržány jsou,“ a ta slova nemají dojista toho smyslu, že budou těm hříchy odpuštěny, jimž by kněží ohlásili, že jsou jim odpuštěny, anebo zadržány, kdyžby ohlásili, že jim nejsou odpuštěny. Takového výkladu slovům Páně nikdo zdravého rozumu nemůže podkládati. *Patrně mělo Písmo zde menší autoritu u Chelčického, nežli Viklif a Hus.*

Ježto však sobě Církev vždy, i za dob Chelčického, přikládala moc kajicníkům odpouštěti hříchy, horlí Ch. na papeže, „že prý na se strhl moc Syna Božího, a že činí ze sebe beránka, kterýž snímá hříchy světa,“ a „Pán Ježíš prý stojí již u jeho biskupuov svázaný, zeplvaný a k hanbě připravený, neodpouští hříechův.“ ¹⁾ Na tyto nářky mohli Chelčickému odpovéděti sv. Otcové, neboť oni ujišťují, že tato moc Církve sv. *mocí Ježíšovou jest*, ale Chelčický jejich výkladu neznal.

c) Přijímaje Ch. moc klíčů v tomto nuzném smyslu, tvrdí v souhlase s katoliky, že má svátost pokání tři částky.

α) Ta první jest zelenie, neboť počátek všeho pokání jest, abychom hříchů želeli, neboť smrt duchovní jest horší, jak dí Ch., nežli tělesná, neboť skrze onu jsme ztratili milost Boží a zavázali se k pokutě věčné zátraty. Slušno tedy želeť hříchů. ²⁾

β) Druhá částka pokání je dostičinění neb dosti odloženie, a k tomu jest každý povinen, ktož muože. ³⁾ Bohu se dosti činí posty, utrpením, bděním, pracemi rozličnými, modlením a almužnami. Kdo však neodstupuje od každého hříchu, nejvíce smrtelného, není v pravdě kající. ⁴⁾ Při všech stránkách těchto není sporu mezi Chelčickým a katolickou Církví.

Spor začíná při otázce: *zda-li by měla Církev moc ukládati kajicníkům pokání?* Chelčický zde odporuje, a jak se mi zdá, ze svého bludného hlediště zcela důsledně, neboť on nechce míti v Církvi pravomoci, jak by mohl přiznati jí, že má od Krista Pána moc pokání ukládati? On odporuje Církvi způsobem velice hrubým a neurvalým, čině si výsměchy z pokání, jež prý kněží ukládají. „Vloží prý (kněz) ruku na hříšníka, dá mu několik páteřův pěti, a suchých postuov něco, a k záduši na kostel aby dal, a několik mši aby zaprosil, a nedí, aby zakúpil pro hanbu, a u kříže, což káže, položil, a nikterakž *nezastavil vůle hříšných ku hřešení budúcimu*. Také prý ten člověk hřícha ukládá vražedníkům, sodomářům a jiným hříšníkům velikým, aby k jeho milosti do Říma chodili, taktéž do Cách, do Etinku dal jest milosti velikých, že nelze nižádnému do pekla jíti pro nižádné hříechy; on všem odpustí, všechno rozhrěší, by otce nebo mateř zabil, manželstvie roztrhl, nade vším inoc má za penieze odpustiti.“ ⁵⁾

Chelčický tvrdí, že všechny ty kněžimi ukládané pokuty nic neprospívají, že jsou spíše kajicníkům na škodu, anť prý nevycházejí z vůle Páně, ale z nálezků lidských ⁶⁾. Důkaz toho jest prý, že jimi nemohou kněží docíliti, aby odstúpili hříšníci celým srdcem od každého smrtelného hříchu a zůstali v přikázáních Božích,

¹⁾ Tamtéž. Ned. VIII. po Trojici. — ²⁾ O svátosti sedmeře. L. c. L. 158b. 159a. — ³⁾ Tamtéž. — ⁴⁾ Tamtéž. L. 160b. — ⁵⁾ Kniha Výkladuov. Ned. III. po Veliké noci. — ⁶⁾ Psaní M. Janovi. L. 129.

a proto prý jsú ty pokuty falešné a na oklamánie lidu slepého, a těch prý Bóh na věky nepřijme.¹⁾

γ) Třetí strana pokání jest *zповěď kněžím*, jak někteří pravi. rozumuje Chelčický.²⁾ Z poznámky této jde již na jevo, že o zpovědi tak nedrží za pravdu jako římská Církev. On se arci v replice naproti M. Janovi ohrazuje, že by byl proti zpovědi, ale dokládá významně proti zpovědi činěné „knězi múdrému“, a za druhé že by nebyl proti zpovědi, když by kajicník, vyzpovídav se, činil pokání *až do smrti*.

Z těch slov by šlo, že Ch. zavrhuje zpověď konanou u kněze nemoudrého, a kdyžby se hříšník nevaroval po zpovědi hříchův až do smrti, i kdyžby se byl zpovídal u kněze moudrého.

Avšak *zповěď svátostnou zamítá Ch. naprosto*, zvláště soukromou čili, jak on ji jmenuje, „šeptavou“. „Zpověď šeptavú prý ustavil papež, aby hospodář s ženú i čeledí svú zpovídal se faráři třikrát do roka, a to prý by mohlo dobře státi, když by se zpovídal knězi rozumnému, aby se hříšník kál až do smrti. Ale to ustavenie s *připuzením*, aby se muselo zpovídati, přivázelo jest lid bludóm, slepý lid k slepým kněžím . . . Osídlo to zavedlo lid od Boha.“³⁾

Tráví prý se lid traveninami kurvy veliké, t. j. katolické Církve, tak že ani nevie, či jest ducha, jsa úplně smiešen s ďábly. Antikristu (t. j. papeži) prý nejde o to, aby lid Bohu vrátil, ale aby mocí svú lid ukoval, proto prý položil zákon o zpovědi šeptavé, a pak aby tím snáze rozsévati mohl bludy své. Tu zpověď šeptavú prý ustavil Antikrist, aby prošel všecka svědomie a tajnosti lidské, a dostal lid ve svú moc, a bylo-li by kněžím co protivného, aby to ihned za kacieřstvie vyhlásili.⁴⁾

Takovéto děsné věci a v pravdě ďábelské úmysly přikládá Ch. papeži, aby tímto nestoudným podezříváním lid český rozešťval.

Za dob Chelčického byl obyčej soukromě knězi se zpovídati na východě i na západě. Všichni věrní křesťané vyznávali, že není jiného prostředku ke spáse pro ty, kdož po křtu sv. smrtelně zhřešili, leč kající zpověď knězi náležitě zřiznému. Zpověď vykonávali netoliko laikové, ale také kněží, biskupové i papežové. Tento všeobecný obyčej měl reformatora Ch. poučiti, že jest to svrchovaný nerozum tvrditi, že papež jej ustanovil, zvláště, anož bylo naprosto nemožno, aby i východ rozkazu papežovu se podrobil. Než tyto všecky věci byly skryty před očima Chelčického, neboť jak by byl mohl na základě slepého fanatismu svého a na základě své lži, že papežství z ďábla jest, jinak souditi o papeži a o jeho kněžstvu?

Že by byl Innocenc III. ustavil zpověď soukromou na sněmě Lateranském IV., jak Ch. po Viklífovi papouškuje, jest dávno vyvráceno.

Důvodů, které Ch. proti zpovědi z Písma přitahuje, neuvádím, neboť nesou na sobě patrnou známku zlovolnosti jeho. Tuto zlovolnost dává Ch. zvláště tím na jevo, když tvrdí, že (kněží) veli

¹⁾ Tamtéž. L. 133. — ²⁾ O svátosti sedmeře. L. 161a. — ³⁾ Řeč o základu zákonův lidských. Kap. 6. — ⁴⁾ Tamtéž. O rozeznání duchův pro blud. Rkp. L. 224a. O sedmeře svátosti. L. 161a. 161b.

klekati a šeptmo se zpoviedati, kdež jsú kněží mnohé dievky pod tiem dlúhým šeptáním kniezi v ucho zavedeny od nich v smilstvie.¹⁾

Když byl Ch. svátostnou zpověď po svém způsobě odbyl, jme se tvrditi, „že takovýchto klíčův sv. Petr nepožíeval, že za nieho ten způsob zpovědi nebyl, a potom dlúho.“ Chelčický nedi určitě, „jak dlúho“, neboť nikdo nemůže dokázati, a nejméně Ch., kdo by byl zpověď ustanovil, není-li Kristus Pán jejím původcem. Ch. jest při tomto vážném předmětě pln humoru, neboť dí, že sv. Petr ani nemohl tím způsobem užívat klíčův, neboť kdyby prý se byl usadil na zpovědi obyčejem svatokupeckým s klíči, nemohl by byl naplniti prikázání Kristova v kázanie jda po všem světě.²⁾

Podle rozumův svých o zpovědi mohl Ch. beze všeho tvrditi, že nikdo povinen není z hříchů svých se vyznávati. Ale on proti všemu očekávání tvrdí, že má zpověď zachována býti tomu, ktož v pravdě potvrzen jest, anož prý jest potřebno, aby ti, ktož po křtu zhřešili, anebo ktož jsú pohané a židé a kacíři, aby se ukázali knězi, aby u viře známost vzali.³⁾

(Další část příště.)

O školách lounských.

Podává Fr. Štědrý.

Louny staly se městem královským za Přemysla Otokara II., ne-li dříve.¹⁾ Osazeny byly Němci, kteří měli převahu v městě až do začátku panování Václava IV. Že se tito starali o své školy, jest nepochybně. Jimi udržovalo se panství jejich v městech kolem obklopených živlem českým. Jakého druhu tyto školy byly, nelze říci s určitostí, leč bychom z jediné, na nejvýš dvou zpráv, totiž z r. 1314 13. ledna²⁾ a z r. 1342 3. května³⁾ chtěli vyvoditi, že vedle správce škol Petra bylo tam ještě víc učitelů. Dotčený správce škol Petr zastával i místo konšelské a jest mezi 12 v řadě devátý.

Zřízením vysokých škol pražských nastala dojista změna ostatních škol, ať již byly ve městech královských aneb v městech šlechtě a duchovenstvu poddaných. Zdali všechny, nechci tvrditi, ale většina z nich najisto staly se průpravou ke studiím university pražské. Mikuláš Puchník, potom volený arcibiskup, byl v Roudnici správcem školy, poslaný od university. Od té doby až do válek husitských a po nich až do bitvy bělohorské bylo zřízení škol lounských podstatou stejné, ač učebnou osnovu zevrubně podati jest nemožno pro nedostatek pramenů. V obou dobách učilo se ve třech ročnících, čili bylo tré stupňův učení na těchto školách. Z těch málo zpráv, jež čerpáme z knih soudu zahájeného⁴⁾ vysvitá, že zde byl správce školy, magister scolae, kantor a succentor zrovna jako v době utrakvistické a luteránské. R. 1354 7. února a 1356 15. července jmenuje se Kunrát správcem školy lounské,⁵⁾ r. 1358 27. dubna Mistr Beneš ze Slavětina,⁶⁾ r. 1382 25. dubna

¹⁾ O sedmeře svátosti. L. 162a. — ²⁾ Tamtéž. L. 163a. — ³⁾ Tamtéž. L. 163b. — ⁴⁾ Pram. d. Č. III. 194. 242. 476. — ⁵⁾ Emler R. B. IV. 779. — ⁶⁾ Arch. Loun. I. C. 2. 30. — ⁷⁾ I. C. 1. 2. 3. 4. — ⁸⁾ I. C. 1. — ⁹⁾ I. C. 1. 78.

a 1386 11. května je Jan správce škol a městský písař, a s manželkou Elou jsou majitelé domu v Lounech. Jemu právem můžeme přisouditi druhou dle stáří zachovanou městskou knihu soudní od r. 1380—1392 sahající. Od r. 1394—1418 byl správcem školy a zároveň písařem městským jiný Jan, rodem ze Žlutic, jehož manželka byla Klára.¹⁾ Za jeho doby byl succentorem na školách lounských Martin ze Žlutic 1397—1399, který v tomto roce zemřel. Po něm byl 1401 jiný succentor, Martin, řečený Trapéc, jehož choť byla Mareta. Jméno kantora v pamětech se neuchovalo.

Ze jmen kantor a succentor vysvitá, že bylo úkolem jejich služby Boží oslavovati zpěvem a žáky (scolares) učití zpěvu. Nápadný jest rozdíl doby katolické v tom, že správce, kantor a succentor byli ženati, kdežto po válkách husitských a zvláště v 16. století všichni oficiálové byli svobodni. Teprv opouštějice síně školní, brali si manželky. Kolik platu se jim dostávalo za jich služby, nevíme. Účetní knihy doby předhusitské všechny přišly na zmar.

Školy v této době byly v domě u kostela a to tam, kde i později stará škola stávala (nyní č. 51. 50.).

Že se daly školám i odkazy v té době, zřejmo jest ze závěti Štěpána, syna měšťenína lounského Diviše, jenž r. 1342 3. května odkázal správci školy 1 gr. a dvě třetiny strychu žita žákům do školy. Tento odkaz udržel se až do r. 1569, kdy byl změněn tak, že vydáváno z něho týdně žákům na chléb. Jinak chodivali žáci na koledu; o sv. Mikuláši, kdy se slavila pouť v městě u kostela farního, chodili po domech, a z toho pořádán jest oběd biskupský, o němž sice zmínka se činí teprve později, ale jistě má původ svůj již v době katolické.

Školy městské v době různověrství.

Nazývám tu dobu proto tak, že by nápis školy utrakvistické neznačil celou onu dobu od válek husitských až do bitvy bělohorské. Do měst na severu a severozápadě Čech dostalo se brzy luteránství a mnozí ze správců škol klonili se ke kalvinismu, jak se to o některých z dalšího vypravování dovíme. Protože doba tato nám podává pramenů více, rozdělíme ji pro lepší přehled na tyto stadi:

1. výdej na žactvo pravidelný a nahodilý,
2. služné školních oficiálův,
3. odkazy školám stálé a dočasné,
4. jména správcův a učitelů, pokud se zachovala.

I. Výdej na žactvo.

Po válkách husitských zachovala se kniha účtů, nejstarší z r. 1450—1471 a 1490—1491.²⁾ Z té se dovídáme, že obec dávala žákům týdně po 1 gr. 2 penězích pro Boha, jak písař poznamenal, tedy z lásky křesťanské. Od r. 1517 po velkém ohni,

¹⁾ I. C. 3. 4. 5. 6. — ²⁾ Nyní znamenáná I. E. 9.

který stihl celé město Louny, jdou účty nepřetržitě až do r. 1620. Zatím se dávalo od r. 1517—1540 po 6 gr. 3 pen., potom na maso od r. 1540—1560 po 11 gr., a od toho roku půl kopy týdně. Toto zvyšování mělo as původ svůj v menších odkazech, které město k sobě přijalo a podle usnesení obecného vyplácelo týdně. Mimořádné příjmy byla koleda k sv. Mikuláši, brzy po 8, 12 až 16 gr., při svačinách pánů konšelů a úředníků městských, jež obyčejně daly se po velkém počtu, t. j. když se celoroční účty uzavíraly a úředníci městští měnili, aneb při jiných slavných dnech, jež byly pořádány k počtě vzácných hostí, jako r. 1464 21. dubna k uctění pana Viléma z Kamýka (a ze Lstiboře).¹⁾ Láci přibírání byli k soupisu občanů, kterého bylo potřebí, když se odváděla královská berně. R. 1469 18. února za soupis v předměstí Žateckém dostali 3 gr. a za soupis ve vnitřním městě 1 gr. 8 pen.²⁾ Za zvonění proti mračnům dostali 10 gr.³⁾

II. Služné školních officiálův.

Učitelé (školní officiálové) dostávali plat buď od obce, nebo byli prikázáni ke stolu děkanově. V 15. století dostával správce školy ročně po 2 kopách, vždy o sv. Jiří a Havle. Za minuci (kalendář) obdržel odměnu podle toho, jak byla vypravena. Z odkazu Michala Piky z Nadějova,⁴⁾ který sám byl druhdy správcem školy lounské, dávalo týdně bakaláři po 18 gr., kantorovi po 16 gr., od r. 1567 po 16 gr. a 14 gr. Teprv 1568 stalo se usnesení dobrovolné purgmistra, pánův obojí rady se souhlasem JMC. rychtáře, aby pro zvelebení a rozšíření cti a chvály Boží a literního umění, také pro užitek a dobro mládeže dostával při každých suchých dnech výročních po 12 kopách správce, po 6 bakalář, po 3 kantor a succentor.⁵⁾ I vypláceno jest tudíž až do r. 1620 mistrovi 48 kop, bakaláři 24, kantorovi a succentorovi po 12 kop. Po nějaký čas přibyl pátý officiál školní, zvaný kustoš, který s pacholátky opakoval a hru na varhany obstarával. Také tomu dostalo se ročně po 12 kopách.

III. Odkazy stálé a dočasné.

Úzké spojení školy s chrámem trvalo nejen v době katolické, ale i za podobojích a luteránů. Václav Smažil 1451 3. září odkázal zákům do školy čtyřem, kteří budou kněze s velebnou svátostí nemocné navštěvujícího provázeti, roční plat dvou kop z půl lánu svých dědin vycházející.⁶⁾ R. 1452 7. ledna Kateřina Hořešovcova, vdova Matěje Hořešovce z Hořešovic a na Kystře, dala 10 kop zákům do škol, aby jim z toho na každou sobotu dáván byl jeden groš.⁷⁾ Tak odkazují řezník Jakub a Marketa manželka ze svého statku dvě kopě, aby se dávaly zákům čtyřem, kteří by kněze s tělem Božím a drahou krví z kostela a do kostela provázeli, 1463 18. června.⁸⁾ R. 1466 20. června Klara, vdova

¹⁾ I. E. 9. 24. — ²⁾ I. E. 9. 229. — ³⁾ Tamtéž. — ⁴⁾ Nikoliv jak píše Dvorský o školách Nadějkova. — ⁵⁾ I. E. 34. 294. — ⁶⁾ I. C. 7. — ⁷⁾ Tamtéž. — ⁸⁾ Tamtéž.

Kříže Šilhavého, poroučí synu svému Václavovi, aby z domu jejího, mezi domem Jana Trúby a domem Peši soukenníka ležícího, ročně a věčně platil na školu a žákům po 1 kopě platu.¹⁾ R. 1480 16. ledna odkázala Káča, vdova po soukenníku Pilipovi, louku svou pod Mělci (poloha na západ od Loun) vedle louky Kličovské žákům do školy.²⁾ Mikuláš, krejčí a měštěnin lounský, koupil v Blšanech 1 kopu platu, čtvero kur, kopu vajec za 3 gr., chleba za 2 gr. a odkázal to žákům do školy lounské na věčné časy. Vnuk Mikulášův Jan Hruška z Března dal tento plat zapsati v knihy městské 13. prosince 1510.³⁾ Dne 6. června 1516 Regina, dcera Blažka soukenníka, odkázala 5 kop, aby se z toho žákům odvádělo na maso každý týden v sobotu. Václav Pelhřimovský dává r. 1533 7. listopadu jednu kopu ročního platu žákům zdejšímu do školy na maso. R. 1536 21. července rozmnožen byl tento odkaz takovým způsobem, že po smrti Václava Pelhřimovského koupěna za odkázané peníze louka, kterou písař městský Jan Klatovský vzdal Janovi řezníkovi, synu Viktorinovu, aby z ní ročně platil žákům do školy na maso dvě kopě.⁴⁾ R. 1542 25. srpna Jiřík Rozum, bohatý měšťan, odkazuje 200 kop, aby po jeho smrti za ně plat se koupil a za to strava pro žáky každý týden, pokud stačí.

Mezi případné, nahodilé odkazy sluší počítati ten, který učinila 10. května 1463 Kateřina, vdova Hájkova, a to 8 kop, které se mají po smrti její rozdati po 2 kopách ročně.⁵⁾ R. 1531 3. února nařizuje Jan Havránek manželce své Kateřině, aby po jeho smrti vydala na školu hotových 100 kop.⁶⁾ R. 1553 3. října odkazuje Anna Zachařka na školu 50 kop.⁷⁾ L. 1560 odkázal Michal Pika z Nadějova na recordaci 100 kop, aby se z úroků pro žáky 6 kop odvádělo.⁸⁾ Konečně i žebrání po domech na t. zv. biskupský oběd odstraněno r. 1560 24. ledna a podle smlouvy s mistrem školním učiněné za to dáno, že o sv. Mikuláši s biskupy nejezdili a tím sousedů nestěžovali, 3 kopy, 24 gr., 6 den. a větel piva za 1 kopu 20 gr.⁹⁾

IV. Správcové školy a jich osudy, pokud se co v pamětech zachovalo.

Ze století 15. známe kantora Vaňka a manželku jeho Barboru 1436 30. října.¹⁰⁾

V l. 1458 jest zmínka o M. Václavovi z Drachova. Paměti vysokých škol pražských připomínají, že r. 1415 18. září připuštěn byl ke zkouškám bakalářským a za děkana M. Mikuláše z Řečice že se stal v říjnu bakalářem, za děkana M. Petra ze Sepekova povýšen jest na mistra svobodných umění.¹¹⁾ L. 1464 16. dubna dáno mistrovi správci školy při odchodu na rozkaz pánův 20 gr. Zdali to odcházet z Loun M. Václav z Drachova, nelze rozhodnouti. Nástupcem byl Matěj, který se přistěhoval sem 12. května roku

¹⁾ I. E. 9. — ²⁾ I. C. 8. — ³⁾ I. C. 9. arch. Loun. — ⁴⁾ Tamtéž — ⁵⁾ I. C. 7. — ⁶⁾ I. C. 9. — ⁷⁾ I. C. 10. — ⁸⁾ I. C. 15. — ⁹⁾ I. E. 15. — ¹⁰⁾ I. C. 6. str. 152. — ¹¹⁾ M. U. Pr. I. a. 435. 436. I. b. 8. 9. 11.

dotčeného. Jemu dali páni na povoz 1 kopu, jak se píše, ne právem, ale z milosti.¹⁾ Tento Matěj byl zde jen do r. 1469 do sv. Jiří, protože obec dává měšťanu svému Drahozboží od povozu správce školy 30 gr.²⁾ V l. 1472—1475 Jakub bakalář, přijmím Šanda, rodič lounský, byl syn Matěje Kramáře a správce školy, snad hned po Matějovi zastával místo jeho. R. 1467 2. listopadu byl povýšen za bakaláře.³⁾ Od té doby až do r. 1510 mlčí místní prameny. Teprv t. r. zmínka se činí o Janovi, kantorovi někdy školy zdejší, a Kateřině Havránkové, manželce jeho. L. 1519 4. března Michal bakalář, rektor školy zdejší, zapisuje všecken statek svůj manželce své Regině, dceři Příbramové. Témuž dáno za minucí velmi ozdobnou na několika arších pánům podanou 40 gr. nového léta.⁴⁾ R. 1520 13. října přivezen sem z Prahy nový rektor, jehož jméno se neudává.⁵⁾ Tenkrát kantoroval zde Vávra, který se strožil na kněžství do Vlach. Pan purgmistr, konšelé a starší obecní dali mu na cestu 4 kopy gr.⁶⁾ R. 1522 o sv. Havle přistěhoval se sem nový kantor z Berouna.⁷⁾ Byl to nejspíš Jakub, který se ženil v Berouně r. 1527 1. srpna s Reginou, dcerou perníkářovou.⁸⁾ Od r. 1528—1533 Jan, bakalář ze Stříbra, a Dorota, manželka jeho, dcera rychtáře z Mnichova (u Ranny), a Burian kantor často se jmenují. Jsouce ženati, osedli v Lounech, zanechavše svého povolání. O Tomáši bakaláři, zeti Jakuba Jechka a manželku Kateřiny, dcery jeho, 1533 7. listopadu, o Matouši kantorovi, Jiříkovi bakaláři a Florianu Zachovi kantoru, Janovi bakaláři, strýci kněze Martina, nemůžeme ničeho pověděti, než že měli rozličná jednání před soudem mezi l. 1536—1546.⁹⁾ R. 1548 byl zde správcem školy M. Matěj Dvorský.¹⁰⁾ V pamětech universitních nazývá se M. Matěj Curius Dapsylis (zámožný). Dosáhl mistrovství 1545¹¹⁾ a přišel sem nejspíš z Rakovníka, jak zpráva o útratách při vezení věci rektora školního z Rakovníka¹²⁾ svědčí. R. 1549 a 1550 byl děkanem universitním. Majestátem krále Ferdinanda I. r. 1551 14. září obdržel se svým vrstevníkem Tadeášem z Hájků přídomek z Hájků. R. 1555 byl arcijahnem v Hradci Králové, 1559 rektorem university, kteroužto hodnost celkem 21krát zastával až do své smrti r. 1583 23. března. Pochován jest v kapli Božího těla.¹³⁾ Po něm se připomíná M. Jan Artofidius r. 1557—1560 z Týna Horšova, jenž r. 1555 stal se bakalářem a téhož roku povýšen na mistra svobodných umění. Až do r. 1556 zastával rozličné čestné úřady universitní.¹⁴⁾ Zanechav učitelství, oženil se bohatě v Lounech s Dorotou, vdovou po písaři městském Matoušovi. Zemřel tamtéž 4. července 1597.¹⁵⁾ Po něm spravoval školy lounské M. Jan Hradešinus Claudianus, jenž r. 1561 18. listopadu uveden jest se svými žáky a oficiály do nové školy. Při tom byl purkmistr a páni. Zpívalo se vesele. Zemřel r. 1569 21. května v Lounech. Měl za manželku Martu Havířku a byl její pátý muž.¹⁶⁾ Jak dlouho spra-

¹⁾ I. E. 9. 223. — ²⁾ Tamtéž 231. — ³⁾ M. U. Pr. I. b. 95. 99. — ⁴⁾ I. E. 11. 71. — ⁵⁾ I. E. 11. 128. — ⁶⁾ Tamtéž 159. — ⁷⁾ Tamtéž str. 200 — ⁸⁾ Bible Ročovská. — ⁹⁾ I. C. 9. a 10. — ¹⁰⁾ I. B. 4. 95. — ¹¹⁾ M. U. Pr. I. b. 337. — ¹²⁾ I. E. 12. 319. — ¹³⁾ Ottův Slovník n. VIII. 275. M. U. Pr. I. b. 337—342. — ¹⁴⁾ M. U. Pr. I. b. 329—364. — ¹⁵⁾ Kronika Mikšovicova. — ¹⁶⁾ Kronika Mikšovicova. 41. 48.

voval školy zdejší, není zřejmo, ale již r. 1563 byl bakalář Jakub Mšenský řiditelem jejím¹⁾ a ještě r. 1567 jim zůstával. Z ostatních učitelů té doby znám jest toliko kantor Šimon Vrablík r. 1554, který se oženil s Dorotou Dědkovou z Loun a ještě r. 1581 byl živ, ač povolání svého se vzdal. Rokem 1569 začíná nový pořádek na školách zdejších. Platy upraveny způsobem, jak jsme svrchu vypsalí a succentorovi na pomoc přibrán kustoš, který vyslýchal pacholata a za to dostával 8 kop ročně a od hry na varhany 4 kopy, tak že se kantorovi a succentorovi v příjmech vyrovnal. Také žákům do škol odvádělo se týdně po 30 gr., a tím tuším všechny odkazy ze starších dob jsou vyrovnány a upraveny tak, že obec úroky roční vyupomínala, a co se nedostávalo, žákům přidala. Také žáci povinni byli čtvrtletně přispívati a to starší po 6 gr. a menší po 4 gr. Z obnosu sebraného dá se přibližně souditi na počet žactva.

Od sv. Havla 1569 do sv. Jiří 1570 jest správcem školy zdejší Pavel Pressius Kouřimský. Prvotně slul Práza. Přišel z Vitemberka jako mistr svobodných umění 1568 a přijat jest na fakultu v Praze.²⁾ Byl luterán, ale silně se klonil k českým bratrům, proto upadl v podezření kalvinismu.³⁾ L. 1575 byl děkanem fakulty, kteréhož místa se r. 1576 vzdal. V Kutné Hoře stal se r. 1576—1577 kazatelem německým a odtud obrátil se do Štýrska, kdež byl, ale jen na krátko, superintendentem. Uherský Brod na Moravě přijal jej za správce církevního. Na cestě z Brna do Brodu skonal v Ostačicích r. 1586 6. března.⁴⁾ Po něm byl správcem školním M. Adam Cholossius Pelhřimovský od sv. Jiří r. 1570 do sv. Jiří r. 1571.⁵⁾ Narodil se v Pelhřimově 16. října r. 1544, byl tudíž 26 let stár, když nastoupil místo své v Lounech. Potom stal se městským písařem, kteréžto místo zastával přes 22 let až do své smrti r. 1591 31. října. Oženil se bohatě. Pojal za manželku dceru Annu bývalého císařského rychtáře Jiříka Rozuma z Bilejova r. 1574 11. května. Druhou manželkou jeho byla Markýta Mejtská.⁶⁾ Pochován jest na hřbitově sv. Petra v Lounech, kdež se dosud spatřuje náhrobní kámen, ve zdi hřbitovní na straně jihovýchodní zazděný, s nápisem latinským, ale již velmi porušeným.⁷⁾

Nástupcem M. Adama Cholossia Pelhřimovského byl M. Bernard Sturm. Ač mezi povýšenými na bakaláře a mistry v matrice universitní ho nenalézám, mám jej za totožného s Bernardem Pražským, který 1568 8. května stal se bakalářem a 1569 20. července mistrem svobodných umění.⁸⁾ Některá eteosticha (chronosticha) latinská má od něho kronika Mikšovicova a Veleslavínův kalendář historický. Se žáky svými provozoval nějakou komedii dle zvyku tehdejší doby, a za práci při tom dáno mu 10 kop 1573 22. srpna.⁹⁾ Od sv. Havla 1573 do sv. Havla 1574 zůstával zde Václav Mejtský bakalář s kantorem a succentorem. Dne 19. října 1574 přistěhoval se sem M. Matyáš Gryllus ze Slaného,¹⁰⁾ jenž po půlletě odešel.

¹⁾ I. C. 45. F. 13. — ²⁾ M. U. Prag. I. b. 337. — ³⁾ Jireček Rukověť lit. II. 138. — ⁴⁾ Tamtéž. — ⁵⁾ I. E. 35. 45. — ⁶⁾ Kronika Mikšovicova. — ⁷⁾ Nápis ten, ale zkomolený, má Vunš na str. 45. — ⁸⁾ M. U. Pr. I. b. 398.—400. — ⁹⁾ I. E. 35. — ¹⁰⁾ I. E. 35.

O sv. Duše 1574 byli zde jen bakalář Mejtský Václav s kantorem a succentorem a kustošem. Gryllus dle smýšlení byl českým bratrem.¹⁾ Teprv o sv. Havle 1576 přistěhován sem M. Jan Rosacius Sušický. Útraty, když se jezdilo pro věci jeho do Prahy, činily 5 kop 29 gr.²⁾ Týž stal se bakalářem 1573 2. září a 1576 3. července mistrem.³⁾ Pobyl zde až do sv. Havla 1580, načež se stal professorem na universitě. Spis otce svého z němčiny přeložený věnoval Lounským z vděčnosti 1581. Oženiv se učiněn jest radním písařem v Kolíně, kde 29. listopadu 1584 život dokončil.⁴⁾ Rukopis po něm zůstalý chová knihovna křižovnická v Praze. Od sv. Havla 1580 až do sv. Havla 1583 spravoval zdejší školu Ondřej Vysokomýtský.⁵⁾ Ondřej Jakobides 2. září 1575 stal se bakalářem, 1582 8. července mistrem, tedy mezi tím, co spravoval školy lounské.⁶⁾ Po něm tu byl Jan Selim Žátecký až do sv. Havla 1586, zkoušky bakalářské podstoupil 1577 2. září, 1584 v postě stal se mistrem.⁷⁾ Potom opustil školu a oženil se 1587 3. března s Benignou vdovou z Mostu.⁸⁾ Půl léta potom od sv. Havla do sv. Jiří 1587 a odtud až do 1588 do sv. Ducha byl zde jen bakalář místořiditel škol Bernard Polemius Pacovský s platem 24 kop ročních. Paměti vysokých škol pražských o něm znamenají, že dosáhl hodnosti bakalářské 1585 17. července.⁹⁾ V učitelském úřadě trval ještě 1589 o vánocích, kdy již správcem škol byl M. Daniel Mitis Žátecký. Tento zde vytrval jeden rok. Po něm přišel M. Petr Caselius Hradecký, půl léta jako náměstek řiditele, potom až do 1593 správcem škol. R. 1592 6. ledna přijat na prubu za písaře městského. O sv. Václavě t. r. přijat za písaře a učinil povinnost (t. j. složil přísahu). Dne 12. října 1593 vzal si Markýtu, vdovu po M. Adamovi Cholossiovi Pelhřimovském, předchůdci svém v radním písařství. Patřil k literátům kůru latinského. R. 1598 27. prosince umřel a pochován jest u sv. Petra sám pátý. Byl latinský veršovec.¹⁰⁾ Od r. 1593—1595 do sv. Havla jest Jan Chalibeus Blovický správcem a byl zde již od r. 1590 kollegou.¹¹⁾ Po něm nastoupil Petr Hebes Prachatický. Zemřel v úřadě svém 8. listopadu 1596. Také on byl od r. 1593 zde kollegou v řadě učitelů druhým. Byl tichá, ale učená duše, praví Mikšovic.¹²⁾ O vánocích 1597 přivezen byl sem z Kolína Řehoř Zhorský Kladrubský.¹³⁾ O vánocích 1599 stal se písařem městským na zkoušku, ale potom se písařství vzdal.¹⁴⁾ Opustil školu a oženil se s vdovou po M. Petru Caseliovi Hradeckém Markýtou Mejtskou 9. listopadu 1599. Od 1602—1617 byl obecním písařem. Dne 23. září 1607 oženil se po druhé se Zuzannou, vdovou po Janovi Píseckém z Třebeska. Vital jazykem latinským zimního krále Fridricha v Lounech 25. října 1619, načež mu tento německy odpověděl. Po dobytí města Albrechtem z Valdsteina dán jest s předními osobami městskými do arestu. Když zemřela druhá choť jeho, oženil se s Kateřinou, Zikmunda Třebenského vdovou, oddán prvním katolickým farářem

¹⁾ Rukověť lit. Jirečkova I. 208. — ²⁾ I. E. 35. — ³⁾ M. U. Pr. I. b. 413. 421. — ⁴⁾ Jireček Rukověť II. 197. — ⁵⁾ M. U. Pr. I. b. 417. — ⁶⁾ M. U. Pr. I. b. 439. — ⁷⁾ M. U. Pr. I. b. 427. 444. — ⁸⁾ Mikšovicova kron. str. 70. — ⁹⁾ I. b. str. 447. — ¹⁰⁾ Mikšovicova kronika. — ¹¹⁾ I. E. 36. — ¹²⁾ Kron. 124. — ¹³⁾ I. E. 36. — ¹⁴⁾ Mikšovic 185.

lounským Václavem Leitnerem z Hluboké, který před tím drahně let byl ve Vrbně. Stal se primasem obce Lounské 1624 10. prosince na přání p. podkomořího. R. 1625 27. září vykonal sv. zpověď a přijal velebnou svátost podle nařízení církve katolické s mnohými čelnými měšťany. Zemřel 2. července 1634. Kronikář Mikšovic poznamenal o něm, že mu říkali „omnibus placeto“ (zalib se všem). Hleděl prý se každému připočlebiti.¹⁾ Po něm přišel sem M. Mikuláš Troilus Hagiochoranus (Svatopolský), až do Havla 1602 zde spravoval školy. Stal se 1609—1611, 1614, 1615, 1620 až do dubna děkanem university pražské a byl posledním rektorem jejím 1621—1622.²⁾ Pro viru vystěhoval se do Perna, kdež zemřel šedesátiletý 1631.³⁾ Místo správce školy obdržel M. Mikuláš Malecius, který se stal 1601 bakalářem⁴⁾ a nějaký čas pod Hagiochoránem působil jakožto kollega. Trval při učitelství dvě leta 1603 a 1604. R. 1605 21. února oženil se s Annou, po Václavovi Martínkovi zůstalou vdovou. Z poznámek kronikáře Mikšovice jest znáti, že tento učený muž sňatkem se ukvapil, pojav ženu pochybné pověsti.⁵⁾ Byl rodič z městečka Vraniho u Peruce. L. 1609 2. září zvolen jest rychtářem městským.⁶⁾ Často býval volen konšelem a jako úředník nad důchody městskými dal 1613 strhnouti část kranců velké věže naproti bráně Žatecké, protože kameny byly vypáleny. Nové kameny vozeny jsou od Peruce a malovány. Též zvonici u sv. Petra vystavěl. Když první manželka Anna mu zemřela, pojal za choť Annu Marii vdovu z Teplic 1623 27. února. Bydlil v nárožním domě na náměstí (nyní č. 185 a 321). U toho domu dal strážmistr vojska v Lounech ubytovaného 1622 24. prosince postavit nějaké trestání na způsob osla dosti vysoké.⁷⁾ Byl ještě konšelem 1636.⁸⁾ Nástupce jeho Jan Columella Stříbrský stal se bakalářem 1601.⁹⁾ Byl nejspíš bratrem Josefa Columelly, který se připomíná mezi spisovateli českými.¹⁰⁾ R. 1603 a 1604 byl v Lounech pod Mikulášem Maleciem bakalářem kollegou, načež učiněn správcem školy 1605—1607. L. 1607 1. ledna žakovstvo zde v městě i po obojím předměstí mimo nikdy předešle nebývalý způsob a obyčej chodili na koledu vánoční, však za petici p. děkana nežádali, čehož jest prve nikdy nebývalo. Ani k témuž děkanu (Janu Žlutickému) na koledu nešli kromě toliko tercia jako poslední pars (třída). Těm dal děkan koledy 6 gr. a 6 peněz míš. R. 1607 2. máje pojal Zuzannu vdovu, která předešle dva kněze měla, oba přečkala, Anny Stočkové dceru. Spravoval školu velmi nepřikladně, s neřádem znamenitým. Mládež byla rozpustilá, sousedův a dobrodincův svých si nevážila, a co ta škola na místě stojí, takového podobného neřádu není, nebylo jako za něho.¹¹⁾ Ač ne všechny ty žaloby nemohou padnouti na Columellu, přec větší část jich potvrzuje se odjinud a to od simona Žlutického, písaře rakovnického, který pastorka a syna svého z Loun vyzdvihuje a do Žatce do škol posílá.¹²⁾ R. 1607 21. prosince opustiv školu, stal se Columella knězem a měl novou mši (prvotiny)

¹⁾ I. c. 260. 290. 415. 436. 448. 476. 482. — ²⁾ Z. Winter, Život univ. 572. 576. — ³⁾ Z. Winter, Děje univ. 216. — ⁴⁾ Č. Č. M. 1848. 191. — ⁵⁾ M. I. c. 253. — ⁶⁾ Tamtéž 314. — ⁷⁾ Tamtéž 459. — ⁸⁾ I. E. 37. — ⁹⁾ Č. Č. M. 1848. 190. — ¹⁰⁾ Jireček Rukověť I. 368. — ¹¹⁾ Mikšovicova k. 284. — ¹²⁾ Dvorský, Školy 384.

u Vojtěcha Vartmberského, správce církevního v Ranně. Přítomni byli faráři Bohuslav Radešínský z Radešina z Libčovsi, Zikmund Třebenský z Citolibě a Vít z Počedělic. Mezi 1609—1616 farářem byl ve vsi Opočně.¹⁾ Po bitvě bělohorské vrátil se k víře katolické. L. 1627 3. října složil veřejné vyznání víry po velikém kázání v kostele sv. Mikuláše v Lounech. Podle náповědi p. děkana (tehdaž Ondřeje Hortensia z Vidova, řádu cisterciáckého) vším hlasem oznámil, že víra katolická římská jest pravá, starožitná a samospasitelná, od kteréž že do smrti odstoupiti nemíní a že věří jako sv. Pavel.²⁾ Roku 1629 byl opět správcem školy. (A. S.) Nástupcem Columellovým byl Mistr Adam Chotounský z Chotouně, Nymburčan, který odbyl zkoušku bakalářskou roku 1605.³⁾ Její vystřídal roku 1608 Šimon Klement Ždánický, který taktéž r. 1605 povýšen jest na bakaláře.⁴⁾ Byl v Lounech ještě r. 1612, kde 28. března pořizuje státek svým.⁵⁾ Odkazuje vše, co má, Anně, manželce své, a Danielovi, synu svému. Učitelství se vzdal již v r. 1610. Po druhé oženil se s Dorotou, po Kryštofovi Gryllusovi Rakovnickém zůstalou vdovou 25. dubna r. 1617 a 18. května potom zemřel.⁶⁾ O nástupci jeho M. Janovi Mathiadesovi Týnském víme málo. Na vysokých školách pražských dosáhl bakalářství r. 1609.⁷⁾ Byl zde v l. 1611—1614. M. Jan Chochol Pražský, který po něm přišel, jen $\frac{3}{4}$ léta vytrval na místě r. 1614. Bakalářství na universitě dosáhl r. 1607.⁸⁾ Také o něm jiných zpráv není. Za to jest nám blíže znám Jan Falco (Sokol) Písecký, který r. 1615 spravoval školy zdejší. Byl zde v Lounech succentorem r. 1610 a 1611, dvě léta potom kantorem r. 1612 a 1613, r. 1614 bakalářem, potom správcem školy. Dal se na kněžství a měl 13. listopadu r. 1616 své prvotiny ve vsi Opočně u tamního faráře Jana Collumelly. Byl asi bratrem Václava Sokola Píseckého.⁹⁾

Sedm čtvrtí let od postu r. 1616 do vánoc r. 1617 byl správcem školy lounské M. Jan Trochopeus Tábořský. Ten pro-
dělal obyčejnou dráhu působení svého u obce Lounské. Zanechal učitelství a oženil se s Annou, Jana Vopozdila dcerou, 30. října r. 1618. Za mladšího písaře zvolen jest 14. září r. 1622. R. 1625 27. září vrátil se k víře katolické, vykonav zpověď a přijav tělo Páně spolu s jinými čelnými měšťany lounskými. Písařem byl ještě r. 1629. V radě mezi konšely zasedal často, naposledy r. 1636.¹⁰⁾ Pouze $\frac{3}{4}$ léta byl zde správcem M. Samuel Sobotecius r. 1617 a 1618. Poslední byl M. Sigmund Podkostelský, rodič českobrodský. Učiteloval zde od postu do vánoc r. 1619. Odtud odebral se do Sušice. L. 1622 25. září zval Lounské na svatbu. Oženil se s Kateřinou, dcerou M. Adama Rozacina z Karlsperka v Sušici. Mezi měšťany zaujímal vynikající postavení. Tam přistoupil k náboženství katolickému. Živ byl ještě r. 1652.¹¹⁾

¹⁾ Tamtéž 294. 389. — ²⁾ Tamtéž. 493. — ³⁾ Č. Č. M. 1848. I. 192. — ⁴⁾ Tamtéž. — ⁵⁾ I. C. 13. L. 5. — ⁶⁾ Mikšovicova kr. — ⁷⁾ Č. Č. M. 1848. I. 194. — ⁸⁾ Č. Č. M. 1848. I. str. 193. — ⁹⁾ Život jeho vypsál Jireček v Ru-
kověti I. 189. — ¹⁰⁾ I. E. 37. — ¹¹⁾ Dr. Nováček. Č. Č. M. 1897. 476.

Ostatní officiálové školní od r. 1569—1620.

V té době mivala škola lounská obyčejně patero sil: správce, bakaláře, jeho zástupce, kantora, succentora a kustoše. Někdy však (snad pro nedostatek) toliko bakalář zastával místo správce školy. O těchto nemůžeme kolikrát nic jiného říci, než kdy na škole působili. Někteří složili zkoušky a povýšení jsou na správce, jak jsme většinou při těchto podotkli. R. 1569—1577 Václav Mejtský Altomytenus, tedy z Mýta Vysokého; r. 1578—1582 Matouš Mathebeus, který se stal bakalářem 24. září 1577.¹⁾ R. 1583—1586 toliko správce, kantor a succentor se připomínají. L. 1587 a 1588 bakalář Bernard Polemius Pacovinus sám školu spravoval, 1588 a 1589 byl podržzen M. Danielu Mitisovi Lateckému jakožto rektorovi 1590; Jan Chalibeus Blovický 1590—1592, potom 1593—1595 Petr Hebes Prachatický, 1596—1600 Václav Melisseus; 1600 půl léta bakalář Melichar Hamernicius a po něm až do 1603 Pavel Pacovský syn Ambrožův; 1603—1605 Jan Columella Stribrský, 1605 Jan Luteola Berounský, který odtud se odstěhoval do Rakovníka;²⁾ r. 1606 a 1607 Daniel Ješin Pražský, načež celý rok nebylo zde bakaláře 1607 a 1608. Od sv. Jiří 1608 do sv. Havla 1610 Matěj Fabriciův Bystřický; 1610—1613 do sv. Jiří bakalář Jan Malobický Uherskobrodský, 1613—1618 Mikuláš Jelen Pražský, 1618—1620 bakalář Jan Vršovský.

Kantoři.

1571 Šimon Vrablinský, také Verblik zvaný; 1587 Jan Kocman Německobrodský 1588; stal se mistrem a professorem akademie pražské. Zemřel 10. ledna 1606.³⁾ 1590—1592 Václav Chrudimský, syn Eliášův; 1593—1597 Václav Polenský; 1598—1599 Jan Artopeus Polenský; učiněn bakalářem 1575 25. května a t. r. mistrem.⁴⁾ 1600—1601 Pavel Ambrožův Pelhřimovský; Simeon Kočkovský Pelhřimovský stal se bakalářem 1605,⁵⁾ kantorem v Lounech byl 1602; 1603—1605 Jan Jirsius Baworinus; 1606—1607 Jakub Tacheus Slánský; 1608—1609 Šimon Jesenický; 1610—1611 Tomáš Rosacius Táborský; 1612—1613 Jan Sokol Pisecký; 1614 Tomáš Rosacius; 1615 Jan Trochopeus Táborský; 1616 Jan Kninský Vožický; 1617—1619 Jan Simeonův Vysokomýtský; 1620 Václav Smicheus.

Succentori:

1582—1603 Jan Nepomucký, syn Petrův; 1599 11. dubna objevil se v nasbíraném a připínatém obojku, ač byl mládenec prošedivělý a dosti letitý a ač se zařikal, že dokud bude živ, nikdo v něm choditi ho neuhlídá. R. 1604 20. ledna oženil se se Salomenou konvářkou, po její smrti 1608 opět se oženil s Eliškou, která mu r. 1617 zemřela.⁶⁾ R. 1604—1605 Jan Humidus Pardubský;

¹⁾ M. U. P. I. b. 425. — ²⁾ Dvorský, Školy 308. — ³⁾ Mikšovic 262. — ⁴⁾ M. U. Pr. I. b. 417, 441. — ⁵⁾ Č. Č. M. 1848 str. 191. — ⁶⁾ Mikšovic. kronika 185. 246. 394.

1606—1609 Tomáš Slánský; 1610—1611 Jan Sokol Písecký; 1612—1613 Jan Struthiadae Novokolinský; 1614 Jan Lounský; 1615 Jan Krška z Prahy; 1616—1618 Václav Svěchin z Paumberka Chrudimský; 1619 Daniel Žalanský Starobydřovský; 1620 Václav Antecaenii.

K u s t o š o v é :

1592—1593 Bartholomeus Pasconides Blovický; 1598 Jan Kladrubský; 1599 Mikuláš; 1600 Jan Stříbrský a Tomáš; 1601 Mikuláš Berounský; 1602 Eliáš Vocorinus Žlutický; 1603 Adam Can... Litomyšlský; 1604—1612 Václav Johannidis Jesenský; 1614 Jan Pražský Krška; 1615 Matěj Zoubecius Pacovský; 1616 Václav Cyrillus až do 1620.

Počátky probošství křiřovniků s červenou hvězdou na Hradišti u Znojma.

Kapitola z moravské monasteriologie.

Píše Frant. Václav Peřinka.

(Několik slov úvodem.) Probošství křiřovniků! Probošty zvaní byli původně oni mniři, kterým příslušelo dozorství nad ostatními spolubratři řeholními v jejich klášteře. Později u některých řádů (dominikánů, benediktinů, křiřovniků) nazýváni představení probošty. Při kollegiálních kapitulách jest hodnost proboštská dodnes z prvních. I mezi saekulárními či světskými kněžími (neřeholníky) vyskytala se probošství (na Moravě jich bylo ve středověku několik). Proboštové byli totiž děkanové (v Čechách jest běžný titul vikářů), arcikněží, arcijahnové, duchovní osoby, kterým příslušel dozor nad jistým počtem far a kněží. Probošstvími či praepositurami pak zvané byly okrsky jejich úřední moci.

Křiřovníci byli původně rytířským řádem, který však nesmí se zaměňovati s rytířským řádem německým, nazývaným v Čechách také křiřovníky pruskými.¹⁾

Rytířské řády vznikly právě jako rytířstvo světské za válek křiřáckých, za těchto zajisté chvályhodných snah vyprostiti svatou zemi a ona místa posvátná, kde náš Spasitel, Bůh-člověk jako náš bližní, ze slitování a odvčkého ustanovení Božího se narodil, žil, kázal a učil, zázraky činil, trpěl a umřel, z mrtvých vstal a na nebe vstoupil, odkud vyšlo Jeho spásonosné světlo učení křesťanského.

Německý rytířský řád vznikl z poutnického domu v Jerusalemě, jež r. 1128 založil kterýsi německý pán, aby v něm ošetřování byli nemocní poutníci němečtí, jdoucí k Božímu hrobu. Za podobnými účely byl v Palaestíně založen řád křiřovnícký, nazývaný původně řádem betlémským. Řád byl slavnostně po-

¹⁾ Viz Palacký, Dějiny, vydání Riegrovo, III. díl, pg. 458.

tvrzen papežem Řehořem IX. r. 1238. Po skončení válek křižáckých rozšířil se v Evropě hlavně v Rakousích, Čechách, na Moravě, v Polště a ve Slezsku. Velmistr řádu (původně nazýván byl *summus magister ordinis crucigerorum cum stella rubea ad pontem Pragensem*) sídlí v Praze a jest prvním praelatem řeholního duchovenstva v království. Na řádovém rouše nosí maltezský kříž s červeným emailem nebo červenými drahokameny. Bratři řádoví nosí červený atlasový kříž, pod nímž je červená šestiboká hvězda. Proto sluli také *stelliferi*, *stelligeri*, *crucigeri cum stella rubea* — s červenou hvězdou. — Dnešního dne mají křižovníci v Čechách a na Moravě rozsáhlé statky a na 70 řádových kněží a laikův,

Kommendy řádu rytířů německých byly v Čechách a na Moravě také dosti rozšířeny. Představení *kommend* sluli *commendatores*, což zčeštěno formou zní komtuři.

České *kommendy* známe tyto:

1. U sv. Petra na Poříčí v Praze, která později přenesena byla k sv. Benediktu, kde sídlil také zemský komtur celé balleie;
2. v Chomútově od roku 1252, zanikla vojnou husitskou;
3. v Hradci Králové od r. 1237; zničena byla husity;
4. v Dobrovicích na Čáslavsku; schválena r. 1242 od krále Václava I., zanikla v době nepokojů husitských;
5. v Řepině od r. 1278, zanikla již za Václava IV.;
6. v Bískovicích připomínaná již r. 1233;
7. v Něm. Brodě již r. 1270;
8. v Jidřichově Hradci vznikla v letech 1205—1237 (dle d'Elverta vznikla r. 1270);
9. v Plzni od r. 1224 a
10. v Miletině, která poprvé r. 1241, posléze r. 1424 se připomíná.

Moravské *kommendy*:

1. ve Slavkově;
 2. v Hostěradicích (první zmínka k r. 1237, poslední k r. 1460);
 3. v Hrotovicích (poprvé r. 1253 se připomíná, zanikla teprve r. 1557);
 4. v Moravském Krumlově, o které se čte od r. 1237 do r. 1459;
 5. ve Velké Bytěši a
 6. v Křenovicích u Viškova (1382—1485).
- Ve Slezsku bylo tolikéž šest *kommend*:
1. v Opavě;
 2. v Neplachovicích, založená v letech 1237—1257, však již r. 1375 zaniklá;
 3. v Krnově, zřízená r. 1281, zrušená teprve r. 1698; byla to poslední *kommenda* v zemích koruny svatováclavské;
 4. v Holasovicích již r. 1237, ještě r. 1676 trvala;
 5. v Troplovicích a

6. v Bruntále.¹⁾

Slezské komendy nejdéle se udržely, kdežto moravské a české ponejvíce husitskými válkami vzaly za své.

Podobně rytířský řád templářů měl na Moravě některé hrady. Tvrdí se, že to byly Špilberk, Veverí, Orlov u Viškova, Stramberk u St. Jičina, Štamberk u Telče, Helštýn u Lipníka, Lukov u Holešova, Templštejn u Jedovnice a Starý Jičín, také prý Svrčov u Hranic. — Dokázati však se to nedá nikterak, neboť v dobách přesně historicky zjištěných jsou statky tyto a hrady již v rukou zeměpánů nebo pánů světských. I okolnosti jiné svědčí proti tomu, třeba ta, že v Čechách a na Moravě templářské hrady měly býti z nařízení koncilu viennského a bully papežské ze dne 16. máje r. 1312 odevzdány rytířům maltézským; na uvedených hradech pak rytířů těchto nebylo a není.²⁾

Z rytířských řádů zbyly v Čechách pouze řád křížovnícký a johannitský (maltézský), na Moravě jen křížovnícký v probošství na Hradišti sv. Hippolyta u Znojma (Pöltenberg), jehož probošt podřízen jest pražskému velmistrovi. — Tolik slov úvodem.

* * *

O starobylosti osady Hradiště nad Znojmem svědčí nástroje kamenné z doby neolithu, které tuto našel notář Palliardi. Zdali jest osada tato původu slovanského nebo germánského, jest těžko rozhodovati. Uvážíme-li, že krajina znojemská byla původně slovanská a že první Němci teprve r. 1226 uvedeni byli do Znojma i do okolí, přidali bychom za pravdu tvrzení, že původ osady této, která se už r. 1086 připomíná, jest slovanský. Professor Eschler sice tvrdí, že není pochyby, že osada tato (po česku Hradiště nad Znojmem, také Hradiště sv. Hippolyta nad Znojmem, polatiněle Ecclesia sti. Ypoliti nebo Ecclesia Sti. Hippolyti, také Mons S. H., po německu Pöltenberg) jest původu německého, neboť prý již jméno sv. Hippolyta, jemuž ke cti mnohé kláštery a kostely založeny byly v německých krajích, svědčí, že podobně jako Svatý Hippolyt (St. Pölten) v Dolních Rakousích, i naše osada zřízena a založena byla jako místo německé, je prý jméno toto prastarým památkem německého elementu na Moravě.³⁾

Ačkoliv skutečně Sv. Hippolyt vyskytá se v krajích německých mnohokrát, přece tato okolnost nedovede mne přesvědčiti, že by naše Hradiště, které r. 1229 čte se starobylym založením ecclesia St. Hippolyti in castro Gradisc,⁴⁾ bylo původu německého. Již samo jméno *Gradisc* svědčí proti tomu. Osada tato, jak nad slunce jasněji vysvitá z citovaného místa listiny z r. 1229, slula původně Hradiště, teprve v dobách pozdějších

¹⁾ Cf. Max Millauer: „Der deutsche Ritterorden in Böhmen“, Prag 1812, Středovský J. J.: „Apographia Moraviae“ 1710, d'Elvert: „Literaturgeschichte Mährens“, d'Elvert: „Der deutsche Ritterorden in Mähren u. Schlesien“ v Notizenblattě 1860, Arnošt hr. z Mirbachu: „Beiträge zur Geschichte des deutschen Ritter-Ordens“ v „Jahrbücher der k. k. heraldischen Gesellschaft Adler“ 1896—1898 a roztroušené články v „Brünner Wochenblatt“ 1824—1830. — ²⁾ Palacký, Dějiny II, p. 204. — ³⁾ Viz „Zeitschrift des Vereines f. Geschichte Mährens u. Schlesiens“ 1899, p. 433. — ⁴⁾ Boczek C. d. M. II, 207.

na rozdíl od jiných Hradišť když už kostel sv. Hippolyta dávno byl zbudován, dostalo Hradiště určující epitheton „sv. Hippolyta“ (epitheton significans). Zmíněná práce Eschlerova jest vůbec nekritická, plná tvrzení neodůvodněných a úmyslně nesprávných. Probereme ji na jiném místě.

Mnozí činí osadu tuto ještě starobylejší, než skutečně jest. Tak prý již roku 976 čte se „forum Sti. Hippolyti“ na Moravě. Má však správně se rozuměti Sv. Hippolyt v Rakousích.¹⁾

R. 1052 čtou se v listině vystavené pro kapitolu staroboleslavskou mezi statky moravskými také vsi *nagradku*, Mašovice, Plešice (neznámé polohy) a desátek ve Znojmě. Wolný vykládá to za naše Hradiště.²⁾ Jsem toho mínění, že sluší místa tato vykládati za Hrádek a Moskovice (nikoliv Mašovice) u Jaroslavice.

Podobně v listině z r. 1086, kterou král Vratislav daroval benediktinům opatovickým v Čechách „nonaquoque septimana (thelonei) de ponte na Hradku“.³⁾ Byl sice od starodávna most přes Dyji od Znojma k Hradišti (nyní k restauraci u zeleného stromu), ale vedl a vede ze Znojma přímo do Sedlešovic, nikoli přímo na Hradiště. Nad to pak zajisté důležitější most obchodní, tedy celní, vedl a dosud vede na silnici z Rakous do Moravy Jaroslavici k Hrádku (Erdberg) a dále k Brnu. Ani tohoto místa nebudeme tedy vykládati za Hradiště u Znojma, a to tím méně, jelikož most mezi Znojmem a Sedlešovicemi (již od r. 1190 majetek kláštera luckého) byl by se psal mostem u Znojma nebo ve Znojmě.

Jelikož by takto dokázáno bylo, že kapitula staroboleslavská neměla nikdy desátku na Hradišti, padá i druhá hypothesis dra. Řehoře Wolného, že světské probošství u sv. Hippolyta, připomínané teprve r. 1221, bylo založeno kapitulou staroboleslavskou.⁴⁾

V církevním popise Moravy z r. 1131 čte se *kostel Znojemský* s příslušenstvím: vsemi Biskupicemi, Jakobovem (? Jakow), Plešicemi (†),⁵⁾ Jaroslavici (Sovolusci) a Šanovem (Sonovici) a lány dvěma v *Hrádku*, 5 v Martinicích (†), dvěma v Hrušovanech, po jednom v Prusích, Dobřensku a Černíně a dvěma v Mašovicích, jakož i allodiálním zbožím získaným od vévody Konráda.⁶⁾ Wolný považuje tento kostel znojemský za Hradiště sv. Hippolyta,⁷⁾ leč ani k tomuto jeho mínění nelze přistoupiti, uvážíme-li, že hrad znojemský, jakožto zeměpanský a středisko samostatného údělného knížetství, byl tou dobou daleko důležitější než Hradiště. Mezi příslušenstvím tohoto znojemského kostela čtou se dva lány v Hrádku; i toto byl Hrádek nad Dyjí (Erdberg), neboť vypočítávají se i místa Hrádku nejbližší sousední: Šanov, Hrušovany a Jaroslavice. I tento Hrádek má omylně Wolný za Hradiště.⁸⁾

Professor znojemského gymnasia Julius Wisnar, který v důkladné práci své: „Die Ortsnamen der Znaimer Bezirkshaupt-

¹⁾ Václ. Ryt: „Die Anfänge der Stadt Znaim“ 1864, pg. 10. —

²⁾ Wolný, Kirchh. Top. II Abt., 4 Bd., pg. 156. — ³⁾ B. Piter „Thesaurus absconditus“ pg. 193; Dobner, Monumenta V, 520; Erben, Reg. I, 73 n. 166. Bocz. C. D. M. I, 70 n. 191. — ⁴⁾ Wolný, Top. II, 4. Bd., pg. 156. — ⁵⁾ † označená místa jsou osady zaniklé. — ⁶⁾ Boczek, C. d. M. I, 206. — ⁷⁾ Wolný, Mähr. III, 470. — ⁸⁾ Wolný, Top. II, 4 Bd., pg. 156.

mannschaft“ (Znaim 1892) sebral z diplomatářů všechny čtené formy místních jmen okresního hejtmanství znojemského, neuvádí formy „*Gradec*“ ani při Hradišti ani při Hrádku. Snad proto, že nevěděl si rady, kam s tímto toponymikem. Tím však, co my tuto jsme uvedli, padá oboje „grösste Wahrscheinlichkeit“ slovního Wolného, i že praeposituru hradištskou založila kollegiální kapitula staroboleslavská, i že Hrádek je Hradiště a kostel znojemský z r. 1131 světské probošství Sv. Hippolyta.

Světské probošství tedy, jak výše uvedeno, tedy ne ještě křižovnícké, vyskytá se teprve k r. 1221 a prvním proboštem jmenuje se Markvart. Palacký omylně klade jej k rokům 1221—1227,¹⁾ neboť již r. 1226 dne 19. září čte se Wibertus praepositus sti. Ypoliti²⁾ jako svědek na listině, kterou král Přemysl I. Otakar daruje klášteru luckému u Znojma patronátní právo kostela sv. Jilji v Prostoměřicích. — Druhý svědek na této listině je Zvěst, opat benediktinů třebičských. Listina tato je nepochybně pravá, neboť ji měl v rukou lucký archivář a dějepisec této řeholní kanonie Bartoloměj Stölzl³⁾ již r. 1668 a r. 1738 druhý lucký historik Bernard Troschl.⁴⁾ Podobně datum její je přesné: 1226 indictione XIV, 13. Calendas Octobres. Tím spíše jest diviti se omylu Palackého, jenž klade opata třebičského Zvěsta správně jen k r. 1226, ale Wiberta, probošta hradištského, k letům 1236—1245;⁵⁾ Wolný podobně chybně 1222—1248.⁶⁾

Probošt Wibertus obdržel r. 1229 dne 13. března (III. Idus Martii) jakožto písař královský (scriba regis) na vlastní žádost potvrzení statků *prastarého* založení Vladislava, zemřelého markrabě moravského, jakož i dar viničního práva v Havraníkách a svobodný statek v Hodonicích od krále Otakara a králové Konstancie, meškajících tehdy ve Znojmě.⁷⁾ — Listinu tuto vypsál stavovský moravský archivář Boček z archivu tišnovského kláštera, z tak zvaného kodeksu tišnovského, který však našim dnům je naprosto (?) ztracen. Jest pak vážné podezření, že všechny listiny, které Boček uvádí jako vypsané z tohoto kodeksu, jsou podvrženy a vlastní dílo falsátora Bočka;⁸⁾ zdá se však, že prohlašují se mnohé listiny Bočkova moravského diplomatáře za falsa poněkud unáhleně.⁹⁾

Týž probošt Wipertus čte se několikrát ještě na listinách nepochybně pravých: r. 1232 dne 7. srpna (VII. Idus Augusti) na listině kláštera oslavanského.¹⁰⁾ r. 1234 dne 12. července na listině lucké,¹¹⁾ r. 1236 dne 18. ledna na listině velehradské.¹²⁾

Oba tuto vyjmenovaní proboštové, Markvart i Vibert, byli kněží světští, k žádné řeholi nepřináležející. Křižovníci pražští nabyli „ecclesiae in monte S. Ypoliti, quae adjacet castro Znoymensi,“

¹⁾ Palacký, I, 425. — ²⁾ Bocz. C. d. M. II, 172; Erb. Reg. I, 329 n. 707. — ³⁾ Stölze, „Theca arcanorum“, MS. archiv zemský v Brně. — ⁴⁾ Cf. Trosche, Series abbatum canoniae Lucenae 1738 pg. 19. — ⁵⁾ Palacký, ibid I, 425. — ⁶⁾ Wolný, III, 470. — ⁷⁾ Bocz. C. d. M. II, 207; Erb. Reg. I, 348 n. 740. — ⁸⁾ Gustav Friedrich: „Kodex Tišnovský,“ Český Časopis Hist. roč. III. — 1897, p. 359—372. — ⁹⁾ Na obranu Bočkovi ozval se dosud jediný Viktor Pinkava v „Časop. mus. spol. Olomúckého,“ roč. XVIII. — 1901, pag. 17—23. Obranné hlasy budou však co nevidět četnější. — ¹⁰⁾ C. d. M. — II. 239; Erb. Reg. I, 372 n. 792. — ¹¹⁾ Erb. Reg. I, 395. — ¹²⁾ Boczek: C. d. M. II, 310; Erb. Reg. I, 418 n. 889.

teprve roku 1240 od krále Václava I. listinou bez udání dne.¹⁾ Původní dar krále Václava zněl sice hospitálu sv. Františka v Praze, který založila králova sestra, blahoslavená Anežka Přemyslovna; jelikož však zároveň hospitál na Františku odevzdán byl křižovníkům, přešel i Sv. Hippolyt na tento řád.

Nově založené probošství křižovníků mělo hned r. 1243 spor s klášteřem luckým. Probošt hradištský zbudoval na půdě opata luckého v Sedlešovicích mlýn, zvaný sub lapide, sub castro Znoymensi, dodnes Steinmühle. Opat lucký Jan I., aniž podal nějakých námitek proti této stavbě, dal mlýn strhnouti a mlýnské strouhy zaválet. Probošt Vibert si proti takovému jednání stěžoval u biskupa olomúckého, který ustanovil rozhodčí, by tento nemilý spor mezi vrchnostmi duchovními jeho diecese vyrovnali. Narovnání neznělo ani úplně ve prospěch Louky ani Sv. Hippolyta. Stavební místo bylo sice přiřknuto luckému opatovi, ale probošt hradištský Vibert měl býti odškodněn příjmy mlýna luckého v Nesechlebech (Esseklec), které byly vypočteny na 10 měřic obilí znojenské míry a 3 denáry, což vše dohromady oceněno na 90 denárů. Také rybník má mít v ohrazeném místě při tomto mlýně; rybník ten má opravovati mlynář nesechlebský. Kromě toho má dostávat každoročně duos modios tritici de ecclesia Primetiz (Prímětice) in festo beati Michaelis, poněvadž z dřívějšího mlýna sub lapide probošt Vibert in certa pensione ultra undecim modios siliginis mensurae minoris et ducentos denarios nihil amplius percipere consuevisset. Listina rozhodčí je datována r. 1243 dne 18. května.²⁾

Rozhodčími sporu byli Dětrich, opat sv. Kunhuty v Brně, Vojtěch, probošt doubravnický, Hezzelo, převor strahovský, kanovník pražský Markvart a magister Hilarius ze Znojma (jinak zve se také physicus Znoymensis) a svědky Otto ze Siona (Strahova), farář rouchovanský Bedřich, faráři oujezdský Konrád a vrbovecký Petr a také physicus Znoymensis Vilém.

R. 1247 dne 10. června (sequenti die bb. martyrum Primi et Feliciani) Bruno, zvolený biskup olomúcký, potvrzuje hospitálu sv. Františka v Praze ecclesiam sti Hippolyti, quae adjacet castro Znoymensi, kterou král Václav témuž špitálu daroval ve prospěch chudých a nemocných na věčné budoucí časy.³⁾

Poslední zmínka o proboštovi Vibertovi děje se k r. 1248 dne 15. září na listině lucké, kterou urovnává se spor o desátky (pusté) vsi Rachuwicz mezi luckou patronátní farou v Křidlovicích a johannitským špitálem v Konicích.⁴⁾

Mladší král český a markrabí moravský Přemysl II. Otakar udílí dne 6. června (VIII. Idus Junii) léta 1252 (indictione XI. — udání indikce je nesprávné, rok 1252 měl indikci X.) zvláštních svobod probošství tomuto. Žádný poddaný nemá býti poháněn před soud úředníků zemských, než jen před markrabí samého. Robo-

¹⁾ Boczek: C. d. M. II, 384; Erb. Reg. I, 466 n. 1003; Wolný, Top. II. Abth., IV. Bd., Seite 155 a 157; Wolný, Mähr. III, 470; Tomek, Praha I, 437; Zap, kronika I, 838; Brandl, Kniha p. 350. — ²⁾ Bocz. II, 26; Erb. Reg. I, 512 n. 1076; Beck, Notizenblatt, 1869, pg. 7, Peřinka: Dějiny Louky, Sborník Hist. kroužku I — 1900, pg. 115. — ³⁾ Boczek: C. d. M. III, 76; Erb. Reg. I, 549 č. 1177. — ⁴⁾ Boczek l. c. III, 93; Erb. ibid. I, 560 č. 1211.

těži mají býti prosti ordalii či božích soudů (jmenovitě vytýkají se meč, kyj, voda, železo) a právních zvyklostí (nároku, zvodu, noclehu), válečných berní a povozů, budování zeměpanských hradův. Právní termíny vytýkají se v latinské originální listině česky. Kdyby poddaní proboštovi byli pokutováni, má býti pokuta postoupena rychtáři špitálnímu. Kdyby který poddaný byl dopaden při bezpráví, ať již vraždě, poranění, krádeži neb loupeži, nebo při jakémkoliv jiném zločinu, má státi se s tělem jeho po zákonu zemském, ale statek jeho má propadnouti špitálu. Kdyby však takový zločinec utekl soudcům, nemají tito pod ztrátou královské milosti práva stíhati ho dále než k potoku Hradnici (mezi Znojmem a Hradištěm, dnes Granitzbach také Gradnitzthal). Ve třech dnech má se však o takovémto uprchlíku rozhodnouti, obdrží-li milost či ne. Nedá-li se mu milosti, má zaplatiti 30 denáru kostelu sv. Hippolyta, jeho zboží a on sám má býti ze statků proboštových vykázán. Místnímu soudu má předsedati notarius ecclesiae, který má kostelu odváděti desátý denár (z čeho?). Ze všech výtěžků jak města Znojma, tak celé župy (provincie), které plynou z obilí a ze soli, má bráti Sv. Hippolyt desátek ve prospěch a na ochranu chudiny. Žádný komorník markraběcí nemá poháněti ani vězniti poddaných proboštových bez výslovného svolení bratří řeholních. Touž listinou potvrzují se pracposituře všecky statky její, totiž ves Hradiště se vším příslušenstvím, ves Březová (†), Veskov (Bezkowe — lid dosud říká Bezkov), Vschewie (? část Višňové?), Popovice (†), Nesulovice (†), Řeznovice (†), Mašovice, mlýn v Nesechlebech s polnostmi a zahradou, pole ve Vrbovci (in Wrbowice), pratum Wilchker (louka v zaniklé vsi Vlčímkeři), zboží klášterní ve vsi Rochovicích (†), Pavlovicích, Radkovicích, tři lány in Holawich (?), dvě louky v Ratišovicích, statek koupený od jakéhosi Zungelmanna, allodium v Cítonicích s lesem, loukou a mlýnem a posléze vinice a dům ve Znojmě.¹⁾

R. 1259 dne 1. února (Cal. Februarii) magister Albero domus hospitalis s. Francisci in Praga *confirmat* permutationem villae Reznawicz pro villa Masswitz cum monialibus in Osla factam, to jest po česku: magister Albert od sv. Františka v Praze *potvrzuje* záměnu vsi Řeznovic (†), která před tím patřila probošstvu na Hradišti, za ves Mašovice, dříve příslušenství jeptišek v Oslavanech.²⁾ Uvádím proto regist latinsky, bych ukázal, že nesprávně tvrdí Wolný, že teprve r. 1259 udála se tato směnná smlouva;³⁾ stala se zajisté dříve, neboť již r. 1252 čtou se Mašovice (spolu ovšem s částí Řeznovic) majetkem probošství.⁴⁾ Že r. 1252 jen část Řeznovic byla v držení probošství křižovnického i z toho vysvitá, že se léta 1259 praví, že probošt hradištský Karulus přidal k Řeznovicím (první části) ještě 46 hr. čistého stříbra, čili smlouva byla uzavřena již asi před r. 1252, ale za větší část Mašovic dali křižovníci jeptíškám oslavanským jen menší část Řeznovic, druhou část vyplativše či doplativše hotovými.⁵⁾ Jinak aspoň nedovedu si vysvětliti, že současně i Mašovice i Řeznovice potvrzuje r. 1252

¹⁾ Boczek, C. d. M. III, 148; Erb. Reg. I, 600 č. 1304. — ²⁾ C. d. M. III, 266; Eml. Reg. II, 83 č. 211. — ³⁾ Wolný, Mähr. III, 43. — ⁴⁾ Bocz. I I, 148. — ⁵⁾ Bocz. III, 266, Eml. Reg. II, 83.

Přemysl křižovníkům. Či byla by listina z r. 1252, která nese také nesprávné udání indikce, nepravá? Myslím, že Wolný měl tudíž správně napsati, že r. 1259 byla záměnná smlouva probošta Karula s oslavanskou abatyší pouze potvrzena proboštovými představenými. — Ze smlouva směnná byla r. 1259 pouze potvrzena, nikoli uzavřena, mohl se Wolný dovědět také z druhé listiny, kterou smlouvu tuto již dříve uzavřenou potvrzuje téhož dne a roku (1259 Cal. Febr.) také abatyše oslavanská a celý konvent.¹⁾

Že za těchto dob druhdy dlouho trvalo, než uzavřená smlouva nebo listina nabyla potvrzení církevních představených instancí, vysvitá také z okolnosti, že privilegia (výše v plném znění uvedená), která Přemysl udělil Hradišti již r. 1252, nabyla papežského právoplatného potvrzení teprv od papeže Alexandra r. 1259 dne 1. května — Calendas Maji.²⁾ Tato confirmace papežská a ještě četné pozdější utvrzují mne ve víře, že listina Přemyslova, byť udává nesprávně indikci letopočtu, je přesná.

Probošt Karel (Carulus, praepositus Montis S. Ypoliti) čte se ještě několikrát na různých listinách jako svědek. R. 1262 dne 29. měsíce listopadu,³⁾ r. 1263 dne 1. prosince,⁴⁾ r. 1269 dne 24. měsíce srpna⁵⁾ frater Karulus de Monte Sancti Ypoliti.

Není bez zajímavosti, že řeka Dyje, tekoucí pod samým proboštvím, byla majetkem nikoli křižovníků, nýbrž praemonstrátů v Louce, kteří se o ni r. 1272 svěřili s městem Znojmem.⁶⁾

Statky proboštské rozmnožovány byly také dary. R. 1281 dne 23. měsíce června Eliška, převoršice u sv. Kláry ve Znojmě, kdysi vdova po Kadoldu Sirotkovi (Orphanus), darovala Hodonice s farou a právem patronátním, kostelem sv. Jakoba, s desátky, právy a výsadami a vším příslušenstvím za spásu duše své fratibus hospitalis sancti Francisci in pede pontis Pragensis (křižovníkům pražským, kteří dosud mají konvent u Karlova mostu) jakožto představeným proboštů hradištských.⁷⁾ Táž Eliška — relicta quondam Kadoldi Ways — prosí biskupa olomúckého Dětricha r. 1281 dne 24. září, by bratřím od sv. Františka v Praze (praví se výslovně stelliferis) potvrdil darovaný patronát kostela sv. Jakoba v Hodonicích za spásu duše její a jejího nebožtíka muže Kadolda,⁸⁾ a biskup Dětrich téhož dne a roku (VIII. Cal. Octobres) darování toto potvrzuje. Postupu tomuto dostalo se také sankce biskupa pražského Řehoře r. 1298 dne 8. měsíce června — XIV. Cal. Julii.⁹⁾

Křižovníci však drželi a dosud drží jenom část této vsi, druhá část zůstala klariskám znojemským, kterou jim také král Václav II. r. 1299 potvrzuje.¹⁰⁾

R. 1282 jmenuje se probošt Eberhard; byl toho roku papežskou stolicí delegován urovnat spor kanovníka pražského Wernera s kapitulou pasovskou (Pataviensis) o příslušenství fary hollabrunské (Ober-Hollabrunn) v Dolních Rakousích.¹¹⁾

¹⁾ Chytil, C. d. M. VII. 762 č. 117; Emler, Reg. II, 82 č. 210. —

²⁾ Boczek: C. d. M. V, 245. — ³⁾ Bocz.: III, 343. 344. Eml. II, 152 č. 392 a 393. — ⁴⁾ Bocz.: V, 248, 249; Eml. II, 168 č. 434. — ⁵⁾ Bocz.: IV, 28. — ⁶⁾ Bocz.: IV, 98, 99. — ⁷⁾ Bocz.: IV. 249; Eml. II, 536; Hübner, Znaim pg. 483. — ⁸⁾ Bocz.: IV, 260; Eml. II, 542 č. 1259. — ⁹⁾ Bocz.: C. d. M. V, 98. — ¹⁰⁾ Eml. Reg. II, 787; Wolný, Mähr. III, 44; Bilek, Statky pg. 343. — ¹¹⁾ Emler II, 547 n. 1272.

Obsažné privilegium Přemysla II. Otakara z r. 1252 bylo vysoce ceněno křižovníky pražskými i hradištskými, neboť král Václav II. r. 1287 dne 8. prosince (VI. Id. Decbr.) na výslovnou žádost konventu pražského znova je potvrzuje.¹⁾

Po dobu téměř čtyřicetiletou chybí nám veškeré zprávy o Hradišti; teprve k r. 1324 máme listinu ze dne 2. února (in die Purificationis Beatae Mariae), dle které magistrát znojemský uzavřel úmluvu mezi praepositurou hradištskou a rychtářem šatovským Fridrichem super locatione octo laneorum in villa Mespitz injuria belli desolatorum. Dle této smlouvy byl povinen Fridericus, rychtář ze Šatova, svými způsobilými lidmi osaditi osm válkou pustých lánů v Mašovicích. Lidé od svátku sv. Michala r. 1324 po dobu dvou let měli býti prosti všech robot, platův a služebností proboštům z Hradiště sv. Hippolyta, leč berni královskou (bernam seu collectam regiam) měli svědomitě odváděti a platiti. Kdyby pak z těchto osmi nových osadníků některý s přivolením proboštovým do jiné vsi se odstěhoval, jest rychtář Fridericus zavázán nahraditi jej jiným neméně způsobilým a užitečným.²⁾ Probošt jmenuje se Siffridus.

Jde ještě o to zjistiti, kterou válkou byly Mašovice a snad i sousední vsi zpustošeny. Válka krále Jana Lucemburského s Rakušaný vedla se na moravském pomezí a to v nejbližším sousedství města Znojma teprve v letech 1325—28, tedy po kolonisaci Mašovic.³⁾ Předtím nedotkla se Znojemska žádná válka tak, jako válka Přemysla II. Otakara s Rudolfem Habsburským r. 1276 až 1278. Hlavně vpádem Rudolfovým do Moravy po porážce českých vojsk na Moravském poli u Důrenkrutu den sv. Rufa 1278 utrpělo Znojemsko škod nesmírných.⁴⁾ Nechybíme tudíž, připočteme-li zpustošení Mašovic (a osad sousedních) na vrub tohoto nepřátelského vpádu vítězného císaře. Probošství samo bylo asi uchráněno devastace.

R. 1331 dne 3. května (V. Nonas Maji) kapitula staroboleslavská prodala své poslední tři lány v Mašovicích za 10 kop pražských grošů proboštovi hradištskému. Kupní listina dosud chová se v archivě proboštském.⁵⁾

Obsazením osmi lánů mašovických r. 1324 nebyly však ještě všechny usedlosti mašovické, které válkou zpustly, kolonizovány, neboť ještě r. 1335 v listině datované die St. Clementis (23. listopadu) čteme, že summus magister ordinis crucigerorum cum stella rubea a probošt hradištský Mikoláš obsazují ve prospěch faráře mašovického Matěje dva pusté lány v Mašovicích s výhradou, by tyto nově kolonizované usedlosti po smrti faráře Matěje připadly praeposituře sv. Hippolyta.⁶⁾

Na listině kláštera velehradského ze dne 18. ledna r. 1336 čte se probošt hradištský Wipertus,⁷⁾ r. 1354 dne 9. prosince probošt Jan.⁸⁾

¹⁾ Boczek: IV, 341. — ²⁾ Chytil: C. d. M. VI, 192 č. 255; Wolný, Top. II, 4 Bd., S. 157. — ³⁾ Palacký, Dějiny, vydání Riegrovo, II, 239. — ⁴⁾ A. Boczek: „Mähren unter König Rudolf dem Ersten“, Prag 1835 pg. 6. — ⁵⁾ Hübner, Denkwürdigkeiten der Stadt Znaim, 1869 pg. 573. — ⁶⁾ Chytil, C. d. M. VII, 73 č. 93. — ⁷⁾ Bocz.: II, 310; Erb. I, 418 n. 889. — ⁸⁾ Brandl, C. d. M. VIII, 228 č. 283.

Roku 1377 klášter křižovníků pražských nabyl pro praeposituru sv. Hippolyta směnou (nomine veri et legitimi mutui bona pro bonis dando per mutuum) od Hynče z Lipého jeho dílů vsí Německých Borotic a Havraník, zbytku Havraník nabyli křižovníci koupí od praemonstrátů luckých.¹⁾ Statky, kterých za toto zboží nabyl Hynč z Lipého od křižovníků, se blíže neudávají; byly snad v Čechách, jinak by moravské desky zemské byly zmínku o nich učinily.

V letech 1399—1405 vedeny byly na Moravě domácí války mezi markrabaty Joštem a Prokopem, do nichž nejednou zasahovali král český Václav IV., král uherský Zikmund Lucemburský a vévoda rakouský Albrecht. V červenci a srpnu r. 1404 bylo od Zikmunda a Albrechta obléháno pevné město Znojmo, kterého hájili stranníci markrabí Prokopa Hynek Jevišovický z Kunštátu, řečený Suchý Čert a Ješek z Lamberka zvaný Sokol, oba loupežníci pověstní. Obléháním tímto utrpěla okolní krajina, neumím však udati, na kolik dotkla se tato vojna dvou Znojma blízkých bohatých klášterů, Louky totiž a Hradiště sv. Hippolyta. Za to však Hradiště utrpělo smutných škod po smrti markrabí Prokopa († 24. listopadu 1405), neboť dosavadní Prokopovi přívrženci Sokol a Suchý Čert stali se lupiči ze řemesla, kteří, zajiždějice hluboko do Moravy, Rakous Dolních i Čech (do Rakous až k Jeruši [Geras], do Čech až ke Krumlovu a Třeboni), ničili vše, nač přišli. Utrpěl tím také Sv. Hippolyt,²⁾ ačkoli býval oblíbený druhdy pobytěk markrabí Prokopa, meškal-li občas ve Znojmě.³⁾

K roku 1411 jmenuje se proboštem nějaký Hašek (Hassko), který měl spor s farářem Havlem od sv. Michala ve Znojmě o desátky z allodiálního proboštského dvora v Citonicích. Farář Havlovi však nepodařilo se prokázati se právem k tomuto spornému desátku, dokázal jedině nárok na dvě kopy pšenice a tolikéž žita ze zmíněného dvora.⁴⁾

O válce husitské víme jen, že byla pracposituře k nemalé závadě; k jaké, nepřipomíná se.

V archivě proboštském chová se listina ze dne 29. září r. 1423 (dt. Znoym am S. Michaelstag), dle které hejtman znojemský Jiří z Ruckendorfu rozhoduje spor proboštův s městem Znojmem o dovoz a výčep vína v křižovnickém domě ve Znojmě. Městské obci znojemské zdála se býti propinace vína v proboštském domě na úkor vlastního výčepního práva, proto nechtěla dovoliti proboštovi víno do Znojma dovážeti a tam „šenkovati“, ačkoliv už před tím markrabí Jošt dovolil praemonstrátům luckým svobodnou vinnou propinaci na úkor a škodu práv měšťanů znojemských, a dá se předpokládati, že podobné povolení dostali od markrabí Jošta nebo ještě spíše Prokopa také křižovníci. Zajímavá jest při tom okolnost, že zvláště markrabí Jodok byl městu velmi málo nakloněn, protože stranilo Prokopovi, za to zase příznivce

¹⁾ Z. d. VI, 516. Cituji dle vydání Chytilova z r. 1856. — ²⁾ Wolný, Kirchl. Topographie, II. Abt., IV. Bd., pg. 157. — ³⁾ R. 1401 dne 8. září rozhodnut Prokopem (de dato Pultemperg) na Hradišti spor křesťanských a židovských řezníků znojemských. Vide Brandl, C. d. M. XIII, 142 č. 131. — ⁴⁾ Hübner, Znaim, 1869 pg. 389; Wolný l. c. pg. 158.

magistrátu znojemského, svárlivý Prokop, Joštův bratr a nedilný s ním markrabí moravský, byl podporovatelem proboštů. Můžeme také dohadovati se, že tou dobou stála praelatura lucká proti probošství hradištskému a vice versa, neboť Louka byla za jedno s Joštem, Hradiště s Prokopem, a obě markrabata až do smrti Prokopovy r. 1405 byla nejhoršími odpovědnými nepřátely. Dokladů pro tento předpoklad nemáme. — Svrchu vytčený propinační spor byl vyřízen vlastně ve prospěch měšťanů, neboť proboštovi Mikoláši III. dovoleno sice víno do proboštského domu dovážeti, nikoli však čepovati. Vedlo zajisté dovážení vína do města ad absurdum bez povolení výčepu. Rozsudek takový zdá se nám býti velmi obojakým a nelogickým; vysvitá z něho, že hejtman Georg z Ruckendorfu (rakouský šlechtic) chtěl vyhověti městu a nechtěl v niveč přivéstí nároků proboštových. Takových obojakých a v základě nesmyslných výroků soudních známe z této doby více.

R. 1425 dne 12. listopadu vojska husitská vedená Bohuslavem ze Svamberka oblehla Znojmo, které byvši dobře hájeno, útoku odolalo. Za to však ztekli husité blízkou Louku, dobyli kláštera, zničili všechny budovy založeným ohněm, v němž rukou zlotřilého vítěze upálení i ti mniši praemonstrátsí, kteří nezachránili se útekem. Národ český pobouřený upálením Mistra Jana z Husince, mstil vlastní pohany krví a blahobytem svým vlastním. Nerozumná pomsta. Pevně ohrazené probošství Hradiště sv. Hippolyta i s osadou zůstalo netknuto, nevíme ani, byl-li útok na ně učiněn čili nic.¹⁾

Přece však nebyla praepositura válečných úhon uchráněna, třeba domové její i bratři řeholní zůstali nedotknuti. Statky proboštské byly saekularisovány a dány v užívání Ance z Lipého, vdově po Jaroslavu Lomnickém z Meziříčí, která je ještě r. 1430 držela.²⁾

Kdybychom chtěli dělití dějiny českomoravských klášterů všeobecně na periody, končila by první perioda všech téměř dobou husitskou. Proto zde končím své pojednání o počátcích praepositury na Hradišti u Znojma.

O vnitřních poměrech probošství křižovníků, jakož i o osvětovém jeho působení v době předhusitské nevíme nic bližšího. Platí všcobecně známé pravdy o kulturním působení klášterů vůbec zajisté také o této praeposituře; podrobnosti udati nelze.

¹⁾ V. V. Tomek, Praha, IV, 2. vyd. pg. 330; Palacký III, pag. 361. —

²⁾ Hübner, Znaim, pag. 574; Wolný I. c.

Předslavice.

Píše František Teplý. *)

Název místa vede nás ku jménu Předeslav a Předislav či Předslavce od starých Čechů zhusta užívanému.¹⁾ Původ osady sahá do dob pohanských, čemuž s názvem svědčí za našich pamětí při vsi a v okolí zhusta nalezené slovanské popelnice.

Dle pověsti dosud v ústech lidu živé, stával na blízkém vršku „Kostelec“ řečeném první křesťanský chrám v té krajině. Starožitný nynější kostel sv. Václava uvádí se r. 1350 jako farní v dekanátě volyňském a platí desátku papežského roku 1369 třicet. r. 1384 opět třicet grošů českých, r. 1399 celou kopu, r. 1405 odvedl než 25 grošův. Jeho kněžiště čistě gothického útvaru ukazuje na účtyhodné stáří XIV. stol. a bude dle všeho prvotní kostelík, jež později přístavbou barokové lodi rozšířili.

Pokud známo, první podací právo ke chrámu provozovala zde rodina vladyků z Tupes (u Hluboké), kteří potom od jiného sídla na Tábořsku sluli ze Strkova. Z toho rodu dvě bratři, synové Lva z Tupes, Jan (ok. r. 1359 farář v Bilsku, od r. 1366 plebán v Jistebnici)²⁾ a Lev ze Strkova podali ke kostelu předslavickému před r. 1357 faráře Lva z rodu vladyk Chelčických a měli ještě část podacího práva v Chelčicích. Po smrti jeho potvrzen na praesentaci Jana děkana ze Stebnic (t. j. Jistebnice) a panoše Vojka z Chelčic sem do Předslavic kněz Jindřich.³⁾ R. 1375 20. března setkáváme se tu s jiným farářem, Onšou či Ondřejem. Ten za souhlasu svrchu uvedených patronů zařídil dříve umluvenou směnu farských polí s rolemi Linhart z Čestic, seděním se svými bratřími na Česticích a Předslavicích. Onšo propustil různá pole za dvorem (ager retro curiam = ono na levé straně u pěšiny k Marcovicím), dále louky hlavně jednu jmenovanou Toníkovskou za pole u téže louky přezděné „nad trávníkem“ za jiné větší celistvé pole 3 1/2 jitra, jež Linhart a bratři jeho Přech, Štěpán, Jan a Veclin z Čestic získali dřívější směnou u velikosti 11 jiter na pozemcích králi poplatných sedláků ve vsi Všechlapech, kterému bylo jméno „na podcesti“.⁴⁾

*) Práci tuto připisují vdp. Fr. V. Vítkoví, lidumilnému faráři někdy v Předslavicích, nyní ve Vrbně n. lesy, na důkaz zvláštní lásky a vděčnosti.

¹⁾ Viz Libri Conf., Regesta, Č. č. M. 1886, 283, 1889, 161 etc. — ²⁾ L. Confir. I. 75. — ³⁾ L. Confir. II. 13. — ⁴⁾ Ondřej farářoval před tím v Chelčicích. Libri Erectionum I. 101. Pole to, ležící za rozcestím u kříže ke Všechlapům, dosud k faře přísluší. V překladu dí listina... totiž pole podle sádek řečené „na hrbě“, pole jmenované „před záspy“, pole nad sádkami dříve Jana poplatníka kněžského, pole za dvorem p. Linhart, louku, na níž stojí hráz a také část sádek řeč. „Toníkovská lůka“... jsem dal... a oni naproti darovali... kostelu mému... pole řeč. „na podcesti“... louku nad dvorkem farským, kterou voda k sádkám (far.) protéká... pole „u sádek“, pole „nad trávníkem“, část dědiny u fary, činiž pleban dvorec rozšířil a kolem zdi ohraždil; i část sýpek tam už postavena... Také dosvědčuji, že p. Linhart... zaměnil 11 jiter polí z půdy královských poplatníků ve Všechlapech, ze kterých 11 jiter mně desátky dávány... za ty mně dali 3 1/2 jitra pole „na podcesti“. Oldřich z Předslavic (asi kmet) má platit mně z jitra a 1/2 provazce, za to mi věnovali 1/2 provazce tam „na podcesti“... NB. Pět provazců činilo 1 jitra, 60 jiter lán.

Zmínění bratři z Čestic, držíce statky Čestice, Lvičovice (Lčovice), Předslavice k nedilné ruce, scelovali roku 1379 znova u dvora předslavického pole ve větší lány. Pleban Ondřej přenechal jim k tomu cíli a konci role zádušního poplatníka v Předslavicích Filipka „u hájku“ ve výměře 2 jiter a provazce s loukou. Za to oni dali záduší na plat jiná, která drželi Jakub příjmím Mršť, Koza a Tředa, kmeti z Předslavic, ve velikosti jednoho jitra bez provazce, přidavše k lepšímu a na místo povinného desátku k poli na podcesti jedno jitro a provazec, tak že celý nový farský pozemek obsahoval 4 jitra, 2 provazce. Na listině o tom r. 1379 28. září sdělané podepsáni: Přech, Jan, Veclín (Václav) bratři z Čestic a jako na souhlas přivěsili své přirozené pečeti patroni chrámu Páně Jan, farář v Jistebnici a Lev ze Strkova.¹⁾ Farář Onšo byl bratr svých patronův; neboť r. 1377 s nimi a Jošem synem někdy Hrzka z Chelčic podává kněze Jana z Voďnan k obročí v Chelčicích (u Voďnan) a t. r. společně protestuje proti praesentaci kněze Jana z Velké Vsi, kterému to obročí panoše Chelčický tajně a bez předchozí vědomosti uvedených spolupatronů skutečně a lstivě chtěl dáti, ač o prvního s nimi se smluvil.²⁾ Onšo umřel asi r. 1381. Nástupcem jeho t. r. 28. března sluje Petr.³⁾

Z listin v předu uvedených čerpáme první zprávy o držitelích dvora i tvrze v Předslavicích. Linhart na poslední není podepsán, ač ještě žil. Vime odjinud,⁴⁾ že zastával úřad purkrabí na nedávno vystavěném a důležitém hradě rožmberském Helfenburce. Jan z Čestic dal se na kněžství a vykročil se světa jako farář v rodišti svém Česticích kolem r. 1393. Ostatní bratři již před tím rozdělili se o statky otecké. Roku jmenovaného nacházíme Přecha na Česticích, kamž jménem svým a sirotků po Linhartu, Štěpána a Viléma, přijímá za faráře kněze Jakuba z Radošova.⁵⁾ Štěpán starší usadil se na Lčovicích, Veclín vzal Předslavice, kde seděl na jiném druhém svobodném dvorci nějaký Beneš z Předslavic, který r. 1383 klášteru u sv. Jiří v Praze prodal nepojmenovanou dědinu.⁶⁾ Syn Veclínův Jan z Předslavic po smrti mistra Jana Husi podepsal r. 1415 v září stížný list ke kostnickému sněmu, jsa vedle bratřů svých Štěpána z Čestic a Viléma z Lčovic sto devadesátý pátý v seznamě šlechty náboženským novotám náchylné.⁷⁾ V polnutých dobách husitských válek neztrácíme v Předslavicích stopy rodu vladyků z Čestic, kteří za znak nosili kapra ve zlatém poli.

R. 1420 uvádí se jako kolator našeho kostela ryt. Jan Hružza z Výhlavy (u Netolic), příbuzný Přechů z Čestic i Hrzků z Chelčic.⁸⁾ Týž vzpomenuť roku dne 21. prosince za svědectví Sulka ze Zalezl, Jana z Kraselova, Štěpána z Čestic, nejspíše dědice Janova, pustil podací právo kostelní v Předslavicích za 20 kop čes. grošů

¹⁾ Lib. Erect. II, 158. — ²⁾ L. Confir. III, 81 doslovně: ad presentationem Onssonis in Prziedslavicz et Johannis in Gistebnicz ecclesiarum plebanorum et Leonis de Strkow fratrum . . . a Tadra: Acta iud. II. 213, 234, 330. — ³⁾ Tadra Acta iudiciaria I. 94. — ⁴⁾ Lib. Conf. III. 121. — ⁵⁾ L. Conf. V. 152. — ⁶⁾ Lčovice ve Sborníku místopisném od Orta a Sládka, P. Z. desk. I. 478. — ⁷⁾ Palacký: Documenta J. Hus 587. — ⁸⁾ Paprocký o stavu panském 389. Hružzové z Výhavy měli ve znaku rošt. O vzpomenuť příbuzenství svědčí L. Erect. a Confirm. na několika místech.

Hrzkovi z Tourova, praotci rytířského rodu Budkovských z Budkova.¹⁾ Práva potom r. 1422 15. září užil kněz Mikuláš z Tourova, farář na Volyni, uváděje po úmrtí plebána Petra k osiřelému chrámu kněze Martina ze Všerub, jenž za své potvrzení administrátoru arcibiskupství pražského Janu z Kralovic měl zaplatiti do sídla jeho ve vyhnanství Žitavy 23 groše, však jen 10 gr. odvedl.²⁾

Husitské nepokoje jistě o Předslavice zhusta zavadily. Šlať tenkrát cesta z Prachatic ode Březí vesnicí Bušanovicemi, kolem tvrze a vsi Želiborícemi, potom prostředkem návsi předslavického až „za dráha“ směrem k Černěticím, kdež (u drah „při pěšince“) dělila se západně k Volyni, severně k Litechovicům a dále ke Strakonickým. Tato slula „cestou německou“, že tudy soumarové z Freiunku (v Bavořích), minouce Písek, na Plzeň táhli. O některých žádavcích na nejblíže sousedech předslavických svědčí u Tvrzic a Všechlap (vsi tehdy královské) a Marcovic³⁾ (poddané proboštskému panství ve Volyni) nezřídka objevovaná spáleniště, lidem „sedliště“ nazývaná, kde stávaly usedlosti těmito vojenskými průtahy zmařené. Poněvadž rodina Přechů z Čestic za těch dob zůstávala přísně katolickou a proto těšila se z ochrany pánů z Rožmberka, lze uzavírat, že nové náboženské směry v Předslavicích ve stol. XV. nacházely z jejich vlivu chabé podpory. Zboží naše spojeno bylo v těch dobách s elčovickým a nacházíme, že sprostředkováním p. Jindřicha z Rožmberka slovně panošové Jan Koňata z Olešnice z jedné a Mikuláš Příšek z Čestic a na Česticích a Přech (III.) z Čestic seděním v Elčovicích ze strany druhé roku 1455 o statky na Podlesí, t. j. Čestice, Elčovice a Předslavice, při kladení jich do desk zemských se v dobrotě porovnali.⁴⁾ Přechové měli společně na náměstí ve Volyni pěkný dům pro zimní pobyt.⁵⁾ Jmenovaný Přech z Čestic a na Elčovicích kolem r. 1460 s paní manželkou svou Ofkou z Tashovic „dali sou ourok půl desátý kopy ve vsi Předslavicích na osobách svých dědičných, tak jak sami brávali na sv. Jiří a na sv. Havla po polovici, (komu?) a ten list po smrti paní Ofky moci míti nemá.“ K kterémuž listu přitiskli pečeti své p. Sulek z Prostého a na Zalezlech, Přech a Jindřich bratři z Čestic.⁶⁾ Přech (IV.) připomíná se r. 1463 jako mrtvý a asi syn jeho Přech (V.) r. 1472 má některá písemná spojení s Janem z Krasilova, purkrabím na Volyni.⁷⁾ Po něm zůstali synové Štěpán a Heřman. Heřman od r. 1476 purkrabí na Helfenburce († 1519 pochován v Předslavicích)⁸⁾ neměl potomkův a Štěpán s manželkou Ofkou ze Strhař na Lčovicích, Předslavicích a části

¹⁾ Hrzek připomíná se ponejprv roku 1416 (archiv třeboňský). Rod z Tourova nesl původně v erbu květinu, Budkovští z Budkova štít trojdílný, uprostřed žlutý, ku hlavě a patě modrý, nad helmou dvě křídla, z nichž pravé bylo žluté, levé modré barvy. — ²⁾ L. Conf. VIII. 21. Dle let mohl kn. Mikuláš býti bratrem Hrzkovým. Poněvadž nazývá se častěji „Nicolaus de Turow, presbyter residens in Budkow (jednou též i Türow)“, zdá se, jakoby bratru na nákup zboží budkovského položil svůj otecký podíl. O něm učiníme širší zmínku v dějinách Volyně. Viz ostatně Ottův Slovník Naučný IV. 850. — ³⁾ Zde r. 1891 nalezeno 280 kusů českých grošů, které roku 1300 v Praze se razily, a několik haverských z téže doby. — ⁴⁾ Paprocký: Stav panský 339. — ⁵⁾ Kniha městská Volyňská: na několika místech. — ⁶⁾ Paprocký: Stav rytířský str. 213. — ⁷⁾ Paprocký: Páni 390. — ⁸⁾ Domnívám se dle části znaku i některých okolností, že jeho jest náhrobek za hlavním oltářem v Předslavicích.

Malenic žil ještě r. 1499.¹⁾ Syn jejich známý Přech Lčovický z Čestic soustředil jako poslední svého rodu jmění Přechů z Čestic na sebe, podědiv po strýci Vilémovi²⁾ zboží Čestické, Doubravici (a Vavovice?), po Janovi z Čestic ostatní část Malenic, nad čímž s chotí Eliškou z Kalenic až do své smrti († 1574) vládl. Předslavice někdy po r. 1491 vypadly Přechům z ruky. Zasedli zde Řepičti ze Sudoměře, rod vladyčí, mající ve znaku štít na příč dělený se třemi liliiemi. Ctibor Řepický zakoupil Hracholusky, Mikuláš Předslavice s podacím a Černětice.

Aspoň po jeho smrti strýcové jeho Řepičti z Divčic obdrželi „na díl dívčický“ tyto statky r. 1528 12. srpna³⁾ a čítali ke zboží předslavickému tenkrát vesnice dvě na Podlesí, Štítkov a Hodonín.⁴⁾ Dědicové brzo zbavili se toho jmění. R. 1543 Ctibor Divčický z Sudoměře prodal vsi Sv. Máří, Štítkov, ve Vojslavicích a Radhošti platy na kmetech,⁵⁾ Adam Řepický z Sudoměře r. 1542 7. března přiznal se před úředníky, že před shořením desk podobně učinil s Doubravicemi.⁶⁾ Došlo též na náš statek. R. 1545 nabyt ho p. Petr Záleský z Prostého na Zalezlich, král. soudu komorního i dvorského soudce, jenž zapsal nové zboží manželce své Barboře z Jehlenova.⁷⁾ Ta paní potom r. 1549 dětem svým Janu, Heřmanu, Mikuláši, Bohuslavovi a Evě postoupila Předslavice za neznámý dluh. Odtud zůstala ves ve spojení se Zalezly (k nimž od r. 1540 i Želibořice příslušely) až do r. 1605. Synové Petrovi drželi celé dědictví nedílně. Jak se zdá, pomřeli všickni bez mužských potomkův. Rodové državy řídil naposled Mikuláš z Prostého, jenž r. 1583 svět opustil a ve Volyni byl pohřben. Měl jedinačku Barboru, kteráž se vdala za Vratislava mladšího z Mitrovic na Mníšku. Ten držel zboží na Podlesí jen do r. 1597 a pak ho ponechal Jindřichovi Hýzrlvi z Chodův.⁸⁾

Nový majitel Předslavic patří mezi nejznamenitější české kavaleriy svého věku. Otec jeho p. Jindřich Křištof Hýzrle na Cholupicích, Krsovicích, Kovářově a Hodkově, v Kutné Hoře prodělal mnohý peníz, „že na hory nakládal a životně se dila havéřského dotejkal, chtěje zbohatnouti“,⁹⁾ za to měl Liduška Rabenhauptova z Suché úsilovně hospodařic, starala se o literární vychování našeho Jindřicha Michaela i Bernarda. Onen narodil se r. 1575 1. ledna. R. 1584 dán jest jako panoše (Edelknab) ke dvoru arciknížete Arnošta, s nimž konal cesty i výpravy válečné. Dospěv k letům, oddal se zcela vojenství a účastnil se již od r. 1594 rozličných výprav proti Turkům. Ve službě té setrval, pokud se v Uhrách válčilo, občas domů dojížděje dohlédnout na hospodářství i statek Cholupice (r. 1596), Popovice, Kundratice, jež zadlužené po otci

¹⁾ Sedláček XI. 276, Třeboň. — ²⁾ Riegrův Slovník Naučný VI., str. 908. — ³⁾ DZ. A 29. — ⁴⁾ DZ. 45 A 18. — ⁵⁾ DZ. 4 K 19. — ⁶⁾ DZ. 1 E 30. Statky šumavské jmenují se tu vždy jen „zboží (vesnice) na Podlesí“, mimo uvedené zprávy. — ⁷⁾ DZ. 85 G 21. — ⁸⁾ Sedláček: Hrady a zámky XI. 277. Mikulášem vymřela větev záleská Horčicův a Čábuzských z Prostého, která nosila ve znaku dvě černé medvědí tlapy ve zlatém poli vzhůru vedle sebe postavené. Barbora umřela r. 1587 ve čtvrtek po smrtelné neděli a odpočívá na Mníšku. Paprocký rytířský stav 71. — Po Horčicích zůstal v Předslavicích krásný zvon, jak níže uvedeme. Drželi se viry podobojí. — ⁹⁾ DZ. 175 D 18. Křištof umřel před r. 1608, manželka jeho r. 1608 v Ronově.

jednak přejal, jednak vyženil. R. 1604 při výpravě generála J. Basty velel jako rytmistr pod Wolfem Illburkem 150 jezdcům i požíval jména zkušeného, ve vojnách tureckých zvlášť obeznaného válečníka. Tu Hýzrle od české jízdy a Albrecht z Waldšteina od českých pěšáků posláni z Přehořova v třeskuté zimě na nebezpečnou cestu Polskem — kdež pro přehmat jednoho z průvodčích (vojínů) by málem byli zhynuli — k císaři Rudolfovi do Prahy pro žold. Na cestě jim došly peníze a musili se u knížete těšínského vypůjčiti 200 zl. Při této jízdě Hýzrle osvědčil znalost polského jazyka a zvláštní chladnokrevnou opatrnost, která je z největšího nebezpečí vyvedla a jemu přátelství později slavného Waldšteina získala.¹⁾ Útrapy však minuly se s účelem.

R. 1610 povolán byl za komorníka arciknížete Leopolda a zároveň nejvyššího zbrojmistra království Českého (General-Zeugmeister), 1611 za nejvyššího mincmistra téhož království, při čemž císař Rudolf II. t. r. 19. července povýšil ho s bratrem do stavu svobodných pánů sv. římské říše. Tou dobou odpočívaje i pořádaje statky své, sepsal své pozoruhodné paměti s titulem: Život, v němž se obsahují některé jízdy a tažení, které sem já Jindřich Hyzrle sv. pán z Chodů činil. Též způsob všeho života mého. Co sem sobě od dětinství svého pro pamět rodu svého, dědicům i budoucím mým poznamenával a do těchto knih svou vlastní rukou sepsal a figurami ozdobiti dal. Actum Leta Páně 1614.²⁾

V letech 1618—1621 je opět v poli. R. 1619 s Maxmilianem z Lichtenšteina jako nejvyšší velitel na Křemži útok Thurnův udatně odrazil,³⁾ a císaři Ferdinandovi ve Vídni povstalci obléhanému v největší nouzi a kritickém okamžiku s Gebhardem Saint Hilairem 500 dampierských dragounů přivedl.⁴⁾ Na Bílé hoře bojoval pod bavorskými prapory. Za to jmenován plukovníkem, komořím bavorského kurfiřta Maxmiliána a rytířem křesťanského řádu⁵⁾ a r. 1628 27. června přiznán mu i potvrzen starožitný stav panský koruny české. Od té doby objevuje se na sněmích. Přezív všechny trampoty a bidy třicetileté války, zesnul r. 1652 2. ledna i pochován jest v Česticích. Stkvělá kariéra vojenská nevadila mu, aby nezabýval se oekonomií. Zbaviv se oteckého dědictví, koupil, jak uvedeno, Zalezly, Předslavice, Želibořice, Černětice, užívaje k tomu peněz bratrových. Za časů konfiskace získal statky Elčovice, Straňovice s příslušnými vesnicemi: Malenicemi s podacím a zašlým dvorem, Oulehli, Setěchovicemi, Bolikovicemi, Radosticí, Sv. Máři s kostelem, Stitkovem, Směcnou, Spůli, Nahořany, Nespicemi (Neschitz?) za 21.500 zl.,⁶⁾ dále Čestice a Budkov. Ovšem, že všeckno zboží najednou v hromadě nedržel. Nákladné jízdy a dluhy z vojny nutili jej odprodávati. Tak víme, že r. 1601 5. července (čtvrtek po sv. Prokopě) přenechal Jindřichu Chřepickému z Modlíškovic na Tvrzicích zámek i ves Černětice,⁷⁾ r. 1612

¹⁾ Čas. č. Musea 1885, 501. — ²⁾ Josef Jireček: Rukovět k dějinám literatury české do konce XVIII. st. Praha 1875, str. 141. Rukopis Hýzrlův chová se ve sbírce Dr. Edmunda Šebka v Praze. — ³⁾ Slavatovy Paměti I, 73. — ⁴⁾ J. Svoboda: Katol. reformace I, 134. — ⁵⁾ Christenordens-Ritter viz Die Domin's II, 188, herausgegeben von Fr. Burgraf de Dohnau, k. Oberstlieutenant, Berlin 1874. — ⁶⁾ DZ. 306, O. 21. — ⁷⁾ DZ. 175, M. 2.

2. ledna propouští mladšímu bratru Bernardovi za jeho peníz i odkaz † Karla strýce (kdo?) tvrz Zalezly se vsí Kovaninem a Želibořice.¹⁾ Při tom zápolil se dluhy „novotnými“. Joachym Novohradský z Kolovrat na Vimperce obžaloval r. 1628 Jindřicha ze 349 kop m. 39 gr., kterými se zaň zaručil při Mikuláši Vitanovském z Vlčovic.²⁾ Hýzrlové byli dobří Češi a dle náboženství katolíci. Různice o viru Volyňsko zasáhly poměrně nejméně, že většina tamních vrchností držela se starého vyznání a šumavský konservativní lid k novotám husitským, později českobratrským srdce nepřiložil. Byli sice mnozí, kteří v XVI. století šli s menší strávkou či Amosity a běhali do Volyně na Malsičku, na Stěkeň, do Milikovic (u Strakonic), kdež u „Zborníků“ kazatelé na sbory či křesťanská cvičení souvrce pobizeli, některý šlechtic donutil své poddané ku změně víry, ale v jádru ještě ke konci toho století jak měšťané, tak sedláci řečeného kraje při katolickém přesvědčení zůstávali.³⁾ V Předslavicích a na osadě udržoval se „kněz řádného svěcení starobylného“ i tenkrát, když kolem r. 1562 Horčicové nekatol. faráře Pavla Volyňského sem posadili.⁴⁾ Poslyšme, jaké utvářely se zde poměry toho druhu začátkem století nového. Jindřich Hýzrle píše r. 1601 ve čtvrtek po neděli Reminiscere (22. Martii) arcibiskupu Zbyňkovi Berkovi z Dubé: „Službu . . . připovídám . . . Na Vaši Milost služebně vznáším, kterak na onen čas byvši u VMti za příčinou kněze Germana o dosazení jeho na faru mou předslavskou, kterémužto od VMti cura animarum dána byla, z kterejch pak příčin on kněz German na faru mou jest nedosed', to nevím. I nemoha já collatory své (poněvadž nemalá osádka jest⁵⁾ bez pořádného (kněze nechati) a bez katolického správce církevního bejti, dožádal sem se ctihodného kněze Ondřeje Johannidesa Berounského, aby na faru mou dosed', což na žádost mou tak učinil a již od sv. Havla jminulého na mé fare povinnost kněze katolického vykonává, nad čímž oblíbení mám. Že pak jedného mého pana souseda lidé a poddaní p. Jindřicha Chřepického z Modliškovic a na Tvrzicích z *poručení jeho* desátku náležitého, od starodávna k témuž záduší nadaného, jemu z těchto příčin dávati nechtí: předně že dítkám malejm a druhé lidem věku dospělýho bez pořádné zpovědi velebnými svátostmi posluhovat se zbraňuje, ke mně jest se ušel a za toto k VMti přimluví připsání, jeho v tom opatření, jest mne požádal, aby také svého vyživení dojiti mohl, neb milostivé kníže, kdyby p. Křepickýmu folk v tom puštěn bejti měl, já bych tu katolického kněze pro sebe ani pro mnohé jiné pro nedávání desátku chovati nemohl, nýbrž z těch příčin, nechtěl-li bych tu nákeho poběhlého predikanta chovati, faru svou k spuštění přivést bych musel. V čemž se k VMtem utíkám a za přítomného kněze Ondřeje podle

¹⁾ DZ. 186, M. 9—14. — ²⁾ Dr. Teige: Úmluva, vyd. 1893, str. 124. — ³⁾ Březan vyznává, „když (Petr Vok z Rožmberka) kazateli Oldřichu Snofferovi nakázal, aby každou neděli kázal čisté slovo Boží (t. j. českobratrské, bylo to roku 1566) ve chrámu Páně vimberském . . . *pomalu* lidi z bludů papežských vyvozoval a s měšťany pro náboženství pravé a neřády jejich tuhé měl odpory . . .“ Čas. č. Musea r. 1878, 101 a ibidem r. 1880, 103. Na tom příkladě zůstáváme, ač dokladů více. — ⁴⁾ Dle poznámek vdp. A. N. Vlasáka. — ⁵⁾ Kromě nynějších 14 vesnic náležely k osadě předslavické: Javornice, Oujezdec, Konopiště, Setěchovice.

jeho supplikací se přimlouvám. Já jakožto upřímný služebník Vaší knížecí Milosti se toho zase dle mé nejvyšší možnosti odsluhovati připovídám. S tím etc. na Zalezlich dto ut supra. VMti volnej služebník Jidřich Hýzerle z Chodův.“¹⁾

Farář svému představenému dopsal:

„Nejdůstojnější kníže pane arcibiskupe pražský, pane mně milostivý! Na všemohoucím Pánu Bohu VMti knížecí dobrého zdraví, šťastného prospěchu, božského požehnání a dlouhého VMti panování v tomto důstojenství na svých nehodných modlitbách vinšovati a žádati nepřestávám. Milostivý kníže, VMti jako k své vrchnosti duchovní se vši sniženosti se ucházím i pokorně oznamuji, že sem k snažné žádosti uroz. a stateč. rytíře p. Jindřicha Hyserle z Chodů a na Zalezlich od sv. Havla jminulého na faru předslavskou dosedl a za správce duchovního přijat (byl), takže p. Kolátor pro vykonávání povinnosti kněze katolického žádný stížnosti nemá. Toliko osadní, zvláště osadní uroz. p. J. Křepického z Modlíškovic na Tvrzicích, že dítkám malým, prsův požívajícím a lidem věku dospělého sine auriculari confessione svátostmi velebnými sub utraque specie přijímajícím neposluhuji, desátek polouletní dáti mi zbraňují. Nadto pan J. Křepickej poddaným svým do chrámu Páně k službám Božím a k slovu Božímu pod trestáním skutečným choditi a desátek dáti zapověděl. I v tom se u přítomnosti p. Kollatora slyšeti dal, že žádnému knězi katolickému poddaným svým desátku dávati nedá, ani sám že platiti nebude. I poněvadž po Pánu Bohu já potřebný VMti kaplan žádného patrona a ochránce, jemuž bych v svých potřebnostech v milostivou ochranu se poručil a dal, najíti nemohu a nemám, jako VkMti ano i věda o VkMti, že nad námi kněžmi katolickými ochrannou a milostivou ruku držeti ráčíte, VMt. pokorně a důvěrně prosím, poněvadž velmi skrovný na týž faře vychování své mám, že ke mně pro odplatu Boží sniženému VkMti kaplanu milostivě skloniti a k tomu, abych k desátku svému jak od p. Chřepického, tak i poddaných jeho z pěti vesnic²⁾ přijíti mohl, nám pomocný býti ráčíte. V tom se VkMti k milostivé ochraně poručena činím, odpovědi milostivé a laskavé s snižeností od VkMti očekávaje, VMti snižený a povolný kaplan kněz Ondřej . . „bidný farář předslavickej.“ (Bez data.)³⁾ Oba listy vyzněly na plano. Arcibiskup v těch těžkých dobách „spíše žádal, než mohl pomáhati“ a tu nedivíme se, že farář předslavský Ondřej za některý čas (není podrobně udán) žádá Zbyňka, „aby osadu tuto pro veliké nátlaky opustiti“ a . . nabízenou faru vimberskou přijmouti mohl; neboť „vimberští žádají, aby nynější predikant Kalvinský pro své rouhavé řeči přeč dán i odstraněn byl.“ U pana (Petra Voka) z Rožmberka nemohou prý na něho žalovati, protože týž pán kacíře při dvoře chová.⁴⁾ „I dostal jsem za desátek ze Tvrzic přes deset (ran na záda) bejkovcem,“ končí Ondřej.⁵⁾ Osada po té neměla kněze kolik let.

(Pokračování.)

¹⁾ Opis z arcib. archivu v zemském archivu pražském. — ²⁾ Tvrzice s Ovčínem, Bohonice, Kamenná, Všechlapy, Ujezdec. — ³⁾ Zemský archiv. — ⁴⁾ Poslední Rožmberk přidržel se víry českých bratří, rovněž dle něho návodem br. Matěje Cyra jeho dvůr až na malé výjimky. — ⁵⁾ Archiv arcibisk., opis v zemském archivu.

Památný rok 1620.

Příspěvek k dějinám obecným podle archivu soběslavského a třeboňského
podává Josef Lintner.

Koncem roku 1619 shromáždilo se v Pasovsku několik tisíc Vlachů a Španělů císaři na pomoc přicházejících, kterýžto lid vojenský znenáhla se ubíral do Čech a rozložil se po dědinách na Krumlovsku a Budějovicku. Don Baltazar Marradas, vrchní velitel vojska v Čechách operujícího, máje tímto způsobem značnou posilu v záloze, započal novou usilovnější činnost. Začátkem ledna 1620 dílem Marradas, dílem Zdeněk Lev Libšteinský z Kolovrat, gubernátor města Českých Budějovic, rozeslali otevřené listy po kraji Bechyňském a Prácheňském, zvláště do hrazených měst. vyzývajíce, aby měšťané se poddali císaři a vyslali do Budějovic své důvěníky, s nimiž se vojevůdcové císařští chtěli umluviti o dalších věcech.

Ve středu po sv. třech králích pan Zdeněk Libšteinský poslal takovéto vyzvání (datované 8. ledna 1620) i s mandatem císaře Ferdinanda do Veselí nad Lužnicí, kamž dorazil posel v noci na čtvrtek; podobný vzkaz týž posel zanesl ve čtvrtek ráno do Soběslavi.

Veselští nevěděli ovšem, co na to hned říci; jakmile se tedy rozednilo, tázali se na rychlo Soběslavských, jak se zachovají a zdali pro to do Prahy k panu Petrovi ze Švamberka, své vrchnosti, vyšlou některé osoby. Veselští také chtěli psáti J. Mti. pánu a prosí Soběslavských, aby, pojedou-li, vzali jejich zprávu sebou. Zatím pan Martin Lomnický ze Sabinova, primátor veselský, i s celou radou městskou jinak se rozmýšlili.

Byltě nepřítel blízko, ale pán daleko; onen mohl škoditi, tento však nemohl pomoci. I odpověděli páni veselští Marradasovi, že „zůstávají povždy věrnými poddanými J. M. Císařské, a chtějí podle možnosti lid J. M. C. profianty fedrovati.“ S potěšením srozuměl tomu don Baltazar a vzkázal Veselským, aby vozili obilí, zvláště žito, z města i okolních vesnic do Budějovic. Za vše prý dostanou zapláceno dle běžné ceny.¹⁾

* * *

Buď takové vyzvání jako do Veselí, Soběslavi, Týna posel Marradasův zanesl i na Třeboň, buď hofmistr třeboňský Jiřík Vrš ze Sádlna se dověděl o vpádu lidu španělského do Čech, neboť dne 8. ledna poslal z Třeboně do Prahy p. Petrovi ze Švamberka důležitou zprávu. Ten dopis šel jak obvykle přes Soběslav, přičemž p. Vrš žádal Soběslavských, aby dodali týž list na poštu do Tábora a požádali tábořského poštmistra za nejspěšnější jeho vypravení. Při tom Vrš vzkázal do Soběslavi, že španělský lid leží již toliko na 2 míle od Krumlova, a je ho prý 12 tisíc; ale Soběslavští nemají nadělati mnoho křiku, od koho to vědí, aby nepoděsili jiných.

¹⁾ Marradas Veselským z Budějovic v sobotu po sv. Antonínu 18. ledna 1620. Antl: Třeboň. Listy, roč. I., č. 5.

Čtvrtý den potom, v sobotu dne 11. ledna 1620, posílá hofmistr Vrš jiné psaní do Soběslavi, svědčící J. Mti. pánu, a prosí, aby Soběslavští vypravili je ihned po poslu jízdném na poštu do Tábora a napsali poštmistrovi, že má tu věc fedrovati dnem i nocí a nemeškaje odeslati ten list z jedné pošty na druhou, neboť se to týče věci zemské.

Pan Vrš končí svůj dopis slovy: „Bude-li co obmeškáno, z toho (poštministr) odpovídati bude. Na 5 koni jako na 5 pošt mu peníze pošlete! Co jste na předešlou poštu vydali, to napište do Třeboně, a má Vám s poděkováním býti odvedeno. Čeho se ten poštministr dopustil, že Vám psaní zase (zpět) odeslal, zvi, več mu to bude obráceno.

Douška. Žádám za oznámení, pokud jsou páni vejpis toho psaní od p. z Kolovrat do Prahy J. Mti. pánu odeslali, anebo jakou odpověď panu z Kolovrat dali. Posel vyšel v 7 hodin německých ráno.“

Měli tedy na Třeboni z nepřátel plno strachu, kterýžto vzrostl, když téhož dne (11. ledna) rychlý kurýr z Lince přichvátal, nesa od pánů Rakušanů důležité zprávy do Prahy.

Hned nazejtří vypravili jej z Třeboně na čerstvém koni do Soběslavi a p. Vrš přidal mu doporučení, v němž prosí Soběslavských, aby toho kurýra fedrovali do Tábora a dali mu nového koně, toho pak, na kterém přijel, měli poslati do Třeboně, ale ne přes Veselí, neboť tu bylo již nejisto, nýbrž někudy oklikou přes Stráž. Vrš jaksi na omluvu uznává v témž listě, že jsou Soběslavští těmito poselstvími velmi zaneprázdněni a těší je tím, že prý J. Mti. pána žádá, aby pošta byla položena nejen na Třeboň, ale i do Soběslavi, aby tak Soběslavští byli prázdní podobných starostí. Do Budějovic dostaly se prý 2 praporce pěchoty španělské od Krumlova, kdežto druzí zůstávají v Krumlově.¹⁾

Mnoho starostí padlo tedy na Soběslavské a strach veliký. Císařský velitel vyhrožoval, cizí lid dral se do země — a pomoc? I není divu, že se městská rada konečně usnesla vyslati několik osob do Prahy k p. Petrovi ze Švamberka, aby se dovolávala rychlejší pomoci a ochrany pro město. K tomu poselství byli vyvoleni Jan Roubík a Jiřík Ježek, kteří se vydali dne 12. ledna na cestu do Prahy. Mladý Job „z bašty“ doprovodil je až do Tábora. V Táboře se naši poslové zastavili, aby vyzvěděli (nejspíše u samotného plukovníka Franka), co pravdy je na zprávách o vpádu Španělů do Čech, a bezpochyby ptali se též, jak stavovský velitel zamýšlí chrániti města Soběslavi.

V tom ohledě nedostalo se jim určité odpovědi, ale tak dalece byli utišení, že vzkázali po Jobovi do Soběslavi, aby se měšťané zatím ničeho neobávali.

Dne 14. ledna v noci přijeli Soběslavští do Prahy, a odpočívše si po namáhavé cestě, dne následujícího (15. ledna) dodali psaní a zprávu svou J. Mti. pánu. Pořídili dobře.

Ještě téhož dne píše do Soběslavi: „O těch rejtharích dnes slyšíme, jakž zprávu nám v Táboře o nich dali, že 2 kumpanie

¹⁾ List Vršův Soběslavským z Třeboně 12. ledna 1620.

k nám položeny budou, a že by jinam vypraveny byly, totiž 4 kumpanie rejtharův a 4 praporce pěších též k Sedlčanům a odtud k Stříbru táhnouti mají; ale bylo-li by co toho, pošlete to za námi sem co nejrychleji. Včera v noci jsme do Prahy přijeli a dnes J. Mti. pánu psaní dodali. To psaní ukažte i manželkám našim, aby se daremně nebály.“

Pan Petr ze Švamberka staral se zajisté o to, aby opatřil Soběslav, město hrazené, vojenskou posádkou a vyžádal si ji u hraběte z Mansfelda. Týž konečně svolil, aby se z obhájců třeboňských 200 mužů položilo na Soběslavi. Kapitánové třeboňští neradi viděli to a stěžovali si do Prahy, že taková věc jistě pevnosti Třeboňské bude k zemdlení.

Možno, že stížnost ta obsažena byla v listech od pánů kapitánů třeboňských na stavy do Prahy adresovaných, jež poslal dne 23. ledna pan Vrš nejprve do Soběslavi, a Soběslavští zase měli hodnou osobu na koni hned s těmi psaními vypraviti do Tábora na poštu a též na ostatní pošty zaplatiti od 1 koně, což jim mělo býti započítáno: k tomu Vrš dodává: „Jsme k Vám té důvěrné naděje, že to fedrovati budete, neb se tak dobře Vás dotejče.“ Zároveň požádal Vrš i poštmistra táboorského, aby tu věc fedroval dnem i nocí.

Švamberk na to na všechno později odpověděl: „Soldatův že jest od Vás 200 vyzdviženo a do Soběslavi dáno, aby tudy pevnosti k zemdlení býti mělo, pan hrabě toho uznávati neráčí. Nicméně byla-li by toho jaká další potřeba, páni kapitánové z povinnosti svých věděti budou panu hraběti *stížně znáti dáti.*“¹⁾

Jak zřejmo, nemělo Marradasovo výhrůžné psaní z 8. ledna ani v Soběslavi, ani na Třeboni žádného účinku; Zdeněk Libšteinský z Kolovrat rozeslal tedy psaní druhé, těžší a důtklivější, kdež byly činěny již vážné pohrůžky, a měšťané důrazně byli vyžváni, aby se ihned poddali.²⁾

Aby Marradas dodal důrazu těmto slovům, harcoval silně k Vodňanům a Prachaticům a dne 22. února se 3000 muži přitřhl k Týnu. Posádka (150 m. Frankových) vzdala mu město a odešla s věcmi svými do Tábora. Osadiv Týn, Marradas dal se na pochod k Třeboni, již chtěl dobýti překvapením.³⁾

¹⁾ Vyňato z listu Švamberkova Vršovi; datum v Praze zač. března 1620. Antl: Třeboň. Listy, roč. I. — ²⁾ Sedláček: Hradky a zámky: Písecko 271. —

³⁾ Třeboň podobně jako Soběslav musela se řídit dle vrchnosti své, pana Petra ze Švamberka. V obecních účtech třeboňských shledáváme zajímavé zprávy o válečných přípravách na Třeboni. Mustrování sousedů l. 1618, když celý národ byl volán do zbraně, dělo se s okázalostí a myslí veselou; bylť vztyčen při tom mustruňku nově pozlacený (za 6 gr. a 6 d.) prapor vojenský a dva hudebníci, „písař“ a bubeník, za 30 gr. provozovali svoje umění. V Třeboni ubytovala se posádka lidu vojenského, jíž velel hejtman Kro, fendrych a lieutenant. Stavovští vojáci nechovali se však k měšťanům po přátelsku; olupovali sousedy a svévolně spouštěli rybníky třeboňské a lovili ryby, tak že sousedé museli ustavičně hlídati! Výdaje obecní vzrostly, a ježto se nedostávalo peněz, byl požádán o půjčku vleochotný soused veselský pan Martin Lomnický ze Sabinova, obecně zvaný „panem Martínkem“. Při vyzdvižení peněz (l. 1618) od p. Martínka a pánů Budějovických bylo utraceno 6 kop 34 gr. Následujícího roku (1619), jakmile císařské vojsko harcovalo v okolí třeboňském, bylo město uzavřeno a ošancováno, do zdi zasazeny železné kleště, zazděny dvě vedoucí

Vybral si k tomu noc z masopustního úterka na středu popeleční (z 3. na 4. března), a bylo by se mu málem svedlo. Očitý svědek Jindřich Hýzrle z Chodů, jeden z velitelů výpravy, líčí katastrofu třeboňskou těmito slovy: „Mezi 3 dny přišlo avizo, že nepřítel (stavovské vojsko) obsadil Třeboň se 4 praporce kneců. Z té příčiny avizoval mne Marradas, chtěje nepříteli attakovati aneb poškoditi, bych v noci v Lišově k němu přitřhl. To jsem učinil, vzav sebou 1500 mušketyrů a dorazili jsme k Třeboni předem, tak že nás nepřítel nespokořoval. Bylo na předměstí 300 mušketyrů *beze vši stráže*; leželi a spali. Tu jsme přitřhli a napadli je, pěchota se 2 stran a já s jízdou se třetí strany. Zapálili jsme předměstí a stodoly. Tu nevěděli, co se děje.

Kdo zůstal v stodolách, shořel, a kdo vyběhl, toho posekali moji jezdci a knechti; kdo pak utekl aneb se schoval, ten zmrzl, neb byla taková zima, že mně samému 200 dobře oděných vojáků se oznobilo.

Jeden náš kapitán *Kapua*, jemuž bylo nařizeno, by se těsně u brány s jednou setninou postavil, vrazil proti svému rozkazu, poněvadž bránu otevřenu viděl a myslil, že stráž spí, se 4 střelci, bubeníkem a písačem do města, ostatní chtěli následovati. To však překazila stráž na bráně, spustivši železnou mříž, tak že ho nikdo nemohl osvoboditi.

V tom vyrazil mu naproti stavovský kapitán *Jan Radkovec* a vzkřikl naň, zdali se vzdá. Obdržev zápornou odpověď, vrazil mu partizánu do těla a zabil jej.

Ostatní až na jednoho se vzdali. Potom nepřítel učinil z Třeboně výpad, byl však zahánán zpět a ztratil přes 10 mužů. Poněvadž se mezi tím rozednilo, odtáhli jsme zase pryč.“

Pan Petr ze Švamberka zvěděv o tomto napadení Třeboně, poslal z Prahy Jiříku Vršovi list, v němž lituje ubohých lidí předměstí třeboňského a těší se naději, že Pán Bůh zase poodlehčí kříže toho, potom dodává:

„Co se pak dotejče této časné ochrany a prostředkův těch, jimiž se pomocí Boží nepříteli odpor činiti může, že Vám toho nic tak, jakž Vám o tom v známost se uvozovalo, dosud do Třeboně dodáno není, nediviti se tomu nemohu, a jest čeho pošetríti, odkud taková neprozřetelnost v tak pilné věci s velkým nebezpečstvím přichází. Nebo tak mnoho vím, že Jich Mti oddaní Vám munici z kanceláře nejednou dostatečně naříditi, ano i tomu, že

u Dlouhého mostu do parkánu a sváženo dříví k různým stavbám, jež prováděl Jakub Vlach. Vrbovi a štěpy okolo města byly posekány, aby nesloužily císařským za příhodný úkryt. Sousedé třeboňští byli svoláni, a za zvuku píšťaly a bubnu opět ukázali se ve zbroji. Do Třeboně vložena byla posádka lidu stavovského pod hejtmánem *Janem Radkovcem* a *Jeremiášem Schreyvoglem*, jemuž takhle u nás říkali „Šrajfukl.“ Tito *hejtmáné českého vojska* stavovského dali sice na obec artykule o vydržování a chování se vojska *německy* psané, kteréž za 30 gr. na česko vyložil Frydřich Litvin, ale proto pro všecko sami se jich nedrželi a svým „soldatům“ trpěli, by násilně otvírali a loupili sklepy, truhly a almáry, jak ve městě, tak po vesnicích, až si na to Třeboňští stěžovali u pana Petra ze Švamberka (v říjnu l. 1619). Na jeho zakročení direktori král. českého (23. října 1619) přísně nařídili oběma hejtmánům, aby netrpěli činiti podobná příkoří. *O povinnosti služební se tito „obrancové vlasti“ nestarali, jak se brzy ukázalo.*

tak dlouho dodána není, diviti se ráčili; jakož pak že nyní s tou se obmeškáno nebude, jiné naděje nejsem, neb aby tu co mnou kdy scházeti mělo, že časně těmi potřebami fedrování nejste, nechť žádnému to na mysl nepřichází... Ale srozumívám naposled, že jest ta munice k Vám odeslaná do Hradce Jindřichova přejata byla, jakož pak za tou příčinou při panu hraběti z Mansfelda se nařizuje, a ku pánu do Plzně se stížně odesílá, aby tu věc pán prostředky co muž nejprůhodnějšími býti rychle opatřil.“ Zminiv se pak o 200 vojácích, kteří z Třeboně do Šoběslavi byli přeloženi, jak bylo už pověděno, pokračuje: „Lid domácí, poddaní moji, kteriz jak dávno abdankování býti měli, aby pod kterýmkoli praporem verbovati dáti se mohli, to při jejich dobré vůli a ne z nějakého přinucování kapitánův stojí a se zanechává; nicméně uznáte-li toho za potřebu, aby z nich některý při branách zámeckých a v místech potřebných k ruce mé zanechán byl, to k Vašemu dobrému zdání přepouštím.“

Na konec žádá, aby zadrželi několik „laibšicův“, kteří se byli domů vyprosili, ale posud se nevrátili, a zdali by mohli vypravit k nastávajícímu sněmu některé platné věci a vzácné paměti rodinné z Třeboně do Prahy.

Dne 16. března 1620 pan Petr ze Švamberka posílá z Prahy na Třeboň hofmistru svému Jiříku Vršovi druhý dopis: „Jakou další zprávu o tom nepřátelském vpádu k městu Třeboni tyto dni pomínulé masopustní vykonaném mi činíte, tomu z psaní Vašeho, i nač by se dále vztahovalo, jsem vyrozuměl, na kteréž Vás zase touto odpovědí svou netajím. Ten hejtman nepřátelský, kterýž tu v Třeboni za svý vzal, že jest mrtvý do Budějovic od kapitánův vydán, to své místo má, a kdyby byl mohl při živobyti zanechán býti, bylo by mnohem prospěšněji. Jiného pak lidu nepřátelského že jest tak mnoho se ozdobilo a o zdraví připravilo, nic to ještě není za tak veliké jejich zlé účinky.

Neb kdyby páni kapitánové se svým lidem v městě čerstvým tehdaž, když tu nepřítel v tak ukrutnou zimu přitrhl, v pozoru a pečlivosti stáli a na nepřitele dotřeli, tak při sobě soudím, že s pomocí Boží mohl snadně větší a zasloužilejší škodu vzíti.

Jakého by tak lidu víceji nepříteli od Pasova přibývati chtělo, zde tak dalece, aby jaký počet mnohý býti měl, o tom kundsoflu nemáme. Nicméně snažte se k tomu, abyste jistějšího gruntu dojití, a mně zase napsati mohli, neb Jich Mti. na Vaše zprávy také hrubě šetřiti a se doptávati ráčí. A poněvadž J. M. Král. dne včerejšího šťastně do residenci své královské na hrad Pražský se navrátili ráčila, podle příhodnosti své pomyslím na to, abych tuto věc tak vysoce důležitě potřebnou strany Třeboně, v jakém by lepším opatření zůstávati měla, i co dále potřeby jest, na vlastní osobu J. Mti. vznéstí (mohl)...

Munici, kterážto do Třeboně již drahně dnův odeslána byla, že jest hejtman vojenský v Hradci přejal a tam zanechal, Jich Mti. s týmž hejtmanem zle spokojeni býti ráčí. Pročež, aby ta zase navracena a k Vám dovezena byla, o tom jest nařizeno.“¹⁾

* * *

¹⁾ Antl: Třeboňské Listy, roč. I. č. 5. a 6.

Hotovost zemská, která se měla shromáždit v krajských městech dne 9. března, scházela se velmi nuzně, ježto prý rozkaz ten nepocházel z usnesení sněmovního. Asi v polovici března vypravil se Frank z Tábora k Týnu se 100 pěšími a 100 jezdci; zmocnil se města, ale hradu nikoliv a vrátil se opět do Tábora.¹⁾

Také stavovští vojáci z Třeboně vyvedli hrdinný kus: ukradli měšťanu soběslavskému Křištofu Ježkovi klisnu. Nastala, jak obyčejně, veliká shánka! Městská rada obrátila se proto na úředníka treboňského Vita Voštirálka, aby jako rodák soběslavský pomohl. Voštirálek sháněl se všemožně po klisně; byl několikrát u kapitána Schreyvogla, ten zase vyptával se svých vojinů, ba i služebníka svého poslal k lieutenantovi, ale živá duše nevěděla o klisně.²⁾

Nedlouho potom Marradas obdržev posilu z Pasovska, dal se na pochod k Jindřichovu Hradci, a na cestě vydrancoval městečko Stráž (6. dubna). Tu stihla jej zpráva, že Mansfeld míří na Týn. I zanechal pochodu k Hradci a hnul se také k Týnu, kamž dorazil právě v čas. Mansfeld, který přitrhl od Plzně k Bechyni a sesílil se tu hotovostí zemskou, dne 11. dubna dobyl města Týna: ale posádka cisařská hájila statečně hradu; a když se Mansfeld dověděl, že Marradas spěchá k Týnu, ustoupil k Bechyni a potom do Tábora. Marradas uchýlil se opět do Budějovic.

Těmito pochody vojenskými trpělo velice město Tábor i s okolím. V noci z 10. na 11. dubna nějaká sběr vojenská ukradla v jednom dvoře obecním 10 krav dojných a 11 jalových. Táborští dověděli se, že ten dobytek prý byl hnán k Soběslavi, i prosí Soběslavských o přispění (11. dubna). Rázovitou ilustraci doby té skýtá též tato příhoda. Vojáci stavovští vzali Koblihovi, poddanému Ladislava Vity ze Rzavého a na Dubě, pár klisen; též poddanému soběslavskému, Pavlu Mrázovi, ukradli dvě klisny a zahnali je do Tábora. Jak pan Vita pomohl svému člověku ke klisnám, napsal sám do Soběslavi (na bílou sobotu 18. dubna): „Kdež mi píšete, z které příčiny Pavlovi Mrázovi, poddanému Vašemu, klisen dvou Koblihovi, poddanému svému, vydati zbraňuji; mohu Vám oznámit, že též poddanému mému Koblihovi pár klisen vojáci vzali, a já z té příčiny práci do Tábora vážíc, doptává se týchž klisen poddaného mého, v té chvíli vyšikujíc z maštale takových pár klisen pryč, já, co jsem tam zastihl, to jsem vzal. A tak když poddaný můj k svému zase přišel, o cizí státi nebude.“

Pan Vita vzal tedy, ať bylo či bylo, jenž když pomohl poddanému svému ke klisnám.

* * *

Mansfeld dostal koncem dubna rozkaz, aby se svým sborem odebral se do Rakous k sesílení armády a v Čechách aby zanechal pouze nutnou část mužstva. I učinil dle nařízení a dne 10. května dorazil k vojsku stavovskému v Rakousích. Po odchodu sboru Mansfeldova uvolnilo se Marradasovi, čehož použil ihned k novým útokům.

Dne 1. května vypravil se prý³⁾ Marradas k Soběslavi a k Bechyni a vylákav posádky z hradeb, porazil je v širém poli; potom

¹⁾ Zpráva z 18. března 1620. v arch. zem. — ²⁾ List Voštirálkův do Soběslavi z 23. března 1620. — ³⁾ Kronika Zapova.

dal se k Vodňanům, kdež provedl totéž. Dne 18. května stál již u Prachatic, ale posila z Prahy vedená plukovníkem Sidonem dorazila tam dříve než Marradas, který ničeho neporidiv, vrátil se zase do Budějovic.

Od ustavičných běhů válečných bylo v kraji Bechyňském čím dále, tím smutněji. Lid selský byl olupován od „prátel“ i „nepřátel“.

V neděli Jubilate třikrát krajští vojáci šli Chlebovem, vesnici to u Soběslavi. Ve statku nebožtíka Melichara ryehtáře vzali vola, a vrátiti ho nechťeli, až jim zaplatili kopu peněz. A to vydržovali páni soběslavští v Chlebově 2 vojáky „vartýře“; co se asi dělo tam, kde takových „vartýřů“ nebylo! Vizme, jakou pan Zikmund Matěj Vencelik z Vrchovišť a na Kamenici podává suplikaci ku generálnímu sněmu! Piše: „Ačkoli málo před tím, nežli se tato ukrutná a žalostivá válka česká začala, na zámku mém Chejnově zdi krví se potily a z lavic i stolů v pokojích krev tekla, já tehdyž sobě všeho toho dosti málo všimal; ale potom příliš perně týchž úkazů zázračných jsem zakusiti musel, ano až posavad zakouším, když mí nepřítel pohrůžky těžké spolu s panem s Řičan činil, snad proto, když dověděl se, že jsme spolu krajský lid mustrovali a lid nepřátelský z Hradce Jindřichova vybili — jak nás dostane, že nás oba z okna oběsiti dáti chce.

Městečko Kamenici mi zbořil, vypálil, lidi šacoval a některé z nich zbil, mně pak samému peněz do 30.000 kop pobral a když dobytek domácí potloukl a pojedl, poddani moji i já sám z důchodů svých na sta kusů odjinud přiháněti a platiti jsme museli. A to učinil nepřítel!“

Však ani stavovské vojsko sebrané z krajů Boleslavského, Chrudimského a Slanského nemělo se k němu lépe, tolikéž celá armáda Mansfeldova nadělala mu nenabytných škod, že se již podobalo, jakoby chtěli ti cizinci národ český potlačiti a říci: „Staří a domácí obyvatelé vandrujte přeč!“

Všechn nářek neprospěl mu nic, ježto stavové ani sami sobě neuměli pomoci. Rejtharstvo stavovské, ležící po jeho statcích v Bohdalině a okolí, hospodařilo po svém způsobě dál až do úterka před na nebe vstoupením Páně (26. května), kdy přijelo do Soběslavi s bohatou kořistí; neboť přivedlo s sebou veliké stádo pokradeného dobytka. Vojáci sebrali cestou také na statku pana Václava Svitáka z Bořetína dvě krávy a prodali je v Soběslavi krejčímu Adamu Tančíkovi. Sviták zvědév to, žádal ihned Tančíka, aby vydal mu krávy; Tančík však nechtěl.¹⁾ Tedy p. Sviták žaloval u hejtmana kraje Bechyňského, Václava st. Lapáčka ze Rzávého a na Mnichu. Lapáček poručil v pátek po sv. Jakubě radě soběslavské, aby Tančík ty krávy vydal, neboť prý podle zřízení zemského neměl jich ani kupovati.

Z běhu těchto věcí patrno, že velitel táborský Frank stahoval vojsko po krajích rozložené, chtěje se připraviti k činu jakémus. I v soběslavských účtech čteme ohlas toho: „V pondělí po neděli Cantate poslu Broukalovi chodíc s kaprálem na Tábor, který sem

¹⁾ Dopis dodán 31. července 1620.

s lidem přitáhl... 10 gr. 2 d.; soběslavský posel Job šel na Tábor s psaním z ležení od p. hr. z Thurnu k p. Frankovi, jiný posel (Kočka) nesl psaní královské p. hejtmanu do Hradce a hraběti (Bouskému?);¹⁾ punčochář Aybon poselkoval ve čtvrtek po neděli Rogationum se psaním od p. Funka (Franka?) na Třeboň k hejtmanovi vojenskému.“ A skutečně! Na sklonku měsíce května pokusil se Frank znova o dobytí Týna. Soběslavští, chtějice zvědět, co se děje u Týna, vyslali v pondělí po neděli Exaudi (1. června) Broukala na zvědy; však valně se nepotěšili z jeho zprávy, neboť přinesl, že námaha Frankova byla marna.²⁾

Opatrný Frank pečoval již od jara, aby Tábor byl dobře opevněn a hradbami opatřen. Podle listu nejvyšších úředníků zemských k Táborským z 25. února 1620 Frank mohl k tomu najmouti i své vojáky, ovšem proti slušné záplatě. Teď po marném výskoku k Týnu, dal se Frank tím usilovněji do práce a také žádal od Soběslavských, aby mu k navázení šanců poslali koleček co mohou nejvíce. Soběslavští poslali mu jich snad trochu — tak pro jméno; Frank žádal více. Tedy napsali mu list omluvný, kterýž nesl posel Šilhavý na Tábor ve středu po neděli Exaudi. Sotva Frank obdržel to psaní, odpověděl Soběslavským (3. června), jak se velice diví, že mu nechtějí poslati kolečka často žádaná: a poněvadž jest prý ujištěn, že jich mají ještě více, prosí, aby mu je zapůjčili; omluvy žádné nepřijme!

Tedy hned druhého dne (4. června) Soběslavští vypravili jiná kolečka v průvodu dvou mušketýrů na Tábor.

Frank dobře tušil, že Marradas nepoleží v Budějovicích jen tak nečinně. A vskutku! Začátkem června doneslo se Soběslavským, že Marradas se již zase zdvihl; proto ve středu po neděli Exaudi posel Broukal chvátal do Veselí o „kundšoft“, a Job nesl ještě téhož dne list od rytmistra (soběslavského Semlera?) na Tábor.

Ve čtvrtek potom byli vysláni sousedé soběslavští na zvědy k Týnu a v pátek jiní dva, Šilhavý a Šafránek, vypravili se o kundšoft k Budějovicům. Sousedé jdoucí k Týnu upadli do zajetí posádky týnské. Velitel její poslal v sobotu po sv. Duše bubenníka sama druhého, aby oznámil v Soběslavi příhodu tu a vyjednával o propuštění zajatých sousedů.

Soběslavští pohostili oba dva jidlem a pitím u „zemanky“ (Evy Markové?), kdež platili za ně 16 gr. 2 d.

Mezi tou dobou Soběslavští zvěděli, kam se Marradas obrátil s vojskem, totiž k Vodňanům, a na hod Boží svatodušní (7. června)³⁾ vyslali Broukala o „kundšoft“ v tyto strany. Vodňanským na pomoc přispěl Arnošt, kníže sasko-výmarský, se sborem svým, s jezdci hraběte Štýruma a 4 setninami pluku Lichtenšteina, kterýž náležel k unii, následkem čehož Marradas ustoupil zase do Budějovic.

Marradas mohl jednati proto tak volně, že před měsícem Mansfeld odvedl do Rakous značnou část vojska stavovského. Tu jevila se potřeba, aby se zase vojsko to vrátilo. Bedřich, „zimní

¹⁾ Nečitelné. — ²⁾ V úterý potom (2. června) přišel do Soběslavi posel komorní s patentem o stranu pod jednou. — ³⁾ Posel Šilhavý nesl na hod Boží svatodušní psaní z ležení na Tábor k p. Frankovi.

král“, psal Anhaltovi, aby poslal do Čech část vojska svého pod způsobilým vůdcem, ale při tom prohlásil se proti Mansfeldovi. Anhalt však neuposlechl, nýbrž vypravil přec Mansfelda do Čech asi s 6000 muži.

Dne 18. června Mansfeld přitáhl k Třeboni a posléze ubytoval se v Táboře. Tu spojil se s lidem Frankovým a s několika četami hotovosti zemské, také povolal do Tábora pluky Sidonův, Štýrumův a knížete výmarského.

Mansfeld hned 24. června udeřil na Týn. Posádka záležející ze dvou setnin pluku Verdugova vzdala město i zámek. V městě Týně bylo prý při dobytí jeho velmi málo vojákův i municí i profiantu císařského; Mansfeld nic více nezastihl než půl tuny prachu. Domníval se též, že najde na zámku poklady, které snad tam okolní panstvo schovalo, ale i v tom se velice zmylil, neboť šlechtici nepovažovali Týn za dosti pevný a odvezli vše na Rožmberk nebo do Budějovic.

Potom dlouhou dobu nemohl Mansfeld nic podniknouti, ježto nedostal žoldu a proto neplatil vojsku. Pouze lehká jízda jeho harcovala až k Budějovicům a ke Krumlovu.

Tato jízda Mansfeldova, jakož i ostatní vojsko v Táboře a po okolí rozložené počínaly si jako v dobyté zemi nepřátelské. I vzbouřili se sedláci v kraji Bechyňském a Prácheňském a srotili se v počtu as 4000 mužů. Marradas chtěl přilákati je na svou stranu, ale Frankovi podařilo se přece, že je uchlácholil; někteří z nich vrátili se ke svým statkům, jiní se dali na loupežení.

Také v Soběslavi ozývají se znova nářky na vychovávání vojska i na nezbedné a loupežné počínání jeho; a to zvláště od té doby, co k Mansfeldovi se připojil lid knížete Jana Arnošta z Výmaru.

V druhé polovici měsíce května 1620 přitáhlo do Chebska z říše 1000 jezdců hraběte z Štýrum a 1500 mužů pěších od Jana Arnošta z Výmaru pro krále českého v Hollandě verbovaných.

Pěchota výmarská položila se dne 22. července v Kolíně a nadělavši tu drahně útrat, po 4 dnech hnula se k jihu, míříc přes Čáslav a Pacov k Soběslavi. Dne 29. července Soběslavští byli překvapeni následující zprávou z Pacova od kommissaři královských Hendricha z (Peutzig¹⁾) a Erazima Hyršpergara z Königsheimu:

„Jsouce my od J. M. Král. za kommissaře (ustanoveni), abychom počel lidu válečného mušketýrů 1200 a jízdných i vozných koní 200 J. Mti. knížete z Weymaru na místo nám uložené doprovodili, majíce na to jistou ordinaci, kudy by a kterými passy takový lid táhnouti měl, sobě danou, a poněvadž táž ordinací takový lid vésti k Soběslavi nám ukazuje, Vám oznamujeme, že dne zejtrejšího do Soběslavi na noc přitáhnouti miníme.“

Soběslavští mají zásobiti se profianty buď domácně nebo skrze profiantníky a přichystati „kvartýry“ pro to vojsko.

V úterý po sv. Marketě Mikuláš Smicheus Kutnohorský, měšťan soběslavský, dožaduje se na městské radě, aby mohl

¹⁾ Nečitelné.

svaržiti bílou várku, neboť má prý již na třetí týden 4 rejthary i s koňmi, a na vychování dává jim stravy a obroku, co se jim zlíbí. Mikuláš Smicheus byl chudý krejčí, jenž obýval malý domek v ulici proti lázni městské; bohatší měšťané byli obtíženi jistě ještě více, a jeden přes druhého domáhali se pomoci městské rady. Podivíme se však, čteme-li, že ochrany pánů radních dovoľával se i člověk, který zradil nad svým praporem a dal se na loupežení. Byl to rodák soběslavský *Pavel Bezzemkův*. Celé provinění jeho poznáme z listu, jež Jiří Vrš, Vít Voštirálek a Karel Velvarský, tedy celý úřad třeboňský, zaslali Soběslavským ve čtvrtek, den navštívení sv. Alžběty r. 1620: „Že pány zanáší Pavel Bezzemkův suplikací, nic divného není, když jest se horších věcí dopustil, nebo s druhým pomocníkem ovčáka švamberského nočně obloupil, prsty do kohoutku ručníčního šroufoval, loučí pálil, chtíc peněz vymučiti a něco také pobral, potom nad praporem zradil a utekl; ještě když mu nařizeno bylo na každý den od zámku libra masa a bochník chleba, smí psáti, že toliko almužnou živ jest. Z těch příčin ve vězení zůstávati a toho dobrodiní, kteréhož sobě nic nevážil, zbaven býti musí.“

Avšak na přimluvu Soběslavských pustili jej do Soběslavi na revers, že se nevzdálí z města a nedá se potřebovati u nepřátel.

Nějací vojáci odňali začátkem srpna sedlákům vlastibořským dobytek, kterýž odehnali k Týnu, a tu jej prý prodali. Soběslavští hlásili se o majetek svých poddaných u rady týnské, která jim odpověděla (ve čtvrtek po sv. Vavřinci 1620), že prý kaprál od regimentu p. Jana z Věsty, jsoucího v Týně na ten čas posádkou, prodal sousedu týnskému Jakubu Flekmasovi koně, druhý dobytek přivedlo několik rejtharů do Týna v pátek po proměnění Pána Krista a hnali jej k mostu. To vidouce zámeční vojáci, ten dobytek jim odňali a prodali, když se po něm prý nikdo neptal. Vlastiborští sedláci mají si jej vyplatiti.

Také žid Josef v Jitebnici popírá, že by byl od vojinů koupil koně Hendricha Ovčičky ze Soběslavi, co prý tento tvrdí.

Sám generálprofiantmistr král. Českého, Jan Kába z Rybňan a na Dvorcích, ujal se tři poddaných zelečských, které Soběslavští uvěznili a pobrali jim dobytek. Patrně na ně bylo udáno, že koupili nějaký krazený dobytek od vojáků. Kába vyzval důtklivě městskou radu,¹⁾ aby ony tři sedláky propustila a dobytek jim vrátila.

Jinou potíž měli Soběslavští, že sousedé i poddani nechtěli bráti od vojáků vůkol ležících minci novou, i ptala se městská rada proto Tábořských, jak oni tu minci berou.

Táborští na to odepsali, že po 15 krejcařích a někteří i za to že ji nechtějí, pročez mnoho nedorozumění vzniklo prý již s „marketandry“. Táborští prý nemají žádného jiného nařízení, jen psaní od hraběte Thurna, aby brali tu minci po 15 kr. pro ujiti pozdvižení, a s tím doložením, že ani od J. Mti. Král. ani žádného ta mince vypověděna není.²⁾

¹⁾ Listem z Tábora 29. srpna 1620. — ²⁾ List Jeremiáše Schreyvogla, kapitána třeboňského, městské radě soběslavské, daný v Třeboni 15. srpna 1620 (doslova): „Zeiger dieser Post hat ein Schreiben vom Herrn Grafen von Mansfeld, der löbl. Cron Bohamb bestelten Feldmarschalek an hero zurecht geantwort, derwegen Ihne dieses recepise zuegeselt worden.“

Zatím se císaři Ferdinandovi podařilo postavit proti Čechům do pole mohutnou koalici, jejíž hlavou byl vévoda bavorský Maxmilian a vojevůdcem hrabě Tilly. Vévoda Maxmilian vtrhl již v červenci do Horních Rakous a dal tím válce jiný obrát. Z té příčiny odebral se hr. Thurn do Prahy, chtěje Bedřicha Falckého upozorniti na nebezpečí, jež hrozilo se strany bavorské a přimluviti se, aby byl řádně vyplácen žold a tím se zlepšila kázeň u vojsk. Lhůta na vyplácení zadržalé služby vojenské dopadala k 28. červenci. Bedřich nevěda jinak, žádal měšťanů pražských, aby složili buď jistou sumu peněz, nebo obětovali skvosty; avšak opatrní a moudří páni Pražané se pronesli, že dají, až také vyšší stavové hnou svými klenoty. Toho se nikdo nedočkal! „Páni od klenotů svých potratili klíčů!“ nařiká Pavel Skála a dodává s bolesti, kterak i nejvyšší kancléř, pán z Roupova, se posměšně vyjádřil, že k dotčené potřebě čapátkové peří své chce složit místo peněz!

Také Mansfeld prý (dle Skály) učinil ku králi několik psaní (1. srpna, 22. a 25. září) a radil mu, aby důležitá místa, jako Prahu, Plzeň, Písek, Tábor, Třeboň a j. dal osaditi lidem. Mansfeldovi mělo býti svěřeno hájení Plzně, regiment knížete z Výmaru měl býti položen do Písku, Seyton do Třeboně, a Frank měl zůstat v Táboře.

Počátkem srpna sebral hr. Thurn něco vojska a přibral i pluky Mansfeldův a Frankův, udeřil na šance u Volar a osadil je svým lidem. Mansfeld po nějakém čase odešel hájit Plzně, a Thurn rozložil vojsko své mezi Veselím a Jindř. Hradcem. Na jeho žádost Bedřich Falcký rozkázal Anhaltovi, aby poslal z Rakous k armádě české jízdu a 3000 mužů.

Dne 21. září vstoupil Maxmilian s vojskem císařským u Nových Hradů do Čech a již nazejtří přibyl do Budějovic. Tu spojil se s Marradasem a poodpočinuv si, zdobýval okolních míst a táhl ku Praze. Část armády císařské chtěla dobytí i Třeboně, ale pro silnou střelbu a poněvadž u Veselí vojsko české se zdržovalo, bylo upuštěno od obležení.

Dne 25. září dorazil k Jindřichovu Hradci kníže z Anhaltu, vracející se z Rakous na pomoc vojsku českému. Z Jindřichova Hradce byl poslán do Třeboně lieutenant Jan Seyton, jenž měl vystřídati velitele treboňského; aby pak bezpečně dojel, přidali mu 50 krajských vojáků Hybnerových, jimž obec Třeboňská dala po 7½ kr. zpropitného. Potom Marek forman odvezl kaprály Šreyfoglovy a hejtmána svendu do Hradce Jindřichova, na kterouž jízdu vynaloženo bylo 3 kopy 25 gr. 5 d. Taktéž když Šreyfogl měl odtrhnouti z pevnosti Třeboňské a upustil od několika forsousedských, bylo mu zapláceno od obce 4 kopy 5 gr. 1 d. — Šreyfogl dal se asi za Mansfeldem do Plzeňska.

Na den sv. Václava přitřhl Anhalt se vším vojskem k Táboru, 29. září byl již v Milevsku a sledoval odtud vojsko císařské až ku Praze.

Památného dne 8. listopadu r. 1620 byla svedena osudná bitva na *Bílé hoře*.

Mikšovicova kronika Lounská.

Část 5.

Od l. 1594 až do l. 1597.

T. l. v pondělí den stětí sv. Jana [29. srpna] p. purgmistr a páni vyslali na vojnu proti Turku nepříteli ouhlavnímu a prolévající krve křesťanské 29. d. m. srpna mezi hodinou 19. a 20. z města vyšli osoby tyto:

Šebastian Polomec z Polomy na koni NB., Jiřík Voda knap, 2. octob. Jan Flašar sladovn., Pavel Kříž sladovnik, Jan Čapek knap, Mikuláš Beran kožišník, 11. octob. Martin Lautman provazník, 2. novemb. Šalamoun sklenář, Jan Procházka kloboučník, 3. novemb. Balcar zámečník, Adam Pulček pekař, Jiřík Žila pekař, Matouš Kalousek pekař, Pavel Rakovnický pekař, Jan Labeš pekař, Jiřík Voliva pekař, Vávra pivovárník, Drastil pivovárník. Janek pivovárník, Jan Kohout mlynář, Izaiáš Dubský prokurat, Pavel Zoubek švec, Jira Rybář, Janek z Rany, Jakub Žalud krejčí, rotmaistr, Jan Strnad bečvář, Mikuláš Šermoch krejčí, prokurator, Tobiáš Šmuhař řezník, Eliáš Stříbrský řezník, Vít Drtina řezník, (NB.) Václav Calta řezník, Mikuláš Kroupa řezník, Jan Synáček řezník, Balcar řezník, Adam Lexa řezník, Jiřík Němček (utopil se pro zdraví Šiflovy), Jiřík Rypaus sladovnik, Pavel Tata jinak Lelek, Wolf Jednoký, Václav Šorna tkadlec, Václav Fidron sladovnik, Václav Zeman, Václav Prechal, Vít Pravda, Matěj Novák, Jakub Válovic, Kryštof Šebestyán bubeník, Jan Točkolo kolář.

T. r. v středu d. pam. sv. Václava Ráb Turek vzal.

T. l. v outerý d. sv. Kryšpína kněze Šimona z Smolnice do místa Slaného přistěhovali 25. d. m. října.

T. l. v pátek v ochtáb sv. Martina Lounští druhou při obdrželi v Litoměřicích na Jiříkovi Uždilovi o statek Doroty Strejčkové jinak Bramburkové domácím právem 18. d. m. listopadu.

T. l. v pátek d. pam. sv. panny Kateřiny tovaryš sladovnický, jak ho podruh u hranice dříví na malém předměstí udeřil, umřel 25. d. m. listopadu.

T. l. v neděli druhou adventní poručení p. podkomořího před obcí čteno a publikováno o sladovny a kupování obilí na ně 4. d. m. prosince.

T. l. [1595] v středu po třech králích krám na rynku Kateřiny Drtinovic, v kterým plátno prodávala. vyloupen 11. d. m. ledna.

T. l. 16. januarii podruhyně náká Marta u Trubáčka dítě zamordovala. Dána do vězení a potom na přimluvu některých měšťek vypuštěna.

T. l. v outerý d. pam. sv. Antonína Urban Rezler z Lišic podruhé se oženil, pojal sobě za manželku pannu Lidmilu z města Slaného neboštika Jana Steklého dceru 17. d. m. ledna.

T. l. v pátek d. sv. panny Kuny Uršila podruhyně náká žena Poláčka nádenníka ze dvoru Antonky divnou falši provedla. Udělavši sobě vroubek ve mlejních na mouku do 14 str(ychů) pomalu kradla. Do vězení vzata a potom 10. d. t. m. oběšena. 3. d. m. března.

T. r. v pátek a v sobotu po neděli Laetare veliká voda jak zde tak i jinde byla a znamenitou škodu za mnoho tisíců všudy učinila, kteréž nebylo od 25 let 10. 11. 12. a 13. m. března.

T. l. v neděli květnou vítr znamenitý mnoho škody na staveních a krovích zdělal 19. d. m. března.

T. d. a l. zámek na Touchovicích ráno okolo 14. hodiny zapálivší se v komině do gruntu shořel a škody znamenité za mnoho tisíc se mu tím ohněm stalo t. m.

T. d. a l. [ve čtvrtek po provodní neděli, 6. m. dubna] Samec z Chrabřec vopiv se u Dudů chtěje potřebu činit nad samým mostem upadl z břehu do řeky a potom nad mlejnem od mlynáře sotva při duši vytažen t. m.

T. l. v neděli Misericordias po nešpořích obraz kamenný (spravedlnost), kterýž na vrchu sloupu kamenným v prostřed kašny postaven byl, od větru do roury svržen 9. aprilis.

T. l. v outerý svatodušní po 24. hodině vyšel oheň od Anny Hubkovy v zadku, kterež všecek shořel a hořelo přes 3 hodiny. Jakej by to oheň byl, divně to lidé vykládali 16. d. m. máje.

T. d. a l. Jan Bakalářovic v Bakově se oženil, pojal sobě za manželku Maruši dcerku ctihodného kněze Jana Winterpergera, správce téhož městečka Bakova 23. l. m.

T. l. v sobotu po Božím těle zapálilo se ráno po 9. hodině v komině v obecní kuchyni, náký trám přehořel, ale potom brzy uhašeno 27. maji.

T. l. v neděli po Božím těle okolo měst Ouvalu, Bydžova, Hradce Králové, Kostelce kroupy škodu na obilí velikou učinily 28. d. m. máje.

T. l. v pondělí na d. sv. Bonyfacia Štěpán Svata poddaný pp. Kryštofa Popela z Pátku spáchav 12 mordů kleštěmi trhán, potom do kola vpleten 5. d. m. června.

T. l. v sobotu po druhý neděli po sv. Trojici vojáci Frankové do 500 set do Loun přijeli. Málo platili, co potrávili, 10. d. m. června.

T. d. a l. po 24. hodině Joannes Gratianus z Uherského Brodu v Litoměřicích se utopil dosti v mělkém místě 10. d. m. června.

T. l. v pondělí po 3. neděli po sv. Trojici Jan Zinkeysen z Drážďan apatykář pojímal sobě za manželku pozůstalou vdovu po neboštikovi Janovi apatykáři 3. d. m. července.

T. l. v pondělí po M. Janu Husovi okolo 14. hodiny Slavětín kromě kostela šesti chalupí a panských dvorů všecken vyhořel a jedna žena příjmi Koncová stáří okolo 90 let se zadusila 10. d. m. července.

T. l. ve čtvrtek po paní. rozeslání sv. ap. příval znamenitý s krupobitím okolo 20. hodiny, tak že kroupy větší nežli holubi vejce pršely, kteréž na ječmeních, pšenicích, hráších, vořeších za malým předměstím nejvíce v Lužeradech i na vinicích nad břehy na ovoci škodu znamenitou zdělaly 20. m. července.

T. l. v outerý po 15. neděli po sv. Trojici Petr N. zlatník víc než do 100 kop. sousedům dlužen zůstav v noci vyhlíd za formany 5. d. m. září.

T. l. v neděli po sv. Vavřinci 15. d. m. srpna umřel kníže Karel z Mansfeldu v Komárně.

It. t. l. a d. Regina nemoudrá vdova, dcera N. Magdaleny, Ličkovy sestry přišla v nešpory do kostela. U lektury na oltář posadila dvě dítek a roucho strhla, svíce zlámala a dolů sházela, sama se na oltář posadila. P. děkan kněz Jan Hořícký přisedší k ní těšil ji. Ona mu řekla: svaté Tělo Boží lepší nežli ty kněže. 1. d. m. října.

T. l. v outery po sv. Martině rytíři léta 1595 Salomena Kryštofa konváře manželka, když ranního času šla do vsi Března péci koláčů Danielovi Kalínovi k svadbě, z břehu nad samým Březnem upadla s putnou dolů až k řece, avšak žádné škody na zdraví svém sobě neučinila. Jistě obzvláštní ochrana Boží při ní byla.

T. l. [1596] na d. nového léta znamenité velké povětrí a rozjícení 1. d. m. ledna.

T. l. v pátek po též neděli [2. po třech králích] umřel pan Jan mladší Winklman na Vodolicích 19. d. m. ledna.

T. l. ve čtvrtek na d. pam. obrácení sv. Pavla na viru [25. ledna] znamenitý vítr, slota rozličná.

T. l. v pátek na hromnice vidiny byly od některých dvě a jiných tři slunce 2. d. m. února.

T. l. na d. sv. Háty panny Václav Čtyrmecitný přijat na průbu za ladaře 6. d. m. února.

T. l. v pátek po sv. Dorotě Kašpar mečíř pojímal sobě za manželku Lidmilu vdovu po N. Kašparovi mečíři. Potom od ní s vojáky do Uher utekl 9. d. m. února.

T. l. v neděli prosebnou mezi 18. a 19. lod. hrom zapálil v Lišťanech panskou stodolu. Dvorů a chalup 12 shořelo. Znamenitý příval, kroupy veliký, větší nežli slepičí vejce, trihranatý okolo Dobroměřic, Lenešic a jinde pršely a škodu znamenitou na obilí i jinak z dělaly 19. d. m. dubna (recte máje).

T. l. v neděli Exaudi abatyše od sv. Jiří stará a dcera její, která měla pana Vilíma z Rožmberka a Pernsteinská a jiná rota katolická na pouť do kláštera za Kadani k 13 pomocníkům ve 130 koních ráčily jeti 26. d. m. máje.

T. l. v pátek, [14. června] v sobotu a v neděli a jiných dnův následujících zeď okolo krchova při velkém kostele obnovena. Nad dvíře proti faře figura lotionis pedum cum 4 evangelistis od N. Vincence na oltář vytesána, postavena a za ouředníkův p. Ondřeje Cholossia Pelhřimovského, Jana Vávrovic, Jana Piseckého a Simeona Uždila.

T. l. v outery po sv. Janu Křtiteli Mikuláš Kulhan truhlář pojímal sobě za manželku pannu Mariannu, která učila děti a pravičila, že jí již taky ten její vosud přišel 25. d. m. června.

T. l. v sobotu d. pam. sv. Petra a Pavla a jiných potom dnův veliká voda v Lužeradech a pod Hasákem na lukách škodu na senách udělala.

T. l. ten pátek před pam. M. Jana Husi Jiřík Uždil (jinak Kobyla) p. primas mezi hodinou 22. a 23. umřel t. j. 5. d. m. července a potom na zejtrí v sobotu d. M. Jana Husi 6. t. m. pochován u sv. Petra.

T. l. v pátek po sv. Štefanu kněz Šebastian Fabri Strakonický umřel, učený muž, v Postoloprtech toho času farář, umřel 2. d. m. srpna.

T. l. v outerý na d. proměnění Krista Pana s večera hned znamenité blýskání od 24. hodiny. hřímání, hromobití (v Nečichách v Šeburkovském dvoře, v Slavětíně stodola od hromu shořela). Přival veliký, kteréhož od mnoha leth nepamatují lidé, veliké škody na vinicích, na polích, v domích a jinde sdělal. snopy, mandele poškodil. Trvalo až do pátý hodiny na noc 6. d. m. srpna.

T. l. ve čtvrtek den sv. Cyriaka Jan kustoš školní, varhaník z Polný, zapověděl Annu Koudelkovou u pana děkana 8. d. m. srpna.

(Koudelkova se vdávala bez muže.) T. l. v středu po sv. Vavřinci Anna Koudelková s Pavlem Listopadem měla veselí svaдебní. ale nebyli spolu oddáváni 14. d. m. srpna.

T. l. v neděli 11. po sv. Trojici urozený p. Šebastian Vřesovec a na Touchovicích umřel 25. d. m. srpna.

T. l. v pondělí po sv. Jiljím v domě p. purkmistra Václava Nosydlý stala se smlouva o slib manželský mezi Václavem Procházkou z Polny kustošem školním, varhaníkem s jedné a Annou Koudelkovou s strany druhé v přítomnosti kněze Jana Hoříckého p. děkana našeho, kněze Petra Ranského, nadepsaného p. purgmistra JMC. p. rychtáře Jiřího Dědka z Vlkové a Jana Džbera. Dáno témuž kustošovi 10 kop míš., tak že on bylo-li co mezi nimi, z toho ze všeho dotčenou Annu Koudelkovou propouští 2. d. m. září.

T. l. v středu po narození P. Marie po 2. hodině na noc Ilburk, pana Sebastianana Vřesovce syn s nákým jedním panem Štampachem posekal ponocnýho přísežnýho Hrubýho Duru v oucho škodně, potom po 6. hodině jezdili po městě, aby byli z brány puštění. Když nemohli z města, vlezli do vokna k Jiříkovi Dlouhému a na zemi na slámě leželi. Potom ráno vzati byli od JMC. p. rychtáře obádva na závazek, však než večer přišel, hledali v popele uhlí 11. d. m. září.

T. l. v neděli po památce povýšení sv. kříže Anna Koudelková doma s Pavlem Listopadovic se vdávala a veselí opravdové teprve bylo 15. d. m. září.

T. l. v pondělí po pam. povýšení sv. kříže voda veliká na lukách votavy podkalila 16. d. t. m.

T. l. v pátek v ochtáb Všech Svatých po 16. hod. umřel u Zyků Petrus Hebes Prachaticenus správce školní, člověk učenej a tichej 8. d. m. listopadu.

T. l. v neděli 24. po sv. Trojici p. Adam z Hradce nejvyšší purkrabě hradu Pražského okolo 12 hod. umřel 24. d. m. listopadu.

T. l. 3. d. m. prosince utracen byl Tomáš podruh Srb dosti starej a již prošedivělej, kterej když korfiršta jali t. r. pána svého čihaje naň z ručnice zabil a potom znamenité krádeže provozoval. Pověděl, když u šibenice byl, aby řekli brannýmu, ať na něho s branami nečeká, že dnes tam nepůjde. Jest stát, veden se synem svým Tomášem spolu, kterej stáří byl 22 leth, ten též krádával. krámy loupal a jest oběšen, zemliček tak mnoho, jak se sám na

trápení vyznal a housek pekařům pokradl, že by jich tři jonáci neunesli.

T. l. [1597] ve čtvrtek po ochtábu sv. tří králů náhle rozjižení, voda veliká tak, že v žádných mlýních mlíti nemohli 16. d. m. ledna.

T. l. v pátek po též pam. obrácení sv. Pavla náky forman se topil, který sem i jinam hrnčírům polejvání vozí, když jel nad mostem do vody s tím koněm a prázdnou károu, vzala ho i s pacholkem voda a nesla jej až na kobyly k řeznejm mlejnům tak, že potom oboum dvoum zase pomohli. A hospodář toho koně dal potom mlynářům na pivo kopu miš. 31. d. m. ledna.

T. l. v neděli, kteráž slove devitník, Jakub Zákostelský u sv. Petra v kostele pochován, bylo 8 kněží, panstva ne mnoho 2. d. m. února.

T. l. v pátek po téže pam. [sv. Školastiky] kněz Pavel Simonis rodič Žatecký farář ve Vtělně u Mostu okolo hodiny 17. umřel 14 d. m. dubna (řeče února).

Děkanka. T. d. a l. Anna ctihodného kněze Jana Hoříckého děkana manželka okolo 3. hod. na noc umřela. Potom v neděli quinquagesimae u sv. Petra pochována 14. d. t. m. [února].

T. l. ve čtvrtek postní Matěj Suchej, celný v Citolibi, člověk starý jda z jarmarku opilý nad brankou dolů do ouvozu spadl srazil hlavu živ byl sotva 4 hodiny 20. d. m. února.

T. l. v sobotu po zvěstování P. Marie náká žena z pivováru Šimona Pučky nešetností vnesla uhlí anebo hlavní nočního času, zňala se peřina na loži, když spali. Asi půl peřiny na nich shorelo, potom na zejtrí byla vzata do vězení 29. d. m. března.

T. l. v středu po ned. Cantate Křištof Cibulka pojímal sobě třetí manželku pannu v 59/15 letech pozůstalou vdovu po neb. Petru Krejčím 7. d. m. máje. Na zejtrí mu na cejnový mise přinesla věna 100 kop miš.

T. l. v středu po též neděli narodil se Jan syn Václavovi Červenkově ve 13 hodin. Křtili ho při nešpořích. Kmotrové byli M. Václav Formánek, Štefan Xenofil a Adam Kolda všickni z Litoměřic, kteří sem za příčinou smlouvy mezi Annou dcerou a Annou vdovou zůstalými po Michalovi Wolfovi sladovníku a Ondřejem Litoměřickým na místě sirotkův Jana a Kateřiny let nemajících do m. Loun přijeli. Kmotry byly témuž děťátku Lída Křeminkova a Káča dotčeného Ondřeje manželka 14. d. m. máje.

T. l. ve čtvrtek po neděli Exaudi urozený pan Jan Sokol z Mor po 24. hodině umřel v Lounech 22. d. m. máje.

T. l. v outerý svatodušní pochovali pana Sokola v Slavětíně 27. d. m. máje.

T. l. v pátek po Božím těle dva Vlaši banditi odpraveni, kteří Rydle zastřelili, v Praze na bílý hoře stináni, potom do kola vpleteni, hlavy s vrchu na špic vstrkány 6. d. m. června.

T. l. v outerý na d. pam. sv. Jana Křt. kněz Jan Hořícký, pan děkan Lounský, měl svadbu. Pojímal sobě za manželku Annu dcerku Florianu Rokycanského a jednoho senatora m. Luna 24. d. m. června.

T. l. v pátek po sv. Petru a Pavlu M. Jan Artofidius po první hod. na noc na sobotu člověk starožitnej a učenej umřel 4. d. července a potom 5. d. pochován u sv. Petra.

T. l. v úterý po sv. Jakubu těch 100 vojáků, kteří se zde zdržovali, mustrovali se na lukách jdouce k panskému dvoru 29. d. m. července.

T. l. ve čtvrtek po sv. Jakubu [31. července] ti vojáci, kteří zde trávili téměř přes 5 neděl majíce sobě zavdáno, s Pánem Bohem pryč odjeli, ale co u koho potrávili, žádnému ani malýho peníze nedali.

(Další část příště.)

Zpráva o Historickém kroužku,

přednesená ve valné hromadě družstva Vlast dne 27. února 1901.

Byv vyslán od Kroužku jako delegát do valné hromady družstva Vlast, dovoluji si slavnému shromáždění podati zprávu od 1. října 1899 do konce roku 1900. Za tu dobu měl výbor Historického kroužku 7 schůzí, v nichžto vyřizovány běžné věci.

Ve schůzi výborové dne 7. listopadu 1899 stalo se důležité usnesení, aby se Sborník Historického kroužku, který dosud vydáván byl v jednotlivých svazcích (r. 1899 ve 2 částech), proměnil v časopis čtvrtletně o 4 tiskových arších vycházející, na nějž náklad převezme družstvo Vlast, avšak za to zastaví dotaci 600 K, Kroužku až dosud každého roku udílenou. Tato důležitá a prospěšná změna přijata výborem družstva Vlast, a v dalších schůzích po zevrubných rozhovorech, při nichž pan předseda, univ. prof. Dr. F. X. Kryštofek, velice účinně se ujímal zájmů Kroužku, stanoven poměr Historického kroužku a Sborníku ke družstvu Vlast. A tak putuje Sborník náš jako čtvrtletník po žirných vlastech našich nyní již na druhý rok a snaží se hlásati historické pravdy ve člancích založených na studiu archivním.

Výhody z přeměny Sborníku ve čtvrtletník leží na bíledni. Časopis bude vycházeti pravidelně, koncem ledna, dubna, července a října, kdežto dříve byla doba jeho vydávání neurčita, tak že mnohý snad přehlédl, že vyšel nový svazek Sborníku a neobjednal si ho. Na časopis předplatí se historikové i přátelé dějepisu a zůstanou jeho odběrateli stálými, jichž počet během času i vzroste, jak pevně doufáme. Předplatné stanoveno na 5 K ročně. Redaktorem časopisu Sborníku k návrhu vdp. Dra. Isid. Zahradníka jednomyslně zvolen jednatel Kroužku, dosavadní redaktor prof. Dr. Matěj Kovář. Tento pak navrhl, aby jméno i formát dosavadního Sborníku se podrželo, což přijato.

Sborník nový jako čtvrtletník bude se dodávati zdarma nebo výměnou těm korporacím, redakcím a jednotlivcům jako dosud, vyjímaje členy výboru Historického kroužku.

Vázané výtisky Sborníku posílají se budou vysokým hodnostářům církevním, jakož se dělo do té doby, ale Kroužkem, jemuž výtisků k tomu dostane se zdarma od Vlasti.

Žádosti k c. k. polic. ředitelství a k c. k. stát. zastupitelstvu, jakož i k pošt. ředitelství za levnější dopravu podalo družstvo Vlast.

V téže schůzi rokováno též o návrhu Dr. Fr. Doubravy, by ředitelé středních škol byli dožádáni za laskavě nám zasilání programů, v nichž obsaženy jsou články historické. Pan red. Tom. Škrdlé k tomu dodal, že některé spisy historické dostává darem a ty že věnuje Kroužku; ostatní se pořídí koupí.

Jménem Histor. kroužku zaslal jednatel blahopřání Jeho kníž. arcib. Milosti svob. pánu Lvu Skrbenskému z Hřiště k jmenování arcibiskupem pražským, začož J. kníž. M. zaslala písemné díky.

Těž k jubileu vsdp. Dra Jana Řeháka, kapit. děkana v Litoměřicích, zaslán Kroužkem blahopřejný dopis.

Slavný výbor zemský Kroužku daroval XVII. svazek Archivu Českého, začož písemně vzdány povinné díky.

Dne 6. ledna volbou obnoven výbor. Předsedou zvolen opět vsdp. kanovník u Věch Svatých Dr. Fr. X. *Kryštůfek*, řádný profesor universitní, jednatelem opět profesor Dr. M. *Kovář*, pokladníkem dp. Václ. *Roudnický*, kaplan u P. Marie Sněžné, knihovníkem vdp. prof. Dr. Ant. *Podlaha*; za členy výboru zvoleni: vdp. farář Fr. *Ekert*, k. a. kons. rada, vdp. farář Václ. *Honejsek*, k. a. kons. rada, vdp. Dr. Kar. L. *Řehák*, farář u sv. Ducha, vdp. Dr. Ant. *Soldát*, vicerektor kníž. a. semináře, p. profesor Jos. *Vávra*, vdp. P. Alois *Kröss*. S. J., vdp. P. Dr. Fr. *Doubrava*, člen řádu maltézského, vdp. P. Dr. Isidor *Zahradník*, archivář na Strahově, vdp. P. Ferd. *Cernovský*, člen řádu sv. Augustina, vdp. Fr. *Tischer*, kníž. arcib. archivář. Jako delegát družstva Vlast' zasedá ve výboru vdp. red. Tomáš *Škrdlé*. Přehližiteli účtů zvoleni: p. prof. Kar. *Pánek* a vdp. P. Václ. *Vachal*, O. Praem.

Žádosti carské akademie v Petrohradě za výměnu Sborníku ochotně se vyhovělo, i zaslány ji všechny dosud vyšlé svazky Sborníku, začož ona zasílá nám své publikace.

K vyzvání Grégrova zaslány Sborníky na výstavu Pařížskou.

O návrzích vdp. faráře Štědrého pro nahromaděnou látku nemohlo býti zevrubně jednáno. Pan předseda podotkl, že musí každý historik se starati o to sám, kdy který archiv je přístupný a ke komu se v té věci obrátiti.

Přednášek od října 1899 do konce roku 1900 bylo 8.

Dne 12. listopadu 1899 přednášel p. prof. Jos. *Vávra* o Janu Ctiboru z Freifeldu.

Dne 3. prosince podal prof. Dr. M. *Kovář* zajímavější úryvky z Lounské kroniky Mikšovicovy.

Dne 6. ledna 1900 přednášku měl vdp. prof. Dr. Ant. *Podlaha* o Františku Janu Bartoňovi a jeho dějinách válek v Čechách ve stol. XVIII.

Dne 4. února promluvil p. prof. Jos. *Vávra* o válce 30leté v horních Slezích (z bohatého archivu Horno-Hlohovského).

Dne 4. března (místo dp. V. Roudnického) přednášel Dr. M. *Kovář* o některých dalších zajímavých zprávách lounského kronikáře Mikšovice a něco z kroniky litoměřické.

Dne 21. října podával týž zajímavější úryvky z letopisů Ign. Lotha o vpádu a řádění Francouzův a Bavorů v Praze a okolí roku 1742.

Dne 25. listop. promluvil vdp. prof. Dr. Ant. *Podlaha* o katolické reformaci v l. 1663—1703.

Dne 16. prosince rozhovořil se p. prof. Jos. *Vávra* o znamenitém katolickém pánu Jiřím z Oppersdorfu a jeho době, kteroužto přednášku dokončil dne 24. února 1901.

K přednáškám těm zve se dle snesení výboru dvakrát, a to v sobotu 8 dní napřed v „Katolických Listech“ a v den přednášky v „Hlasu Národa“, v „Katolických Listech“ a v „Nár. Politice.“

Co se týče jmění Kroužku, tu nemohu nevzpomenouti zvěčného zakladatele Kroužku, šlechtěného P. Jos. Svobody, který svými rozsáhlými styky Kroužku získal štědrých dárcův a příznivcův. Z té doby nám někteří zbyli, jiní na naše listy prosebné se přidružili k nim. Jsou to:

J. Exc. nejdp. pan kníže arcibiskup olomoucký Dr. Theodor *Kohn*, jenž daroval Kroužku 100 K, nejdp. biskup král.-hradecký Eduard Jan *Brynych* 40 K, vsdp. kapit. děkan litoměřický Dr. Jan *Řehák* 40 K, nejdp. světici biskup Ferd. *Kalous* 10 K, J. Exc. nejdp. biskup brněnský Dr. Fr. S. *Bauer* 6 K, vdp. farář V. *Hladík* 4 K, vdp. děkan J. *Klein* 3 K, p. inženýr-assistent Boh. *Varhout* 2 K, p. K. *Jindřich*, faktor v Moskvě 10 K.

Z darů těchto jest nám zaplatiti tisk a honoráře za 8 sv. 2. část, hraditi výdaje za propůjčení dvorany ku přednáškám a tyto samé a různé drobné výlohy. Nechci to ani počítati, aby z toho nevzešel schodek. Těším se nadějí, že v mnohých spolcích jiných není lépe, ale u nás že bude lépe, protože dobrodinců přibývá.

Bůh mi'ostivý zachovej nám příznivce dosavadní a rozmnož řady jejich i odplať jim stonásobně, co dobrého nám prokázali.

Slavným redakcím „Hlasu Národa“, „Katolických Listův“ a „Nár. Politiky“ za uveřejňování zpráv povinné skládáme díky.

Lituji, že nemohu zmínku učiniti o Sborníku, bych nemluvil pro domo. Mluvi-li proň počet odběratelů, jsme spokojeni, i odáváme se pevné naději, že řada jejich bude ještě vzrůstat. Spolupracovníkům dosavadním vyslovuji povinné díky a k jiným volám: Hlaste se, abychom pevnou, četnou falangou čelili široce rozestaveným šikům odpůrcův. Kdo dobře smýšlí s historickou pravdou i s církví Páně, přístup a přidruž se k nám! *Dr. M. Kovář.*

Drobné zprávy a posudky.

Z Věstníku král. české společnosti nauk některé články byly již ve Sborníku oceněny. Z ostatních zajímá nás: *Querela stavu českých r. 1611*, již z univ. knihovny pražské podává Frant. Mil. *Kouba*. Celý kodex, jenž obsahuje více jiných querel čili listů stížných a jiné stati (většinou české, latinských jest 8 a německých 11) patřil Simeonu Simonidesovi Sušickému ze Sonnenšteina.

Chotěšovské zprávy o selské bouři r. 1680. Podává Dr. J. V. *Šimák*. Latinská kronika Michaela Kastla, probošta praem. kláštera Chotěšovského, sepsaná v letech 1666—1682, chová se nyní v univ. knihovně pražské. Z ní p. spisovatel podává zajímavý zápis o bouři selské, z nížto dovidáme se o příčinách a podnětu k povstání lidu selského a o počátcích jeho, o nichž dosud nebylo jasného názoru. Obsírněji pak líčí kronikář rebelli a soudy její v sousedství svém, v kraji Plzeňském, k níž připojen seznam trestů vykonaných nad sedláky (psaný německy), dopisy vrstevníků (dilem německé, dílem latinské).

Rejstřík kraje Plzeňského z r. 1600, upravený J. *Strnadem*, jasně podává obraz, k jaké národnosti hlásili se tehdejší držitelé statků i obyvatelé měst, což znázorňuje připojená mapka, z níž vidíme, kam v době 300 let pokročila germanisace v kraji tomto. Pochybujeme však, že by se poněmčování to bylo dělo hlavně přičiněním klášterů Tepelského, Kladrubského a Chotěšovského.

Missie P. Kašpara Diriga v horách Krkonošských vykonaná r. 1679—1680. Vydává Dr. Ant. *Podlaha*. V knihovně Lobkovické uchováno jest několik foli-
antů letopisův jesuitské kolleje Klementinské, v nichž obsažena též latinsky psaná, zevrubná, zajímavá a důležitá zpráva missionářská P. Kašp. Diriga S. J. Missii svou podnikl v Roketnici u Jilemnice, z rozkazu biskupa královéhradeckého Jana Frant. Křištofa barona z Talmberka, za účinné podpory Anny Františky Harantovy, roz. hraběnky Schönfeldovy, tehdež odpovědě, a vykonal ji s úspěchem úplným; v českých vsích v Jablonci a v Bratrouchově pak ujali se úkolu missionářského se zdarem administrator jilemnický Mikuláš Milocký a P. Jan Divišovský S. J. z kolleje Jičinské.

Dr. M. Kovář.

Genealogische Daten über einige Böhmische Exulanten in Sachsen aus dem 17. Jahrhundert. Von August von Doerr. Prag 1900, Verlag der königl. böhm. Gesellschaft der Wissenschaften in Commission bei Fr. Řivnáč. K vybudnutí a nákladem urozeného p. Aug. z Doerrů prozkoumal pireský učitel Dr. Richard Smrtoš z Ryzentálu, potomek českého exulanta, archivy v Pirně, Drážďanech etc. Výsledky, doplněné dřívější bohatou sbírkou p. z Doerrů, přináší oznámená publikace, kteráž pravě světlo vrhá na poměry českých vystěhovalců, což historikům bude velmi vítáno. Originály jsou namnoze české, neboť mnozí čeští šlechticové (na př. paní Alžběta Hrzanka, roz. Berkova z Dubé etc.) byli řeči německé úplně neznali. Velmi zajímavý jsou testamenty, svědčící o majetku jednotlivců.

Fr. Teplý.

Die geschichtliche Entwicklung des Postwesens in Böhmen. Verfasst von W. Engelmann, k. k. Postoffizial. Jičín 1900. Im Selbstverlage des Verfassers. Preis 1 K 50 h. Pan spisovatel v pěkně sestaveném pořadí seznamuje nás na základě jak úředních, tak archivních i tištěných pramenů s dějinami poštovníctví království Českého, počínaje r. 1526—1799. Velmi podrobné zprávy pro svou zajímavost přijdou vhod těm, kdož místopisy se zabývají. Dvě mapy z r. 1750 a z r. 1782 poukazují na rozvoj pošt minulého století. Vřele doporučujeme.

Fr. Teplý.

O promlčení a vydržení šlechtictví v Čechách. Úryvek z rodopisů. Napsal JUDr. Čeněk Pínsker, advokát ve Voticích. V Praze 1900, tiskem Dra. Edvarda Grégra. Výborný znatel genealogie českých rodů p. Dr. Pínsker poučným způsobem vykládá ve přítomném spisku, jak se stávalo, že chudí členové stavu panského uchýlili se do stavu rytířského, schudli vladykové do měst, vědouce, že jimi v tomto novém stavu a bydlišti pohrdáno nebude, a že přece jakéhos významu podří. Četba důkladné studie otevře nové názory o bývalém životě a nebudě bez užitku hlavně pp. právníkům, kteří zde najdou návod k porozumění některým juristickým zásadám.

Fr. Teplý.

OBSAH:

	Strana.
Soustava učení Petra Chelického na základě pramenů. Napsal Dr. Ant. Lenz.	65
O školách lounských. Podává Fr. Štědrý.	81
Počátky probošství křížovníků s červenou hvězdou na Hradisti u Znojma. Kapitola z moravské monasteriologie. Píše Frant. Václav Peřínka. . .	91
Předslavice. Píše František Teplý.	102
Památný rok 1620. Příspěvek k dějinám obecným podle archivu soběslavského a třeboňského podává Josef Lintner.	109
Mikšovicova kronika Lounská.	120
Zpráva o Historickém kroužku, přednesená ve valné hromadě družstva Vlast dne 27. února 1901.	125
Drobné zprávy a posudky.	127

SBORNÍK

HISTORICKÉHO KROUŽKU.

Soustava učení Petra Chelčického na základě pramenů.

Napsal Dr. Ant. Lenz.

(Pokračování.)

Že tuto mluvil Ch. u vítr a nesmyslně, není věru třeba dokládati.

Avšak Ch. vzav na sebe roucho theologa tvrdí: že není třeba pro každé hříchy vždy se knězi ukázati. neboť klekají lidé v hříchy z nevědomie a jsou ustavičny v lidech, jinak by se prý musel člověk ustavičně zpovídati.¹⁾

Svátostná zpověď v Církvi obyčejná není tedy podle Ch. z Boha, ale čteme prý v Pismě, abychom hříchů netoliko Bohu zpovíдали, ale také svatým umíjícím zpravití naše svědomie.²⁾ neboť prý jest na jisto právo vázati a rozvázati!³⁾

Ale kdož mají toto právo? Ch. dí, „že ono nepřislušie svato-kupcóm a kacieřóm, v nichžto kněžstvo nestojie. neboť ti prý vždy žádají, svázané rozvázati, a rozvázané svázati.⁴⁾ Takových kněží nemá prý věrný vyhledávati. Když prý nelze věrného kněze mieti, ať prý zhrdne falešnými kněžími a zpovídá se pouze Bohu.“⁵⁾

Naprosto potřebna jest prý pouze zpověď Bohu. neboť on jedině odpouští hříchy.⁶⁾ Ke zpovědi kněžím není prý vázán člověk, ale také ne k té, která muož býti jiným nežli kněžím. Kristus Pán prý volal k pokání, a nikoliv ke zpovědi.⁷⁾ Ch. patrně zapomněl, což svrchu pověděl, že se každý hříšník musí ukázati knězi.

Shrneme-li však náuku Ch. o svátosti pokání v jedno, tož učí on: že Kristus Pán neustanovil moci klíčů v ten způsob, jak hlásá Církev římská, anť jediný Bůh odpouští hříchy. Za druhé učí, že jest svátost pokání nevyhnutelná těm, kdož po křtu zhřešili smrtelně, neboť dí: „Bez té svátosti po pádu v hříchy nelze mieti milosti Božie.“⁸⁾ Za třetí učí, že svátost pokání má tři části: želenie, dostičiněnie a zpověď. Za čtvrté: Církev nemá moci k ukládání pokut za hříchy. Za páté: o zpovědi učí, že jest troji druh zpovědi: před knězem, před laikem věrným a před Bohem, a jenom tato poslední jest prý nevyhnutelně potřebna. Přes to však jest prý někdy potřebno zpovídati se knězi věrnému a umělému.

Avšak jak se to má s kněžími katolické Církve? Mají i oni moc klíčův aspoň v tom způsobě, jak o ní učí Chelčický?

¹⁾ Tamtéž. — ²⁾ Tamtéž. L. 164a. — ³⁾ Tamtéž. — ⁴⁾ Tamtéž. — ⁵⁾ Tamtéž L. 164b. — ⁶⁾ Tamtéž. L. 165a. — ⁷⁾ Tamtéž. — ⁸⁾ Tamtéž L. 167b.

Lidumilný Petr odpovídá: že římsí kněží moci klíčů nemají. A proč, drahý Petře? Chelčický dí, že za tou příčinou, jelikož prý jsou neumělí, neboť prý ani nevědí, co je zákon. Kdyby prý jim byla dána otázka: Co čině života věčného obdržím? všichni by oněměli: papežové, biskupové, opatové a bohatí kněží.¹⁾ Za druhé proto, že prý jsou římsí kněží kacíři, že bludy rozsévají a *život peský* vedou, tak že nejsou hodni, aby jim kdo dal svině pásti.²⁾ Život kněží prý jest rozkošný, sytý, obžerný, opilý, kubenářský a prázdný.³⁾ Zpověď prý kněžím svatokupeckým, rozhřešování i pokání od nich uložená jsou prý více Bohu rúhání, nežli pokání.⁴⁾ Obšírnější výklad o tom učení viz Dr. A. Lenz: Učení Chelčického o svátosti sedmeře.

§ 30.

Učení Chelčického o odpustcích.

Již z předu lze souditi, že nesmýšlel Ch. o odpustcích po katolicku, jelikož za příkladem Viklifovým i Husovým upíral, že by byla v Církvi moc hříchů skutečně a v pravdě odpouštětí a pokuty za hříchů ukládati.

Mám za to, že Ch. ani nevěděl, *co vlastně učení o odpustcích jest*, jinak, kdyby je byl znal, a přes to přese všechno tak do nich bušil, jakož vydávají svědectví jeho spisy, byl by hotovým svůdcem a *prohlášeným podvodníkem*. Myslím tedy, že as četl, jak Viklif proti nim horlil, a slyšel, jak M. Jan Hus na ně láteřil, a podle těchto dvou pseudoreformátorů že i on proti nim rádil, nic nevěda, co by vlastně odpustky byly; a tomu-li tak, pak by byl as tak jednal jako ve věku XVI. Martin Luther, kterýž o sobě vyznal, že nevěděl, co by odpustky byly, a přec jich užil za záminku své revoluce proti Církvi. Slyšme jenom, jak bouří Chelčický proti odpustkům.

On dí, že si Antikrist (papež) osobuje v listech (odpustkových) moc Boží a slibuje všech hřichův a muk zbavenie, a odpouští za peníze *bez opravenie života*, ba dává prý moc na svobodné hřešení.⁵⁾

V tom rozumu, jak tuto udává Ch., nemá arci papež té moci odpustkův udělovati, a proto by každý katolik i papež sám ochotně podepsal větu Petra Ch.: „Tiem obyčejem nemuož (papež) dávatí odpustkuov . . té moci nemá.“⁶⁾ Vždyť katolická Církev vždy učila, že odpustkové nejsou odpuštěním hříchův ani viny jejich ani trestů pekelných, ale pouze odpuštěním časných trestů, které bychom buď zde nebo na onom světě měli trpěti. Tak učil papež i duchovenstvo také za dnů Petra Chelčického. Kdyby byl tedy nějaký víry dobře znalý sedláček poslouchal rádění jeho, mohl jej právem as takto osloviti: „Ty Petře, rádění svým proti odpustkům papeži vtiráš takové učení, jehož nedrží ani papež, ani Církev, činíš tedy svévolně z pravdivého učení nestvůru, a lhavě ji přikládáš papeži, a pak rádiš proti své vlastní nestvůře, a tím nás sedláky klameš a podvádíš. Nestydiš se?“

¹⁾ Kniha Výkladuov. Ned. III. po Trojici. — ²⁾ Tamtéž. Ned. VII. po Trojici. — ³⁾ Tamtéž. — ⁴⁾ Tamtéž. Ned. XIII. po Trojici. — ⁵⁾ Zpráva o tiele Božím. Kap. 38. — ⁶⁾ Tamtéž. Kap. 29.

Kdyby byly odpustky tím, zač je Ch. svým lehkověrným posluchačům vydával, odpuštěním hříchů bez ostánie jich a bez litosti, a dáváním moci na svobodné hřešenie, jak Ch. tvrdí, pak by bylo pravda, že papež otvírá se svými kardinály širokou cestu do pekla¹⁾).

Zamítal tedy Ch. moc Církve udělovati odpustků na živém pojmu, jaký si o nich ustavil, avšak v tom zamítání odpustků není v souladu se svým vlastním učením o obcování svatých a o potřebě zadostiučinění za hříchy spáchané.²⁾

§ 31.

Učení Chelčického o svátosti svěcení kněžstva.

Chelčický jest za jedno s katolickou věrou ohledně řádu kněžského, pokud učí, že se stav kněžský liší od laiků.

On zajisté věřil, že Kristus Pán ustanovil viditelnou oběť mše sv., a proto také věřil, že ustanovil Kristus Pán stav kněžský, jenž se z vůle Páně liší od laiků.

Tomuto řádu kněžskému svěřil jediné a výlučně moc, posvěcovati Eucharistii. „Kněz služebně s věrú, modlitbú posvěcuje svátosti vidomé, ale Bóh svú moci činie to, aby tu tielo Kristovo spolu s tú svátostí v jednu oběť bylo spojeno.“³⁾

Avšak jiná věc jest, zdali věřil, že jsou biskupové vyšší důstojnosti, jak říkáme, *jure divino*, nežli kněží⁴⁾. Jistého tu nic nelze říci, ač jest těžko za to míti, že v této věci s katolíky souhlasil, nebo ti, s nimiž byl v těsném spojení, nepokládali, že by důstojnost biskupova vyšší byla, jako Viklif, Hus a čeští bratři.

Podobně věřil Ch., že *svěcení kněžstva jest svátost*, neboť on di zřejmě: „že řád kněžský jest svátost.“

Výklady jeho však směřující k této svátosti jsou velikou zmatenici, a kde jsou jasny, dávají svědectví, že Ch. jest ve vleku Viklifově.

Chelčický píše: „že s rozumnými příčinami podle Pisem má býti řád kněžský mezi křesťany. a že jest svátost nebo znamenie svaté věci, a že jest z příčiny ku posvěcenie Církve svaté.“⁵⁾

Ač by byl Ch. nepřijal, že důstojnost biskupská vyšší jest nežli kněžská, zdá se přece, jakoby biskupům přisuzoval moc světití na kněze. Aspoň jsem neshledal, že by byl horlil proti této moci. Ale to jisto jest, že zle napadal papeže, protože prý se domnívá, jako by byla jediné při něm moc svěcení kněžstva, a jiné že prý zamítá, kteříž by kalich dávati chtěli, aneb čtenie proti němu kázali.⁶⁾

Avšak k platnému posvěcení na kněze jest podle Ch. potřebí, by ten, kdož světi, byl z počtu vyvolených, by byl pravověrný, a by nebyl ve stavu hříchu smrtelného.

A lotěz má místo o tom, kdož se světi na biskupa, kněze a jahna. „K tomu, aby kto byl pravým biskupem, knězem anebo

¹⁾ Řeč sv. Pavla o starém člověku. — ²⁾ O tom viz širší výklad ve spise: Dr. A. Lenz, Učení Chelčického o sedmeře svátosti. — ³⁾ Zpráva o tielu Božím. Kap. 7. — ⁴⁾ Viz §. 4. — ⁵⁾ O svátosti sedmeře. L. 167a. 167b. — ⁶⁾ Tamtéž.

jahnem, jest potrebné tak Boží vyvolení, že nepředejde-li to, nebude pravý biskup, ani kněz ani jahan.¹⁾

Avšak kdož by mohl věděti bez zjevení, koho Bůh vyvolil, a koho volá zejména ke kněžství? Chelčický myslí, že můžeme pravdě povolit v tom, že některé Bůh zvoluje, a některé lidé s Bohem. Ale těch prý obojích málo jest, a některé lidé sami zvoluje, a těch jest mnoho přeliš.²⁾

Na to nařiká Chelčický zle, že cesta, kterouž volili apoštolé, jest ostavena, a že není nikoho, jenž by byl od Boha, anebo od lidí s Bohem zvolen. Tento odsudek všeho kněžstva jest těsně spojen se strašným pessimismem Chelčického, že jest Církev zpo-hanělá, a kněžstvo veškero zkaženo.

Ale jak možno poznati, že by ten nebo onen vysvěcenec byl i od Boha vyvolen, jež lidé ku kněžství zavolali? Chelčický odpovídá: že podle křesťanského života jeho: aby totiž byl múdrý a svatý, anť by jinak sám Bůh měl vždy nový zákon vynésti o každém knězi, kterého by chtěl mieti.³⁾ Avšak Ch. ještě přidává, že prý mnozí jsou i od Boha i od lidí vyvolení, nesetrvávají neholi v tom vyvolení neostávají, a tak prý také nejsou k posvěcení.

Žádá tedy Chelčický, aby ten, kdož má býti na kněžství svěcen, byl Bohem vyvolen, aby byl pravověrný a svatý a ve svatosti aby setrval, anť by jinak bylo jeho posvěcení nazmar.

Jaký by z učení takového, když by bylo v život církevní uvedeno, povstal chaos, jak se zdá, přehlédli múdrý a opatrný theolog Chelčický.

Chelčický běduje, že toho volení Božieho a lidského nikdež není po celém světě, ale jediné samo volení od lidu,⁴⁾ a tím prý trestá Bůh lid ten pokrytý, aby lžem jich uvěřili, a tak sůzení byli.⁵⁾ Volají prý se ku kněžství lidé bez kořene Kristova, pro užitky tielestné a pro chválu lidskú, a o takových kněžích di Bůh, že jich neposlal, a oni že sú běželi.⁶⁾

Tou příčinou prý, nařiká Ch. dále, „že nemůžem nikde jiného volení v kněžství viděti, dávno prý již někteří tvrdí, že *nynie není již žádného knieze a nemůž býti, a ještě více, že lidé nemohú býti spaseni, neodstúpi-li od toho všeho kniežstva,*⁷⁾ což se jeho z papeže rodí a z jeho papežské moci. Neb on sám jest hlava všech kacieřův, kteříž skrze něho se rodí, skrze něho v kněžství vcházejí, a že žádný nynie nemůž knězem býti, jediné ten, jehož on vysedí. A proto v čas nižádné kniežstvo nemůž býti, a což jich jest koli přišlo z moci papežovy, lotři a zloději sú... A protož prý neuteče zatracení, kdož by se od těch lotrů neodvrátil... „A tato řeč prý má býti přijata za pravdu!“⁸⁾

Učení toho se snad Chelčický poněkud ulekl, že za jeho doby nebylo žádného pravého biskupa ani kněze ani jahna, a proto přidává, že „ač by prý světil zevnitř papež, můž býti také svěcen na kněžství od Ducha svatého, a ten prý od Ducha sv. svěcený

¹⁾ Tamtéž. L. 168a. — ²⁾ Tamtéž. L. c. L. 168b. — ³⁾ Tamtéž. L. 169b. 170a. — ⁴⁾ Tamtéž. L. 170b. — ⁵⁾ Tamtéž. L. 171a. — ⁶⁾ Tamtéž. — ⁷⁾ Podle tohoto se také čeští bratři řídili: vystoupiti z Církve, a losem si vyvolili novou svatovládu. — ⁸⁾ Tamtéž. L. 171b. 172b.

může poznán býti podle toho, tak že potom narámně počne kaziti kněžství falešné papežuv.¹⁾ Podle brojení proti papeži tedy se poznává vyvolenec Ducha svatého, jak tichý a lidumilný Ch. stanoví.

V takovémto knězi, kdyžby vieru držal, a s Bohem držal, stálo by prý kněžství, ale tiech prý je málo, a někdy žádný.

Na konec dí Ch., že pro vedenie a spravovanie kněžské v Čechách nebyl by v tomto šestém létě ni žádný človiek spasen, vše prý jde v zatracenie, prolevanie krve, v zlodějství a v mnohoválné bludy.²⁾ Od takovýchlo knězie dlužno prý odstúpití.

Souhlasí tedy Ch. s Církví, že jest svěcení kněžstva svátostí, ale odpírá, že by ji působilo pouhé rukou vkládání biskupa na toho, kdož se světí, ježto musí předcházeti vyvolení Páně. Biskup kacíř, nevěrec anebo hříšník nesvětí platně, a jelikož prý všecko kněžstvo v bludech tone a život peský vede, není prý časem žádného kněze na světě. Tomuto zlu odpomáhá Bůh tím, že si sám bezprostředně zvolí a vysvěti některého, a ten prý pak zle kazi dilo papežovo.³⁾

§ 32.

Učení Chelčického o svátosti stavu manželského.

Chelčický držel spolu s katolíky za viru, že Bůh sám ustanovil v ráji stav manželský;⁴⁾ avšak připomíná, že v manželství bydletí není ovšem hřiech smrtelný, ale že blízko stojí.⁵⁾

On také vyznává, že jest manželství svaté věci znamenie,⁶⁾ avšak přes to přese všecko odpírá, že by manželství bylo svátostí, a dovoluje si ke všemu tvrditi, jako by kněží a mniši kázali, že jsou manželům všechny výstřednosti dovoleny. Že však takto ani kněží ani mniši nekázali, není třeba dokazovati, ale to jde ze slov Ch. na jevo, že učení Církve Boží o manželství ani neznal; a k tomu se také nepřímou přiznal, tvrdě „že nevie, co by bylo o manželství držeti.“⁷⁾

Jestliže však nevěděl Ch., co by bylo o manželství držeti, pak měl držeti na uzdě svůj jazyk a své péro, anebo se dáti poučiti od těch, kdož předobře věděli, jaké bylo od věků učení křesťanské o manželství. Mohl mu je dáti Hus i Vikliř, ať nic nedím o Štitném, avšak Ch. měl sebe za více, nežli všichni mistři, a nežli všechna hierarchie katolická.

A za jakou příčinou zavrhuje Ch. svátost stavu manželského? Snad že na základě Pisma? O nikoliv! Jako filosof na základě prachatrném: „že prý by jinak i sňatky židuov a pohanuov byly svátostmi, jelikož prý i ony jsou znamenie věci svaté.“⁸⁾

„Manželství prý jest spojení muže a ženy mezi svobodnými osobami k bydlení manželskému až do smrti.“⁹⁾

Odkud vzal Ch. náuku, že manželství není svátostí, a odkud přibral své rigoristické učení, že v manželství bydletí blízko stojí smrtelnému hříchu, neumím pověděti.

¹⁾ Tamtéž. L. 173a. — ²⁾ Tamtéž. L. 174b. — ³⁾ Viz o této náuce širší výklady: Dr. A. Lenz, Učení Chelčického o svátosti sedmeře. — ⁴⁾ Kniha výkladu. Ned. III. po Božím Narození. — ⁵⁾ Tamtéž. Ned. V. po Trojici. — ⁶⁾ O svátosti sedmeře 179b. — ⁷⁾ Tamtéž. 197. — ⁸⁾ Tamtéž. — ⁹⁾ Tamtéž.

Chelčický ustavuje tak zvláštní zákaz v manželství, ač po něm není v Písmě ani stopy: „že prý se nehodí k němu starí lidé, neboť prý chtějí ještě k starosti ďábla pásti v smilstvie.“¹⁾

V souzvuku však s Církví vyučuje, že se nehodí k manželství ti, kdož jsou vázání nějakým slibem, buď žena jinému muži, nebo muž jiné ženě; anebo Bohu slibem čistoty.²⁾

Podobně souhlasí Ch. s Církví, že sňatek manželský jest nezrušitelný a zastává jedinnost toho svazku.

Přes to však že Ch. nechce, aby bylo manželství svátostí, přece tvrdí, že jest sňatek pro původ z Boha velice důstojný, ač *nad něj vyniká stav panenský.*³⁾

§ 33.

Učení Chelčického o svátosti biřmování.

Chelčický odpírá mistrům, že by biřmování bylo svátostí. On by prý přijal, že jest biřmování svátost, kdyby mistři dokázali, že ji Kristus Pán ustanovil, ale toho prý oni nedovedou.

Poběhli křesťané prý ovšem věři, že jest biřmování svátost, jelikož obecná Církev tak učí, a řkú prý jemu: „Umlkni, nespolehej na svou múdrost, jako blázen;“⁴⁾ ale Chelčickému svědectví celé církve nedostačuje, jako mu nedostačuje moudrost mistrův. Tím prý, že mistři praví: „že Církev obecná anebo všecka takto drží,“ dávají pouze na jevo, že Církev ustanovila tuto svátost, a ne Kristus. Mistři prý nikdy nedovedou, že znamení vidomé této svátosti jest olej. Texty Pisma, jež prý oni uvádějí, nic nedokazují.

Také prý není důkazu v Písmě, že by znamením vidomým této svátosti bylo vkládání rukou. Mistři prý dí: že Kristus Pán tuto svátost slíbil, ale nedí, že by ji byl ustanovil. Oni prý arci praví: „Taktéž apoštolé dávachu tu svátost. Vzkládali sú ruce na křtěné, a přijímáchu Ducha sv.“⁵⁾ Také prý mistři uvádějí, „že Petr a Jan uslyšavše, že Samarya přijala stovo Božie, přišli sú se za nie modlit, aby přijali Ducha sv., nebo ještě na žádného z nich nepřišel, ale pokřtění byli toliko na jméno Pána Ježíše. V tom místě chtějí prý mieti Mistři založení biřmování.“⁶⁾

Chelčický však poučuje mistry, že místo toto nemá býti takto vykládáno. A jak tedy? Apoštolé prý přišli do Samarije pouze proto, aby doplnili, což jest příslušelo ke křtu plnému. Ch. rozděluje totiž mezi křtem z vody a křtem z Ducha svatého. Sv. jahan Filip křtil prý v Samarii pouze křtem u vodie!! Patrně byl tedy křest jeho neúplný, neboť křest plný jest z vody a z Ducha svatého. Tím křtem z púhé vody by Samarští nebyli dosáhli spasení. Přišli tedy apoštolé, aby křtu toho doplnili. Tou příčinou nepřišli sú apoštolé do Samarije, aby biřmovali, jak rozumuje Chelčický.⁷⁾ Proto prý se modlili apoštolé za pokřtěné u vodě, aby přijali Ducha svatého!!

Na doklad přičiňuje ještě Ch., jak se lišil křest v domě Korneliově ode křtu v Samarii. Křesťané v Samarii byli prý pouze

¹⁾ Tamtéž 183a. — ²⁾ Tamtéž. — ³⁾ Širší výklad viz: Dr. Ant. Lenz, „Učení Ch. o svátosti sedmeře.“ — ⁴⁾ Tamtéž. L. 187b.—188a. — ⁵⁾ Tamtéž. L. 187b. — ⁶⁾ Tamtéž. — ⁷⁾ Tamtéž. L. 190b—191b.

u vodě křtění od jahna Filipa, ale na žádného nepřišel Duch sv., oni obdrželi Ducha sv. teprv po křtu světém. V domě Korneliově však obdrželi nejprve Ducha sv., a pak teprv vodný křest. Podobně prý se dělo v Efezu. Nejprve byli pokřtěni, a pak teprv vložil na ně ruce, přišel jest Duch sv., i mluviechu jazyky a prorokováchu.¹⁾

Z toho uzavírá Chelčický: „Apoštolé nepovolováchu, by se pravý křest stal, což ve křtu nepřijal Ducha svatého!!!“²⁾

Zde měli čeští bratři opět návod k svému tvrzení, že nemluvíhata obdržují pouze křest u vodě.

Nevím, zdali mistři nějakou odpověď dali a jakou na jeho mistrovský, já nevím odkud vzatý výklad Pisma svatého. Já myslím, že by byli nic naproti němu nevyřídili. Oni sami neomylného výkladu autoritou papeže a Církve neuznávali, a tak by byli hádáním ani sobě ani Církvi kališníků neprospěli. Chelčický nevěřil ani celé Církvi, jakž by byl se dal přesvědčiti od kališnických mistrů, že jest jeho výklad nepravý?

Chelčický byl pro svou osobu přesvědčen, že odnesl vítězství nad mistry a že důkazy jejich šťastně vyvrátil.³⁾

Také prý není možná, aby biskupové dávali Ducha sv., jehož sami nemají. Břimovanci podobně nemají Ducha sv., neboť kdyby ho měli, ostali by svieta, jako pes blech, toho však není.

Konečně se dovolává Chelčický i M. Jana Viklifa, jenž prý dí, že jest to rúhanie Bohu praviti a držeti to, že kteří by koli biskupové potvrzovali, aby se v tom břimování dával Duch svatý.⁴⁾ Bůh prý podle Viklifa neustanovil toho břimování s těmi obyčejí biskupů svatokupeckých, ani slibil v jich břimování dáti plné moci Ducha sv., ani spasenie, ani té síly proti ďáblóm.⁵⁾ (Širšího výkladu jsem podal v „Učení Chelčického o sedmeře svátosti.)

§ 33.

Učení Chelčického o posledním pomazání.

Chelčický vede si stran posledního pomazání z přisna, a poráží po svém smyslu nejprve všech mistrů, kteří na základě čtení sv. Jakuba učí, že jest poslední pomazání svátost, a vypočítávají účinky její, čítajice k nim také, jak Ch. tvrdí, odpuštění hříchů všedních.

K účelu svému tvrdí:

a) že kdyby ti užítkové posledního pomazání byli takovi, jak je líčí mistři, dosti by prý bylo, aby měla Církev svátost jednu, a odtud jde prý již, že takového rozmnožení svátostí neustanovil Bůh.⁶⁾

b) Chelčický dí dále, že ač by byl kázal sv. Jakub nemocné olejem mazati, nenalézá se nikoho ve čtení, že by byl nazval mazání svátostí sedmú.⁷⁾ Spíše prý sluší je rozuměti o skutečích milo-

— 1) Tamtéž. — 2) Tamtéž. — 3) Tamtéž. L. 192a. — 4) Tamtéž. L. 195b. — 5) Tamtéž. — 6) Tamtéž. L. 198b. 199a. — 7) Chelčický tu přehléd, že čtení nenazývá ani křest svátostí, a tak bychom podle jeho moudrosti neměli ani jediné svátosti, anť ani jedna se tak ve čtení nezove, leč že sluje sňatek tajemstvím velikým, zle Ch. neklade manželství za svátost.

srdenství, utěšiti totiž nemocného, zaň se modliti a mazati jej olejem pro užitek těla.

K tomuto výkladu Ch. bere si na pomoc Viklifa, že prý má římská Církev k svému rozumu o svátosti oleje příliš lehké založení v řeči sv. Jakuba, v níž neveli on mazati nemocných na smrtelné posteli, ale v obecné nemoci.¹⁾

Avšak Viklif nebyl náležitě znalý řečtiny a tudíž nevěděl, že slova, jichž užívá sv. Jakub k naznačení stavu nemocného, jež veli mazati olejem, znamenají těžce nemocného, a proto mluvil Viklif u větru, a podle něho i Chelčický.

c) Ač Ch. tvrdí, že poslední pomazání není svátostí, přece připouští, že by to mazání olejem pro některou příčinu státi mohlo, kdyžby byl kněz hodný, neboť nehodného modliteb Bůh neslyší, a kdyžby olej byl užitečný.²⁾

d) Mistři prý zkrivují řeč Jakubovu také tím, že má býti olej od biskupa svěcený, neboť prý toho není ve čtení.³⁾ Také di Ch., nic nevěda, že má pro sebe poslední pomazání jako svátost, i že má k ní užito býti oleje biskupem posvěceného tradici apoštolskou na západě i na východě. Než on tradici zamítal.

e) mistři prý veli mazati patero smyslův, jako by jimi pouze hřešil člověk, a jako by hříchové nevycházeli ze srdce a jako by nehřešila všechna duše a všechno tělo člověka.⁴⁾ a to prý jest naproti čtení, které veli mazati člověka celého. Podle Ch. měli by tedy kněží mazati netoliko tělo nýbrž i duši, ale jak by to bylo možná, toho naznačiti opominul. Ostatně podle jeho moudrosti musila by při křtu duše polivána býti vodou.

f) Také prý tvrdí mistři, že by se posledním pomazáním odpouštěli pouze hříchové všední, a toho prý nemají ze čtení, jelikož prý neodpouští Bůh lidem stránku hříchův některých, a některých nic, nalezne-li smrtelné a všední, neodpustí jedněch bez druhých, a neodpustí-li komu smrtelných, neodpustí ani všedních. Pakli odpustí smrtelné, tedy i všední, ale samých všedních pro nížádné mazání, leč je samé nalezne kromě smrtelných. To dělení odpuštění hříchův jest prý proti čtení.⁵⁾

Neumím říci, zdali mistři, nepochybně kališníci, takto věřili o posledním pomazání, jak o nich píše Chelčický. Neumím říci, zdali by byli učili, že poslední pomazání působí pouze odpuštění hříchů všedních s naprostým vyloučením smrtelných, mám však za to, že tomu tak při všech nebylo.

Chelčický však vlastní učení poráží svým rozumováním, neboť on sám podle Viklifa učí, že se předzvěděným milostí Boží odpouštějí hříchové, ale hřích dědičný nikoliv, on sám neměl ze čtení, že odpouští se smrtelnými hříchy také vždy všední, a nad to sám jistí, že může býti člověk v milosti, aniž by byl prázděn hříchův všedních.

Nejde tedy Chelčický stran svátosti posledního pomazání s katolickou Církví, upíraje naprosto, že by bylo svátostí.

¹⁾ Tamtéž. 199b. 200. — ²⁾ Tamtéž. L. 201a. — ³⁾ Tamtéž. L. 203b. — ⁴⁾ Tamtéž. 204a—205b. — ⁵⁾ Tamtéž. L. 205b.

§ 34.

Učení Chelčického o sedmeře svátosti vůbec.

Chelčický činí zhusta zmínku o svátosti sedmeře, ale nikoliv proto, že by byl věřil s obecnou Církví, že jest sedm svátostí, ale aby dal na jevo v těch věcech svoji nevěru.¹⁾

Možná tedy již z předu říci, že Ch. nevěřil ve svátost sedmeru.

Toho lze též dopodrobna dovést, přihlídneme-li k učení jeho o jednotlivých svátostech.

On zajisté zamítá, že jest manželství svátost, anť prý by i sňatek židů a pohanův byl svátostí; on zamítá břimování, jelikož prý jest vymyšleno k vyvýšení biskupův a ku pohanění Krista Pána; on zamítá zvláště poslední pomazání, poněvadž prý jest ono vymyšleno k účelům svatokupeckým a k vydírání peněz na lidu.²⁾

Tou měrou by zbyly křesťanstvu *pouze čtyři svátosti*: křest, tielo a krev Páně, pokání a svěcení kněžstva, ovšem v takovém rozumu, jakož bylo vyličeño o svátostech zvlášť.

Zamítal tedy Ch., že jest svátostí sedm, a přijal pouze čtyři, kdežto jich jeho vzor *Viklif „in rigore“ pět napočítal*.

Ch. se shodoval s Církví, že původce svátostí jest Kristus Pán.

Podobně nebyl Ch. na sporu stran konstitutivních částek těch svátostí, které přijímal.

Chelčický učil, že platnost svátostí jest závislá jednak na pravověrnosti a hodnosti přísluhovatele i přijímatele, a jednak na vyvolení se strany Boží, a pak i na umělosti přísluhovatelově. O tom dává důkazy učení o svátostech zvlášť.

Jestliže však tím již jest učení Chelčického revoluční a bořivé, stává se jim ještě více náukou, že jest Církev sborem vyvolených pouze, a že jen pro vyvolené jsou ty od něho přijaté svátosti, neboť tím se stává nejistým všechno udělování svátostí, a viditelná Církev se boří až do základů.

Chelčický tvrdě, že jest platnost svátostí závislá na umělosti, pravověrnosti a svátosti i vyvolení toho, kdo přísluhuje i kdo přijímá, nepřímě upíral, že působí svátosti z Boží vůle svoji silou, čili: „*ex opere operato*“.

Ježto podle Ch. ten, kdo byl platně pokřtěn, a kdo byl platně vysvěcen na kněze, nemůže býti již křtěn, aniž po druhé svěcen, jest jisto, že věřil, že se křtem a svěcením na kněze vtiskuje duši nezrušitelné znamení.

Lišil se tedy převelice Ch. učením svým o svátostech od obecné Církve, nepoměrně více nežli Jan Viklif, a ještě více nežli M. Jan Hus.

Kapitola XIII.

Eschatologie Chelčického.

§ 35.

Učení Chelčického o smrti a o stavu duše po smrti.

Podle Chelčického jest smrt rozdělení duše s tělem. Smrt jest universálna, aniž všickni ti, kdož v Adamovi zhřešili, také dar nesmrtelnosti podle těla ztratili.

¹⁾ Tamtéž. L. 204b—205a. — ²⁾ Tamtéž. L. 200a. seq.

Duše oddělivši se od těla trvá býti sebevědoma, a zůstává v totožnosti své i na onom světě.

Všecka tato učení jsou naukou Chelčického, což všecko jde z jeho učení o odplatě a trestu duše oddělené.

Chelčický také v souladu s katolickou věrou věřil, že jest tento vidomý svět místem k dobývání zásluh určeným; na onom světě však že nebude již možná zásluh si opatřovati, on také věřil, že nebude možná na onom světě si rozmáhati svatost a spravedlnost zde nabytou, ale že bude jednomu každému na onom světě přiřknuta odplata nebo trest podle stavu jeho na světě nabytého.

Kdežto touto naukou byl Chelčický za jedno s Církví, rozcházel se s evangelickým doktorem Viklifem, kterýž tvrdil podle svého evangelia, že věrné duše v očistci stále přimnožují si zásluh, a jistou měrou i nebešťané¹⁾ a pekelníci viny své, což prý bude trvati až do posledního soudu.

Bude tedy podle Chelčického duše lidská od těla oddělená na onom světě ve stavu trvalém, t. j. nebude již schopna zásluh, ani přimnožení jich.

Tento stav trvalý předpokládá, že bude duše lidská ihned po smrti těla od Krista Pána soudem soukromým souzena, a tomu učí i Chelčický ve shodě s katolickou věrou.

§ 36.

Chelčický a temnice nekřtěňátek a starozákonních spravedlivých.

Že by měly dítky, kteréž odešly na onen svět stížené pouze hříchem dědičným, své zvláštní místo vykázané, jež zoveme temnicí nekřtěňátek, nezdá se, že by byl věřil Chelčický.

On zajisté takto dí: „Tomáš mnich z Akvina, ješto jest nevelmi dávno byl, ten jest najprv ten rozum vnesl v Církev Římskú, změřiv peklo a dí: že sú tři pekla: jedno zatracencuv, druhé děti nekřtěných, a třetí očistec, a jiných mnohých škodných věcí napsal jest.“²⁾

Podle toho by as byl Chelčický toho mínění, že všechny předzvěděné děti smrti sešlé beze křtu (a také se křtem) do pekla jdou mezi druhé pekelníky, kdežto dítky předzřízené do nebe vejdú, i když jsou nebyly pokřtěny.

Viklif posílá takové dítky do pekla, tvrdě, že budou trpěti trest ztráty, t. j. že nebudou viděti Boha tváří v tvář, a pak i trest citlivý při každém dítěti nestejný, poněvadž není hřích dědičný podle něho původem jeden, ale mnohý v jednotlivých lidech nestejný.

Chelčický však se nevyslovuje o dalším osudu nekřtěňátek.

Kdežto se Chelčický o temnici nekřtěňátek spoře vyslovuje, ba ani zvláštního místa jim na onom světě nevykazuje, má se to takto neméně stran temnice sv. Otcův.

Avšak zdá se, že přese všecku příhanu, kterou čini nevyškolený Chelčický prvnímu učenci středověku sv. Tomáši Akvin-

¹⁾ Viklif. De Eccl. cap. 23. — ²⁾ Antikristova poznanie sú tato: Lc. L. 557b.

skému, as temnici arcioťců přijímal, neboť on učí, že jest Církev sborem všech vyvolených, počínaje od Abela spravedlivého až k tomu poslednímu, kterýž zavře oči před skonáním světa. Nad to on také věřil, že arcioťcům byla brána nebeská pro vadu hřichu dědičného, pokud jest vadou pokolení našeho čili přirozenosti lidské, zavřena, až jim Kristus Pán smrtí svou, z mrtvých vstáním svým nebesa otevřel. Následovně musel Ch. věřiti v temnici arcioťců čili v tak zvané lůno Abrahamovo, anť by je byl musel odsouditi do společnosti zatracencův.

§ 37.

Učení Chelčického o pekle.

Stran učení o pekle jest Ch. u veliké části ve shodě s katolickou Církví, neboť on učí:

a) že jest peklo skutečné a opravdové místo, v němž se nalézají duše zavržené;

b) že ten, jenž v smrtelném hřichu umře, ihned do pekla sestoupí. Chelčický dí totiž: který umírá v hříších smrtelných, ten každý ihned jde na zatracenie.¹⁾

c) Chelčický učí dále určitě, že tresty pekelné jsou věčné. Želaje na zlotřilost lidu, dí: „Hleďme nyní na lid křesťanský, nemá-li Boha za bludného? On nevěří ani v odplatu věčnou, ani v muky věčné, neb jsou jim ty věci jako kacieřství.“²⁾

Chelčický udává také příčiny, proč není žádného vykoupení z pekla. On dí totiž, že jest hřích odstoupením od Boha a shrzením dobrotou Boží, a že se líbí osobě neřádné, odtud že má východ dvojí trest: odloučení od Boha a trest citelný. Věčnost však trestů pekelných má svůj původ v tom, že jest hřích neko-nečnou urážkou Boží, čili vina nesmírná proti Nesmírnému.³⁾

Chelčický odvozuje věčnost pekelných trestů také z té okolnosti, že nebude na onom světě místa ani pro pokání ani pro zásluhy ani volnosti k dobru při pekelnících.⁴⁾

d) Chelčický učí, že v pekle jest skutečný a opravdový oheň. „Bohatec umřel, a pohřben jest v pekle. Zde se horka varoval, teď ale přivykl pekelnému ohni.“ V tom bohatci rozděluje Chelčický trojí smrt, jednu na duši smrtelným hřichem, druhou tělesnou a třetí věčnou: „nebo červ jejich (zatracencův) neumře, a oheň neuhasne.“

Souhlasí tedy Ch. s katolickou věrou u velké míře, uče zvláště, že tresty v pekle jsou věčné, trest ze ztráty Boha a tresty kladné, neboli citelné, a že budou pekelníci trápeny opravdovým ohněm.

Avšak on drží v učení svém těžké bludy. Za jedno dí, že budou zatracenci trápeni i za hříchy, které jim byly na světě odpuštěny, kterýžto blud má z Viklifa. „I za ten hřích, kterýž jest jemu byl odpuštěn, trpěti musí, poněvadž jest malého dluhu nechtěl odpustiti.“⁵⁾ Za druhé dí: že jsou pekelníci v pekle pro hříchy,

¹⁾ Kniha Výkladuův. Ned. I. po Trojici. Mistru Janovi L. 37. — ²⁾ Řeč v úterý velikonoční. — ³⁾ Ned. XXII. po Trojici. — ⁴⁾ Tamtéž. — ⁵⁾ Kniha V. Ned. XXII. po Trojici.

z kterých se nekáli. Avšak podle něho není ani křest pro ty, kdož jsou předzvědeni, alebrž jen pro předzřizené; předzvědení se také nemohou náležitě káti, jakž by se tedy mohlo na základě takovýchto deviac odůvodniti, že jsou byli podle spravedlnosti do pekla odsouzeni.

Tohoto odporu nepostřehl Chelčický, ač jest zajisté každému poněkud soudnému člověku na snadě.

§ 38.

Učení Chelčického o očištění.

Chelčický zamítá rozhodně, že by byl očištec v tom rozumu, by duše věrná s nedostatky na onen svět ihned do očišce sestoupila, aby tam byla citlivými tresty pokutována.

Důvody, za kterými nechce miti, by byl očištec jako místo dočasných pokut, jsou :

a) Očištec prý nemá pro sebe oprávněných důkazů z Písma. Mistři prý se ovšem dovolávají I. Cor. 3, 11—15., aby dovedli bytu očišce ve smyslu víry obecné,¹⁾ avšak výklad jejich jest prý bludný, nebo prý není ve slovech Pavlových ani jediného, jež by tvrdilo očištec, „leč kdo chce z kámen točiti vodu, a ze sudu oheň, ten prý může mluviti co chce o apoštolovi Kristově,²⁾ a místa jiného prý není, jež by ukazovalo k očišci. Spíše prý čteme v Písmě, že jsou na onom světě jen dvě místa: peklo a nebe, jako, když pravi Kristus Pán: „Nebudete-li pokánie činiti, všickni zahynete.“

Písmo sv. prý očištění ode hříchův přikládá krvi Beránkově, a nikoliv třetímu pecku, t. j. očišci.

Odtud zavírá Ch., že jest očištec lži Antikristovou. „Poněvadž v Kristovi a jeho krvi jest očištění duši i těl lidských, tedy Antikrist skrze lež přinesl jest to očištění do pekla . . . aby pomáhal svými mšemi, vigiljemi, a Antikrist aby žral hojně, a peníze tiežal na peklo, a lidu mnohonásobně lhal skrze peklo, a zlúpil jest kniežata, pány, panoše, miešťany skrze peklo na zbožiech i na duši, klada jim pod oči, aby za duše, které jsú v pecku, služba se dala.“³⁾

b) Chelčický bojuje proti očišci také rozumovými důvody. On totiž tvrdí: že toho není a býti nemuož, aby byla věrná duše ihned po smrti těla trápena, neboť prý se provinila netoliko duše, ale také tělo.⁴⁾ A kdybychom prý i pójčili, že může býti očištěna duše bez těla, kterakž by ona budouc spojena s tělem neočištěným vešla do nebe.⁵⁾ O takovém však místě, kde by tělo obzvláště bylo čištěno, není prý ani v Písmě ani v tradici ničehož, a tak bere učení o očišci po náhledu Chelčického za své.

Než kdyby byl Ch. se rozpomenul, co napsal o psychologickém postupu, jak vchází v duši hřích, byl by seznal, že mluvi u vitr, neboť i podle něho jest sídlo hřichu v duši, a pokud ona nesvolila ke hnutí hříšnému, nestává se hnulí hřichem. For-

¹⁾ Řeč o základu zákonův lidských. — ²⁾ Psaní M. Janovi. L. 35. —

³⁾ L. c. — ⁴⁾ Řeč o základu zákonův lidských. Kap. 15. — ⁵⁾ Tamtéž.

mální příčina hříchu jest tedy i podle Chelčického v duši, a tím padá celá jeho argumentace.

Chelčický chce také porazit učení o očištění tím, že prý není mezi theology shoda o místě, kde by byl očištec; avšak nejde zde o místo, kde je očištec, ale zdali očištec je čili nic.

Musím však zde doložit, že důvody, kteréž Chelčický tuto naproti očištění uvádí, nejsou z něho, ale z odporu tábořských kněží proti témuž článku víry.

Jestliže však spisy Chelčického jen poněkud známe, musíme se diviti, že takovým neobyčejným apparatusem usiluje porazit viru v očištec. Vždyť pak přijímá všechny články víry, na nichž spoléhá toto učení. On věří, že má člověk duši svobodnou, věří, že jest rozdíl mezi hříchem všedním a smrtelným ne snad pouze stupňový, ale jakostný, on věří, že, ač Kristus Pán učinil zadost za všechny hříchy, tím neosvobodil hříšníků, by i oni za hříchy, jichž se po křtu dopustili, seč jsou, zadostučinili; věří, že jest možná býti v milosti Boží při odchodu na onen svět, a přece mti na sobě hříchy všední.¹⁾ A Chelčický také přijímá jistý způsob očiště, jen ne v rozumu katolické Církve.

On totiž naproti doktorům a mistrům, kteří učí, že duše věrné, nejsouce plně zbaveny všech vazeb hříchů, ihned do očiště sestoupí, aby tam byly trápeny, tvrdí: že budou věrné duše všechny najednou požárem světovým očišťovány.²⁾ Chelčický tedy nedopouští, aby věrné duše na onen svět s nedostatky odešly ihned se do nebe dostaly, ale také nedopouští, aby měli podíl s ďábly, jak praví. Duše takové tedy nejsou ani v třetím pekle, ani v pekle zatracencův, ani v nebi, kde tedy trvají? Chelčický odpovídá: „V dobrých a utěšených krajinách.“ A na jak dlouho? „Až do skonání světa.“ A na jakém základě tvrdí takto Chelčický? Sv. Petr prý ty věci pravil ku Klementovi.³⁾

Chelčický dokládá: „Toť píše Klementovi v pocestných knihách.“

Zpráva ta se čte také skutečně ve spise sv. Klementovi na licho připsaném Lib. I. Recognitionum divi Clementis ad Jacobum, fratrem Domini. Táborští kněží ten spis také citují ve svém odporu proti očištění, a odtud as se dověděl Chelčický o těch utěšených krajinách očištcových.

Důmněnka Chelčického o utěšených krajinách, kdež prý dli věrné duše, nemá v Písmě žádného základu ani v tradici, a proto není divu, že byla, jak di Ch., u mistrů „smích a blud“.

Nad to jest náuka jeho přese všechny utěšené krajiny daleko drsnější, nežli učení katolické o očištění. Duše odešlá na onen svět nemá kromě Boha ničehož, utěšené krajiny ji nenahradí byť i jen dočasné ztráty věčného Dobra. Odkládati věrným duším dosažení cíle až ku skonání, jest trest daleko ukrutnější nežli tresty citelné v očištění na poměrně krátký čas. To však řečeno jest na základě víry, že jest Bůh svrchovaným cílem našim, jakož věřil i Chelčický, a vždy věřiti bude Církev katolická.⁴⁾

¹⁾ Kniha Výkladuov. Ned. V. po Trojici. — ²⁾ Psaní M. Janovi. L. 35. —

³⁾ Řeč o základu zákonův lidských. Kap. 13., a Psaní M. Janovi. L. 69. —

⁴⁾ Viz obšírný výklad ve spisu: Dr. A. Lenz, „Učení Chelčického o očištění. Praha. 1885. —

§ 39.

Učení Chelčického o nebi.

V učení o nebi není Chelčický ve sporu s věrou katolickou. Otázek theologických sem slušících se nedotýká. Nepochybně že jich neznal, neboť kdyby je byl znal, byl by se dojistá o nich zmínil, a s nimi naložil, jak by mu byly pod rozum přišly.

Chelčický mluví o nebi učí, že jest nebe skutečné místo, kde se radují vyvolení Boží, a že kdo jest čist plně, ihned do nebe vejde a uvidí ihned Boha tváří v tvář. Uváděje totiž slova Páně při poslední večeři řečená, jimiž těší apoštoly své, praví: „Slovem „Maličko“ těší Pán své pro odchod svůj. Zde na světě vidíme Pána okem viery, a to na oltáři, kdež jest jako chleb živý, a pak na nebesích okem k oku.“¹⁾

Chelčický učí dále, zcela v souzvuku s Církví, že radosti nebeské nejsou při všech svatých stejné pro nerovnou míru milosti, již na onen svět odnášeli, a nerovnou dobrotu skutků, jimiž bývá radost nebeská zasloužena. „Viera živá a pravá . . . záleží na dobrém svědomí a na pravých skutech, kterýmižto skutky se hromadí odplata.“²⁾

Chelčický hlásá také v souhlasu s Církví, že jest odplata v nebi nevýslovná a věčná.³⁾ Proto dává důvod ten, že nebešťané jsou na vždy utvrzeni v dobrém.⁴⁾

§ 40.

Učení Chelčického o obcování svatých.

Jako přijímá Chelčický všechny základy, na nichž spoléhá víra v očištěc: neodpírá také článku víry v obcování svatých, a tak přijímá bezděky základy, na nichž jest zbudována nauka, že jest volno za věrné duše v očištěci se přimlouvali, svaté vzývati a jich za orodování prositi.

Avšak on nepřijímá článku tohoto v tom rozsahu, jako katolická církev. Příčina toho jest jeho učení o Církvi. On tvrdí totiž podle Viklífa a Husa, že k církvi nenáleží předzvědění k věčné zátatě, ani tehdaž ne, když byli pokřtěni a ve stavu svatosti podle přítomné spravedlnosti.⁵⁾ Kdežto církev učí, že k Církvi náleží všickni ti, kdož byli křtem vody pokřtěni, ač by byli z počtu předzřízených anebo předzvěděných. Ba, Ch. tvrdí i o předzřízených, že z Církve vypadají, klesli-li ve smrtelný hřích.

Podle této nauky Chelčického nenáleží k Církvi a podle toho také ne k obcování svatých předzvědění, jednak proto, že nejsou z počtu vyvolených, a pak že nepožívají ovoce vykoupení vůbec; ani předzřízení, jsou-li ve stavu smrtelného hříchu, nejsou údy Církve podle přítomné spravedlnosti, a důsledně nejsou také údy obcování svatých, pokud trvají ve stavu hříchu.

Tito všichni nemajíce účastenství v obcování svatých, nemají také podílu v pokladech tohoto obcování, buď dočasně, jsou-li

¹⁾ Kniha Výkladuov. Ned. III. po Velikonoci. — ²⁾ Výklad na pašije. —

³⁾ Kniha Výkladuov. Řeč y úterý Velikonoční. — ⁴⁾ Sief Viery. II., 14. —

⁵⁾ Kniha Výkladuov. Ned. XX. po Trojici.

předzřízení, ale pro okamžik hříšníci, anebo nížádnou měrou, jsou-li předzvěděni.

Liší se tedy Chelčický od víry katolické stran rozsahu obcování svatých, ale obcování tohoto nezamítá. Tuto svoji víru takto vyznává: „Najprvé se říká: Věřím v Ducha sv., svatú Cirkov obecnú, a potom se die: Věřím svatých obcovanie, neb tovaryštvie medzi svatými, t. j. spojenie údov v duchovnie tielo Kristovo, a toho tiela spojenie s jich hlavú Kristem vërou a milostí. A to tielo se počiená od prvého svätého Abela až do poslednieho svätého, kterýž se narodí před soudným dnem. A ty všecy nazývame Cierkev, choť Kristovu, nebo tielo skryté duchovnie. A toto obcovanie jest najvyššie pomoc a užitek svatých. Nebo človiek nemuože vicec pomoci chtietí od svatých jedině v tom, aby jich zasluženie účasten byl. Když zase, což sám dobrého činie, to vše k radosti, ke cti a k pomoci (?) všem svatým v nebi činie.“¹⁾

Doleji vylučuje Ch. všecy hříšniky z obcování svatých. „Ktož sám svatý nenie, ten ode všeho dobrého, což svatí mají, odtržen bude. Ten každý svatý jest, ktož bez hříechu smrtelného jest. A ten jest bez hříechu, kto věří v Krista a přikázání jeho šetří; kto je ve hříechu smrtelném, tupí Krista Boha a všecy svaté, byť by jim oltáře stavěl, postil se, modlil se, obětoval, zvonil, nebo světla páčil, je vše tak, jakoby jim v tvář plval, neboť jest všecken prokletý.“²⁾

„Svatí mají všecko spolu dobré,“ končí Ch., mají pravé bratrství, neboť jsú synové Boží.“³⁾

§ 41.

Učení Chelčického o přimluvách za věrné duše v očistci.

Mohli bychom se nadíti do Chelčického, že na základě učení o obcování svatých, na němž spoléhají přimlavy za věrné duše, nebude odpirati učení: že jsou přimlavy věřících věrným dušem prospěšny, a to zvláště tou příčinou, že dokládaje se Dionysia Areopagity, zřejmě praví, že by on sám se neprotivil prosbám za mrtvé v rozumu Areopagity.

Chelčický vypravuje totiž, že se za starých dob najprvé kněz (biskup) nad mrtvým modlil, potom že mrtvého všichni libali, na to jej kněz mazal olejem, a mluvil chválu o něm. Biskup mazal prý mrtvého na znamení vítězství v boji, a v modlitbě prý tato slova říkal: „Aby Bóh odpustil jemu, což by byl hřešil skrze nemoc člověckú . . . Avšak za ty, kdož umírajie nečistě, se nemodlil, nýbrž pouze za svaté. A k takové službě by prý se i on přihlásil.“⁴⁾

Myslím, že Ch. celé pojednání sv. Dionysia sem hledící přečetl, a proto měl také věděti, že v něm zřejmě stojí: že jsou přimlavy věrným dušem užitečny.

¹⁾ Sieť viery. II., 50. — ²⁾ Tamtéž. II., 51. — ³⁾ Tamtéž. — ⁴⁾ Psaní M. Janovi. Rkp. P. L. 44—45. Viz Dionysius Areop. De Eccl. hier. c. 7. Spis ten se na licho přikládal sv. Dionysiovi.

V Církvi prý se dějí modlitby za všechny mrtvé, dokládá Chelčický, srovnávaje obyčej za dob starých s obyčejem Církve, ať prý jsou dobří anebo zlí. Aspoň viní Ch. M. Jana Rokycanu, „že se za všechny hříšníky bez rozdílu modlí, i za ty nejhorší, ježto sú vražedníci, lichovníci, opilci, tetřichové tukem porostlí.¹⁾

V katolické Církvi nikdy toho nebylo, aby bylo modleno i za ty, kdož v zjevném hříchu smrtelném na onen svět odcházeli, vždyť i zákony církevní zakazují se modliti za pekelníky. Jestliže u kališníků jinak se dělo, pak měl Ch. důvod, aby je z toho káral, ale také příčinu, aby s katolickou Církví v tom se sjednal, že jest volno a věrným dušem užitečno za ně se modliti.

Avšak Ch. tak neučinil, alebrž zamítl vůbec všechny přímlyvy za mrtvé a nechtěl, by bylo za věrné duše s nedostatky na onen svět odešlé modleno. by věřici na úmysl jejich se postili, dávali almužny anebo putovali, a by se za ně přinášely oběti, anebo aby se jim udělovaly odpustky na způsob přímlyv (per modum suffragii).

Důmněnkou svoji takto se snaží odůvodniti: Dobře totiž věda, že se dokládají kněží a mistři, mluvící o přímlyvách za věrné duše, zejména II. knihy Makkabejské, ba že se textu v ní obsaženého užívá i v bohoslužbě katolické, avšak to právě vykládá Církvi za zlé, a praví, „že v té modlitbě Dionysově nestojí modlitba onoho velkého vražedníka, jenž slove Makkabaeus, jenž jest počátek svatokupeckých služeb za mrtvé, stříbro dav za mrtvé modlosluhy, jenž sú v boji zbiti pro modly, které sú za nadry měli, za ty on služby za stříbro zjednal.²⁾

Musíme zde doložiti, že měl Ch. II. knihu Makkabejskou za bohoduchou. Avšak ten bohoduchý spisovatel dává zprávu o sbírce Judově na oběti v Jerusalemě, nemá nižádné hany pro skutek tento, nýbrž chválí i viru i jednání jeho. Není tedy možná, aby zasláná Judou sbírka svatokupectvím zaváněla. Jak směl tedy Ch. tvrditi: „že nerodie těch modliteb viera, ale břicho a blud Antikristův.³⁾

Břicho prý jest pramenem zvláště ustavičných modliteb, přímlyv, vigilií, hodinek a žaltářů, jež se mají podle fundačních listin na vždy konati, a o těch dí, že jsú naproti Bohu rúhavé. Kněží prý a mistři kladouce duše do třetího pekla, sídla zármutku, všechny služby za mrtvé se smutkem vykonávají, aby sobě lid nalákali, a tak aby svá rozdutá břicha naplnili. Všecky prý ty přímlyvy ustavičné jsou kacířské.⁴⁾

Nadace na věčné časy, modlitby i vigilie nebo nadání na mše sv. zavrhoval také Viklíf: avšak nadace dotčené jsou jen tomu nesrozumitelný, kdož nemá na paměti, že všechny dobré skutky, zvláště však záslužné, ba i hříchové majíce do sebe sílu vedoucí nás k cíli věčnému anebo nás od něho na věky odvádějící, mají charakter trvalý až do věčnosti, neboť na onom světě bude odplata věčná i zavržení věčné. I kdyby duše odešla, sestoupivší do očištee, přímlyvami a zvláště oběťmi zádušnými byla trestů zba-

¹⁾ Tamtéž. L. 45. ²⁾ Tamtéž. -- ³⁾ Tamtéž. — ⁴⁾ Tamtéž. L. 46. 47. 48.

vena a tak na nebe přijata, přimluvy za ni jdou do pokladu církevního a jsou pro ni předmětem případkových radostí.

Odsoudiv Ch. všecky přimluvy jako kacířství, odsoudil tím starobylou Církev před Konstantinem, kteráž podle něho byla beze vší skvrny, neboť i ona orodovala za věrné duše, jak vydávají svědectví katakomby.

Jestliže Chelčický zamítal všechny přimluvy za věrné duše, všecky fundace na modlitby, a všechny stipendie jako zlořečené kacířství, tím zuřivěji se má naproti odpustkům dušem věrným per modum suffragii udělovaným.¹⁾ Než o tom bylo již v § 30. jednáno.²⁾

(Další část příště.)

Některé doplňky k listáři Zlatokorunskému.*)

Podává Hynek Gross.

Při pracích v knížecím archivě panství Krumlovského za jiným účelem konaných našli jsme některé listiny (1389—1622), které buď nebyly vůbec dosud tiskem vydány, nebo byl z nich toliko regest a obsah sdělen. Týkají se hlavně panství klášterského a tři z nich poměru kláštera k pánům z Rožmberka.

Majíce za to, že aspoň z části mohou doplniti dosavadní vědomosti o předmětě tom, otiskujeme je ve způsobě transkripce.

Literatura v tom směru je již dosti bohatá a pojednává o Zlaté Koruně jakožto o chrámu Páně, architektonicky cenné památce,¹⁾ ústavě mnišském a o panství klášterním a jeho právech.

Již v klášteře samém vyvinula se z praktických důvodů takměř škola historická, ohledávající dějiny kláštera ve formě kronikářské.

¹⁾ Řeč o základu zákonů lidských. — ²⁾ Viz obšírné vylíčení v Monografii: „Učení Chelčického očistci.“ Dr. A. Lenz.

*) Srov. Sborník H. kr. VIII. část 2. str. 31, roč. I. str. 27, 65, roč. II. str. 25.

Listinné příspěvky, které vždy zůstanou nejspolehlivějším vodítkem a podkladem k dějinám kláštera Zlatokorunského, dosud podal hlavně dr. M. Pangerl svým obsažným listářem: „Urkundenbuch des ehemaligen Cistercienser Stiftes Goldenkron in Böhmen. Fontes rerum Austriacarum XXXVII. Band 1872“, sbírkou to listin v jazyce latinském, českém a německém vydaných, opatřenou cennými poznámkami zejména mistopisnými.

Regesta listin u Pangerla se nenacházejících vydali Ferdinand Tadra: Regesten zur Geschichte des Cistercienserstiftes Goldenkron (1560—1660) v časopise „Studien und Mittheilungen aus dem Benedictiner und Cistercienser Orden“ v XIII. ročníku (1892) a dr. Val. Schmiedt v přehledě: Zur Leidensgeschichte des Cistercienser Stiftes Goldenkron, Urkundliche Beiträge (1455—1557), v týchž listech ročníku XXI. (1900) uveřejněném.

¹⁾ Z této stránky umělecké psali J. Braniš, B. Grueber, dr. Chytil, dr. A. Ilg, J. Neuwirth, Jan Sedláček, Er. Vogel. Necrologium Zlatokorunské vydal dr. J. Emler r. 1888 ve zprávách o zasedáních král. české společnosti nauk. Fr. Šubert líčí vzletně ve spise Z českého jihu vedle jiných předmětů i Zlatou Korunu, podobně popis její nalezá se ve velké sbírce: Čechy. August Sedláček vylíčil stručně dějiny kláštera v Ottově Naučném slovníku v díle XIV. Ferd. Tadra: Das Stift Goldenkron zu Anfang des 30jährigen Krieges. Studien etc. 1890. O obraze Panny Marie Zlatokorunské Katalog retrospektivní výstavy v Praze 1891. M. Pangerl a V. Schmiedt mimo již uvedené několik drobných prací vydali o Zlaté Koruně. Toto není ovšem literatura úplná.

K těmto rukopisným pracím, o nichž pojednal zejména prof. dr. M. Klimesch,²⁾ druží se povahou vnitřní novější snůška dat dějepisných od P. Bartoloměje Sládka, faráře zlatokorunského († 23/7 1870) v rukopise na faře zůstavená:³⁾ Series abbatum S. Coronae, qui a fundationis aevo in eo loco praefuerunt, dále česká rýmovaná kronika: „Čáslavka farní, klášterní a zas farní Svaté trnové, vesměs Zlaté Koruny“. Sahá až do r. 1865.⁴⁾ Souvislé pragmatické vypsání dějin Zlaté Koruny dosud tiskem vydáno nebylo. K celkovému vylíčení příběhů klášterních dle posloupnosti opatů náběh učinil horlivý nedávno zvěčnělý farář Frant. Wildmann v zajímavé stati v tomto časopise uveřejněné, již pramenem byly svrchu zmíněné práce kronikářské.⁵⁾ On otiskuje též některé základní listiny a uvádí přehled písemností zlatokorunských, chovaných v Pražské universitní knihovně.

* * *

²⁾ V časopise Mittheilungen d. Ver. f. Gesch. d. Deutschen in Böhmen z r. 1893.

³⁾ Zmínky o těch spisech jsou u Pangerla Urk. Gold. str. XVI. v článku Ot. Mužika: Zlatokorunské pověsti, Histor. rozhledy roč. III. 1900 a u Wildmanna: Zlatá Koruna, Sborník Hist. kroužku r. 1900. Wildmann psal proutonárodně o Zlaté Koruně též v kalendáři Svatá rodina r. 1898. Život posledního opata vylíčil P. Pavel: „Der letzte Abt von Goldenkron“ v Cistercienser Chronik 1897.

⁴⁾ Opis této též v knihovně Čtenářské besedy v Č. Krumlově č. 965.

⁵⁾ Opravujeme tuto některá česká místní jména a údaje, jež Wildmann uvádí nedostí správně. Vysvětluje se to latinskými prameny, z nichž čerpal. Nutno je poopravit proto, aby se tiskem dále nešířily. Podkladem k rektifikování místních jmen jsou nám pomůcky: Ratio S. Galli de bonis castri Crumlow ze 16. X. 1483, z kniž. archivu v Krumlově, otištěno v Pangerlově listáři na str. 617—622, urbář panství Krumlovského z r. 1585 a Fr. Palackého Popis království Českého vydaný r. 1848. (Panství Krumlovské na str. 320—328), jakož i známost lokální.

Ku str. 34—35 pojednání Wildmannova:

Ratschlag za staré doby *Radslav* (Pangerl); *Malotín* jmenoval se a jmenuje dvůr u Krumlova za lesem, nyní statek rolníka Kaněry, patřící do Novosedel (fara Kájovská) a ne Moledin (něm. nyní Mollebauer); *Břevniště* ne Břeveniště, rychta *Jelmská* ne Helmská; ves *Jelma* ne Jelina; *Hodňov* ne Hadinov; *Maňava* vedle *Maniva*; *Březovík* místo Křezovické (Oxbrunn), *Vitěšovice* ne Vitušovice (Kriebaum); *Příslop* ne Přilop, *Súdlná* vedle *Súdln* (Zodl). Sonnberg staří přetvořili na Žumberk, Schöna u na Šenavu.

Jak snadno v té věci možná pochybiti, když není po ruce autentických starých listin, záznamů urbárních i místní známosti, lze posouditi na př. z toho, že též Palacký uvádí ve svém Popise na panství Krumlovském tato jména původními prameny neověřená: Velká Strašeň, Malá Strašeň; ve zmíněném přehledě Ratio z r. 1483 čteme však: *Strážný* minus, v urbáři z r. 1585 rychtářství Stráženský, ves *Strázeň* Menší, *Strázeň* Větší, u lidu se říkalo: Strážný, Strážne, (Klein u. Gr. Drossen). Viz Jos. Truhláře Urbář zhoří rožmberského z roku 1379. Podobně není správný tamtéž název dvora poplužního u Krumlova: Květnice, nýbrž *Kvítkův dvůr*, také *Kvítkov*, již roku 1347 jako curia Quietconis se objevující a v urbářích Kvítkův dvůr nebo později také *Starý dvůr* (na rozdíl od Nového dvora pod Blanským lesem r. 1564 vystavěného) nazvaný. (Viz též Sedláčkův Slovník historický str. 491, pak Hradý a zámky díl III.) Jméno jeho Favoritenhof, Favoritský dvůr, jehož se nyní nejvíce užívá, povstalo kolem r. 1750, když pro choť knížete Josefa Adama ze Schwarzenberga se tam pokoje zřídily a umělecky vymalovaly. Na panství Krumlovském jest ves podobného názvu: Květošín (r. 1483 Květušov) Quitosching a leží u Lština a Polné.

Dále pokračující v opravách a dodatcích, sdělujeme, že úděl Hrzův (Hirzo) rozkládal se kolem *Dolní Vltavice* ne Horní. Horní Vltavice je na

Geblinus de Broch seděním na Novém dvoře ve známost uvádí, že na přimluvu pana Jana z Rožmberka Arnolda, opat zlatokorunský, jemu a jeho dědicům šest a půl jitra luk kolem Nového dvora nejblíže položených k užívání za jistý roční plat postoupil na tu dobu, pokud bude opatem.

V Č. Krumlově dne 1. srpna 1389. (Orig. pergamenový.)

Ego Geblinus de Broch, residens in Noua Curia protestor omnibus et singulis praesentibus et futuris auditoris. lecturis seu visuris hanc litteram euidenter et publice profitendo, quod ob magnanimitate ac generosi dni dni Johannis de Rosenberch, mei generosi domini instans et indesinens precamen venerabilis et religiosus pater dominus Arnoldus abbas ad Sanctam coronam sex cum medio jugera pratorum circum circa Nouam Curiam proxime situata michi et meis heredibus contulit, seu dare dignatus est, sed taliter, quod eadem prata ego, aut mei heredes solum tempore sue abbacie, id est, quamdiu ipse abbaciam tenturus seu possesurus est, tenere et utifrui possimus. Et debemus de prenominatorum jugerum. quolibet jugere vnum grossum argenteum pragensem in festis Sanctorum, videlicet Jeorgii tres grossos duos denarios et Galli tres grossos medium alterum denariorum sibi praenominato domino abbati anuatim annis singulis censuaturi.

In cuius rei vigorosum robur sigillum meum mea de certa sciencia praesentibus est appensum. Pro euidentiori autem testimonio praenominatus dominus Johannes et famosus vir Henricus de Radhostowicz, protunc purgrauus in Chrumpnaw. mearum in-

Vimpersku. Dolní Vltavice nesla průběhem doby názvy: Na Hirzove (na Hrzově). Hirzov, Heršov, Horšov, Vltava, Vltavice (Wuldau). Na orientační tabulce ve vesnici té, nedávno nově zavěšené, stojí nesprávně *Muldava*, tedy něco docela nového. Langenbruck slul za starodávna *Olšina*, jak ostatně Wildmann na jiném místě sám též uvádí.

Ku str. 36: Vesnice v újezdě Bavoem darovanému nese dosud jméno *Skřidla* a ne Skřída. Les Súsný v lat. donační listině uvedený zve se ještě nyní v Sosní.

Ku str. 37: Bušek z *Rovné*, z *Rovného* ne z Rovin. Osada ta za Krumlovem přichází v listinách ve formách *Rovná*, *Rorné*, *Rovný* (Ruben) (šara Kájovská). Z téhož rodu byl rožmberský kancléř Václav z Rovného, jenž r. 1518 znova vystavěný dům u fary v Č. Krumlově daroval kaplanům.

Ku str. 78: Náhrobní kameny ve Zl. Koruně, jak v kostele, tak v síni kapitulní, zasaditi dal do zdi nynější vladař domu Schwarzenberského kn. Adolf Josef, milovník starožitných památek, který učinil podobně již v několika kostelích. Co se týká náhrobníku Hrzova, edna část kamene nacházela se v dlažbě velkého kostela v prostřední lodi pod lavicemi, a viděl ji tam pisatel těchto řádků již r. 1892. I bylo známo, že náleží Hrzovi, purkrabímu zvikovskému. Nesloužila tudíž za patník sedlákovi. Druhou část desky té našel před tavený kníž. ústř. archivu v Krumlově v kašně pivovaru Plavnického, ohledávaje tam jeden opatský náhrobní kámen. (Viz o tom po ednání: A. Mörrath: Aufstellung von Grabmälern der Aehte u. einzeln. Personen im Capitelhause v časopise Mittheilungen der k. k. Centralcommission etc. 1896. Neuaufstellung der Epitaphien in Goldenkron v Mitth. d. Centralcommiss. XXII. Band S. 19. Nachträgliches zur Neuaufstellung der Epitaphien v Mitth. d. Centralcommission XXII. S. 100 a. 101., Aug. Sedláček: Hradky a zámky, díl XI. str. 26 (též vyobrazení Hrzovy náhrobní desky), H. Gross: Z dějin bývalého kláštera Zlatokorunského, otisk z časopisu Budivoje 1899.). Obraz desky a též listiny, Hrzovy činnosti se týkající, najdeme též v důležitém díle K. Köpla: Urkundenbuch der Stadt Budweis in Böhmen 1901.)

desinentium petitionum ad instanciam sua sigilla ipsorum de certa scientia voluntarioque consensu, sed solum in testimonium huic litterae subappenderunt.

Datum sub anno domini millesimo trecentesimo octuagesimo nono, die sancti Petri ad vincula in Chrumpnaw.⁶⁾

Panoše Petr Višně z Větrní odkazuje půl druhého sta kop českých grošů, po případě jedno sto kop na sklenutí velikého kostela v klášteře Zlatokorunském, 16 kop faráři krumlovskému, pannám v ženském klášteře sv. Klary v Č. Krumlově 10 kop grošů, mnichům v klášteře tolikéž, Buškovi z Kanic 50 kop a Jakubovi z Kanic deset a za poručníky poslední své vůle ustanovuje bratry své Přibíka Jiríka a Vaňka z Větrní.

V Č. Krumlově dne 30. března 1465.

Orig. na pergameně.

Ve jméno Svaté Trojice Boha Otce, Syna i Ducha svatého amen. Jakož vedle řeči svatého Bernharda, jenž praví: Nic jistějšího není než smrt a nic nejistějšího nežli hodina smrti. I jest potřebie všelikému člověku za zdravie o svůj statek, zřízení a opatření učiniti, aby po jeho smrti mezi přáteli aneb jinými lidmi o jeho statek súduov, ruoznic a zmatkuov jinak mimo jeho rozkázanie nebylo izádných. Protož já *Petr Višně z Větrnie*, jsa při dobrém rozumu a zdraví, s dobrým rozmyslem a s svú dobrou volí učinil sem a moci listu tohoto činím kšaft a poručenství ze všeho statku a dědictvie svého, movitého i nemovitého, mně od Boha daného a půjčeného, jakož sie dole vypisuje. Kterýžto kšaft a poručenství poručil sem a poručím moci listu tohoto slo-

⁶⁾ Visí tři pečeti, z nichž první je částečně porušena (levý okraj s legendou na té straně) a druhá i třetí jsou zachovalé.

Na druhé straně (na rubu): Super prata circa Nouam Curiam regginas 1389 — rukou Březanovou: Na louku u dvoru jménem Nového; Brochové aneb Prokové. (Sign.) I 7 G δ 24 b

Zmínka o této listině a neúplný regist dle Březana jest v Pangerlově Urkundenbuch des ehem. Cistercienser Stiftes Goldenkron (1872) na str. 189, ale listiny samé ani Pangerl ani archivář třeboňský Wagner neznal. Na knížecí Nový dvůr u Č. Krumlova pod Blanským nelze dobře mysliti. Postaven byl od základů teprve za pana Viléma z Rožmberka od známého Krčína r. 1564. (Březan: Vil. z Rožm. str. 189). Dříve na jeho půdě stávala ves Lhotka. (Pangerl str. 189). Wildmann (na str. 36. I. roč. Sborníku) vypravuje, že Vilém z Rožmberka ve Lhotce zrušil šest selských statků: Dvořákův, Zajičkův, Mikulášův, Vávrův, Žaludův a Taškův a dal tu vystavěti Nový dvůr. Klášteru dal v náhradu ves Olšinu (Langenbruck) u rybníka, jenž dosud u lidí sluje Olšínský. Název ten udržel se i v němčině při potoce Olše (Olschbach, Olschmühle, Olschhof). Je divno, že Březan ničeho bližšího ve svém registě nepoznamenal. Zdá se, že Broch, jsa služebník rožmberský, seděl na zboží rožmberském a že tudíž Nova curia byla na hranicích panství Rožmberského a Zlatokorunského, že k rožmberskému dvoru přiléhaly louky zlatokorunské. Napadlo nás, zda-li by ten Nový dvůr nemohl býti v Nové vsi u Brloha (Nova villa), ježto curia a villa někdy zaměňovány. V těch končinách stýkalo se obojí panství. Ovšem za nedlouho potom z r. 1418 máme listinu, kterou Oldřich z Rožmberka na den sv. Václava propouští vesnice Brloh a Novou ves z odúmrtního práva. V ní čteme, že o to žádali „kmetové i všecka obec z Brloha i lidé naši z Nové vsi, ježto sedie tudiež na čtyřech láních.“ Že by tam byl seděl nějaký služebník rožmberský, na dvoře, nic se nezmiňuje. Též urbář z r. 1379 J. Truhlářem vydaný o tom mlčí.

Nový dvůr je také na panství Netolickém u Lhenic.

vutným panošem *Přibíkovi a Jiříkovi i Vaňkovi, bratřím svým vlastním z Větrnie*, puoručnikóm mým milým, kterýmžto sem zapsal své *dědictvie* dekami, věře jim, že tak věrně a pravě učinie a mé rozkázanie dolepsané naplnie tak, jakož sú sie zapsali bez proměny všeliké.

Item najprv rozkazují a rozkázal sem, aby po mé smrti dáno do Koruny kláštera na *sklenutie velikého kostela* puol druhého sta kop grošuov peněz dobrých, obecně v zemi České berných. A jestli že by mi Pán Buoh dal dědičku a ta živa zuostala a vdána byla, tehdy buď dáno jedné sto kop grošuov na *sklenutie téhož kostela*.

Item rozkazují ženě své věna sto kop grošuov, aby jí dáno bylo, buď dědic neb dědička, a svrchky všecky movité, aby jí byly nechány, a duokudž by dědice neb dědičky chovala a chovati chtěla do jich let, aby jí odtud z toho dědictvie nebylo hýbáno, aby toho všeho mocně užívala jako já sám bez překazu, a bratřie poručníci moji, aby lidi měli vuopravě a drželi je k tomu, což by jí potřebie bylo. A když by jí sto kop grošuov věna jejieho splněno a dáno bylo, tehdy ona mým dědicóm list hlavní vrať, byli li by živi. Pakli by zemřeli, tehdy bratřím poručnikóm mým ten list hlavní vrať, kterýž má na *Chuchlec Veliký* i s tu dobrou volí, kterýž sem jí na ten list udělal, sice dokudž by jí nebylo to věno splněno a dáno, aby vždy tu ves v tom věně svém předsie držela a požívala beze vše překazy.

Item, dal-li by mi Pán Buoh dědičku a ta živa zuostala a vdána byla, rozkazují, aby jí a po ní dáno bylo věna puoltřetieho sta kop grošuov a puoručníci bratřie moji sami se v dědictvie uviezte a toho mocní buďte, jakož dcky ukazují.

Item, pakli by mne Buoh neuchoval bez dědicuov a dědiček, tehdy rozkazují, aby dáno bylo farári Krumlovskému šestnáct kop grošuov, aby po mé smrti služby dělal do roka na každý měsíc za mě a za mé předky a za nebožce *Mikuláška Černého*, a mě poctivě aby pochoval, *pannám do kláštera tudiež* deset kop grošuov a *mnichóm tudiež* deset kop grošuov, *Buškovi z Kanic* padesát kop grošuov a *Jakubovi* deset kop grošuov. A jestli že by Buoh Buška a Jakuba neuchoval prve, nežli by tento kšaft došel, tehdy rozkazují těch šedesát kop grošuov, aby puoručníci bratřie moji také vydali a splnili do kláštera *Koruny na sklenutie téhož kostela velikého*.

Item, pakli by mi milý Buoh dal kterého dědice, a ten let došel a požádal toho na puoručniciech mých svrchu psaných, aby mu jeho dědictvie z desk propustili, mají jemu to dědictvie z desk propustiti a jeho toho zmocniti bez odporu a zmatku a bez prodlevanie všelikého tak, jakož jsú se zapsali a dcky ukazují. A tento list kšaft a rozkázanie mé dále nemá žádné moci kromě jedné, což sie dotýče věna ženy mé, to tak před sie jiti má a plněno býti vždy tak, jakož sie svrchupíše.

Item tento kšaft muoj a rozkázanie svěřuji k věrné ruce a poručení *kvězi opatovi Korunskému*, nynějšímu i budúciemu a všemu konventu tudiež, i ten list také vedle toho, kterýmžto jsú mi sie bratřie moji svrchupsaní puoručníci zapsali, že to, což bych komu

kšafloval a rozkázal, vyplniti slibuji: aby jich žádnému nevydávali, až by sie to všecko dokonalo a splněno bylo, vedle mého rozkázání od poručíkuov mých každému tak, jakož svrchupsáno jest. Tehdy teprv po dokonání a vyplnění všech věcí, jakož se svrchu píše, kněz opat a konvent svrchupsaného kláštera vydati mají tento kšaft i list mých bratří v ruce a moc dědicóm mým. Pakli by Buoh dědicuov neuchoval, tehdy poručníkóm mým svrchupsaným vydati mají.

Item také sobě tuto moc a dobrou vůli svobodnú zuostavuji tento kšaft a rozkázání, že mohu tak při tom, jakž sem rozkázal, nechat i zuostaviti, neb to jiným kšaftem a obyčejem změnit i proměnit, aneb také jinak z toho učiniti a s tím naložiti, jakž mi se zdáti bude najepe, aby tento kšaft moci potom neměl žádný, když bych to změnil a jiný kšaft udělal.

Na potvrzení toho všeho a lepší jistoty i pevnost svou jsem vlastní pečeti k tomuto listu a kšaftu mém[u] dal a kázal přivěsiti dobrovolně. A pro další toho svědomie a paměť budoucí, prosil sem urozeného pána, pana Václava z Švamberka a slovných panoší Kunrata z Petrovic, purkrabí tehdaž Krumlovského, Víth mladého ze Rzávého, Jiřika z Sedlce, Petra z Húzné a z Stupného a Bohuňka z Bratříkovic, že jsou své pečeti vedle mne a mé pečeti také přivěsili k témužto listu a kšaftem (!) mém[u] na svědomie, jim i jich budoucím bez škody. Jenž jest dán a psán na Krumlově leta od narození syna Božieho tisícieho čtyřstého šedesátého pátého,⁷⁾ tu sobotu po hoďu slavném nejctihodnější Panny Marie Matky Božie Zvěstování.⁸⁾

Opat Ondřej a konvent kláštera Zlatokorunského zapisují a odstupují městu Čes. Krumlovu roční plat klášterský čtyř kop a jednoho groše na osedlých lidech Matouškovi, Martinu Řehutovi a Martinu, Oldřichovu synovi v Mírkovicích, a na Tomši a Jírovi Hrnčíři ve Vyšném, a to za vzdání desátku, který Krumlovští od kláštera drželi ve stu a desíti kópách.

V Čes. Krumlově dne 26. srpna 1485.

Opis ze 17. st. na papíře.

My kněz Ondřej opat a všecken convent kláštera Svaté Koruny zákona cisterského vyznáváme tímto listem obecně přede všemi, kdož jej uzří, aneb čtouce slyšeti bude, že sme zapsali a odstoupili a moci listu tohoto zapisujem a odstupujem *čtyry kopy a jeden groš platu* ročního našeho dědičného ve všech dolepsaných na lidech tu osedlých totiž v *Mírkovicích*⁹⁾ *Matoušek*, jenž platí z lánu na svatého Havla půl kopy a na svatého Jiří tolikéž,

⁷⁾ Petr Višně z Větrní zemřel roku 1480, učinil ještě jednu poslední vůli roku 1480. Višňové z Větrní byli stará vladycká česká rodina. Bývali ve službách rožnberských a učinili mnohá nadání ke chrámu sv. Víta v Č. Krumlově. Jejich statky byly ve Vyšním, ve Větrní s mlýnem Pečkou, v Mezipotočí, Trojaně, Světlíku, v Pasovarech, Kališti, Metlíně. Viz: Ant. Rybička: Něco o rodině Višňů z Větrně v Památkách archaeologických z roku 1863.

⁸⁾ Originál na pergameně, pečeti jsou utrženy. Archiv panství Krumlovského. (Sign.) II A 9 F β 1.

⁹⁾ Spisovně Mírkovice, okolní lid však dosud nazývá tu ves blíž Krumlova Mírokovice, též Mírokojice.

Martin Řehut, jenž platí z lánu na svatého Havla půl kopy a na svatého Jiří tolikéž a Martin. Oldřichův syn, jenž platí ze třech čtvrtích na svatého Jiří tolikéž a u Vyšněm Tomeš, jenž platí z půl lánu na svatého Havla patnáct grošův a na svatého Jiří tolikéž a Jíra Hrnčíř, jenž platí ze třech čtvrtích na svatého Havla třímecitma grošův a na svatého Jiří tolikéž s dědinami ornými i neornými s platy, s lukami, s lesy, s pasekami, s pastvišti, s mezemi i s hranicemi, jakožto v svém položení od starodávna záleží, i se vši zvolí a všelijakým příslušenstvím plným a celým panstvím, cok těm lidem a jich dvorům přísluší, tak se všim, jakož sme sami drželi a požívali, nic ovšem sobě tu nepozůstavujice ani kterého zvláštěnství, moudrým a opatrným purgmistru a *raddě města Krumlova Českého* nynějším aneb budoucím, za ten desásek, kterýž jsou od nás a od kláštera našeho drželi ve sto a v desíti kopách. Protož my kněz Ondřej opat a convent znajíce potřebu a užitek svůj a našeho kláštera [a že by nám a klášteru] našemu lépie a užitečněji bylo a sloužilo, a učinili sme s nimi s dobrým rozmyslem, svrchupsanými měšťany dobrovolně a také s povolením vysoce urozených pánův pana Voka a pana Petra, bratřích z Roznberga etc., kteří jsou obránce kláštera našeho, nahoře jmenovaného. A jestli že bych já Ondřej, kněz opat svrchupsaný, aneb convent, anebo ti budoucí naši chtěli kdy ten plat nahoře jmenovaný od měšťan Krumlovských zase odkoupiti, máme jim sto a deset kop grošův peněz dobrých stříbrných v zemi České obecně berných zase dáti a splniti ouplně a docela bez zmatku všelijakého. Když jim summu svrchupsanou dáme a zaplatíme, tehdy mají nám hned zase toho platu ve všech svrchupsaných podstoupiti a dřivniemu právu našemu, a list nám tento navrátiti bez zmatku a odporu všelijakého. A jestliže by kdo na ten plat, kterýž od kláštera našeho měšťané svrchupsaní drží, kterým kolivěk právem sáhl, a my kněz opat a convent aneb budoucí naši nemohli měšťanům nahoře psaným toho platu svrchupsaného očistiti a vysvoboditi, tehdy máme a slibujem tento desátek jim hned zase v jejich moc postoupiti k dřevnému právu jich bez zmatku a odporu všelijakého.

Tomu na svědomí a lepší jistotu a pevnost my kněz Ondřej opat a convent vlastní své pečeti kázali sme přivěsiti k tomu listu dobrovolně a pro další toho svědomí prosili sme vysoce urozeného pána, pana Voka z Roznberga etc., obránci kláštera nahoře jmenovaného, že jest ráčil svou pečel před našimi pečeti přivěsiti tomuto listu sobě a svým erbům bez škody, jenž jest dán a psán na Krumlově leta od narození syna Božího tisícého, čtyřstého, osmdesátého pátého, ten pátek po svatým Bartoloměji apoštolu Božím.¹⁰⁾

(L. S.)

(L. S.)

(L. S.)

¹⁰⁾ Tuto listinu uveřejnil, však v pozdějším nedosti přiléhajícím německém překladě již Pangerl ve známém listářu na str. 540. „Jíra Hrnčíř“ je v starém tom převodě na základě špatného čtení přeloženo chybně: Eva Haffnerin.

Poznámky učiněné za příčinou sporu pánů z Rožmberka s Budějovskými ku konci 15. století o cla a mýta a sklady.

Extractum ex privilegiis mon. sete Coronae.

Ottagar, král Český a kníže Rakúské v najprvnějším vyzdvižení a nadání kláštera Svatokorunského mezi jinými svobodami takto jest ten klášter obdařil a osvobodil:

Praeterea eandem libertatem et gratiam, quam habent claustra Cisterciensis ordinis in Austria constituta in salibus et vino et omnibus victualibus suis per Danubium et per terram sine muta quiete et libere deducendis dedimus nostro claustro S. Coronae.¹¹⁾

Venceslaus filius eius

Václav pak syn jeho potvrzuje nadání témuž klášteru města Netolického. Takto píše mezi jinými svobodami: Donationem civitatis Notalic cum villis, silvis, pertinenciis et demum cum omnibus iuribus et attinenciis dictarum civitatum et villarum . . .¹²⁾

A na to pak najjasnější kníže a pan pan Jiří, král Český etc. let Božich xlv^{ho}, v středu den svatých Jana Buriana výpověď učinil takovúto:

A o to, což se silnic dotýče, že Jeho Mt s knížaty a pány, raddú svú pilně vážil vysazení, privilegia a svobody kláštera Svatokorunského s jedné. A v těch jest Jeho Mt znamenal osvobození mýt a cel klášterských i městečka Netolického a při tom, že je Jeho Mtí zuostavuje, ale že se tu nenalezá co o skladu, by který měli v Netolicích, aby se to ještě tak zachovávalo, jakož jest bylo od starodávna i o silnicích, než proto Netoličtí k své potřebě suol i jiné věci voziti mohou a Prachatická stezka tak také držána býti má, jakož jest byla od starodávna.¹³⁾

Poznámky napsané při příležitosti sporu pánů z Rožmberka s městem Č. Budějovicemi o sklady, cla a mýta kolem r. 1500.

Ottagar král při vyzdvižení prvotním kláštera Svatokorunského, k jehožto potřebnosti mnohá zboží připojuje, mezi jinými svobodami tuto zvláštní přiměnil z daru zvláště milosti.

Chtíe, aby týž klášter ode všelikých vymáhání a nesnází soudci, minceřův, mýtných nebo všelikých násilných protivenství byl svoboden a ovšem prázděn, protož ustanovujem, aby žádný soudce, minceř ani kterýžkoli jiný z úředníkův našich na zboží předřčeného kláštera které právo sobě směl sobiti, aneb o kterou moc pokúseti se.

V témž také listu a najprvním vyzdvižením i tuto zvláštní dává svobodu slovo od slova: Nad to pak tuž svobodu a milost, kterúž mají klášterové zákona cisterského v Rakúsech na suol, vino a všeliké jiné potřeby své Dunajem, aby i zemi bez mýta pokojně a svobodně vezeny byly, dali sme klášteru našemu.

Týž Ottakar dává a připojuje témuž klášteru město Netolice, svobodu přidal jest takovúto:

Předřčené také město se všemi a všelikými právy k němu příslušnými ode všelikých vymáhání a nesnází, soudci, minceřův,

¹¹⁾ R. 1263. Pangerl Goldenkron str. 9.

¹²⁾ 1284 10./I. Pangerl str. 31.

¹³⁾ (Sign.) II. A. 5 A. S. 2.

mýtných nebo všelikých násilných protivenství i také od násilí všeliké osoby, kteréž by koli byla povahy, svobodno měti chcem a ovšem prázdno.

Král Václav potvrzuje to nadání, pochvaluje toho také zvláštní milostí v tato slova:

Též nadání s všelikú svobodú a milostí osvobozujem řečené město Netolice se všemi a všelikými předřečenými, k témuž městu příslušnostmi ode všelikých vymáhání a nesnází, soudci, mincéřův, mýtných nebo všelikých násilných protivenství i také od násilí všeliké osoby, kteréž by koli byla povahy.¹⁴⁾

Jošt z Rožmberka nařizuje mnichům zlatokorunským, by s volhou opata na místě zemřelého opata Blažeje do jeho návratu do Čech posečkali a by visitatora z Plas k tomu účelu nevolali, že on sám vrátě se co nejdříve, co jemu v té věci náleží, jako dědičné vrchnosti opatří.

Ve Znojmě dne 24. února 1535.

Opis na papíře.

Copia litterarum transmissarum magnifici Domini domini Jodoci Rosenbergensis conventui Coronensi propter obitum domini Blasii, abbatis ibidem, ne mittatur pro visitatore.

Ehrwürdige Liebe Vätter! Ich habe Unterricht, dass Ewer Herr und Abbt todt sey. Darumb begehre ich von Euch erkennendte, dass ich zu der Zeith nicht daheimb oder in dem Landt zu Böheimb bin, dass Ihr einen kleinen Verzug thuett undt nichts solches, welches wieder meine Obrigkeit daselbst wehr, vor Euch nembet undt sonderlich, wass die Erwehlung des zuckünfftigen Abbts antrifft, auch Eweren Visitator zu der Zeith auss der Ursach nicht beschikhet bis auf meine kurtze. will es Gott. gegen Crumaw Zuekunft; dann als baldt mir Gott durch sein Gnadt heimb geruehet zu helffen, will ich darauf gedenken. dass ich mit Gottes Hilff Euch in dem also versehe, was zu künfftiger Ewerer Nuzung seye. Dann Ihr wisset selbst, dass des Abbts bei Euch die Erwöhlung zufferist undt am meisten mir zustehet, Darumb glaub ich, dass Ihr Euch in dem nach meinem Begehren gebührlich verhaltet. Woh[er] dass anders geschehe (wie wohl ich der Zuversicht zu Euch nicht bin), so müsste ich das Closter nach Lauth meiner Obrigkeit, welche ich daselbst hab undt mir zugehöret, unverzüglich versehen.

Datum Znaym feria 4 die Scti Matthiae Apostoli, anno domini xvxxv.

Jobst von Rosenberg.

Denen Ehrwürdigen Vättern und Bruedern des Closters Heyl. Cron, mir lieben.¹⁵⁾

¹⁴⁾ Na rubu: Extracta de privilegiis monasterii S. Coronae, Netolice privilegia jejich. 1500 (poznámeno tužkou).

(Sign.) II. A. 5 AS. 2.

¹⁵⁾ Na rubu: Copia litterarum transmissarum magnifici domini, domini Jodoci Rosenbergensis conventui Coronensi propter obitum domini Blasii, abbatis ibidem ne mittatur pro visitatore.

NB. Signum *).

V archivě panství Krumlovského nalézají se dva opisy tohoto dopisu, starší asi ze 17. stol. věrnější, dle něhož jsme tento přepis pořídili, a mladší z 18. stol., v němž je důležitá poznámka:

Opat zlatokorunský Jakub a převor Jan snímá s klášterského fíšmistra, poddaného Tůmy z Rájova a jeho potomkův až do třetího kolena právo odúmrtí.

Orig. na pergameně
v kníž. archivě Krum-
lovském.

V Zlaté Koruně dne 11. května 1538.

My kněz Jakub¹⁶⁾ Božským smilováním oppat a kněz Jan převor i veškeren konvent kláštera Svatý Koruny zákona Cistercienského známo činíme tímto listem obecně, kdež čten anebo čtuoci slyšán bude, kdež od starodávna zvyklost jest a právo nápad odúmrtí od lidí našich nám a klášteru našemu příslušející, i prosil nás opatrný muož Thůma z Rájova, fíšmaistr a poddaný náš snažnou prosbú, jakožto pány své dědičný, abychme my jeho s takového nápadu odúmrtí statku jeho vysvobodili. A my hledíce na jeho snažnú prosbu i také službu, kterúž jest nám od mnoho let činil a ještě nepřestávaje činí, dali sme a moci listu tohoto dáváme svrchupsanému Tuomovi, aby statek svuoj, kterýž v Rájově pod námi má, anebo ještě jmieti muož, movitý i nemovitý, mnoho nebo málo, dáti anebo prodati, směniti za zdravého života anebo na smrtné posteli odkázati, komuž se jemu zdáti anebo libiti bude. Pakli by Pán Bůh na něho dopustil, že by bez kšaftu umřel, tehdy statek jeho spadnutí a přijiti má na nejbližšího přítele jeho příbočního vedle práva městského a to bez všeliké překážky a odporu naš[eho] i všech našich budúcích. A ještě k tomu dáváme svrchupsanému Tuomovi, jestli že by se jemu pod námi v Rájově zuostati nezdálo, a svú živnost kde jinde lépeji provésti mohl, aby se statkem svým stěhovati mohl, kdež se jemu zdáti libiti bude a to také bez naší i všech našich budúcích překážky, ale napřed osadě nám hospodáře, kterýž by se nám i vši obci v Rájově hoditi se mohl. A tu svobodu svrchupsanú dali sme na tři životy točišto: Tuomovi a Marketě manželce jeho za jeden život počítajice a Bicanovi synu jeho a jednomu dietěti prvnorozenému nebolisto vnučkovi Tuomovému. A když by ty tři životy svrchupsaný zsejdú, anebo zemrú, tehdáž nám a klášteru našemu i našim budúcim nápad od úmrtí zase připadnutí má vedle zvyklosti a práva starodávného. Pro lepší jistotu a pevnost tomu, co se svrchu píše, my svrchupsaní kněz oppat a převor i veškeren convent dali sme přivěsiti pečeti své k tomuto listu dobrovolně, jenž jest dán a psán v klášteře našim leta Božího tisícího pětistého třicátého osmýho, tu sobotu po svatým Stanislavě.¹⁷⁾

„NB. Von diesem wierdt nichts authentisch beyhandtn seyn.“ Neměli již tedy tehdy originálu po ruce.

(Sign.) I. 3 K § 8.

Regest tohoto aktu uveřejnil již dříve V. Schmiedt ve článku: „Zur Leidensgeschichte des Cistercienserstiftes Goldenkron“ v časopise Studien und Mittheilungen aus dem Benedictiner und dem Cistercienser-Orden. Jahrg. XXI. 1900, S. 88.

¹⁶⁾ Jakub Peitler.

¹⁷⁾ Od orig. pergamenového dvě přivěšené pečeti utrženy. Na starém opise jsou tyto ještě okresleny.

(Sign.) I. 5 AU 1 b.

Mniši zlatokorunští prosí Petra z Rožmberka, aby jim dovolil po smrti opata Jakuba nového opata zvoliti a pro visitatora plaského poslati.

Nedatováno [1544]

Opis na papíře.

Vysoce urozený pane pane náš milostivý Vaší Mti předkem přáli bychme dlúhého zdraví a šťastného panování jakožto pánu našemu milostivému. Kdež my od Boha všemohúcieho Vaší Mti na svých modlitbách vždycky žádáme a za to prosíme, aby Pán Buoħ ráčil Vaší Mt při dlúhém zdraví zachovati. Pane milostivý, kdež jsme Vaší Mti prosili¹⁸⁾ skrze naše bratři, abyste nám ráčili povolení dáti, abychme mohli podle řádu a řehuli zákona našeho otce opata sobě voliti, i ráčili Jste nám tu odpověď dáti, že Vaše Mt ráčíte sami v to nahlédnutí a sám voliti a tím, že Vaše Mt neráčíte dliti, kdež jsme toho až posavád pokorně a poslušně očekávali a ještě bychme čekali, znajíce, že Jste Vaše Mt zaneprázdnění jinými mnohými věcmi, ale že se bojíme, abychme v pokutu podle zákona uloženú neupadli, o kterúž bychme přišli, kdybychme se Vaší Mti nemohli slušně vymluviti, neb tento řád jest vždycky zachován býval, že bez vědomí předkuov Vaší Mti, dobré a [bohďa] šťastné paměti, že žádný visitator aneb prelat starší o to se nepokusil, aby visitoval, co řídil aneb puosobil. Ale kdy jsú měli povolení od předkuov Vaší Mti, tehdy řídili a jednali všecky věci podle řádu zákona našeho. Protož milostivý pane Vaší Mti prosíme, že ráčíte své milostivé povolení dáti, abychme mohli pro¹⁹⁾ visitatora, totižto opata Plazského, poslati a podle řádu a svědomí našeho jednoho z domácích a professuov kláštea našeho voliti, neb abyste Vaše Mt ráčili věděti, že volení opata podle obyčej a řádu činí se s takovú rozvážností, že každý bratr má se ten den zpoviedati a mši svatú slúžiti, a má býti mše spívaná o Svatém Duchu. A potom od otce visitatora každý má na přísahu tázan býti, aby volil toho, kteréhož by znal, že by se hodil k správě duchovních i také časných věcí. I milostivý pane my tyto věci Vaší Mti oznamujem, ne bychme Vaší Mti rozkazovali, než Vaší Mti pokorně prosíme, že nás při takovém pořádku zákona našeho nechati ráčíte, jakožto toho všickni pokorně žádáme, buď to, pakli by se Vaší Mti jinak zdálo, staň se vuole Vaší Mti. Kdež jsme té plné viry a naděje, že nás při tom zuostaviti ráčíte a Vaší Mti vždy pokorně prosíme, že nás chudých kaplanuov Vaší Mti poddaných opúštěti neráčíte, a své milostivé náchylnosti a lásky, kterúž Jste vždy ráčili k nám míti, od nás odjímati neráčíte a nás, jestliže věc možná jest, při obyčejí zákona našeho a řádu a při té živnosti a užitečích, kterýchž jest otec náš nebožtik užíval, ostaviti, nebo se k jinému žádnému po Pánu Bohu utikati nevíme nežli k Vaší Mti, jakožto ku [dědičnému] pánu našemu milostivému [se známe a utiekáme a po všecky časy se znáti a utiekati chceme].

¹⁸⁾ V druhém opise stojí: Kdež sme k Vaší Mti z svého konventu vyslali dva bratry žádající Vaší Mti a prosiece....

¹⁹⁾ V témže opise: abychom mohli s povolením Vaší Mti po visitatora...

S tím se Vaši Mti porúčime a v této naší žádosti a potřebě, jak bychom se zachovati měli, abychme proti vuoli Vaši Mti ne učinili, za naučení a za milostivú odpověď pokorně prosíme Vaši Mti
chudí kaplané

kněz Wolffgant a kněz Bauhost, subdiaconus,²⁰⁾
bratří kláštera Korunského.

Kněz Wolfgang, opat kláštera Plasského a visitator kláštera Zlaté Koruny činí mezi Vilémem z Rožmberka, vládařem domu Rožmberského, opatem zlatokorunským Janem Mílkem, převorem Jiříkem a konventem téhož kláštera smlouvu, dle níž zavazují se tito spravovati se Vilémem jakožto dědičnou svou vrchností; Vilém zůstává je při těch vesnicích, farách a důchodech, v jichž držení teď jsou, bude vydávati každoročně 100 kop míšenských, 120 džberů ova, 30 džberů ječmene, 50 džberů žita, 10 věder vína z vinic křemžských, 4 kopy slepic z Ločedic a 4 džbery kaprů v roce, kde by neměli žádného rybníka na lovení. Vrací stříbro a klenoty kostelní na Krumlov vzaté a slibuje, že klášterníky, když by pro větší počet jich s těmito důchody a dávkami nemohli vystačiti, neopustí.

(Bez místa) dne 7. dubna 1559.

Jakož Jich milosti vysoce urození páni páni z Rožmberka etc. nad klášterem a konventem Svaté Koruny ráčí dědičnou vrchnost miti, i podle toho vysoce urozený pán, pan Vilim z Rožmberka Jeho milost etc., nynější správce a vladař domu Rožmberského po smrti duostojného kněze Wolfgangka kláštera vejšpsaného, kterýž byl s vuolí a vědomím dobré paměti pana Petra z Rožmberka za opata volen i také potvrzen, kněze Matěje Poláka, dobré paměti, na zkušeni²¹⁾ do téhož kláštera, aby opatem byl, přijíti ráčil. ale pro jeho dočinění a pozdvižení proti Jeho milosti panu Vilimovi z Rožmberka etc., jakožto dědičné vrchnosti téhož kláštera, také pro jeho zlé chování, souc v tom zjevně nalezen, zase jest odtud vysazen a trestán, a na jeho místo jest zase od již jmenovaného pána, pana Vilima z Rožmberka etc. kněz Jan Mílek za opata volen a pořádně skrz nás kněze Wolfgangka z Buoží milosti opata kláštera Plazského, visitatora téhož kláštera Korunského potvrzen. A po témž potvrzení my kněz Wolfgangk opat Plazský mezi svrchupsaným pánem Jeho milostí z jedné a týmž knězem Janem Mílkem, opatem Svatý Koruny a knězem Jiříkem, převorem na místě všeho konventu z strany druhé smlouvu sme učinili dcelou a dokonalou a to takovou, předkem že týž kněz Jan Mílek, opat kláštera Svaté Koruny i s konventem svým mají se Jeho mti pánem, panem Vilimem z Rožmberka, správci a vla-

²⁰⁾ V opise druhém nejsou jména bratří. — Poznámka v druhém opise Dieses ist pro Originali gehalten und darnach ein Vidimus formiret wordn.

Starý regist a poznámky Březanovy: Supplikaci po smrti kněze Jakuba, aby ráčil jiného opata voliti, aneb jim voliti povolení dáti. Neví se, jak ta věc vyšla. — Klášter Korunský mezi služebníky domu. Kněz Jakub oppat. — Vložiti k pamětem Petra Kulhavého 1544. — Insinuatio circa electionem novi abbatis aureae Coronae 1544.

(Sign.) I. 3 K β 8 d.

dařem domu Rožmberského a Jeho Mti dědici a budoucími jakožto vrchností svou dědičnou spravovati a bez vůle a vědomí Jeho milosti nic před se nebráti tak, jakž i jest to povinen učiniti a od starodávna bylo, a předkové jeho opatové kláštera Svaté Koruny řádně od Jich Mti pánuov z Rožmberka etc. potvrzení sou se chovali a Jich Milostmi se spravovali.

Což se pak vychování kněze opata a konventu téhož kláštera Svaté Koruny dotýče, Jeho Mlt pán. pan Vilim z Rožmberka etc. ráčí kněze Jana opata a konvent kláštera Svaté Koruny při těch všech vesnicích, farách a jinejch důchodích, kterýchž od drahně let, jak se jest to vyhledalo a jakž toho na tento čas v držení a užívání sou, aby i tento kněz Jan Milek opat i s konventem užíval, zuostavovati. A jakož předešle vyměřeno bylo, že sou předkové Jeho Mti páně, páni z Rožmberka témuž klášteru a konventu z komory své aneb z téhož zboží Korunského, kderéhož od téhož kláštera v držení bejti ráčí, buď na hotových penězích aneb ospích vydávati měli a vydávali, takto jest skrze nás kněze Wolfgangka opata kláštera Plazského, jakožto visitatora Svaté Koruny kláštera, mezi Jeho Mti pánem, panem Vilimem z Rožmberka etc. a knězem Janem Milekem a konventem kláštera Svaté Koruny s dobrou vuolí obojí strany smluveno:

Předkem, což jest kolivěk až posavád toho se do kláštera Korunského často jmenovaného od pánuov z Rožmberka etc. Jich Msti vydávati mělo, poněvadž se jest to vyhledalo, že každého roku vydávány, a jinak dobře tomu klášteru od pánův z Rožmberka etc. Jich Mti. i také již od nynějšího pana Vilima z Rožmberka Jeho Mti etc. se vydávaly, a nad to vejše jiné milosti činěny byly, skrze kteréžto milosti činění týž kněz Jan opat i s konventem kláštera Korunského, ani jiní budoucí opatové konvent, ani žádný jiný právem jich vo nižádné zadržení předešlého vydávání na Jeho Mt pána, pana Vilima z Rožmberka etc., ani na budoucí pány z Rožmberka navracovati se nemají a nemohou na časy budoucí věčně, nýbrž touto smlouvou z toho všeho v cele a dokonce na časy budoucí vykvitování sou.

Avšak jak potomně z strany vydávání knězi opatovi a konventu téhož kláštera Svaté Koruny od pánův z Rožmberka Jich Mti etc. zachováno bejti má, takto jest skrze nás kněze Wolfgangka opata kláštera Plazského, visitatora častopsaného kláštera, mezi oběma stranami konečně smluveno, na čemž kněz Jan Milek, opat i budoucí opatové kláštera Svaté Koruny i s konventem svým dobrovolně jest přestal, aby opatové a konventové téhož kláštera též na tom přestali a přestati povinni byli totižto, aby Jeho Mt pán, pan Vilim z Rožmberka etc., i budoucí páni z Rožmberka Jich Mti ráčili knězi Janovi opatu a konventu i budoucím jeho vydávati každého roku jedno sto kop míšenských, totiž počna na svatého Jiří nejprve příštího padesáte kop míšenských a tak potom každý rok vždy při svatém Jiří a při svatém Havle po padesáti kopách míšenských. A co se dotýče berní, které se v tomto království od stavuov svolují, tož aby Jeho Mt pán i budoucí Jeho Mti za kněze Jana opata nynějšího i budoucí opaty korunský z vrchností toliko takové berně spravovati

ráčili. Též taky každého roku Jeho Mt. pán z Rožmberka etc. s budoucími svými jedno sto a dvaceti džberuov ovsa, třiceti džberů ječmene, padesáte tčberův žita a deset věder vina z křemeských vinic vydávati má, a pro to sobě sami na Krumlov posílali mají. A k tomu každého roku z Ločedic čtyry kopy slepic opat a konvent vybírali mají. A kterého by koliv roku na podzim opat a konvent kláštera Korunského neměli žádného rybníka na lovení, tehdy má se jemu z rybníkův Jich Mti pánův z Rožmberka dávatí čtyry džbery kapruov. Však kněz opat má sobě sám pro ně poslati.

A cožkoliv jest od stříbra aneb jakých klenotuov kostelních, ježto se bylo obávati, aby ten klášter o to pro neřád nepřišel, podle inventáře na to učiněného na Krumlov vzalo se jest, všecko podle téhož inventáře knězi Janovi, opatu téhož kláštera i s truhlou navraceno, jakž toho kněz Jan opat jeden inventář má a druhý na Krumlově v kanceláři schován jest.

Nad to nade všecko Jeho Mt. pán, pan Vilim z Rožmberka etc. ráčil jest se k tomu podvoliti, když by koliv ráčil poznati, že by bratři v tom konventu se rozmáhali a pobožný život, jakž na duchovní lidi a zákonníky náleží, vedli, i že by na ty důchody, kteréž na ten čas mají, a co jim Jeho Mt. pán, jakž tuto zapsáno jest, vydávati ráčí, postačiti vychováním bezelstně nemohli, a to na Jeho Mt. pána aneb budoucí pány z Rožmberka vznešeno a ukázáno bylo, že Jeho Mt. pán a budoucí Jeho Mti páně kněze opata a konventu často jmenovaného kláštera Svaté Koruny opustiti neráčí.

A to sou sobě obě straně s budoucími svými věrně a pravě zdržeti slibili.

A na potvrzení toho my často jmenovaný kněz Wolfgang, opat kláštera Plazského jakožto smluvce toho, my Vilim z Rožmberka etc., správce a vladař domu Rožmberského etc. a kněz Jan Milek, opat kláštera Korunského pečeti své a já kněz Jiřík, převor téhož kláštera na místě všeho konventu pečť konventskou sme k této smlouvě s naším jistým vědomím a s vuolí přitisknutí dali a našimi vlastními rukami sme se podepsali.

Stalo se v pátek den Svátosti léta Páně tisícího, pětistého padesátého devátého.²¹⁾

²¹⁾ Druhý originál:

Vilém z Rožmberka ppm.

Já kněz Wolfgang r. vl., Johannes Milek, abbas Sancte Spinee Corone. Čtyři přivěšené pečeti utrženy.

První originál, písmo ozdobné, úplně zachovalé. Podpisy:

Vilém z Rožmberka r. v.,

Wolfgangus, abbas monasterii Plasenssens, manu propria,

Johannes Milek, abbas monasterii Sancte Coronae manu propria,

Johannes Pfeiffer, tunc temporis prior monasterii Sanctae Coronae manu propria.

Visí čtyři pečeti.

(Sign.) I 1 A a Nro 30 ff

Výtah z listiny a popis pečeti již u Pangerla: Goldenkroner Urkundenbuch S. 598.—599.

Jan opat Zlaté Koruny, Jan farář v Černici a konvent kláštera Zlatokorunského prodávají a postupují louku, kteráž leží v pastvišti, jehož nyní užívá obec Mojně, vedle louky mlynáře Jakla, poddanému kláštera Urbanovi, mlynáři na Jilkovském mlýně v strouze pod Černicí na potůčku řečeném Nárožnice za šestnácte kop míšenských a za roční plat tři grošů míšenských, tak že tento a jeho budoucí nástupci mohou tu louku z příležitosti potoku vodou pomočovati, ale musí se o době povodňování toho s mlynářem Jaklem a jeho nástupci dohodnouti.

Ve Zlaté Koruně dne 1. května 1564.

My kněz Jan²²⁾ opat kláštera Svaté Koruny, kněz Jan, tehdaž farář v Černici²³⁾ jakožto bratr a převor a všechen konvent téhož kláštera řádu Cistercienského sami od sebe i na místě všech budoucích opatův a konventu kláštera Korunského oznamujem tímto listem přede všemi, kdež čten neb čtoucí slyšan bude, že sme s dobrým rozmyslem a z dobré i svobodné vůle prodali a tímto listem prodáváme a s stupujeme louku naši a kláštera našeho, kterážto jest v pastvišti, kteréhož svoli naši nyníčko obec ze vsi naší Mojněho užívají, podle louky Jakle mlynáře tak, jakž táž louka v svezích mezích a hranicích obsažena jest, robotnému našemu a kláštera našeho poddanému, věrnému milému Urbanovi, mlynáři na Jilkovském²⁴⁾ mlýně v strouze pod Černicí na potůčku řečeném Nárožnice ležícím, jemu a jeho budoucím držiteluom téhož mlýna jmenovitě za šestnácte kop míšenských, kteréž jest on nám hned hotovými penězi zaplatil a dal. A my sme je od něho zouplna přijeli a k dobrému našeho kláštera obrátili, na takový ovšem způsob totiž, aby svrchupsaný Urban mlynář i jeho na tom mlýně budoucí, nám i všem budoucím opatům a konventu kláštera Korunského platil a dával, platiti a dávatí povinen byl každého roku tři groše míš. a to rozdílně, totiž při sv. Jiří sedm peněz míš. a při sv. Havle čtrnácte peněz míš. a tak vždy při každým sv. Jiří a sv. Havle, jakž se svrchu píše na časy budoucí a věčné, aby týž Urban i jeho dědicové mohli té louky jako svého vlastního užívati a ji z příležitosti potoku vodou podle potřeby bez překážky každého člověka pomočovati, však ovšem s touto znamenitě vejmienkou: Poněvadž při té louce Jakl mlynář také svou louku má, aby on Urban a jeho dědicové, když by chtěl anebo chtěli tu louku vodou pomočovati, tehda má, aneb mají, s Jaklem mlynářem aneb jeho dědici prvé sobě oznámiti tak, aby on také i jiní společně své louky pomočovati a povozovati a to bezelstně mohli.

²²⁾ Jan Mílek.

²³⁾ Spisovně nyní: Černice, u lidu též i u Březana: Černič, lid mimo to říká: Černiče.

²⁴⁾ Fr. Wildmann ve svém článku na str. 35. uvádí, když cituje částečně obsah této listiny „louku na Stilkovským“, což asi chybně v jeho prameni něčeském bylo napsáno a čteno: Jilkův mlýn přichází již ve starších listinách. Mimochodem řečeno, užívá někdy Wildmann názvů blízkých vsí nedobře, tak Přísnice dle německého na místě *Přísečná*, u lidu Přísečno, pak Dumrovice na místě *Domoradice*, u lidu též Domorajice. Jméno *Tuberovice*, jež někde i v mapách čteme a jež inýlkou nějakou do spolehlivého jinak „Popisu“ Palackého se dostalo, (něco asi ze Sommrovy topografie Čech, IX. dílu z r. 1841) je neznámo u lidu, i ve starých listinách nedoloženo.

A tak oba dva mlynáři povinni jsou a budou z strany pomočování vodou obou dvou luk k sobě se bez přerušení zachovati nyní i na časy budoucí a věčné tak, jakž jsou na místě svém, svých i budoucích k sobě zachovati se připověděli a dobrovolně svolili.

Toho všeho, což se svrchu píše, na zdržení a svědomí my nadepsani opat a všechen konvent s jistým naším vědomím dali sme pečeti naše, totiž opatskou a konventskou k tomuto listu přivěsiti, jenž jest dán v klášteře Svaté koruny v pondělí den památný slavnosti svatých Filipa a Jakuba, apoštolův Božích leta Páně tisícího pětistého šedesátého čtvrtého.²⁵⁾

Císař Ferdinand II. obnovuje a potvrzuje list dne 11. června 1599 císařem Rudolfem II. klášteru Zlatokorunskému propůjčený r. 1564, kterým tento jemu znova dal a vysadil clo ze zboží přes most na Vltavě u vsi klášterské Rájova převáženého, aby z užitku jeho mohl býti most ten často velkou vodou trpící opravován.

Opis r. 1674 notářsky vidimovaný.

Ve Vídni dne 7. ledna 1622.

My Ferdinand druhý, z Boží milosti volený Římský císař, po všecky časy rozmnožitel říše a Uherský, Český, Dalmatský, Charvatský král, arcikníže Rakouské, margkrabie Moravské, Lucemburské a Slezské kníže a Lužický margkrabie, oznamujem tímto listem všem, že jsme poníženě prošeni od velebného kněze Jiřího,²⁶⁾ oppata a konventu kláštera Svaté, jinak Zlaté koruny, věrných našich milých, abychom jim listu a majestátu českého od slavné a svaté paměti císaře Rudolfa druhého, pana strejce a otce našeho nejmilejšího, jim na clo²⁷⁾ u vsi jejich řečené Rájov daného, a od některých zprotivilých poddaných v již jminulé rebelli v dědičném království našem Českém při vybíjení a drancování již jmenovaného kláštera porušeného, milostivě obnovili a potvrditi ráčili. Kterýž slovo od slova takto v sobě zní:

My Rudolf druhý, z Boží milosti volený Římský císař, po všecky časy rozmnožitel říše, Uherský, Český, Dalmatský, Charvatský král, arcikníže Rakouské, margkrabie Moravské, Lucemburské a Slezské kníže a Lužický margkrabie, oznamujem tímto listem, že jsou před osobu naší císařskou velebný kněz Melichar²⁸⁾ opat. i všecken konvent kláštera Svaté jinak Zlaté koruny, věrní naši milí předstoupili, oznamujíce Nám, že u vsi jejich řečené Rájov, kteréž v držení jsou, most²⁹⁾ přes řeku Vltavu, kterýž velikým

²⁵⁾ Orig. pergam. Visí dvě pečeti, z nichž první jest poněkud porušena a druhá úplně zachovalá.

(Sign.) I 7 Gð Nr. 18.

Starý regest na druhé straně. A. 1564, 1. Mai venditur pratum molitori na Jilkovském a Joanne Milek abbate S. Coronae pro 16 sexagenis jure Emphyteutico, molitori subdito. NB. sed est recuperatum et denuo ex emptum a Dno Joanne Theodorico Bemio.

²⁶⁾ Jiří Huber.

²⁷⁾ Císař Karel IV. daroval r. 1349 klášteru Zlatokorunskému clo v Dolní Vltavici na hranicích země. Viz Pangerl Urkundenbuch v. Goldenkron, strana 114.—116.

²⁸⁾ Melchior Hölderle 1592—1608.

²⁹⁾ Nyní spojuje oba břehy Vltavy v těch místech dlouhý most železný.

nákladem učiněn jest, téměř každého roku, protože se na něm ledy i jinak rozvodněním řeky Vltavy nemalé škody dějí, též velikým nákladem na znamenitou jejich a téhož chudého kláštera stížnost opravovati dáti musejí, poníženě nás prosíce, abychom jim na týž most, tak aby toho škodni nebyli, clo znově dáti a vysaditi ráčili. K jejichžto pokorné prosbě, jsouce již psanému opatu i konventu vši milosti nakloněni, a aby jak formané tak taky jiní lidé, kterýž přes ten most pracují, lepšího pohodlí požití mohli, s dobrým rozmyslem, Naším jistým vědomím, mocí královskou v Čechách k tomu sme povolili a tímto listem povolujem a vejšpsanému oppatu i konventu pro opravu toho mostu i jináče pro jich vlastní opatření clo znovu vysazujem. chtěce tomu a ustanovujice, aby každý, kdož by tou cestou k dotčené vsi Rájovu a přes týž most jel a pracoval, clo ze všech věcí dolepsaných podle způsobu a tohoto našeho zřízení celnímu aneb vejběřčímu od něho oppata a konventu tu nařízenému bez odpornosti a zbraňování se dával a vypravoval. Totižto z každého vozu ládovaného, na kterém by se všelijaké věci od koží hovězích, chmele, obilí, vína, ovoce a sladu vezlo, po čtyřech groších míšenských, od postavu sukna, vozu vápna, vozu sutý soli po dvou groších míšenských, od vepře, svině, skopce po jednom bílým penízi, od soumaruov z jednoho pytle soli, též z káry ovoce a z větele piva po dvou penězích bílejch, od každého centnýře všelijakých věcí, co se ven z země anebo do země veze, po třech penězích bílejch. A na to aby se týž most a co potřebného bude pro pohodlí lidí a formanův tudy pracujících opravovalo.

Protož přikazujem všem obyvatelům a poddaným Naším ze všech stavův království Českého, nynějším i budoucím věrným milým, abyste vejšpsanému oppatu a konventu v této Naši, jim z milosti královské učiněné štědroty, žádné překážky nečinili, nýbrž při takovém clu, od Nás znovu vysazeném jměli, drželi a neporušitelně zachovali. Kteréžto clo od Nás tak, jakž svrchu dotčeno, vyzdvižené do vůle Naši a budoucích králův Českých státi a trvati má. Avšak také tomu chceme, aby téhož cla zaražení a vyzdvižení jednomu každému bez ujmy na jeho spravedlivosti bylo. Tomu na svědomí pečeť naši cisařskou k tomuto listu jsme přivěsiti rozkázati ráčili.

Dán na hradě Našem Pražském, v pátek po Památce Božího těla leta Páně tisícího pětistého devadesátého devátého a království Našich Římského xx1111, Uherského xxv11, Českého též xx1111. K jejichžto ponížené prosbě nakloněni jsouce, s dobrým rozmyslem, Naším jistým vědomím, s radou věrných Našich milých a mocí královskou v Čechách takovej pokaženej list ve všem jeho znění, položení, v punktích, klauzulech a artikulích schvalujem, obnovujem a potvrzujem, chtěce tomu konečně, aby dotčený oppat a konvent, nynější i budoucí při tom při všem, což se v témž listu a majestátu cisaře Rudolfa obsahuje, jmíni, držáni a neporušitelně zachováni byli bez Naši, dědicuov a budoucích Našich kráľuov Českých i jiných všech lidí všelijaké překážky a odpornosti.

Protož přikazujem všem obyvatelům a poddaným Naším, ze všech stavův téhož království Našeho Českého, nynějším i bu-

doucím věrným našim milým, abyste svrchupsané oppata a konvent kláštera Svaté jinak Zlaté koruny, nyní i budoucí při tomto milostivém již jmenovaného listu a majestátu schválení, obnovení a potvrzení Našem jměli, drželi a neporušitelně nyní i v budoucích věčných časech zachovávali, žádných jim v tom překážek nečiníce, ani komu jinému činiti nedopouštějíce, a to pod uvarováním hněvu a nemilosti Naši císařské, dědiců Našich budoucích králův Českých.

Tomu na svědomí pečeť Naši císařskou a královskou k tomuto listu jsme přivěsiti rozkázati ráčili.

Dán v městě Našem Vidni v pátek po svatých Třech králich leta Páně tisícího šestistého a dvacátého druhého a království Našich Římského třetího, Uherského čtvrtého a Českého pátého.

Sdenco Popel de Lobkovic.

Ferdinand

S. R. Bohemiae Cancellarius
Collatum.

Collatum ad mandatum Sac. Caesareae
Majestatis proprium. Coll.

Že se tento vejpis J. M. C. slavné a sv. paměti Ferdinanda druhého confirmací majestátu na clo přes most u vsi tak řečené Rájov (titul.) panu oppatu a celému conventu kláštera Svaté jinak Zlaté Koruny daný [s] pravým svým na pergameně psaným a J. M. C. rukou vlastní podepsaným, též J. M. C. pečeti větší na šňůrce přivěšené přednešeným originalem ve všem slovo od slova úplně srovnává, toho já nížepodepsaný podle přitištěný pečeti mé vlastní a znamením obyčejným povinností ouřadu mého Notariatus tuto vysvědčuji.

Datum v městě J. M. C. svobodným horním Budějovicích Českých dne druhého měsíce Augusti leta od narození syna Božího šestnáctistého sedumdesátého čtvrtého.³⁰⁾

Lucas Sigis. Zahradka Sowin: de Eylenfelss etc.

Sacrae Caesareae autoritate Notarius publicus in fidem requisitus m. propria.

(L. S.)

(L. S.)

³⁰⁾ A tergo:

Vidimus mandati augustissimi imperatoris Ferdinandi II., per quod conceditur monasterio Sctae Coronae telonium in pago Roiaw ao 1622 die Veneris post festum Trium Regum 8. Januarii.

Bohemico idiomate.

(Sign.) I 7 M α Nro 3

K tomuto clu na rájovském mostě vztahují se následující regesta od Ferd. Tadry v článku: „Regesten zur Geschichte des Cistercienserstiftes Goldenkron 1560—1660“ uveřejněná:

1603 20./I. Cassatur a Rudolpho II. imperatore telonium in ponte Rajoviensi. Hoc fuit factum ad instantiam senatus Crumloviensis, sed denovo super hoc abbas Melchior supplicavit Suae Mti.

3./IV. Abbas Melchior Hölderle habens cum Crumloviensibus diversionem ratione telonii in ponte Rajoviensi (tunc enim sal Freystadio Budvicium vehabatur) negotium suum comittit Pragae sollicitatori et si alius modus non juverit, commissionem ad rem decidendam a caesare petendam innuit.

1603. 14./4. Melchior abbas supplicat ad caesarem contra cassationem telonii a ponte Rajoviensi revocando in mentem caesari motiva, ob quae ante illud telonium concesserat.

Z dějin katolické reformace v Čechách v letech 1668 až 1703.

Píše Dr. Ant. Podlaha.

(Pokračování.)

Konsistoř pražská uložila dne 14. června 1669 dvěma farářům, totiž Macariovi u sv. Jindřicha a Benolovi u P. Marie na Louži, by bděli nad tím, aby mezi měšťanstvem nešířily se knihy kacířské a necudné obrazy; připsal pak ze dne 17. června téhož roku požádala magistrát Starého Města, aby jmenované faráře, kdyby o to požádali, mocí světskou v tom podporoval.

V červnu roku 1669 bylo konsistoři oznámeno, že v Praze i na pozemcích metropolitní kapitoly u kostela sv. Apolináře tajní jinověrci se scházejí a z rukou predikantův pod obojí přijímají, ba že prý tak činí i ve jmenovaném kostele samém. Bylo zavedeno vyšetřování, jímž vyšlo na jevo, že skutečně mnozí tajní jinověrci v oné části Prahy se scházeli k úkonům náboženským, ale nikoli v kostele sv. Apolináře. Vinníci byli pokutováni trestem církevním. Po vykonané zpovědi a sv. přijímání měli totiž v kostele týnském v některý svátek nebo neděli veřejně před shromážděnými věřícími vyznati vinu svou a prositi za odpuštění. Mimo to měli v mateřském jazyce svém vykonati vyznání víry a konsistoři dáti písemný revers, že takových skutků budou se varovati. Někteří z nich byli mocí světskou uvězněni, v prosinci však k přimluvě konsistoře, když byli pod přísahou slíbili, že v heresi již neklesnou, na svobodu propuštěni.

Poněvadž k nedělním odpoledním katechisacím scházelo se málo mládeže, konsistoř v říjnu roku 1669 požádala magistráty pražské, aby skrze své čtyřpanské a šestipanské úředníky mládež přiměly k bedlivější návštěvě.

V prosinci téhož roku usnesla se konsistoř na tom, že povolá k sobě učitele triviálních škol pražských a přesvědčí se, jací jsou to lidé, a zdaž obecní jsou v modlitbách a naukách katolických.

O tom měla býti podána zpráva nejvyššímu purkrabí, aby od něho dostalo se konsistoři pomoci, kdyby jí bylo třeba. Mimo to bylo nařizováno pražským farářům, aby nejméně jednou v měsíci visitovali školu a prohlédli knihy, jichž mládež užívá.

Stále ještě byly z kostelů odstraňovány památky, jež připomínaly doby nekatolické. Tak nařídila konsistoř dne 7. ledna 1670, aby v kostele *bykaňském* odstraněna byla nástěnná malba představující jakéhos predikanta i nápis k tomu se vztahující, jelikož prý „nesluší se v katolickém kostele trpěti obrazy svědcův.“

Leckdy však sama konsistoř musila položití meze přílišné horlivosti v tom směru. Tak na příklad žádali téhož roku *Klatovští*, aby z pěkné hřbitovní kaple z kvádrů vystavěné („de quadratis lapidibus eleganter sacellum“) vykopány byly kosti nekatolíků a kaple pak znova byla posvěcena na jméno sv. Vojtěcha. V protokole konsistorním se připomíná, že dle podání stávala na místě tom svatyně pohanská, která apoštolskými muži z družiny svatého

Vojtěcha byla zničena. K této žádosti odpověděla konsistoř, že nemůže k exhumaci svoliti, poněvadž zde nejde o kacíře zatvrzelé, ale že ovšem svoluje k žádané rekonsiliaci a k posvěcení na jméno sv. Vojtěcha.

Také k židům obracela konsistoř pražská zřetel svůj. Roku 1670 nařídila vikářům, aby zaslali jí seznam židovských synagog, jakož i domů, v nichž židé bydlí společně s křesťany.

Vikář klatovský stěžoval si (1670) trpce proti židům, kteří časem i v neděle a svátky obchodují s křesťany; zároveň žádal, aby židům bylo zakázáno na velký pátek kupčiti, ježto jest to na veliké pohoršení křesťanům. Dále oznámil týž vikář, že ve Švihově židé pevně se uhnízдили, majíce tam synagogu a několik domů ve svém vlastnictví, a že beze všeho ohledu k svátkům křesťanským provozují obchody. V Janovicích jest prý sice jen jediný žid, ale ten bydlí v domě obecním poblíž hřbitova, máje právě před svými okny kříž u hřbitova stojící, z čehož obyvatelé nemalé mají pohoršení. Místní farář nemůže prý toho docíliti, aby žid jinam se přestěhoval, jelikož Vilém Chanovský velikým jest příznivcem židů.

Dne 3. února 1670 nařídila konsistoř vikáři slánskému, by nikterak toho netrpěl, aby křesťané společně bydleli se židy, anebo byli v jejich službách.

Mnoho zlého a pohoršlivého dostávalo se mezi lid potulnými herci a komedianty. Zajímavé jest usnesení konsistoře ze dne 3. února 1670, aby lidé ti, dříve než obdrží povolení umění své veřejně provozovati, před konsistoří v hereckých oděvech svých provedli vše, co hráti míní: to pak, co konsistoř schválí, aby se zevrubně uvedlo v dovolovací listině. Kdyby něco pak o své vůli přidali, co by lid pohoršovalo, aby byli od rychtáře uvrženi do vězení.

Dne 16. dubna 1670 povolání byli před konsistoř nekatoličtí němečtí herci Jan Wohlgehaben a Petr Schwartz, kteří veřejně na náměstí Staroměstském se produkovali. Ujišťovali, že na jevišti nic neprovozují, co by na úkor bylo mravům a zbožnosti, dovolávajice se svědectví úředníků šestipanských, kteří při představeních bývají přítomni, jakož i arciknížat inšpruckých, před nimiž hry své provozovali. Propuštěni byli s napomenutím, aby nehráli nic pohoršlivého.

Na jaře r. 1670 byli konsistoři vysláni missionáři P. Bilanský a Joachym Lenk do Kralohradecka, Loketska a Zatecka, P. Jiří Hilliger a Teichman do Mladoboleslavska a Čáslavska; zvláště měli působiti na panstvích, kde byl nedostatek far.

Komissari, kteří měli na starosti prohlídku knih, našli v kostele u sv. Havla na kůru knihu, z níž zpěváci zpívali roráte. Konsistoř dala dne 16. dubna 1670 knihu tu prohlédnouti kanovníkům Michalu Crusiovi a hr. Dlouhoveskému.

Do komisse pro pohoršlivé knihy jmenovali mistodržící hr. Kolovrata-Novohradského a appellační rady Pipia a Grembse, konsistoř pak Kristiána Phaltze.

Mezi lidem vyskytovali se časem jednotlivci, kteří počínáním svým zavdávali příčinu k veřejnému pohoršení. Sedlák Jan Tesánek

z Bezděkova při procesi, jež se konalo v den sv. Trojice (r. 1670) v *Sezemících*, svými posuňky při průvodě stropil výtržnost, a mimo to v kostele tabatěrkou tloukl o lavici. Konsistoř odsoudila jej k tomu, aby zametal ulici, kudy průvod s Nejsvětějším se ubíral, anebo aby stál před kostelem s černou svíčkou v ruce.

Kanovník Jan Dlouhoveský podal dne 1. prosince r. 1670 konsistoři návrh, aby hry o narození Páně, jež se v době vánoční noční dobou provozují po domech, byly zakázány, a to z těchto důvodů: 1. že se posvátné děje po hospodách a leccjakých místech profanují, 2. že zbožní lidé tím se pohoršují, 3. že vměšují se v ty hry všelike absurdnosti a necudnosti, 4. že se tím posvátné osoby P. Marie a jiných svatých zneuctívají, a 5. že leckdy herci, svaté ty osoby představující, tance provozují. Konsistoř skutečně takové hry zakázala a oznámila to magistrátům pražských měst se žádostí, by čtvrti bedlivě nad tím bděli, aby takovéto hry ani podtají se neprovozovaly. K tomu připomíná konsistoř, že staly se již případy, že se herci, hry takové provozující, násilně obořili i na faráře, jenž jim to zakazoval.

V *Rínglsheimě* u Frýdlandu předčítával v nově vystavěné kapli ve dnech nedělních učitel shromážděnému lidu z postilly a tak návštěvu mše sv. jim nahrazoval. Ke stížnosti děkana frýdlandského Melichara Jindř. Riesnera konsistoř počínání to zakázala (10. prosince 1670).

Král. místodržící naléhali příliš na to, aby faráři každého roku ode všech lidí své farnosti sebrali listky o vykonané zpovědi. Ve velikých městech bylo to ovšem nesnadno provésti. Sama konsistoř dne 25. května 1671 psala místodržícím, že jest nemožno, aby faráři znali veškery svoje ovečky.

Roku 1677 měla *jesuitská provincie česká* celkem 1072 osoby, z nichž bylo 479 kněží, 276 magistrův a scholastiků, 230 koadjutorův a 87 noviců. Z těchto všech osob dlelo mimo provincii 11, zemřelo 18 a propuštěno bylo devět.

Mezi lidem horlivě působili členové kolleje *březnické*. Zvláště v době zimní, kdy venkované pro nepohodu doma zůstávali, vycházeli jesuité do okolních vesnic a vyučovali tam náboženství s utěšeným výsledkem.

V residenci *svatohorské* žili jen tři kněží, jimž však v měsících, kdy byl větší nával poutníků, vypomáhali kněží z Březnice a z Chomútova, jakož i faráři a kaplani, kteří procesi sem přivedli. Slavnějších procesí přišlo toho roku na sv. Horu 54, celkem pak bylo poutníků 95.905. Poutníci dávali darem do pokladnice chrámové prsteny zlaté (toho r. 40), mince zlaté, zlaté nebo stříbrné oči, hlavy a jiné údy ti, kdož na přimluvu Panny Marie na těchto údech byli uzdraveni, drahocenné paramenty, k nimž darovány byly nezřídka i ženské šaty z drahocenných látek, voskové svíce. *Vojtěch Turek* dosáhnuv na přimluvu P. Marie zdraví, zaslal veliký kus vosku, jehož váha rovnala se váze jeho těla; aby pak dar ten měl pěknější vzhled, byl dovedně omalován. Hospodáři i majitelé panství uvykli si dávat i ze všech plodin hospodářských residenci svatohorské určitou část každého roku, na př. několik liber másla, kusy plátna, určitou miru obilí a p. Císařští radové se

zde zastavovali, jedouce k císařskému dvoru. Plukovník císařského vojska, ubíraje se do ležení válečného, s jezdeckým svým plukem zde se zastavil a se všemi vojiny přistoupil ke stolu Páně. Jiný velitel pěchoty opatřil na své útraty tolik prstenů s obrazem Panny Marie Svatohorské, kolik měl vojinů, a jimi je podělil. Na povýšené jedné vížce v noci zažehována byla vždy lampa, do níž každodenně přiléváno másla, aby i ti, kdož v noci krajinou okolní jdou, světlo to viděli. Modlitební knížky tak zvané „Svatohorské poutní“ toho roku po osmé již tiskem byly vydány v šesti tisících exemplářích. Na *Zbenicích* paní čeleď svou svolala, aby místo babských pohádek, jimiž takovéto ženy rády se zabývají, svaté příběhy, jež jesuita jeden jim předčítal, poslouchali a pak, co slyšeli, opět vypravovali; paní sama pak doplňovala, co snad z paměti jim vypadlo.

Z kolleje *březnické* vyslání v čase postním missionáři do Poděbrad a okolí, do Nepomuku, Žďáru, Zbenic a do okolí Klatova. Missionáři, v Poděbradech pracující, vedli do Libice, rodiště sv. Vojtěcha, pouť a tam k přečetnému lidu kázali.

Missionáři, v okolí Prahy působící, neustále museli potíratí různé pověry, s nimiž se tu setkávali. Tak v *Michli* shledali, že obyvatelé od cikánů nakoupili si různých kořínkův, o nichž jim bylo namluveno, že těm, kdo je nosí při sobě, přinášejí štěstí. Majitelé pověrečných těchto věcí sami do ohně je vházeli, když byli od missionářů poučeni o pošetilosti takové pověry.

V *profesním domě v Menším Městě pražském* bylo roku 1682 33 osob: 17 kněží, 5 magistrův a 11 koadjutorů. Z kněží byl jeden s císařským vyslancem v Turecku a jeden s král. purkrabím ve Vidni. Z ostatních kněží někteří horlivě kázali doma i v kostelích cizích, kamž byli často zváni; i do Teplických lázní od hraběte Clary-ho byli pozváni, kdež posluchačům katolickým i nekatolickým a několikrát i u přítomnosti kurfirsta saského kázali. Kongregace byly tu tři: kongregace sv. Barbory, česká a latinská pod titulem P. M. Narození (B. V. Nascentis). Latinská kongregace zvolila si rektorem knížete *Lubomířského*, žáka gymnasia jesuitského. V kostele konána křesťanská cvičení, k nimž přicházeli hojně ditky i dospělí. Školy vzkvétaly utěšeně; zkoušce veřejné přítomen byl generál karmelitů hr. Slavata. Pečovali o poučování vězňův a poskytovali k smrti odsouzeným duchovní útěchu. O tento úkol stáli sice příslušníci jiné řehole, byli však od faráře u sv. Václava, v jehož farnosti bylo vězení, odmrštěni, a jesuitům i na dále úkol ten byl svěřován. Stydlivým chudým poskytována hojná almužna. Někteří z kněží profesního domu působili jako missionáři ve vojště císařském.

V *Březnici* bylo téhož roku 25 osob, z nichž 8 kněží, magistři 2, opakujících studia humanitní 9, koadjutorů 6. Ve třech dnech před popeleční středou postaveno bylo u hlavního oltáře ležení, na němž spatřoval se muž do Jericha vstupující, upadlý mezi lotry a ranami posetý. Asylního práva užito bylo v Březnici zvláštním způsobem. Přivedly strážce do kolleje vězně, aby byl vyzpovídan v době jubilea. Po vykonané zpovědi však v kolleji jakožto v útočištném místě byl ponechán a tak ušel vězení a trestu.

Na konci XVII. století byla, jak známo, pravomoc církevní od státu vselijak obmezována. Když arcibiskup Valdštýn r. 1691 chtěl obnoviti starý zákon církevní, aby židé s křesťany pospolu nebydlili, místodržící zrušili jeho opatření. Arcibiskup jim pohrozil církevními tresty.

Zajímavost jest, jak si místodržící tehdejší počínali. Dne 10. bř. 1691 povolán o 3. hodině odpolední rektor Tovaryšstva Ježíšova k nejvyššímu purkrabí, jenž s ním sdělil, že zítra najisto bude vyhlášena od arcibiskupa exkomunikace se všech kazatelen nad ním i ostatními místodržícími a napomenul rektora, nechce-li na sebe a na celý svůj řád uvaliti těžký hněv císařův, aby dekretu arcibiskupova nepřijal a neprohlásil. O 9. hodině večerní ústní napomenutí purkraběte opakováno bylo písemným dekretem všech místodržících.

Nazítří, dne 11. v neděli, nedošel jesuitů žádný dekret arcibiskupský, a tudíž ovšem nebyla prohlášena exkomunikace místodržících; nicméně aby zabráněno bylo bouřím lidu, byly hlídky všude trojnásobné a vojsko bylo ve zbraních, měšťané pak vyzváni, aby, uslyšíce zvonění na poplach, se zbraněmi bez prodlení u svých hejtmanův najíti se dali.

Příčina, proč arcibiskup exkomunikaci neprohlásil, jest známa: byloť mu (dne 11. března 1691) oznámeno, že jest privilegiem domu rakouského, aby v zemích jeho exkomunikace toliko se svolením zeměpána byla exequována. (Dokončení.)

Protestantismus a katoličtí apologeté na Moravě v XVI. a XVII. věku.

Príspevek k náboženským dějinám moravským.

Podává Frant. Václ. Peřinka.

Úvod. Století XV., XVI. a XVII. v Čechách má za zlatou nit svých dějin náboženské spory, náboženský rozklad, reformaci a protireformaci, změny a opravy prospěšné a škodlivé. Náboženské zápasy v Čechách za těchto dob, ať již vedeny byly péroem nebo mečem, zbraní ducha nebo zbraní krve, slovem nebo ohněm a mečem, jsou takového rázu, že znova a znova vrátí se k nim historik pro jich nepopíratelnou zajímavost. Upoutají historika, ať dály se na kazatelnách a v chrámech nebo na bojištích, ať vznikly v Čechách nebo přeneseny byly z kolbišť cizích, ze sousedních zemí, ať zplodil je duch český nebo německý, protože následky jejich byly pro království naše vždy citelné a veliké. Protože Morava od věků byla sesterskou zemí sousedního království, protože byla s tímto spoutána nejen politicky pod korunou svatováclavskou, nýbrž i topicky a národnostně, přecházely zápasy tyto také k nám na Moravu a nalézaly u nás hlubokého ohlasu, pochopení a následování. Přišli-li valdenští a flagellanti do Čech, přišli eo ipso také na Moravu; ozvala-li se v Čechách ozvěna bekkardů a bekkyní, byla slyšána také na Moravě; vystoupil-li v Čechách Mistr Jan Hus, nalezla nauka jeho hojně stoupenců na Moravě; vzbudilo-li upálení jeho hromadný odpor v království,

poslali také moravští stavové panský a rytířský hned roku 1415 svoje memorandum do Kostnice. Protestantismus byl přesazen z Wittenberka do Čech, ale zavály jej větry také na Moravu: jednotu bratrskou založil sedlák z českého jihu, ale učení jeho doznalo největšího rozšíření na Moravě. Řád Loyolův převeden Kanisiem do Prahy i do celého království a odtud do Moravy. Měly-li Čechy hojně zelotů pro Řím, měla jich Morava tím více.

Že při tom důležitou roli měla národnostní otázka, tehdá už vedle náboženské u nás velice přetrásaná, je na biledni. A je to také zajímavé. Přemyslovci osadili Čechy a Moravu národem německým, před tím v krajinách těchto nebývalým. V Čechách však podařilo se požehnané vládě Karlově a hlavně vojům husitským v zemi po veliké části zjednatí převahu živlu českému, na Moravě však bylo jinak. Válka hutitská dotekla se sice Moravy neméně než Čech, avšak takových následků na Moravě nezanechala, jako tam, ani národnostně ani nábožensky. Morava zůstala z valné části německou. Za vlády Karlovy, poněvadž byla přece jen vzdálena Prahy, nedoznala nikteraké očisty, ačkoliv panovník tento věnoval své Moravě tulěz otcovskou péči jako svým Čechám: vojna husitská neměla na Moravě ani hmotných výsledků, neboť podléhalo-li vojům Žižkovým a obou Prokopů v Čechách německé město za městem, odporovala statně a uhájila se téměř veškera německá města moravská, hlavně Jihlava, Znojmo, Brno, kterýmžto vojenským nezdarem ani národnostního zdu neocileno.

Lid ovšem a stavové erbovní byli českými jako zde, tak i tam. A právě tento lid vždy směřoval k Praze a k myšlénkám českým, kdežto německá města moravská — a těch byla na Moravě převážná většina — hnula k německu a k Rakousům. Není-liž už to nemalé zajímavosti, že šlechta a lid moravský přijali husitism český a horlivě jej bránili, kdežto německá města věrně stála při katolicismu? Ve Znojmě a v Olomúci — tehdy hlavním městě zemském — veřejně upalovali přívržence nauky Husovy,¹⁾ ale sbor kostnický sám si stěžuje dne 27. března r. 1416, že nové učení mezi šlechtou a lidem obecným znamenitě se rozšířilo,²⁾ a kapitula olomúcká koncem roku 1416 velmi si stěžuje sboru kostnickému, že „kacířská zloba viklifistův a husitů v markrabství Moravském, podpovována a hájena jsouc od mnohých pánů, rytířů, zemanů a panoší i lidu obecného, velmi se vzrývá i rozširuje.“³⁾

Ale sotva vystoupil professor university wittenberské Martin Luther s novým učením, ve mnohém totožným se zavrhaným a Nemci pronásledovaným učením našeho Husa, bylo toto nejen do Prahy Čaherou a jinými naštěpováno a naočkováno, ale zároveň také posluchači téže university wittenberské, pokud byli tito rodáci německých měst moravských, uvedeno, kázáno i šířeno na Moravě v těch městech, která dříve upalovala husity a velmi si zakládala na svém katolicismu. Na tento zajisté nemalý zajímavý fakt musí býti u nás na Moravě důrazně poukazováno, fakt tento musí býti znova a znova přetrásán nejen při posuzování národní a ethnické povahy světa německého, nýbrž i v ohledu dějin

¹⁾ Brandl, „Kniha pro každého Moravana“ 1892, pg. 192, P. Chlumecký: „Karl von Zierotin“ 1862, pg. 9. — ²⁾ Ibid. — ³⁾ Ibid. p. 193.

církevních, kteréž obzvláště na Moravě mají dosud pramálo přestavitelův.

Na Moravu přicházely všechny změny náboženské daleko volněji, za to však pevněji se tu zakotvovaly, déle trvaly, rostly, mohutněly a bujely jednotlivé konfesce nežli v Čechách.

Není-liž konečně i úvahy hodno, že německý ven a ven anarchistický a zhoubný anabaptismus nenašel ozvěny v Čechách, kdežto poněmčilá Morava tímto zkázonosným plevem a jeho vyznavači novokřtění až do roku 1622, kdy anabaptisté z Moravy císařskými patenty byli vykázáni, trpěla už od polovice věku XVI. ? Novokřtění přišlo k nám přes Rakousy a zmizelo přes Uhry.

V Čechách protestanté sloučením se zbytky stoupenců Husových splynuli v nové vyznání, tak zvané utrakvistické, přijavši od husitů věrných kompaktátům nejen jméno, ale také mnoho jiného vnitřního, vypučeného z českého ducha, nikoli však na Moravě, kde protestantství šířilo se v duchu ryze Lutherově, v duchu ven a ven německém. Jen v jediném ohledu dala by se nalézt paralela.

Vlastenecká šlechta česká nenáviděla protestantismus Lutherův. Zdeněk Lev z Rožmitála na př. píše Aplovi z Fiktum: „Pak ten, o němž jste mi psali, snad jest následovník Lutheruov, ježto, jakž o tom mnozí držíme, jakž to jméno jest podobné podle řeči naší české k lotru, že také k tomu i v něčem se podobají skutkové.“⁴⁾ O tomto pánovi, vysoce postaveném královském úředníku českém, píše sám Palacký: „Také byl pan Lev jeden z prvních Čechův, kteří jméno německého reformátora vtípem laciným přetvářeli v lotra.“⁵⁾ Na Moravě v době o padesát let pozdější *německému* protestantismu Lutherovu nepřál Karel St. ze Žerotína, horlivý bratr český a vzorný vlastenec. Z dopisů jeho, které z části vydal Chlumecký, z části archivář Brandl, dalo by se uvést několik míst svědčících o tom. Ale byl zajisté Žerotín ze šlechty moravské samojediným odpůrcem reformace *německé*. Šlechta moravská tou dobou nebyla již daleko tak vlastenecká, jako Žerotín. Měšťanstvo bylo poněmčeno, duchovenstvo akatolické studovalo ve Wittenberce a nepomýšlelo téměř ani, že s reformací z Němce přináší také germanisaci. Lid venkovský pak podléhal duchovenstvu. Akatolickými sektami, hlavně protestantstvím a novokřtěním, pěstováno bylo na Moravě německé, Jednota bratrská samojediná ze všech akatolických sekt moravských zůstávala českou. Stav měšťanský, tou dobou nejbohatší, reprezentuje na Moravě německé a protestantismus. A těmto protestantům moravských poněmčilých měst budiž věnována tato kapitola.

Jihlava.

R. 1419 rozmiškou v královské Praze, která urychlila smrt slabého, vášním oddaného syna velikého císaře a krále Karla I. (IV.), Václava IV. (I.) vznikla dlouholetá válka husitská, která r. 1422 citelněji dotkla se sesterské Moravy.

⁴⁾ Archiv Český VII., 3. — ⁵⁾ Palacký, Dějiny, V., 2. pg. 447.

Dobře připomíná zasloužilý historik Moravy, byl i dosti nekritický a nesytematický, Kristian rytíř d'Elvert, že v Jihlavě za této války velice na váhu padá *nationalitas* katolických obhájců města a hlavně jejich venkoncem německé smýšlení. Slušelo by tvrzení toto opravit, pokud se týká slova venkoncem (*durchaus*), jelikož Jihlava byla za toho času více než z polovice česká, avšak městská rada, tedy strana vládnoucí, byla německá. Dobře dí tento všestranný a neúporný pracovník na poli moravské vlastivědy, že „in der Form kirchlichen Widerstrebens gegen die Hussiten sprach sich gewiss auch der Kampf des Deutsch- gegen das Slaventhum aus, der bei den deutschen Städten Mährens Brünn, Olmütz, Znaim, Iglau und Breslau jetzt gegen die Hussiten, später gegen König Georg an den Tag kam.“⁶⁾ Tento odpor německého živlu a věrné setrvání při víře otcův odpykala německá horní města v Čechách hrozně, neboť Kutné Hory, Jilové a Německý Brod se svým hornictvím byly docela v konce přivedeny a tím zároveň zářící perioda českomoravského hornictví.⁷⁾

Jihlava, také horní město, byla věrně oddána uherskému králi a římskému císaři německého národa Zigmundovi, samozvanému to králi českému, kterého stavové čeští uznati nechtěli. Jihlava věrně stála při vévodě rakouském a markrabí moravském, zeti Zikmundově Albrechtovi V. Jen židé jihlavští, jelikož židé jsouce vždy jemného čichu, při které straně státi mají, přáli zbráním husitských hrdin, nadějice se, že Prokopové Veliký a Malý Jihlavy dobudou. Ale zle se jim zvedlo. Husité pevného a dobře hájeného horního města Jihlavy nedobyli, a židé byli roku 1426 z Jihlavy vybiti a statky jejich vévodou Albrechtem dány městu.⁸⁾ Jihlavané byli za svou věrnost jak Albrechtem tak císařem Zigmundem bohatě odměněni statky i privilegiemi.

Jihlava zůstala za této doby čistě katolickou.

Ale časy se změnily. Římský velekněz vydal 14. září roku 1517 bullu o odpustcích ve prospěch stavby dómu svatopetrského. Mnich augustinian, professor vysokého učení wittenberského Dr. Martin Luther vystoupil proti odpustkům, dán do klatby, bullu o interdiktu spálil a jednak ze msty, jednak pobídnut svým neklidným temperamentem a náboženským rozkladem, který už před tím v nitru jeho kvasil, vystoupil s novým učením.

Jihlava, která ještě roku 1470 stála proti veřejně a všeobecně uznanému králi českému a markrabí moravskému Jiříkovi z Poděbrad, byla po padesáti letech „die erste und die eifrigste Stadt Mährens in Annahme der akatolischen Lehre, weil hier *deutsche* Sprache und *deutsches* Element vorherrschte und die *deutschen* Reformatoren sonach mehr Anklang fanden.“⁹⁾ Podobně a zajisté oprávněně napsal rytíř Chlumecký o Olomúci: „In Olmütz, wo man das Lesen einer hussitischen Messe nur einmal zuliess, ist Luthers Lehre bereitwillig aufgenommen worden.“¹⁰⁾

R. 1522 přišel do Jihlavy, byv z Vídně vykázán, Pavel Sperat (* 1484 ve Švábsku ze šlechtické rodiny Spretterů). vzdě-

⁶⁾ D'Elvert, „Geschichte der Stadt Iglau“, 1850 pg. 104. — ⁷⁾ Ibid. —

⁸⁾ Ibid. pg. 107. — ⁹⁾ Ibid. pg. 160. — ¹⁰⁾ Peter R. v. Chlumecký „Carl von Zierotin“, 1862 pg. 58.

laný na universitách v Paříži a v Itáli, se svou ženou, kterou vydával za svou sestru,¹¹⁾ nalezl zde vlídného přijetí a byl městskou radou ustanoven kazatelem, poněvadž farář jihlavský katolík Jan Czerer téhož roku odešel na věčnost a ve městě obyvatelstvu z nedostatku kazatele nikdo nekázal. První kázání prý měl dne 5. června r. 1522. Lid ho rád poslouchal, hlavně nižší třídy. V protestantském duchu psaná kronika městská vypravuje, že duch Speratův brzy vystihl, že Jihlavané žijí v bludu a v papežském tmářství a všemožně se snažil lid od kacířství a bludného učení (!) odvrátiti. Z počátku zachovával ovšem všechny ceremonie katolické bohoslužby a tím prý přivedl lid, že horlivěji ještě ho poslouchal, jakoby správně kázal, že mu věřil a dle slyšeného život svůj řídil.¹²⁾ Věc donesla se hned k panovnickému dvoru. Mladý král český a uherský Ludvík Jagajlovec ubíraje se r. 1522 z Budína do Prahy, nechtěl ani chvilky prodlévati v Jihlavě, městě nasáklém kacířstvím Lutherovým, ale táhl raději až do nedaleké pohraniční Polné, by si po cestě odpočinul.

Biskup olomúcký Stanislav a král Ludvík sám napomínali městskou radu a nařídili, by falešný apoštol byl z města vyhnán. Avšak, nová víra, nevázaná morálka či vlastně nemorálka a německá národnost bránily měšťanům vyhověti vůli králově a biskupově. Přistoupily k tomu také ještě nezdravé místní poměry. Probošt kounický Martin Göschl totiž ujal faru u sv. Jakoba v Jihlavě, poněvadž patron, opat praemonstrátského kláštera želivského nemohl ji okamžitě vhodným knězem opatřiti. Martin Göschl byl rozený Jihlavan; kolem r. 1500 vstoupil do kláštera želivského, stal se r. 1507 farářem v Jihlavě, r. 1509 světicím biskupem olomúckým s titulem biskupa nikopolitánského a r. 1521 proboštem v praemonstrátském klášteře panenském v Kounicích u Brna. V Jihlavě byl přiveden Speratem k protestanství, ke kterému přilnul tak, že ač po několik let nosil bílý habit řeholní, r. 1525 po příkladě Lutherově jednu z jeptišek kounických pojal za manželku. Byl ovšem potom na rozkaz krále Ludvíka od biskupa olomúckého Stanislava Thurzy hodností církevních zbaven, načež uchýlil se do Mikulova, kde od protestantismu přestoupil k anabaptismu. V Mikulově mu novokřtěnský spisovatel a knihtiskař Baltasar Hubmayer některé spisy své dedikoval. Z Mikulova byl však králem Ludvíkem povolán před královský soud do Prahy, tam zatčen, sedmkrát vyslýchán a mučen a konečně k smrti odsouzen, ale na přimluvu několika nekatolických šlechticů moravských dána mu milost, načež byl odevzdán biskupovi olomúckému, který jej dal do vězení, ve kterém také zemřel.¹³⁾

Lutherství se tedy šířilo v Jihlavě dále. Když vše to znova došlo k sluchu krále Ludvíka, nařizeno bylo Jihlavským Sperata

¹¹⁾ Kronika města Jihlavy od městského písaře Martina z Löwenthalu dokládá, že tehdy žádný kněz dle zákazu papežova ženiti se nesměl. Sperata jmenuje: Paulus Speratus Elephangius, presbyter Augustanae dioecesis, artium decretorumque doctor, canonicus novi monasterii Wittemburgensis, Apostolica et imperiati autoritatibus comes patatii Laterani subdelegatus. Viz D'Elvert, Chronik der Stadt Iglau, Brünn 1861, pag. 45 a 46. — ¹²⁾ D'Elvert, Chronik. 1861 pg. 46. — ¹³⁾ V. Brandl: „Kniha pro každého Moravana“ 1892 pg. 215., Dr. B. Dudík: Dějiny knihtiskařství na Moravě, „Časop. Mat. Moravské“ 1875 p. 110.

z města vybyti. Přípis krále Ludvika Jihlavanům jest zachován v jihlavské kronice Löwenthalově. Král vytýká měšťanům, že přijali kněze, který z Vídně byl vyhnán a tím pozbyl práva vykonávati obřady církevní a zastávati církevní úřady a obročí. Zvláště nerad slyší král, že Sperat hájí učení Lutherova a skutky svými boží jen mír zemský. Proto káže, by kazatel byl (pod pokutou 20 hř. ve prospěch královské komory) vykázán. Ostatní prý již zařídí biskup olomúcký, kterému věc tato byla odevzdána.¹⁴⁾ Podobný dopis zaslal král dne 25. července biskupovi olomúckému Stanislavu Thurzovi, který má Sperata v královském jméně obeslati a ve vazbě držeti tak dlouho, dokud Ludvik sám na Moravu nepřibude, jelikož nová nauka náboženská jest nanejvýše nebezpečná. Nařizuje dále královská kancelář pražská, by biskup moravský pilně bděl toho, by na Moravě nebyly prodávány nížádné knihy a spisy kacířské, by tam také nížádných kněží dle nového ritu a nové konfesse nebylo trpino. Podobný zákaz prodeje kacířských knih a spisů byl vydán do všech královských měst.

Jihlava na to vyslala šest mužů ke králi, kteří udávali, že Pavel Sperat ničemu kacířskému neučí, ale věrné slovo boží káže, což prý dotvrdil městské radě také želivský opat a farář, kaplani i altarářští jihlavští. Vyslání měšťané dosáhli toho, že král povolil městu Sperata podržeti a kázání jeho slyšeti. Moravský zemský hejtman Archleb z Boskovic přimlouval prý se tehdy také u zemského sněmu moravského za Jihlavaný a za Sperata. Jinak však biskup Thurzo; stál na tom, že Sperat má do Olomouce se dostaviti. Dopisy, které v té věci poslala biskupská konsistoř olomúcká Jihlavanům, jsou vesměs české. Biskup dosáhl na králi, že milostivé vyřízení dané Jihlavským bylo zrušeno a měšťanům v pátek po sv. Brikci (14. listopadu 1522) pohroženo ztrátou královské milosti a všech privilegií, nepostaví-li Sperata před olomúckým biskupem na den sv. Lucie. Tu teprv uposlechla městská rada, nechťic upadnouti do královské nemilosti. Biskup sice examinoval kazatele, který před tím už r. 1521 byl pro bludy z Vídně vykázán, avšak k rozsudku nedošlo, neboť nebylo nikoho, kdo by Sperata z kacířství obviniti nebo pohnati chtěl. Kazatel lutherský vrátil se tudíž proti výslovné vůli biskupově do Jihlavy a kázal dále, jelikož zemský sněm mu to povolil, byv poníženou supplikací městské rady pohnut,¹⁵⁾ ač neměl nejmenšího práva rozhodovati ve věcech církevních. Leč král Ludvik ukázal se horlivějším ve věci katolické nad biskupa olomúckého i stavy moravské a dne 18. února r. 1523 znova nařídil Jihlavanům Sperata pod ztrátou všech výsad a statků z města vykázati, neboť u krále neplatila přimluva jihlavských poslův ani přimluva sněmu. Tu teprv odešel Sperat do Třebíče a tuto pod ochranou sousední šlechty (hlavně Jindřicha z Lomnice a na Meziríči a jeho faráře Beneše Optáta z Telče), která prála nové víře, šířil nadále vyznání lutherské. Byl však v Bytšči jat, do Olomouce odveden do vazby a odsouzen k smrti upálením, jelikož bludů svých odvolati nechtěl. Král Ludvik rozsudek potvrdil, leč na přimluvy moravského podkomoří Vilima z Kunštátu a Jana z Kunštátu a jiných mocných přívrženců nové konfesse

¹⁴⁾ D'Elvert, Chronik pg. 47. — ¹⁵⁾ D'Elvert, Chronik pg. 50.

amnestoval „arcikacíře“ (vlastní slovo královo), jenž po celoročním vězení byl ze země vykázán. Král tou dobou dával milost asi velmi nerad. Bytval právě v Olomúci. Dal si předvésti radní pány jihlavské a domlouval jim přísnými slovy, kterak hřeší, měnice náboženství a dadouce sváděti se a balamutiti Speratem. Byl prý tak rozhněván, že chtěl město bolestně pokutovati.¹⁶⁾

Sperat odešel, byv z vězení propuštěn, rozloučit se s Jihlavany a po krátkém pobytu ve městě vrátil se do Wittenberka k Lutherovi, jenž jej roku 1524 doporučil odpadlému velmistrovi německých rytířů v Prusku. Zemřel staříčkový teprve roku 1554 jako biskup pomořanský. Po celý život svůj dopisoval si s Jihlavany, napomínaje jich, aby při víře jeho setrvali, vystříhající se vši falešné nauky, hlavně husitské a novokřtěnské. Proroctví, které vyslovil žnětské radě jihlavské při svém odchodu, že za nedlouho zase bude v městě tom kázati, se nesplnilo. Při svém posledním odchodu z Moravy do Wittenberka stavil se v Litomyšli a tu prohlédl si způsob a řád, který se zachovává v Jednotě bratrské a liboval si jej velmi, ba pravil, kdyby uměl česky, že by tu zůstal. Stal se přítelem bratří českých a později přímlovčím u knížat německých, hlavně Albrechta Pruského.¹⁷⁾

Potom nastaly poměry pohnuté.

Vystřídali se pastoři 1523—1530 Christof Arwitz a Šimon Schullweis, oba náboženští nesnášelivci. Již r. 1525 Arwitz počal sloužiti mši sv. německy a podávali tělo Páně pod obojí způsobou. Zakázal zpověď a tvrdil, že přijímání pod jednou přivede lid ke zkáze věčné jako Jidáše zrádce a že hostie chutná jako řetkev. Došlo k demonstracím. Klerus protestantský vedral se do kostelů klášterních, zhasil světla na oltářích, vylil víno za oltáře, ba rozvášněná luza vnikla také do domů řeholních a činila mnichům násilí bolestná. Král Ludvík mohl to teprve ku konci roku 1525 pokutovati.

Processí, které bylo vodíno na neděli Reminiscere na památku a poděkování za vítězný odraz spojených lupičských rot r. 1402, bylo proměněno roku 1526 v pouhé nešpory, kterých však účastnila se jen mládež školní a několik občanů.

O všech těchto násilných změnách dověděl se Pavel Sperat a neschvaloval jich. V dopisech svých do Jihlavy přísně domlouval svým nástupcům v kazatelském úřadě, by nebořili, co on s nemalou námahou byl zbudoval.

Králi Ludvíkovi nepodařilo se překaziti postup protestantismu, a jeho nástupce Ferdinand I. viděl se nucen městské radě dáti svolení, by směla kazatele této víry vydržovati. Město zbudovalo pro pastory a praedikanty dva domy blíže kostela. Mše sv. se vůbec nesloužila, ale byla dle ideálního kultu protestantského nahrazena pouze modlitbou, zpěvem a kázáním. Pokračovalo se dále. Král Maximilian dovolil, aby také v praemonstrátském kostele sv. Jakoba vedle katolické odbývala se i protestantská bohoslužba. Protestan-

¹⁶⁾ D'Elvert, Chronik pg. 45—55; Pessina „Mars moravicus“ 1677 pg. 946. Dr. B. Dudík: „Olmützer Sammelchronik, 1861 pg. 6. Publička: „Chronologische Gesch. v. Böhmen“, IX. svazek, 536—538; D'Elvert, Iglau 1850 pg. 160—164.

¹⁷⁾ Jar. Bidlo: „Jednota bratrská v prvním vyhnání“, Praha 1900 pg. 22, 263.

tismus v Jihlavě těšil se takovému rozšíření, že pastor Melchior Gans r. 1557 mohl zaveršovati si, že Bůh svým milostivým slovem tuto obec před jinými městy moravskými navštívil, a roku 1588 pastor Stolzhausen zapěl o Jihlavě: „Ó ty země šťastlivá, dávno bohatá na požeňnání stříbra,¹⁹⁾ nyní dostalo se ti také zlata pravého náboženství.“

Na farách venkovských statků jihlavských vykonávalo město právo patronátní a také z obecních prostředků zároveň s opatem želivským přispívalo k výživě dosazených farářů. To se dalo však jen do roku 1560, do které doby v obsazování far Rancířova, Vilance, Stonařova a Kostelce měl hlas opat želivský. Když opatovi hlas odebrán, obsazovaly se fary výhradně po libovůli Jihlavanů kněžími nehodnými, a opat neplatil již polovice k výživě farářů.

Prostřednictvím Speratovým bylo město v neustálem spojení s Wittenberkem, kolébkou nové víry, universitou totiž wittenberskou a s Melanchtonem, který formuloval konfessi augšpurskou. Z Wittenberka brala obec a její kazatelé poučení o nové víře, jelikož v zemi nebylo nijakého nejvyššího úřadu nového náboženství.

Ztratil-li vůdce pravou cestu, což divno, že bloudí také jeho následovníci. Mistr Albert Kreutziger byl poslán do Jihlavy roku 1556 samým Melanchtonem. Byly-li do této doby nějaké volné svazky protestantů jihlavských s katolicismem, byly tímto kazatelem přetřhány docela. Nesloužilo se již mši svatých a veškery obřady pozůstalé po katolicismu byly vymýceny. Vykládalo se o Kreutzigerovi dříve, než přišel do Jihlavy, že jest ctihodným mužem, jednání bez vady a hany, měkkého, dobrého srdce — a Jihlavané vyšli mu vstříc s láskou a cti. Jeho kázání výmluvná uchvacovala prý a přesvědčovala. Přece však jeho nevčasná horlivost, nemístný zápal, nepovolná povaha zjednaly mu nepřátele, a městská rada sama žalovala naň u Melanchtona, že káže falešnou viru a na naléhání želivského opata Martina vyhnala jej z Jihlavy.

Kreutziger loučil se velice nerad s Jihlavou. Bylo mu na rozchodnou do očí řečeno, že není schopen zachovati jednotu a mír s přívrženci katolického vyznání, odbývati kající kázání, káceti hříchy a přestupky, ale že boří pokoj a mír. Vyhoštěný kazatel nařkl městskou radu, že vypovědění jeho je nedodržením daného slova, skutkem bezprávným a zločinným, začez mu hrozili, že o celé věci zpraví Melanchtona, jeho bývalého přítele, že dají spis o chování jeho tisknouti a rozšířiti. Psali také skutečně Melanchtonovi a universitě wittenberské dne 24. ledna r. 1557.¹⁹⁾

Při Kreutzigerově odchodu zpívali jeho přívrženci, kteří zároveň s ním zašli daleko v horlivosti pro německý protestantismus a proti věci katolické, nestydaté a posměsné písně na veřejných ulicích, hlavně o želivském opatu Martinovi, jenž byl již zase stran obsazení jihlavské fary v souhlase s městskou radou a uvolil se novému farářovi dávat ročně 60 kop grošů na penězích, 38 měřic obilí a 23 sáhů dříví. Opat Martin dávku tuto již roku 1560 zastavil a od tohoto roku jí nevyplácel, jelikož popudem

¹⁹⁾ Jihlava za dob předhusitských byla horním městem. Husitská vojna zničila kutání stříbra. — ¹⁹⁾ Dopis ten jest otištěn v „Brünner-Wochenblatt“, 1826 pg. 229—231.

téhož magistrátu katolický ritus — vlastně jen jeho protestantstvím pokažené zevnější formy — byly v protestantských kostelích jihlavských odstraněny. Do této doby byl protestantismus v zemích koruny české trpěn jen neoprávněně. Roku 1565 byl však učiněn mír obou vyznání — katolického i lutherského — a roku 1566 císař Maxmilian dovolil i laikům přijímati pod oboji způsobou; tím také jihlavský protestantismus byl oprávněn!

Městská rada však později přece uznávala, že k udržení bludného učení stůj co stůj musí zachovati si mír s Melanchtonem a universitou wittenberskou a obávala se, že mír tento může býti vypověděním Kreutzigerovým porušen. Posílali proto Jihlavané — aby možnou roztržku předešli — syny své tím horlivěji na studia do Wittenberka, ba na podporu svých wittenberských studujících z kommunálních prostředků zařídili měšťanské stipendium a jiné podpůrné fundace.

Opat želivský Martin jeví se býti dosti nedůsledným v boji s protestantismem jihlavským. Jak daleko jinak jednali ve Znojmě opatové téhož řádu praemonstrátského z kláštera luckého Šebastian I. Freyták, Šebastian II. Badenský a Šebastian III. Chotěbořský, o nichž na svém místě bude řeč obsírnější!

Isaias Tribauer, rodák jihlavský, stal se kazatelem v Jihlavě po odbytých studiích ve Wittenberce r. 1555, avšak městská rada jej brzy místa jeho zbavila. R. 1568 však byl povolán do Jihlavy nazpět, ustanoven nejvyšším kazatelem (supremus concionator) a již r. 1569 sepsal nový kostelní pořádek, v němž, přinucen jsa nově zvoleným opatem želivským Kašparem Schönauerem, ustanovil, že také mše svaté mají býti slouženy, ovšem v jazyce německém dle ideálu německé národní církve.

Tribauer zemřel již r. 1571 a nástupcem jeho ustanoven Matěj Eberhard, před tím rektor školní, kterého magistrát r. 1572 bez potazu s patronem praesentoval. Neudržev se v Jihlavě dlouho, byl roku 1574 povolán za superintendenta do Štávnic v Uhrách. Nástupcem jeho učiněn roku 1575 professor sv. Písmo na universitě ve Frankfurtě nad Odrou Dr. Jan Heidenreich, náboženský spekulant, který roku 1582 měl učenou hádku s jihlavským rektorem J. Ursinem o božské a zároveň lidské podstatě Ježíše Krista a jeho poslední večeři, o svatém přijímání, jakož také o svobodné vůli lidské. A kazatel zvítězil nad rektorem ve při, kterou rozhodoval sbor professorů, doktorův a mistrů vysokého učení wittenberského hlavně tím, že ho označil jako kalvinistu a tím učení Lutherovu škodlivého muže, jenž prý tvrdí a učí, že Kristus obcuje s lidmi ve sv. svátosti pouze jako Bůh a ne zároveň jako člověk. Fakulta odsoudila Ursina jako kalvinistu, dosvědčivši Heidenreichovi, že v jeho spisích a kázáních není nic závadného, než jen pravé učení Lutherovo jak o nejsvětější svátosti tak o svobodné vůli člověka. Jelikož pak theologické fakultě wittenberské dobře povědomo bylo, že Ursinus je mužem učeným a protestantské věci v Jihlavě nanejvýše prospěšným a potřebným, nařídila městské obci Jihlavské, by muže tohoto poslala na poučenou někde na fakultu, kde jsou čisté nauky theologové, proti kterým by Ursinus nebyl zahorkl jako proti Heidenreichovi, ovšem je-li naděje muže tohoto získati.

Tento Jan Heidenreich (* 21. dubna roku 1542 v Löwenberku ve Slezsku) byl i literárně činným. Spisy svými vystupoval proti moravským bratřím, hlavně proti uhersko-brodskému děkanovi Pavlu Kirmezerovi, i proti sektě valdenských bratří.

V Jihlavě však utržil si mnoho nepříjemností svým nesnášlivým vystupováním proti cizimu mínění, svou pyšnou domýšlivostí a nemístnou horlivostí. R. 1586 odešel z Jihlavy do Brunšviku, kde zemřel roku 1617 dne 31. března, získal si nemalé slávy filosofickými spisy ve světě protestantském.

Luther prohlásil dvě dogmata: hřeš nebo nehřeš, jen věříš-li, budeš spasen; a druhé: svobodné hloubání a výklad v Písmě budiž každému dovolen: zapomněv, že tím ruší se *jednota*, kteroužto hlavní známkou musí se vyznamenávat církev pravá a samospasitelná. Proto také bylo vždy tolik sporův a neshod mezi theologií konfessi akatolických, východ majících od Dra Luthera a jeho protestantismu. Tyto spory a neshody, čemuž nikdo diviti se nesmí ani nebude, byly také mezi praedikanty jihlavskými, což však nikoho nevedlo k poznání, že konfesse a církev jejich nejsou jediné pravými. Byla to doba, kdy nebylo lidí správně myslících a usuzujících. Jak hájili se katolíci?

Patronem jihlavských far byl opat želivský. Byla to těžká doba jak pro Jihlavu tak pro patrona, neboť patron byl hodnostářem starobylé a jediné pravé církve římsko-katolické, jeho patronátu pak podřízené fary a farníci horliví lutherovci. Ale opat želivský byl ve výhodě: dle svých patronátních práv přivlastnil si s patronátem všechny příjmy far, ale nemohla dosaditi osob, které by i druhé straně byly příjemny a vhodné, nepouštěl se do sporů nemilých a za oné doby dlouhotrvajících, nýbrž ponechával osazování městské radě, která byla nucena veškerý náklady vésti na svůj účet. Bylo to sice jednání katolického vysokého církevního hodnostáře nedůstojné, za to však za tehdejších poměrů výnosné. Boj o náboženství měl vésti se jinak, nikoli odebráním farních příjmů, neboť tím nezískáno nic, když město zařídilo stipendia, dílem z prostředků komunálních, dílem z dobrovolných příspěvků bohatých souvěrců. O duševním boji o víru však není v kronikách ani v archivě jihlavském řeči.

O nemravnostech, které páchány byly této doby v Jihlavě, vypravují městské kroniky. Nedivno: vždyť hřích byl smazán silnou věrou v Boha a tou samojedinou věrou věčné spasení zabezpečeno. Nejvíce stížností bylo do neřádných manželství a do cizoložstva. O nápravu pokoušel se hrabě Hanuš z Hardeku na Jaroslavcích, zaříditi hodlaje školy, na kterých měli učitelé mravů bezúhonných vyučovati kromě obyčejných školských předmětů také křesťanské víře a kázni. Mluví se výslovně o učitelích mravů poctivých, poněvadž byly žaloby, že kněží vysezují v krčmách a po celý rok na kázání nepomýšlejíce, jen divoký a nezřízený život vedou pijíce, „žerouce“, rvačkami a křiky se zabývajíce, lakotice peníze pro sebe, odírají farníky, jako by byli jen k takovým věcem kazateli a duchovními správci lidu dosazení. Pěkný příklad dávali tito lutherští kněží! Školy navrhované hrabětem z Hardeku zřízeny byly olomúckou konsistoří protestantskou — která na Moravě repraesent-

tovala pražské administrátory — teprve roku 1620, tedy dva roky před koncem českomoravského protestantismu.

Jihlavané byli přesvědčeni, že pravou víru vyznávají. R. 1576 chválil se magistrát císaři Maxmilianovi, že město už od času králů Ludvíka a Ferdinanda (I.) pravou víru Kristovu drží dle prorockých a apoštolských písem, svatých symbolův a augšpurské konfesse, zamítajíc kalvinisty, zwingliány, schwenkfeldské, novokřtence a jiné sekty a bludaře. Císař Maxmilian, kterého zvykli jsme považovati za příznivce protestantů, byl tehdy tak nerozhodným, že Jihlavanům dovolil, aby v kostele sv. Jakoba směla býti sloužena na jednom oltáři katolická a na jiném protestantská mše.²⁰⁾ Právě v době, kdy se Jihlavané holedbali, že ve městě není sekt a bludařů, vnikaly do města ony sekty a proto, že byly morálky vesměs volnější nežli heztoho dosti uvolněný protestantismus, nalézaly také v luze a lidech chatrných mravů dosti ohlasu a stoupenců. Již r. 1572 a opět roku 1584 stěžovala si městská rada do schwenkfeldských, r. 1592 a 1594 do anabaptistů. Divno tudíž, že roku 1602 magistrát se znova chváli, že celé město je vyznání Lutherova.

Nebude as od místa nepatrná zmínka o stavu katolicismu v Jihlavě v druhé polovici stol. XVI.

Opatové želivši jakožto patronové kostela sv. Jakoba (nyní patronát kláštera strahovského v Praze) vystupovali s počátku velmi nerozhodně proti šíření konfesse augšpurské a byli sotva s to, aby uhájili fary sv. Jakoba svým konventuálům.

Kláster dominikánský (u sv. kříže) byl sice bohat, nabyv značného jmění výnosnými legáty, ale blahobyť jeho podkopaly požáry roku 1513, 1525 a 1551 tak, že převorové byli nuceni prodávati ze svého majetku kus po kuse a — protestantský magistrát kupoval! Město však je také obíralo: r. 1525 stěžovali si dominikáni u krále Ludvíka, že jim městská rada odebrala všecek klášterní poklad a drahocenné nádoby, že nemohou kázati, ani nových bratří přijímati, ve městě almužnu sbíráti a sv. svátostmi přisluhovati. Král sice město z toho přestupku pokáral, ale bez výsledku. Prevorové k náboženské reformaci Jihlavanů mlčeli, a když r. 1604 vystoupil převor Benedikt Braginius proti konfessi Lutherově, bylo vystoupení jeho již jen samovraždnou plavbou proti silnému proudu: samovraždnou proto, že Jihlavané mnichy z jich kláštera vybili, z města vykazali, a dominikáni šli. Klášter jejich zůstal prázdný a pustl den ze dne; teprve po osudné porážce stavů českých na Bílé hoře, kteráž učinila konec náboženské volnosti jak v Čechách tak na Moravě, mohli dominikáni r. 1625 vrátiti se do svého kláštera, který však našli pustý a sešlý.

Minoritům nevedlo se lépe. Požár r. 1523 zničil jejich blahobyť. Když pak dary několika bohatých katolíků byl obnoven a rány se zacelily, vypukl nový požár r. 1553, jenž měl v následcích novou poustku. V letech 1530—36 prodali své reality ve městě magistrátu, tak že po druhém požáru nebylo již z čeho stavěli a opravovali, a katolíků bohatých, kteří by byli ochotni

²⁰⁾ Chlumecký, l. c. pg. 104.

znova dle sil a hřiven svých přispěti, ve městě po r. 1550 také již nebylo. Kvardian Antonín Maria Barberius, generální komissar řádový Valentin de Cingulo a provincial Lukáš Christianus sice postavili se mužně proti útokům a křivdám se strany magistrátu a protestantů, leč nepodařilo se jim přece klášter zachrániti před rozpadem. Došlo tak daleko, že provincial Roch Buccarello ustanovil, že řeholníci mají klášter opustiti a sám budovy jeho nabídl městské radě k nájmu za roční činži. Přece však z obav, aby vlastnické právo řádu bratří menších nebylo jednou upíráno, dva reguláři v klášteře zůstali, avšak musili mnoho vytrpěti od jihlavské luzy a protestantské městské rady.²¹⁾

Český živel byl tehdy v Jihlavě ještě velmi zastoupen. Byla tu kromě latinské a dvou německých také česká škola, ba fond měšťanský, z jehož stipendii a nadání měli jihlavští synové studovati na vysokých školách, měl ve svých statutech pravidlo, by stipendii jeho podporování mladici hleděli si také českého jazyka. Ale tento český živel přece jen trpěl stejně s katolickým ne proto, že by byl katolickým, ale proto, že byl českým. Vidíme vůbec v náboženských dějinách jak Čech tak Moravy této doby, že zápas katolické s augšpurskou konfessí se na mnohých a mnohých místech kryl se zápasem národnosti české s německou.

Zápasy a boji těmito klesala všeobecná mravnost; šířily se zhárství, krádeže, falešné hry, cizoložstva a krevní smilstva (příkladů z kronik jihlavských schválně neuvádím). Menších přestupků kromě těchto velikých daly by se vypočísti celé řady. Byly sice stanoveny tresty, které se také skutečně vykonávaly, ale nepomáhaly.

Jihlava jest dnes opět katolickou. Zbývá ještě promluvit o tom, čím se stalo, že protestantismus byl ve městě vyhlazen.

R. 1567 zemřel v Jihlavě poslední želivský opat Martin Strahlitz, a tím připadly patronáty a statky klášterní právem odúmrtím zeměpánům. R. 1568 císař Maximilian však patronát jihlavský daroval proboštu praemonstrátského kláštera v Nové Říši, volenému to opatu želivskému, Kašparu Schönauerovi, čím v nívěč uvedeno bylo úsilí magistrátu o tento patronát. Když i tento titulární opat želivský dne 2. listopadu 1589 skončil, daroval císař Rudolf II. 1591 patronát far jihlavských strahovskému praelatovi Janu Loheliov, kterému již r. 1589 daroval také veškery državy kláštera želivského.²²⁾

Poněvadž tou dobou nebylo v celé Jihlavě katolické duše, nedalo se toto patronátní právo kláštera strahovského ani dlouho udržeti. Přece však bývali v Jihlavě neustále kněží reguláři ze Strahova, ba i laikové, by řídili farní hospodářství a udrželi právo patronátní otcovskému klášteru.

Opat Lohelius, muž energický a odhodlaný, mocnou rukou zasáhl do poměrů Jihlavy a Želiva. Ale ovšem, jak ani jinak býti nemohlo, ani jemu nedařilo se vše po přání jeho. Město Jihlava bránilo se všemožně jeho úsilí. Vznikly spory o výčep vinný ve

²¹⁾ Schwoj, „Mähren“ 1797 III., 488; Volný „Mähren“ tom. VI., pg. 8—11.

— ²²⁾ Volný, Mähren VI. 6, Sommer, „Das Königreich Böhmen“ IX. díl pg. 121.

farním dvoře, o nářadí kostelní, o desátky, o kapli sv. Václava (bliže městského farního chrámu na hřbitově), kterou si opat přivlastňoval a při které město vydržovalo českého kazatele protestantského pro české obyvatelstvo. Lohelius, jako druhdy Freytag ve Znojmě staral se hlavně o řádné kněžstvo při svém kostele v Jihlavě; proto r. 1603 ustanovil farářem muže neméně statného jako činného, napotomního opata strahovského, Kašpara Questenberka, předního katolického horlivce své doby. Poněvadž městská rada nechťela katolického kazatele přijmouti ani do české kaple sv. Václava, nařídil Lohelius Questenberkovi, aby sám po katolicku kázal v kostele sv. Kříže (u dominikánů). Tři léta kázal Questenberk 1603—1605. Luza hleděla kázání jeho všemožně ohlušiti, posměch tropili si z kazatele, házeli po něm kamením. Ale to ho neodstrašovalo. Jako pravý apoštolský muž chtěl raději dojiti koruny mučnické než couvnouti. Když však viděl bezvýslednost svého jednání a utrpení, opustil Jihlavu 1605. Byl to muž nad jiné horlivý, výmluvný a učený. Když r. 1612 Lohelius byl králem Matyášem jmenován arcibiskupem pražským, zvolili si kanovníci strahovští Questenberka opatem († 1640).²³⁾

Podobně pokus kvardiána kláštera Panny Marie, udržeti ve svém klášteře katolického kazatele, se rozbil o opposici městské rady a tvrdohlavost měšťanů. Když r. 1614 kvardián zemřel a řádový bratr z Brna vedl jeho pohřební průvod a kázal nad hrobem, vřelo v městské radě nedobrozvěstným nakvašením, neboť tisíce lidu účastnilo se pohřbu.

Kázáními těmito bylo v Jihlavanech přece jen probuzeno svědomí. R. 1605, když morem denně 5—20 lidí umíralo, když roku 1610 vyhořelo město do základů, viděli v tom mnozí znamení kárné ruky Boží. Ještě jiná znamení se dostavila.

R. 1612 od 16. do 20. srpna bylo prý viděti na obloze ohnivé paprsky jako košťata a obličej andělské; v listopadu téhož roku hrály v kostele varhany samy od sebe a slyšeti bylo lidský zpěv, jako by mniši zpívali nešpory; na den mláďátek téhož roku strhl se ohromný vírový vítr. K roku 1615 duhy v nejtuzší zimě, tři slunce a tři měsíce, vysmeknutí velikého zvonu z čepů a jeho pád z věže a jiné strašlivé úkazy zaznamenali věrní kronikáři (vrstevníci). Vědomo nám dobře, že jsou to pouhopouhé záznamy povídkových kronikářův, jimž lze i nelze věriti, jedno však je pravda přece: lid viděl v mnohých živelních pohromách znamení nedobré budoucnosti a tato jich nezklamala: protestantismu českomoravskému nadešla poslední hodina.

Když arcikníže Matyáš proti císaři Rudolfovi II. zmocnil se Uher, Rakous a Moravy, byla města Znojmo a Jihlava mezi prvními, která houževnatě domáhala se náboženských svobod, jsouce předními činiteli mezi přívrženci Matyášovými a předními, která holdovala v Brně v srpnu r. 1608 Matyášovi. Náboženské svobody se také Jihlavanům dostalo r. 1609 dne 21. března.

Avšak po bitvě bělohorské časy se změnily. Moravský gubernátor kardinál Ditrichštejn poslal do Jihlavy císařské komissaře

²³⁾ Ad. Voigt: „Abbildungen“ I. pg. 43—45.

Václava Morkovského ze Zástřizl a Jiřího Humpoleckého z Rybenska, kteří dne 2. dubna r. 1621 sadili novou městskou radu, 3. dubna odzbrojili veškeré měšťanstvo a r. 1622 zavedli s Jihlavskými process pro rebellii. Právě sto let po zavedení protestantismu do Jihlavy počalo se úsilovně obnovati náboženství katolické (1522—1622). Vyhnaný katolický farář se vrátil a zavedl katolickou církevní správu a katolicismus se tak šířil, že císařský rychtář mohl již r. 1624 dne 15. července saditi městskou radu jen z katolíků.

Když pak do Jihlavy uvedeni byli zase mniši, minoriti a dominikáni, jesuité a kapucíni, šlo dílo protireformační rychle před se.²⁴⁾
(Pokračování.)

Předslavice.

Píše František Teplý.

(Dokončení.)

Hýserle potom své poddané naváděl k návštěvě malenického chrámu, odkudž kněz, mírný utraquista, sloužil předslavické osadě, pokud mohl. Však lid zdejší velmi v náboženském ohledě spustl a později z válek zdivočel, že lze doby XVII. století, jakož i jinde, též pro Předslavicko pokládati za nejhorší. Pan Jindřich pronásledován jsa pro své katolické přesvědčení hlavně od pokrokářské strany českých bratří, kteří po něm i několikrát ač bez úrazu střelili,¹⁾ tlačěn byl i dluhy k nesnesení, až je zdolati nemoha, na pomoc povolal vzdálenějšího strýce Karla Mikuláše Hýserle z Chodů s manželkou jeho Annou Ludmilou Robmhabovou z Suché, manžely bezdětné a zámožné. Jim zadal za neznámý přínos r. 1602 spoluvládu na Zalezlech, Želibořicích a Předslavicích. Že pak naše tvrž více se podobala „ruině spěráky nedobře držené a též na spadnutí, pro život panstva nebezpečné, tudíž k dokonalému poboření schopné“, zvolilo přichozí panstvo za sídlo bytelnou tvrž Želibořice. R. 1605 náleží předslavický dvůr už zcela Karlu Hýserlovi, jenž tvrž naši při hořejší straně (t. j. severní) srovnal se zemí, ponechávaje na straně dolejší (t. j. jižní) zdivo na mohutných podezdívkách pro malý byt safáři a pokojíky panské (asi tři). Sbořením tímto zanikla ovšem sláva i důležitost Předslavic, poněvadž majitelé více zde nebydlívali, a z lepších časů zbyl vesnici jen útulný kostelík plný mramorových náhrobkův.

Karel Hýserle zemřel uprostřed l. 1612 a donesen k poslednímu odpočinku do sklipku (hrobky) ve svatyni předslavické. Aspoň téhož roku 2. listopadu klade sobě do desk zemských za dědictví po něm: tvrž Zalezly, vesnici Kovaníno, Oulehli, zámek i ves Želibořice, Bušanovice, část Oujezdce, Konopiště, Předslavice s podacím, dvorem poplužním, rybníky (5), poli etc. mladší bratr Jindřichův Bernard Hýserle,²⁾ jemuž vdova Karlova nedávno k manželství smluvila příbuzenku Anežku Robmhabovu. Nový majitel trval

²⁴⁾ Více o tom viz d'Elvert. „Geschichte der Stadt Iglau“, Igl. 1850 str. 156—183.

¹⁾ Schmiedl: Historia Societatis Jesu V. 970. — ²⁾ DZ. 186 M. 9—14.

ve službách dvorských i proslul jako právník. Politickým přesvědčením lišil se od bratra. On zajisté, ač katolík, pode vlivem Rabenhauptů vykonal přísahu dne 1. října l. 1619 podle snesení odbojných stavův o zavržení Ferdinanda II. a zvolení Bedřicha Falckého, ale vyhradil si, co by bylo proti katolickému náboženství. Po bitvě na Bílé hoře při komissi confiscationis dne 22. května r. 1623 byv pokuty osvobozen, podržel statky své Zalezly odhadnuté na 3646 kop míš., Želibořice s Předslavicemi oceněné ve 3921 k. m. Za pardon jemu udělený uvolil se při komissi transactionis de pio opere l. 1629 zaplatiti 6000 zl. k alumnatu kolleje jesuitské u sv. Klimenta v Praze.³⁾ Později, přijat byv úplně na milost, jmenován jest komorním radou a r. 1635 místosudím království Českého.

Zpronevěru pánovu hůře, ba zle odnášeli poddaní. Hned na počátku české vzpoury osadili Uhři sousední město Volyni, odkudž vybíhali na statky povstalých pánův, nevinný lid vsude šavlující a statečky jeho vypalující, dle přísloví: Perou se páni, sedláče, půjč vlasý! Potom krajinou naší přeletovala různá oddělení vojsk směrem k Prachaticům, Vimperku, hlavně Buquojská a Mansfeldovská, vždy k veliké zkáze, ba záhubě zdejších venkovanů, kteréž opět a opět bouřili tajně se potulující protestanští kazatelé, slibující spásu i pomoc z říše, jak na to volyňský farář Tobiáš Regalius v dopise k arcibiskupu žehrá (1622 28. října), vyličuje, že čtyři predikanti kolem města, najmě na Předslavicku, Volenicku, Česticku, Malenicku pobíhají a sedláky k povstání za způsobem šlechty popouzejí.⁴⁾ Něco se jim povedlo; neboť nechtěli naši r. 1623 missionáře. Jana Dokázala jesuitu poslouchati, ač jinde týž s užitečným prospěchem pracoval,⁵⁾ a r. 1629 v březnu povstali proti členům téhož řádu od sv. Klimenta v Praze Janu Antalimu, že spěšně utéci musil.⁶⁾ Nevýslovně trápený, ožebračelý podleský lid po způsobu čtveráků (t. j. členů čtvrtého stavu = selského) na Tábořsku nejednou za třicetileté války pozdvihl se proti každému. Sila se jich sběhla. Majíce černý prapor, na němž bělela se umrlčí hlava, ozbrojeni jsouce kosou, vidlemi, cepy, sekerami, bez milosrdenství ubíjeli každého, kdož opovážil se sáhnouti na jejich jmění a čest žen, nečiníce rozdílu, ať byl, kdo byl. Tak potlouklir. 1629 v lednu u Bavorova poblíž Leskovce a 21. března t. r. u Bušanovic opět císařské vojáky, jichž na ně sem přitáhlo 25 na koních, 55 pěšky. Potom po způsobu svém se rozprchli na různu do lesův a někteří, jak volyňský kronikář Bartoloměj Prokop píše, na ráno (prý) šli ku přijímání těla Páně.⁷⁾ Na trest i z potřeby k zimním pobytům dávání do vesnic vojáci do Předslavic a okolí jmenovitě r. 1633 kyrysnický pluk Modlen⁸⁾ (po bitvě u Licna pro zbabělý útěk decimovaný), r. 1634 regiment Ulfeld, 1635 Belvis a Kardou, 1645 Hanau a Ryckert. Snadno se domyslíme, jak se při tom našim

³⁾ Archiv místodržitelský C. 215 C¹/₈ a C¹¹/₄₁. cf. Bilkovy konfiskace 204.

— ⁴⁾ Arcibiskupský archiv, viz opis v zemském archivě. — ⁵⁾ Schmiedl l. c. V. 897. — ⁶⁾ l. c. V. 970. — ⁷⁾ Archeologické Památky 1895 str. 164. — ⁸⁾ Volyňský Prokop si stěžuje: Michal a Matěj Tyka, co u mne kvartýrem byli, pozvali k sobě z Předslavic Skřivance, tak ho mým vlastním (t. j. pivem) ctíl, že potom Václava mého popral a džbánem za ním hodil. Žaloval jsem na něj, pan lajtmant jej hrubě kordem pobil, ale on nedbav v soumrak . . . z domu mého pryč ušel. Stalo se r. 1633 1. února. Pam. l. c. 168.

předkům vedlo. Pravdu napsala současně Zuzana Černínova synu: V Čechách slyšíš jen pláč a nařikání. Za takových úzkostí putovali předslavičtí osadníci vždy o sv. Anně procesím do Volyně a volynští na den sv. Trojice k nám prosit, aby všemohoucí Bůh velikým těžkostem válečným brzký konec k potěšení věrných křesťanů učiniti ráčil.⁹⁾ Když potom nehody nejen neulevovaly ale i množily se, utíkali venkované do Bisanovce, Mlak, ba i do pustin k sv. Vojtěchu, kdež ovšem zvláště za zimy živořili a povahou zdrsněli. Učený jesuita Balbín vypravuje, že mu byl, když v Prachaticích prodléval na missiích, chlupatý, opici podobný chlapec přiveden, kterého byli myslivci chytili na Helfenburce. Toulal se po Mlakách, žije z bylin a kořinek. Nemluvil, jen zvířecí zvuky vydával a také Balbínovi několikrát uprchl do své pouště. S velikou námahou a přívětivým chováním konečně tento český jesuita hochu zkrotil, že naučil se obstojně mluvit a také náboženství chápal.¹⁰⁾ Jiný obrázek: R. 1634, 9. července na svobodné silnici zabít jest Jakub, syn Petra Jehlika z Kakovic. „Jan Krejčí z Bohonic kamenem napřed uhodiv, na zem ho povalil, jiný přistoupiv sekerou mu hlavu rozštípl a tělo zohavivše, půl krku podřali, naposledy i probodli a . . . tak zamordovali.“ Svědci líčí ohavný děj pronikavěji: „Pacholek Halků ze Všechlap dohoniv Jakuba tak dlouho se s ním potejkal, až tu Kubík na cestě zůstal. Krejčí pak naň nejdříve pravitkem bil, Matěj Brož (z Bohonic) jemu se hájiti zbraňoval, kord svůj na něj dobyl a potom Krejčí Jakuba kamenem uhodil, až se převrhl, pacholek Halků do něho jako do dřeva z obouručí sekal a jemu tak vlasy skrze hlavu do země vrazil se slovy . . . : Hle sakramente, co sme tě spokojili etc.“ Po nějakých odkladech pana Václava Ctibora Chřepického z Modlíškovic na Tvrzicích, jehož poddanými vrazi byli, odsouzeni jsou 2. Decembris 1636 při právu hrdelním ve Volyni na smrt.¹¹⁾

Bernard Hýserle ovdověl r. 1637; odebralať se paní Anežka se světa dne 17. října do hrobky kostela Panny Marie Sněžné v Praze.¹²⁾ Brzy na to přistoupil pán k novému sňatku s Mandalenkou Liduší Mladotovnou ze Solopisk, dědičkou po smrti sestry Ludmily Johanny (roku 1641) na celém statku Radouni.¹³⁾ — Lenich obvěnil nevěstu Předslavicemi. — Paní sem přivedla kněze Benedikta Čermáka. Týž v hodnosti faráře „breclavského“ uchází se r. 1652 u arcibiskupa o dovolení, aby pro větší zvelebu slova Božího a na příklad liknavě ke mši sv. se scházejících osadníků směl o slavnosti pouti na den sv. Václava sezdati p. Jana Bedřicha Františka Běšina z Běšin (a na Bělčicích?) se vdovou Markétou Annou Vítanovskou z Vlčkovic, rozenou Chanovskou z Dlouhé Vsi.¹⁴⁾ To sběhlo se ale již za nežití p. Bernarda. Umřel v Praze 1. září t. r. i uložen do hrobky ke své první choti. Synové po té r. 1653 v únoru dělili se o pozemská zboží. Želiborice vzal Ferdinand Arnošt, Krištof František zasedl na Hradišti a Ko-

⁹⁾ Památky I. c. 259—262. — ¹⁰⁾ Balbini Miscelanea V. 121 a j. —

¹¹⁾ IV. kniha volynská v archivě zemském popsána skoro ze 1/4 tímto hrdelním processem. ortel na str. 179. Jakou by měli příčinu k Jakubovi, nelze se dočísti.

— ¹²⁾ Dle tamějších matrik. — ¹³⁾ Čas. čes. Musea 1860, 432. — ¹⁴⁾ Arcib. archiv I. c.

šumberce v Plzeňsku, nezletilým Václavu Štastnému a Zikmundu Eusebiovi připadly Černětice s Předslavicemi pod poručenstvím matere Magdaleny.¹⁵⁾ Václav skonal na studiích v Praze a tu Zikmund, jemuž se zalíbil stav duchovní, držel s matkou po něm oba statky. V Předslavicích vedli poddaní chatrné živobytíčko, což vyzírá ze přiznání k zemským daním r. 1654. Členové komise napsali: Při vsi Předslavici vyměřeno rolí lidem poddaným v té vsi náležitých $1\frac{1}{2}$ lánů $46\frac{1}{2}$ provazce. Na ta role vysévají: Václav Bluma 10 strychů, Petr Malina 10 str., Jakub Janda 13, Matěj Škopek 6, Řehoř Januše 12, Tomáš Hraše, Lidmila Černá (nyní Josef Černej) 12, Vít Kubaně 6 str. 2 větele, Pavel Skřivanec 5 str. 2 v., Kateřina Turkova 3 str. 2 v., Jakub Kudrman 4 str. 1 v. Summa všeho vejsevku při té vsi 93 str. 3 v. Od gruntů Křechovského, Skřivancovského a od Birkovské chalupy rolí užívá vrchnost, kterýchž se vyměřilo 1 lán $16\frac{3}{5}$ provazce, na kterážto role dle slibných register padá zrna 40 str.¹⁶⁾ V celé vsi 11 usedlíků, tři pustiny, ostatní spaleno a ladem. Všickni dohromady obdělávají tolik polí, kolik dnes jediný! Tak nešťastná válka zničila jindy kvetoucí království.

Pan Zikmund za faráře Adalberta Čecha — ten založiv r. 1655 první matriku osadní v jadrné čestně, r. 1663 stal se děkanem ve Volyni, opravil zašlý kostel, rozšířiv loď a zřídil nový hlavní oltář se sochou sv. Václava uprostřed slušné skulptury, jak zřejmo z nápisu portatile téhož oltáře, že r. 1656 5. dubna posvětil jej Jan String de Zollego, biskup sebestanský a suffragan pražský. Jmenován byv milostí císařskou Hýserle kolem l. 1664 kanovníkem kapitoly litoměřické, v nové hodnosti t. r. dosadil k fáře svojí Václava Hynka Žezulku, rodáka místeckého, svobodných umění a filosofie magistra i kandidáta doktoratu theologie, dobrého malíře, kterýž v kostele pěkné obrazy maloval, zejména onen z r. 1664 dosud zachovalý sv. Václava na dubových dveřích sakristie. Uměním svým i pána nejedenkrátě potěšil.¹⁷⁾ Po odchodu Žezulkově (kdy?) pan Zikmund ujal se sám duchovní správy na osadě. Pamět toho dochovala listina vyprávějící, jak farnost předslavická se březskou spojena byla kolem r. 1673:

My purkmistr a konšelové městse Vlachobřezi! Známo činíme a dosvědčujeme tu kde toho důležitá potřeba ukazuje, kterak a jakým způsobem fara Předslavská k fáře Vlachobřežské připojena byla, jsouce téhož času v letu 1666 důstojný, velebný a urozený Pan dvojictihodný pán p. Sigismundus Hiserle z Chodů, pán na Černeticích a Předslavicích, jakožto duchovní pán a kněz sám

¹⁵⁾ DZ. 308 H 15—17. — ¹⁶⁾ Katastr v zem. archivě. — ¹⁷⁾ Dp. J. Klička v Janově u Soběslavi má ve sbírce obrázků sličně malovaný obrázek nevelikých rozměrů, představující, jak Ježíškovi na klíně Matce sedícímu anděl přináší kříž. Na druhé straně čteme nápis: (Genero)sissimo Domino Do. Sigismundo Hiserle libero Baroni de Chodau, dno in Czernieticz et Przeclawicz etc. felicissimum (dvě slova nečitelná) natalem Diem recolenti . . . gratulando sequentia obtulit: sacra 9, Rosaria 9, Litanias Omnium Sanctorum 9, confessiones 9, communiones 9, mortificationes 9, Examina conscientiae 9, Litanias laureta 9. Anni 1664, 2 May. P. Wencesl. Igna Zezulka. Vypočítává zde tedy kněz, které dobré skutky dle tehdejšího zvyku na počest narozenin svého patrona vykonal.

osobně duchovními spůsoby a konáním svatých [svátosti či mši sv.] faru Předslavskou jakožto svou vlastní spravoval, když pak ale za děkana do města Kutné Hory dostati se měl a dostal, aby pak fara Předslavská bez pastýře duchovního prázdna nezůstala, tehda milostpána hraběte Millesimo [Karla Leopolda], kterýžto tehdaž právě Předslavice¹⁸⁾ koupil, jakožto pána na Vlachobřeží a kollatora fary vlachobřežské se dožádal, aby panu faráři Čermákovi téhož času již sedmému [ve] Vlachobřeží [faráři] téže fary Předslavské zastávajícímu ku přestěhování fary Předslavské své dovolení dal, což se i také stalo a až posaváde zůstává. To tomu tak a nejináče jest, to naši pečeti místeckou [sme] zjistili, to tak bez ujmy naší a budoucích spravedlnosti.¹⁹⁾

Hýserle netěšil se dlouho děkanstvi; usnul v Pánu r. 1682 28. června, odkázav poslední vůlí svou Černětice a Předslavice bratránku Václavu Michaelu Xaverovi Hýserlovi, pánu na Budkově a Lipovicích,²⁰⁾ muži letitému, s podmínkou, aby celé panstvíčko synům svým zachovati hleděl, dokládaje: z čehož Ty čest nemalou, slávu u potomkův a náš rod trvanlivý prospěch, též vážnost mítí budete.“ Dědic měl nejspíše více dobré vůle než možnosti v radě té obstáti. Nejdříve leželo mu na srdci, že osadníci předslavičtí více jménem než životem slují křesťané, což ostatně spatřovalo se ze příčin svrchu vypověděných i na Netolicku, Prachaticku, Blzecku, Cehnicku atd. Nacházel se tu lidé i věku pokročilejšího, kteří neuměli ani kříže udělati, nevědouce, co nevyhnutelně ku spáse potřebno, kteří se modlivali sice ale směsici divných modliteb s přidavky i bludnými, tonouce ve spoustě pověr tytýž velmi směšných, jež jim hlásala nějaká žena od Prachatic dle původu svého nazývaná: Německý Pán Bůh a její neunavný pomocník Jan Duha od Husince, znamenitý zažehnávač bouří, krupobití a vůdce zaklínačů této krajiny. Pan Václav vyžádal si sem missionáře Jana Cardelia, jesuitu, který po dva měsíce zde a ve Brezi působil, poučuje lid k poslouchání slova Božího dosti ochotně, zvláště o dnech prosebných a o Božím těle se scházející. Kněz Jan sepsal o všem zprávu a v ní dojemně líčí vroucí zbožnost poučených, úctu ku svatým a Materi Boží, statnost a přece mírnost lidu na Podlesí a nazývá je obry s duší dětskou. Někteří sice byli zatvrzeli, však toť výjimka všude se objevující. V Breclavi (in Brezslaw-Předslavice) mezi mnohými komunikanty také dvanáctiletý chlapec přistoupil k stolu Páně, kterýž, ačkoli dříve o nejsvětější svátosti dobře byl poučen, tělo Páně z úst rukou zase vyňal; missionář v čas to zpozorovav odňal

¹⁸⁾ Srovnej hned následující. — ¹⁹⁾ Stalo se to v plnosti rady městyse Vlachobřeží dne 25. Octobris Anno 1717. Z pamětní knihy fary brežské. — ²⁰⁾ Archiv zemský oddělení genealogické ad H. Václav v mládí svým zadíval se horoucně do modrých očí spanilé Bětušky Černínovy z Radenína, dcery proslulé Zuzany. Dle tehdejšího způsobu velmi a s poníženou reverencí této „pěkné bohyni panoušek náš jakožto její na tomto i na onom světě nikdy neumírající služebník“ sloužil, poslušenstvím synovským, prosbami, políbením lěptuchu paní materi, darovaným panu otci jestřábem, modlitbami (t. j. knihou psanou), poutí (t. j. dárky z poutí, obyčejně pestře malované „srdéčko okrumplované myrtou“), doporučováním vydobýti si chtěje lásky „panny slečny s bílými jak alabastr ručkama“, ale „milostivá panna slečna po něm pěknými nožičkami šlapati ráčila“ etc., krátce vzala si r. 1640, 17./1. vojáka Zikmunda Myslika z Hýršova, kyrisnického plukovníka. (Dle opisu z někdejšího archivu v Pacově.)

mu sv. hostii. Chlapec ten se přiznal, že ho pastucha předslavský jménem Václav, u něhož sloužil za pasáka, k tomu navedl, by mu přinesl sv. hostii bez pochyby k nějakému čarování. Oba dostali se do vězení; poněvadž potom svědectví chlapcovo stalo se nedostatečným a pastucha silně popíral, co naň chlapec udal, jsou opět na svobodu propuštěni.²¹⁾

Hýserle pro dluhy musil statek předslavický prodati r. 1684 9. března knížeti Gundakerovi z Dietrichsteinu a manželce jeho Alžbětě Konstantii rozené sv. paní z Garstenberku a to tím spíše, že kníže měl u něho větší obnosy k požadování a přednost zákupu pojištění.²²⁾ Od té doby přestal býti zdejší dvorec samostatným hospodářstvím, zapadnuv do panství březského, s nímž dosud spojen náleží hraběcí rodině Herbersteinův. Hýserlové po smrti Václava († 1688 26./12. jedním dnem i s manželkou svou) drželi krátký čas Černětice, ale brzy potom z naší krajiny se vyprodali. Na vysvětlenou podáme nástin rozrodu Hýserlů z Chodů na Volynsku.²³⁾

Privtělení osady ku březské nesl těžce Jan Vojtěch Zádubský ze Schönthalu od r. 1690 na Černeticích. Nejprve chodili černětičtí do Volyně, později pán zřídil v záměčku kapli sv. panny Barbory, nepřestávaje při úřadech vyhledávati, jak by do Předslavic zase přišel kněz. Úmyslu jeho napomáhalo hlavně to, že jmenován byl hejtmanem kraje pracheňského. I postaral se, aby zajištěn byl důchod pro duchovního, o čemž vypráví listina toto: My purkmistr a rada města Volyně davše sobě na žádost vys. urozeného a statečného rytíře p. Jana V. ze Schönthalu, královského hejtmana kraje našeho, pána na Černeticích a Zalezlich též s povolením vlachobřezské, krumlovské, volynské a elčovské vrchnosti . . lidi poddané z každé vesnice a to starce osadou k chrámu Páně založení nejsv. Trojice ve vsi Předslavicích patřící předvolati, na nich skutečné doptání sme učinili, jakým platem duchovnímu svému správci téhož chrámu Páně ročně povinni jsou, kdo a jak se má platiti, kteřížto starcové takto vyznali, jak téhož specifikaci následuje: z Předslavic od 11 sedláků (Kaboň, Skřivanec, Janda, Černý, Hraše, Malina, Kudrman, Bluma, Havel, Januše, Turek), 4 chalupníků (Kovec, Lácha, Ponocný, Švec), šenkýře a pastuchy celkem 1 zl. 57 kr., z Marcovic od 7 sedláků (Kněz, Michálek, Vševera Mácha, Capurka, Myklas à 3 kr. vánoční à 3 kr. letníku), 2 chalupníků (Jána, Filous), slouhy celkem 48 kr., z Kakovic od 6 sedláků (Kotrouš, Podlešák, Kašper, Klich, Jehlik, Kopenec), 7 chalupníků (Outinek, Nůtka, Vysrčil, Hroteček, Mikeš, Vít, Komenda), kováře a slouhy, z Čepřovic od 8 sedláků (Tábor, Řezníček, Dejmek, Vrtíš, Hora, Trch, Novotný, Suchan), 11 chalupníků (jména nevedena), kováře, hospody a pana otce (mlynáře) Matěje (N?), z Jiřetic od 3 sedl. (Plachta, Lafata, Božka), 2 chal. (Kašper a Skákálek), slouhy, z Bohonic od 13 sedláků (Bláhovec, Kašper, Papež,

²¹⁾ Sborník 1895 str. 115. srov. Památní kn. ve Březi. — ²²⁾ Záznam ve knize fary Předslavické. Hýserlové nosili ve znaku štít rozpoltěný, stříbrný a červený, na něm na přič pstruh, v klenotě roh a pstruh na způsob rohu. — ²³⁾ Za některá data o tomto rodu děkuji urozenému p. Augustovi z Doerrů na Smilkově.

Ždichynec, Sklenář, Kulka, Čapek, Lizalová, Zbonek, Kudrlik), 1 chal., ze Všechnap od 5 sedl. (Halek, Rezek, Lhota, Halek malý, Frnoch), 1 chal. (Papež), z Kojčina od 10 sedláků (Vácha, Mára, Peterka, Čura, Koreš, Lomka, Žalud, Urban, Krejcha, Janský), 5 chal., z Javornice od 11 sedl. (Zeman, Řanda, Stítkovec, Neužil, Stárek, Jira, Nidl, Bestrejka, Strnad, Kuna, Sýkora, 1 chal. (Křesán), z Tvrzic od 5 sedl. (Svatek, Hankovec, Průcha, Bejšovec, Kůta), 2 chal. (Karvánek, Jirovec), z Bušanovic od 15 sedl. (Šima, Lácha, Božka, Stehlik, Kahovec, Švancar, Předotová, Chalupa, Pikous, Trizek, Bursa, Kašper, Podleška), 5 chal. (Žaček, Kuželík, Masák, Zamrzla, Podhorský), z Želibořic 4 sedl. (Koubovec, Hnát, Růt, Kuchař), ze Setěchovic (Švanda, Mareš etc.), z Oulehle 3 sedl. (Tlápek, Vávra, Kodým), 3 chal., z Černětic 10 sedl. (Hošek, Švik, Mika, Havelka, Bůha, Lukeš, Zika, Hraše, Pavlík, Brož), 7 chal. z Oujezdce 13 sedl., 6 chal., z Konopiště 3 sedláci, celkem 136 sedláků a 88 chalupníků platí desátku: žita 45 str. 3 v. 1 m.

ječmene 8 " 3 " 3 "

ovsa 45 " 3 " 1 "

a na penězích 22 zl. 32 kr. Mimo to ještě na místě koledy obili sypali v košicích po $\frac{1}{3}$ mírky na mírku, což v Předslavicích činilo 1 str. $\frac{1}{2}$ m., v Marcovicích 2 věr. $2\frac{1}{2}$ mírky etc.

Oujezdečtí a konopištečtí dávají místo obili dříví a to onino 26 for, tito 6 for. Z polí patří k fáře pod 30 str. luk k 6 vozům sena, 3 otavy. Les pěkný, smrkový pod 4 str. a více. — Co se tuto v předu specifikováno nachází a starcové zvláště napomenutí vyznali dobrým svědomím, že vše tomu tak a nejináče jest, to my purkmistr a rada města Volyně pro lepší podstatu pečeti naší menší městskou stvrditi sme povolili. Actum v místě radním 20. Novembris ai 1717.²⁴⁾

Soupis následovala nová urgence a této vyhověno r. 1720 ustanovením, že kaplan březský má se státi sídelním v Předslavicích pod dozorem duchovního správce březského, kteří tím přišli o nějakou část svých důchodův.²⁵⁾ Dle pamětní knihy březské fary

²⁴⁾ Ferdinandem Balounem, radou města Volyně z roku 1818, 16. Oct. pověřený opis v arch. farním. V závorce uvádíme jména sedláků, jak se u nich od stará dle živnosti říká. Oulehle a Beneda (ta v seznamě se nenachází) potom ničeho ani desátku ani letniku, sýra i mléka, neplatily a kněz jich nemohl k tomu donutiti, že úpisní listina se zkazila (charta fuit lacerata et nulla subscriptione munita). Černětičtí zase nechtěli posílati proň povoz k zaopatřování a katechesím. — ²⁵⁾ Poměry osvětluje dopis Karla Sadila, faráře ze Březi, bez data k neznámé paní, nejspíše r. 1728 paní Barboře Zádubské roz. Kustošové ze Zubří a Lipky: Mně od Vmti skrze schvalného posla pod datum 8. Junii odeslané milostivé psaní strany p. P. kaplana jsem se vši uctivostí přijal a tu Vmti s poníženou odpovědí se přiznávám, že hned při příchodu svém na faru březskou jsem ten spis, v kterém osada předslavická proti mému p. předkovi strany rozdělení fary předslavické jak při . . guberniu . . . tak při . . . kníž. z Ditrichsteina, jakožto při nejmilostivějším kollatoru jsou jednali a žádali, vynalezl, kterýžto memorial beze vši pochybnosti důstojnej konsistoři pražskej communicován bejtí musil, když . . odtud kommise na to vyslána byla. Zdaliž ale dostatečnou porcí, jež na jednoho duchovního pastýře patří, nalezla, mlčenlivosti opomím. Nato ale mému p. předku skrze dekret konsistořní . . . nařízeno bylo, by on budoucně p. kaplana na Březi držel, tomu 80 zl. stance ročně dával a dle možnosti každou neděli v chrámu Páně Předslavicích služby Boží konány byly, žádnou zmínku o dnu svátečním

naši kaplani neměli jiné povinnosti ku svému faráři než o velikonočním čase vypomáhati ve zpovědech a třikráte v roce dovésti poutníky do městečka, a to: 16. května, 8. září a na den sv. Barbory. Vystřídali se tu: Vacek, Ryba, Hubka, Hlaváč (6 let), Fleken, Kristen, Jan Hubatý, Václav Slavík, Václav Gregor (umřel zde r. 1753 17./11. u věku 52 let), Emanuel Braunhofer, Jan Jedlička rodák volynský, kterýžto poslední na žádost farníkův a též knížete Karla z Ditrichsteina. — Proskavy mocí zřizovací listiny ze dne 19. července 1770 prohlášen za samostatného farního administrátora se všemi požitky a povinnostmi od starodávna zdejšímu beneficiu příslušejícími. Pražská konsistoř potvrdila toto prospěšné zařízení dne 29. dubna 1771, ba vymohla na papeži Klementu XIV. breve ze dne 24. ledna 1774, jímž uděluje se při zachování obyčejných zvyklostí plnomocné odpustky těm věřícím, kdož o dnech nejsv. Trojice Boží a sv. Václava předslavický chrám Páně navštíví.

Jedlička administrator umřel r. 1785 9. července. Následovali: Václav Bernard, před tím kaplan malenický, z Budyně rodák, † 1788 2. července, Karel Grünner z Volyně, † u milosrdných bratří v Praze, kdež jako choromyslný dlel na léčení, 1791, Frant. Raffius od r. 1792 10./4. farář v Březi, Vojtěch Studnička z Kostelce — 1802, František Pokorný — 1809, Vojtěch Kareš z Nevklova — 1812, František Sokol — 1829, Hynek Čeněk Tloušť (* 1790, 28./7.), jenž zde až do své smrti r. 1873 3. února fará-

nečinic. Což se také vskutku skrze několik let dělo. Po některém čase osadníci jistému paterovi Hubkovi by on také v den sváteční do Předslavic jezdil, jistou částku ovsu pro jednoho koně dávati se zavázali, ten pak také jemu na Březi až do jeho smrti dávali. Po něm . . . P. Fr. Hlaváč nějaký čas předslavický kostel službami Božími zaopatřoval. Že pak se to zdálo býti obtížno, tu p. předeek můj chtěl doma kaplana míti a s ponížeností žádal Jmt. Patrona o propuštění polí k faře předslavské, že by tam kaplana dáti v oumyslu byl, které (pole) i také na uzdání p. hejtmána JMk. Patron milostivě jest propustiti ráčil. Načež . . . konsistoř . . . také přistoupila a dekret vydala s tím doložením, by jej podle své libosti k své práci povolal, kterýžto dekret posavád při veleb. p. vikariusovi složen leží. Já pak ihned při confirmaci mej na faru při Nejd. konsistoři jsem žádal, bych na potom p. kaplana mohl doma míti, což mně tak dalece odepřeno nebylo. Já ale veš jmenovaného P. Hlaváče jsem již domů vzíti nechtěl, že pak ale nyní jej doma, jakožto svého p. kaplana držím a do Předslavic nejen v den nedělní, ale v den sváteční podle svy možnosti odesílám a jej tam nedržím, žádný, té naděje jsem, mně za zlý to vykládat nemůže neb prvně tam fundirovan nebyl, — jedině že by pole, ze kterých prve farář třetí díl dostával, propuštěny byly, z těch živ býti nemůže — druhé, dříví tam vzácné počíná býti a pivo sobě musí kupovati. Co se desátku a štoly z osady dotejše, to jsou práva faráře, kterážto štola sotva tolik nese, co se stance p. Pateru dává, neb buď uberou a chudý mnoho dáti nemůže, častěji musí farář slzy (sic) zaplacen býti a se spokojiti nechat. Jestli že bych měl desátek dáti, nemusil bych farářem předslavickým slouti, aniž také onera, které nyní tyto léta těžce nesu, míti a z obouch (!) far platiti. Věc jistě těžka jest, kdo musí pivo na žejdlíky kupovati aneb jinde se o něj obstarati, dříví na 2 míle z lesů sobě koupené voziti, což až posaváde jsem byl přinucen činiti. Aby však ale Vmt. mou duchovní v spasení duší se nesoucí starost a péči, že nevyhledávám žádného zboží a statku, ale jedině spasení duší lidských, milostivě uznala, nikdy proti tomu nebudu, aby v Předslavicích P. kaplan býti měl, pokud se to stane, že osadníci jak jsou p. hejtmanu [nb. zámeckému] Vašemu slibit měli, že vždy chtějí jemu v něčem nápomocni býti, a k tomu dlu, který mně sice s polí patří, ještě 80 zl. dáti jemu služby se uvolují, které bych sic povinnen dáti nebyl, kdyby fundirované a věčné kaplanství mělo slouti. S tím etc. Kopie v arch. farním.

řoval. Jeho působením, že rozsáhlé osadě jeden duchovní nepostačoval, složili dobří osadníci ještě v době poddanství slušný kapitál, aby zde žiti mohl pomocný kněz. Dvorním dekretem ze dne 29. srpna r. 1845 schválen úmysl tento a přiřčeny jsou novému kaplanu příjmy z fundačního obnosu 1722 zl. 27 kr. konv. měny na úrocích 86 zl. 8 kr. k. m., z náboženské matice 113 zl. 52 kr. Zřízení přišlo vhod; neboť dobrý a upřímný farář začínal ztráceti zrak, ze kteréž příčiny dán mu na výpomoc novosvěcenec Karel Kubašta (* r. 1818 1./1. v Nových Dvorech) již r. 1842. Ten potom od r. 1859, kdy Tloušť docela oslepl, jako administrator duchovní správu řídil sám. Jsa nejen výmluvný kazatel, ale i českou knihou buditel národního vědomí v tomto zapadlém kraji. Starší „kolatorníci“ vyprávěli si o těchto dvou kněžích mnohý dojmavý děj, v němž „železný“ (pro vysoké stáří) invalida kostelník Havel a učitel Hes hráli neposlední roli a jenž dosavade živě svědčí, jak do vděčných srdcí lidu zarostli vzpomínkou starý farář a mladý kaplan, z nichž onen po 44, tento (od r. 1873 farář, † 1885 28. 11.) 43 let pracovali na Předslavicku o spáse duší. V jednom hrobě ve stínu staré zdi zdobené šumavskou růží stolistou, na slunném hřbitově oba klidně spí a jejich hroby svědčí, že vroucí láska česká je opatrujíc, u nich se dosud modlivá. R. 1886 2./5. přišel nový farář František Václav Vitek (* v Říčanech 1852, 12./2.) a když r. 1899 2. března, želen osadníky, do Vrbna n. l. se odstěhoval, praesentován břežský kaplan Vojtěch Carda dne 12./7. 1899, kterýž zde dosud, kěz na mnohá léta, působí. Týž narodil se v Hájků u Bavorova r. 1861 26./4. Při chrámu Páně kaplanovali po Kubašovi: František Keš (* 1843, nyní jest farářem ve Vlasaticích na Moravě), Václav Petřík (* ve Dřitní 1853 3./12., nyní farář ve Mlázově), V. Carda r. 1886, po něm František Špalek (* v Záře 1865 31./10., nyní farář v Malenicích), Karel Anděl (* v Zálší 1864 13./12., nyní farář v Dubě), dosud František Ant. Dvořák (* ve Stráži 1873 10./11.)

Nádherných památek českého umění, zvony vyjímaje, bychom marně hledali ve svatyni předslavické, v níž, jako v nejstarších kostelích se shledává, uprostřed vítězného oblouku při stropě dolů visí dřevěný kříž. Kdysi četné a skvostné náhrobky rozdrásala obuv, že proto při předminulé opravě (r. 1885) odstraněny na dobro až na některé pod chorem, ač dobře do zdi je mohli zasaditi. Nápisy na všech nečitelný, nejlépe zachovala se za hlavním oltářem primitivní podoba rytíře se krojem 16. stol. a kusem erbu: ryby.

V přesbytáři zasluhuje povšimnutí při straně evangelia slušně pracovaný sanktuář, při epistolní votivní obraz rodiny Zádubských z r. 1717, na hořejší polovici obrazu Bolestná Panna Maria se třemi plačícími anděly v pozadí. Dole kolem slov „Ex voto“ sestaveny erby Zádubských s písmeny nad klenotem: J. A. Z. V. S. a Hýserlův s písmeny M. F. Z. V. CH. V levo klečí statný pán v černém oděvě s bílými řasnatými rukávky, v bílé paruce a na prsou bílou mašli, máje sepjaty ruce k Dolorosae, již sebe i své obětuje. K pánu druží se pět synů: Dva v témž úboru jako otec s vlasem uprostřed hlavy rozčísnutým a k zádkům splývajícími, tři s bílými zástěrkami a černými baretky, všickni k otci postupně dle stáří.

Prvnímu vznáší se nade hlavou W., druhému C., třetímu J., čtvrtému M., pátému A. V pravo u erbů zase klečí paní v černém, na prsou vystřiženém oděvě, nesouc kolem krku jednoduchý colier, na hlavě bílý, vysoko se vzdýmající čepec. K materi tulí se v řadě tři dívky v témž ústroji. Nade hlavou dámy černá se kříž, nad dívkami písmena J., S., T.

Poznáváme tu rodinu Jana Vojtěcha Zadubského ze Schönthalu na Černěticích a Marie Františky rozené Hýserlové z Chodů, jak ji zobraziti a sem zavěsiti kázal pan Zádubský brzo po její (paní) smrti r. 1717 23. srpna nastalé. Synové sluli V=Václav, C=Carl=Karel, J=Jan, M=Maxmilian, A=Adam, dcery Josefa, Sidonie, Teresie.

Oltář hlavní s obrazem nejsv. Trojice Boží nad sochou sv. Václava nevykazuje nic paměti hodného. Pozoru hodnější jsou poboční sv. panny Barbory a svatohorský. Barokní řezby, obrazy provedeny obstojně: ukazují ke st. XVIII. Na svatohorském čítal se před lety nápis: J. F. Z. V. S. (následuje znak Zádubských: štít modrý, třemi červenými pruhy napříč přetažený, nad helmou dvě křídla modrých na sebe položených též se třemi pruhy červenými):²⁶⁾

Máš památku, pobožný poutnicze — na horu Svatou putující skrže — tuto na zadost a dychtění tvé s nákladem — uroz. a statecz. władyky pana — Jana Wacława Hniedcze někdy — tohoto panství w. [ysocze uroze] ných — knížat z Dittrichstajnu skrže 28 leth [regenta] — teď ale panství libochowského a Budinského — zase dobře zřízený (ho) rzidiezioho haytmanna 1767. — Za jeho dobrodiní aspoň tehdaž — když putovati budeš s — modlitbou [naň wzpomeň?] by -- do [další nečitelno, asi: království Božího přišel].

Na oltáři visela malá deska, na níž pěknými literami vepsáno bylo: A^o 2. X. ex Libochowic, cop [ulatus] uroz. a stat. p. Wacław Hnědec s uroz. pannou Barborou, dcerou ur. st. władyky Adama Kranla, t. cz. heytmana na Wlach. Brzezi. Pod tím namalován znak: štít rozpuštěný, hořejší část ozdobena hvězdou modrou ve zlatém poli. dolejší vzhůru břichem vypnutou rybou a dole písmena T. W. A. H.²⁷⁾

U vítězného oblouku v kněžišti stojí na téže straně starožitná, kamenná křtitelnice s kamenickými ozdůbkami, vedle ní na zdi obraz Panny Marie růženecké dle svědectví matriky (I.) r. 1695 nákladem osadníků pořízený, k čemuž největším obnosem 2 zl. 19 kr. přispěl Tomáš Capůrka z Marcovic.

Dvěře do sakristie ozdobeny již vzpomenutou podobou sv. Václava v rytířské zbroji a s korouhví orlice, dole štítem. Svatý dědic země české má příjemný, mladistvý výraz obličeje, za ním dvě andělů s bohatými kučerami zlatých vlasů, nad skupinou leto-počet 1664.

Na lavici v lodi stával nápis: Leta Panie 1562 usnula w Pánu Katerzina vlastnj manzielka ctihodneo kněze Pawla Wolyňského,

²⁶⁾ Johann Ferdinand Zádubský von Schönthal — ²⁷⁾ Asi Thomas Wenzel Adalbert Hnědec, jenž ovšem šlechticem nebyl a tituly mu dány jen ze současné zdvořilosti k osobám panského úřednictva. U tabulky leto-počet schází.

fararze przedslawskéo, která dne 14. martii we skljpku pochována gt. R. 1747 odstraněno.²⁸⁾ R. 1841 dobrodiním sedláků Františka Borka a Tomáše Turka z Předslavic, Jakuba Komrsky z Bohonic a Kateřiny vdovy Bělohubé ze Želibořic postaveny jsou v lodi kostela ještě dva oltáře v levo sv. Jana Nep., v pravo blahoslavené P. Marie Cellenské. Umělecké ceny neměly, proto správně při loňské opravě zrušeny a na jich místa ony z kněžiště umístěny.

Mezi nejcennější předměty kostelní přísluší slušně pracovaná, obrázkovými vypuklinami zdobená barokní monstrance sv. Václava a sv. Vojtěcha, dar to, jakž praví nápis: Jan Wojt. Zadubski z Soentalu na Zernécich (sic!) a Zalezlich ai 1709 se znakem, několi kráte již připomenutého velikého dobrodince předslavického chrámu Páně.²⁹⁾

Vež kostelní jest jednoduchá čtyřhranná stavba na mohutných základech, osvědčujících, že budova měla býti o mnoho vyšší. V ní ukryty skvostné i starožitné zvony, jejichž libezný, po okolí příslovečný zvuk připomíná živě melodické tony amerických harmonii. Nejmenší sluje *Václav* s dobře čitelnou legendou:

Ja Aurzednik ze Wssechlap do Predslawicz
(Sw.) Waczlawu — Prziech Michalŭ.

Letopočet není udán; leč stará katastrální kniha schwarzenberského archivu na Hluboké strana 339 něco vysvětlí. — Vypočítává královské vsi na Volyňsku i s úředníky a tu nacházíme, že ves Všechlapy a Kamennou r. 1490 řídí Přeč ouředník, jenž mimo stálý plat užívá 4 jitra poli za plat 3 kop 15½ denaru. Rozumíme nápisu tak: ouředník Přeč syn Michalŭv, na rozdíl od jiného Přeča, úředníka daroval etc. Čas kolem r. 1490 docela shoduje se se způsobem práce na zvonku.

Prostřední a zároveň nejstarší *Vavřinec*. Nápis v obyčejné gothice XV. st. vine se kolem: Anno Dni [domini] MCCCCXXXVIII fusa est campana [haec] in honorem s. Laurentii. Amen.³⁰⁾ Jeho hlas zní nejlibezněji. Nutno tedy počítati náš zvon za jeden z nejstarších v Čechách a to z doby, kdy jinde v zemi náboženští přemrstěnci cenné památky rozbíjeli, zřejmý důkaz, že u nás divokých proudů se nedrželi, vlivu jejich odpírajíce. Poslední, největší *Panny Marie*. V legendě, rovněž gothické, již umělejší, čteme: Da pacem Domine in diebus nostris, quia non est alius, qui pugnare pro nobis nisi Tu. 1549.³¹⁾ V pravo nápisu vyraženo jest poprsí mladé ženy: se

²⁸⁾ Dle pamětní knihy fary březské. — ²⁹⁾ Jak Zádubští o svatyni se starali, ukazuje nápis na varhanách (vlastně pozitivu většího rozměru): Leta Páně 1812 tyto varhany osadníci zdejšího chrámu Božího na svůj náklad postavit nechali, k čemuž vrchnost černětická Pan Maria Jáchym Zadubský ryt. ze Sch. nejvíce přispěl. Když se tento kostel v r. 1838 obnovil (t. j. opravoval), též nový krov pod těžkou krytinu postaven i věž prv nízká z prken pozustávající, vejš vyzděna a tak, jak nyní se nachází, vyhotovena byla, tak tyto varhany, které rozebrali — a služby Boží se delší čas bez nich konali — toho času opět pán na Čer. F. Jířík Z. z S. na svůj náklad postavit a do dobrého stavu uvésti nechal. V krátkém čase však ten samý Milost Pán černětický na správu opět porouchaných varhan potřebný nemalý náklad vynaložil, konečně v r. 1848 tytéž k památce a ke cti sv. Václava slušně barvou okrášlití nechal. — ³⁰⁾ Leta Páně 1438 slit jest zvon (tento) ke cti sv. Vavřince. — ³¹⁾ Dejž, Pane, mír dnům našim, poněvadž není jiného, jenž bojuje za nás, leč Ty.

hlavy splývají na levou skráň tři ruliky a za účesem v zadu znáti mohutný drdol vlasů, pod letopočtem pěkný kříž, mající po obou stranách malé medailonky v podobě českých grošíků XIV. věku s nečitelnými písmeny. Doleji obraz korunované Panny Marie s Jesulátkem a kol svatozář, nejniže znak: kůň s obrněným rytířem, nesoucím na levé straně dvě medvědí tlapy, erb to Zaleských z Prostého. V pravo obrněnce zase medailonek s nečitelným nápisem kolem podoby nějakého mostu, v levo zase zcela nezřetelný medailonek, oba zvicí zlatniku. Ve farních matrikách shledáváme četné zápisy o rodech Žákavců, Hýserlů (ut supra), Zádubských, Bechyňů z Lažan.

O škole předslavické dochovalo se málo paměti. Matriky připomínají k r. 1657 Marjanu Hovorkovou, vdovu po předešlém kantoru, r. 1664 Vita Procházku, školního kantora. R. 1671 „přiznal sem k sobě krzytedlní a stawu sw. manzelstw legistra od JMti p. Zikmunda Hyserle pana na Czerneticzich a Předslawiczich, pana Kollatora chrámu Božího Preczlawského: mne sau daný na den sw. Wojtiecha Laurencowi Suchýmu, sousedu z města Wolyně, toho času pišu ve službě kantorský zdet etc.“ R. 1695 Řehoř Hrubý, rodič z Elhenic, učí děti na Předslavicku, r. 1714 19. srpna umřel Ondřej Bosý, jenž byl služebníkem chrámu Páně, školy a osady“ po 15 let, 1722 31. března Jan Hraše, předslavský kantor, u věku 22 let. V r. 1788 stal se zde učitelem František Hes a vyučoval školní mládež po 54 léta 4 měsíce, po něm od r. 1831 jeho syn Jan Hes po 52 roky. Škola, malá chaloupka celá ode dřeva, opravena a o něco málo rozšířena jest r. 1833, poněvadž i na dále nestačila, r. 1838 postavilo pět vrchností: březská, volyňská, elčovická, netolická i dubská společným nákladem novou o jednom poschodí na návsi, budovu to nevkusnou i nepraktickou. R. 1877 rozšířena škola třetí třídou, r. 1880 postavena škola v Čepřovicích, r. 1898 espositura v Bušanovicích. Na naší škole zdárně působí od r. 1876 p. Josef Jankovec (* v Mačicích 1842 13. března) nyní řídící učitel, jenž těší se všeobecné úctě i oblibě.

Drobné zprávy a posudky.

Atlas k dějinám rakouským pro vyšší třídy škol středních a jiné toho řádu ústavy. Upravil Jan *Macháček*, prof. v Č. Budějovicích. Nákladem knihtiskárny a chromolitografie *Šluky a Jiránka* v Turnově 1901. Cena 4.50 K. — S radostí vítáme vydání atlantu historického k výkladům o dějinách mocnářství Rakousko-uherského. Obsahuje 12 pěkně provedených map i bude žactvu velice vhodnou pomůckou při studiu dějin říše naší. Takovým atlantem nemohou se vykázati ani školy německé v Rakousku, ač jsou mnohem četnější, i doporučujeme jej vřele. *Dr. M. Kovář.*

Heraldika: Souhrn pravidel a zvyklostí znakových se zvláštním zřetelem k zemím koruny České, s 800 obrazy v textu a o 42 tabulkách. Uspořádal Vojtěch rytíř Král z Dobré Vody. III díly, cena 18 korun, nakladatel Rudolf Storch, Praha-Karlín. — Označené a očekávané dílo známého odborníka vys. ur. p. rytíře Krále konečně nalézá se v ruce českých čtenářův. Jsouc ojedinělým zjevem v naší literatuře, působí svou novotou mocně, poněvadž milovník historie nachází zde systematicky seřazená pravidla kdysi vážená, nyní již ukončené vědy heraldické v řeči mateřské s českou terminologií, která snad urovná různé i spletené pojmy o erbech, jak ve mnoha časopisech na zmatek rozpodivně se vyskytují. V prvním i druhém díle na studiu nespočetných pramenů pojednává p. autor o heraldice všeobecné, vysvětluje vznik, vývoj, nabytí, přeměnu i po-

lepšení, též praktické užívání znaků, vývoj štítu s příslušenstvím, máje zvlášť pilný pozor toho, pokud kteří cizí vzorové u českého rytířstva se ujímali a bujeli. udává znaky osob duchovních království Českého s Horní i Dolní Lužici, mocnářství Rakouského, jednotlivých měst a míst, zaniklých řemeslnických cechů, na konec některé zvláštnosti a odchylky od pravidel, nabytí, potvrzení a ztrátě šlechtictví za nynější doby v Rakousku. V třetím díle sestaveny znaky dle obrazců na štítě. — Jen pouhým nahlédnutím do díla překvapen jest čtenář nejen bohatstvím látky, ale i mravenčí píli, odbornou znalostí v celém uspořádání se jevící, podrobné pročitání naplní obdivem i upřímnou úctou k panu spisovateli, jenž ničeho neopominul, co by cenu publikace zvětšiti mohlo. To není pokus, jak p. rytíř v předmluvě skromně dí, toť dílo mistrné, přecenné a památné. Jakkoli historik bez nějaké známosti heraldiky se neobejde, zvlášť sluší mistopisci řádně se s ní obeznámiti. aby dle otřelých náhrobníků v kostelích, znaků na budovách etc. jasně poznal, které rodiny v té či oné krajině sídlily. Přejice zajímavé i znamenité knize největšího rozšíření vřele doporučujeme. Nesouhlasíme s názvem pana rytíře Krále. že nezasluhuje celkem ani bližšího povšimnutí cizí rody, které po bitvě bělohorské u nás se usadily anebo ti cizinci, kteří v té době byli povýšeni a znaky obdarováni. poněvadž „jen málokteri pracovali na prospěch země a národa našeho“. Heraldice, jakožto objektivní vědě nemá býti vtačován pessimistický náter; nemůžeť rod za jednotlivce, tak jako jednotlivci za rod, jisto, že mnozí — a třeba i málokteri — z těch odmitnutých s novou vlastí se sprátelili, že tehdejší povýšenci dle svého způsobu zůstali dobrými Čechy, konečně dobře jest nepříteli i po erbu znáti. Citíme, že p. spisovatel tak stroze nemyslí, neboť v knize setkáváme se s erby Colloredů, de Conti, Mansfeldů, Trautmannsdorfů a j. v. — Co se týče rodů českého jihu uvádíme: Rod Talmberků z Miličina dlužno rozeznávati od původního pánů z Miličina. Mládenců z M., kteří nosili štít na pokos od pravé k levé straně rozdělený, jehož levá polovice jest červená, pravá bílá routami damascenovaná. (Cf. M. Kolář, Nejstarší pečeti.) To panstvo vymřelo Heřmanem v bitvě u Crecy v přímé linii, Mládenci na Moravě koncem XVI. stol. ve stavu panském. K Malovcům připočítati dlužno vladky ze Březi (n. Vlachova). Schází zařazení či popisy znaků: rytířů z Tupes, potom ze Strkova, Kočků ze Skal, Vlášků z Miloňovic, Hnatů z Újezdce, vladky z Hor, Žehartů z Nasavrk, Majnušů z Březnice, Litošů z Lazice (znak dva vedle stojící klice), Pecinovských, Rašovců z Rašovic, Helmů z Orlova, rodů vesměs starých. Budkovští z Budkova mají zde trochu jiný erb než udává pan školní rada Sedláček (Nauč. Sl. Ottův 850-IV). Jeníkové z Bratřic mají zase skutečně srnce na štítě a ne jelena (Cf. Č. č. M. 1880. 3 etc.), Kamaryt z Rovin s družinou mají dvojí znak (viz str. 279 a 321), Carda z Petrovic sluje Carta. Z jiných rodů neshledáme: Pechie z Weitenfeldu, Dvořáky z Born, Angermayery ze Štřenberku, nobilitované rodiny tábořské, Hubáče vyjímaje, Doudlebské ze Sternecka, Fabritie z Hohentallu. Kluga z Velkého Buřina, Chválenské z Nedvídkova, jichž erby nám neznámy. Marně pátráme v knize po Šubertech ze Schusteršteina, (znak v modrém poli na přič zlatý trám, nad ním zlaté váhy, dole v zeleném poli tři stromy), z Drasova (znak medvěd s halapartnou vzhůru stojící) Janu Špisovi z Hertenfelsu (znak kamzík), Bartošich z Prácheňan (cf. Dačického Paměti). Brožovském z Pravoslav (znak úl včel na zeleném trávníku, sova dole u sborené zdi cf. Č. č. M. 1864, 97), Rváčovských ze Rváčova (znak u spodku štítu zelený kopeček, na něm medvěd barvy přirozené na pravo obrácený s vyplazeným jazykem). Ebrveinech z Důbravky, rod plzeňský, z nichž pocházel slavný Jan z Doubravky (Dubravius) asi roku 1510 šlechtictvím obdařených (štít s ostreví, z níž dva lupeny duhové a tři žaludy vynikaly, Cf. Č. č. M. 1878, 109), vladkách ze Lhoty u Kreče, příbuzných vladkům z Černic u Sudoměře (znak dva krky husi (či labutí?), neblaze proslulém dobrodruhu Hockovi ze Zweibrückenu, jemuž Rudolf II. dne 4. února 1602 dal erb: Scutum, Croceum uncas tres nigras in formam graeci characteris Z pictas trigonice in modum dispositas continens et galeam scuto incumbentem etc., Škorni ze Sturmova (znak tři špičaté vršky), Zahrádkovi Sovinském (Nauč. Sl. Riegrův), Karolidovi z Karlsperku (l. c.), rytířích z Jiran (příbuzné Žákavců), Kráslech z Oberlauterbachu a j. v. — Připomínáme, že mezi prameny p. autor uvádí na neposledním místě Necrologium vídeňských minoritů s titulem „Regesta sepulchrorum“. Obsahuje na 52 pergam. listech ve foliu 207 znaků dobrodinců tohoto řádu, pohřbených v tamním klášteře a to od poslední čtvrti XIV. do XVI. století.

Fr. Teplý.

SBORNÍK HISTORICKÉHO KROUŽKU.

* * * * *

Soustava učení Petra Chelčického na základě pramenů.

Napsal Dr. Ant. Lenz.

(Dokončení.)

§ 42.

Učení Chelčického o orodování svatých za nás.

Chelčický dle na jednom místě,¹⁾ že on nezamítá přimluv svatých snad proto, jako by jich nepotřeboval, ale tou příčinou, že prý jich sobě žádá mnohý, jenž prý jich hození není, a tu by se na pohled zdálo, jako by proti tomu nic neměl, když by se za nás přimlouvali svatí. jen když by si jich nežádal člověk nešlechtný.

Avšak tentýž Ch. odmítá ihned, že by svatí za nás orodovali, a dovolává se na ten cíl a konec nepopíratelné pravdy, že jest Kristus jediným přimluvcem našim u Boha podle slov I. Jan 2, 2: „Přimluvce máme u Otce Ježíše Krista spravedlivého.“ Z toho však, že Kristus jest našim přimluvcem u Boha, uzavírá Ch., že jiného není aniž býti může. „Všichni prý sú pod žalobú, a sú hříšníci, jak dle Pavel (Řim. 3). On však svatý jest.“²⁾

Mistr Protiva prý praví: „že neníie potřebí k rozmlouvání s ním (Kristem) jiných svatých ku smíření, a že v prvotní Církvi obrácena byla modlitba jediné ku prostředníkovi Kristu, a proto prý prospívala Církev více, nežli nyní mnohými přimluvami. Nové přimluvy prý sú smyšlené a jalové, v nichžto svět pracuje, a okolo nich jako okolo mrtvé modly se potácí, jako Efežští kolem Diany.“³⁾

Není prý jiného prostředníka u Boha, leč jen Krista Pána, poněvadž on jediný za nás krev svou vyléval. Kdyby prý i jiní byli prostředníky našimi, byli by všichni s Kristem Pánem na rovni.⁴⁾

Chelčický přidává ještě jiný důvod k svému učení, pravě, že prý jest velmi možno, že ti domnělí prostředníci naši nejsou v nebi, ale v pekle, přece prý Krista Prostředníka mezi jinými přimluvci někde za dvěře přistrčili.⁵⁾

To jsou ty základy dogmatické, na nichž Ch. stojí, má se za oprávněna, zamítnouti učení katolické o přimluvách nebešťanů.

Co se týká starostlivosti Chelčického, že snad ctí katolíci a vzývají někoho, jako by byl v nebi, který snad je v pekle:

¹⁾ Sief viery. II., 43. — ²⁾ — Tamtéž. — ³⁾ Tamtéž. II., 47. — ⁴⁾ Tamtéž. II., 43. — ⁵⁾ Tamtéž.

možno říci, že as Ch. neměl známosti o processe kanonisačním a o přisnosti, jakou vynakládá Církev prve, nežli toho neb onoho svatým životem vynikajícího za svatého prohlásí. Podobně mu snad bylo neznámo, jaké učení drží Církev o přimluvách svatých a světic, že se totiž dějí přimluvy svatých skrze jediného prostředníka a přimluvce u Boha, Pána Ježíše, a že nebešťané jsou našimi orodovníky i vůlí i zásluhou Pána Ježíše, a že tedy i jejich orodování slouží ke cti a slávě jediného Orodovníka našeho. Psalť on, jak se naučil z Viklífa a z Valdenských.

Zdá se tedy, že psal z neznalosti, když zle se horšil na mistry, „že s kněžimi lid zradili a tak i sami ztratili jednu jistú a důstatečnú přimluvu, kterou Bóh ustanovil v Synu svém“. ¹⁾ Ve své neznalosti Ch. tepe katolíky i sarkasmy. Opustili prý Krista pro svaté. Tito prý se a jejich pomoc přes miru vychvalují. A poněvadž jest prý zapřen Kristus se svú mocí, kterúz má nad smrtí a nad peklem, již sv. Barbora jest schválena, že množ bolestí očí ozdraviti, sv. Apollena zuby, sv. Valentin padúci nemoc... A tu prý již není potřeбен Kristus, kdež zastává svatý Jiří s kopím před drakem. Jda v tomto sarkasmu dále, obořuje se i proti přimluvám Rodičky Boží. „Pakli by někteří svietí, di Ch., nebyli dostateční zastúpiti hříšné od hněvu Božího, Matka Jeho (Pána Ježíše), jcž jest naděje hříšných a matka milosrdenstvie, všecko obdrží. A již ta viera dávno jest ohlášena skrze kněžie následovně: že za koho ona se přimluvie, nižádný nebude zatracen... A tak bude prý hříšným více platno její milosrdenstvie nežli smrť Kristova... Peklo prý, nebe i sviet lúpi Boha ze cti skrze ústa nepravých a lživých kněží.“ ²⁾

Kolik tu lží nahromadil Ch. a jak z neznalosti, anebo což horší jest, z fanatické nenávisti víru katolickou zkomolil, poznává každý poněkud lépe naučený.

Chelčický se neostýchá tvrditi, že prý kněží vyvyšují svaté, zvláště však Matku Boží nad Krista Pána. Matka Boží prý toho práva nemá orodovati za všechny, nýbrž jen ten, kdož jest Boho-člověkem. ³⁾

A opět žehrá na přimluvy Matky Páně, když byl po libosti vynadal papeži, že vlil ducha svého jedovatého v Církev, tvrdě: „že prý Antikrist ustavil lid ve lži proti Kristovi, aby dal hříšníkům naději větší v dědících nebeských a zvláště v Matce Páně, nežli v Synu Božím.“ ⁴⁾

Jestliže však Chelčický tak urputně odmítá všechny přimluvy nebešťanů za nás, pak ovšem také nevěřil, že dobré jest a prospěje svaté vzývati.

§ 43.

Učení Chelčického o účtě svatým, jich ostatkům a i obrazům povinné.

Již z předu dlužno dotknouti, že Ch. přikládá katolické Církvi učení, jemuž ona nikdy neučila, tvrdě, že by poroučela svatým se klaněti, kdežto ona každou pověřenou účtu svatým prokazo-

¹⁾ Kniha Výkladuov. Ned. IV. po Velikonoci. — ²⁾ Tamtéž. — ³⁾ Sieť viery. II, 43. — ⁴⁾ Zpráva o tiele Božím. Kap. 25.

vanou vždy zakazovala. Ch. však zakazoval všechnu úctu dávanou svatým, ostatkům aneb obrazům.

Slyšme jenom, jak drsně, ba i sarkasticky odsuzuje tuto poctu: „Poslové Antikristovi, dí, zvláštní milosti vnesli na světě, uvedli svátky... a tím zvláštní modloslužebnost ustavili, jakožto modlení, posty, oběti, svěcení svátků, světél pálení, mše sloužení, klekání a jiné náboženství, ježto se děje tělem anebo duchem, a to sluší na samého Boha.“¹⁾ A opět dí: „Ten jed Antikristův jest rozlit po všem světě skrze apoštoly Antikristovy, jimiž jest Kristus vystrčen. Nad to mají všechny svaté v nebi, apoštoly, mučeniky a panny, sv. anděly a Matku Kristovu, aby skrze ni rozlévali jed smrtelný Antikristův na svět, odloučený od Krista. Někteří z nich vládnou ohněm, někteří *vodou*, *někteří hanbou svět-skou*.“²⁾

Jinde zle horlí Ch. na Antikrista, že prý užívá pocty Matce Boží a svatým prokazované a Boha lidu zhyzdil, pravě, že Bůh se hněvá na hříšné, a chce je do pekla poslati pro jich hříechy, ale sviatí milosrdní sú, přimlívaje se za nie, a krotie Pána Boha, aby neprchal a neunáhlil se na hříšné, a předkládají svaté před Bůh... A to jest blud veliký.³⁾

Takovýmto způsobem Ch. odmítá úctu svatým povinnou, zmrzačiv nejprv učení katolické Církve, aby pak zuřiti mohl proti náuce, jak mu ji fanatismus jeho předkládal.

Z horlení Chelčického proti poctě svatým povinné jde již na jevo, že bránil také uctívati ostatky svatých.

Nechtěl-li Ch., aby byli uctíváni svatí, byl zajisté také odpůrcem pocty, obrazům svatých vzdávané. Jeho dobou byl východ i západ za jedno v této úctě. Výjimku činili as pouze valdenští a albigenští. Od těch sekt byl asi Ch. naučen, že by úcta ta byla modlářská. I zde si činí nejprve z katolické nauky nestvůru a pak bojuje proti ní. On tvrdí totiž o katolicích: „Obrazóm se modlé, domnievajúce se, že divy činie, a že v nich moc Božie jest k uzdravenie aneb jiným k pomocem.“⁴⁾ A opět horlí: „Bohu i svatým obrazy dělajú, a modlí se před nimi, tepúce se v prsy, jako pohané před modlami, nebo vieru bludnú o Bohu majú.“⁵⁾

V katolické Církvi byla Matka Páně vždy nade všechny svaté ctěna a vzývána. Její úctou jsou naplněni spisové sv. Otců na západě a východě,⁶⁾ i sv. Otců z dob před Konstantinem. O úctě jí prokazované hlásají také hroby křesťanův „katakomy“. Čechové byli od starodávna vroucí ctitelé Matky Páně. I o tom svědčí spisové dlouho před Chelčickým od Čechů napsané, a zvláště chrámy jí ku poctě věnované. O veliké úctě Panně Marii povinné vydává svědectví veleučený laik Tomáš ze Štítného,⁷⁾ podobně

¹⁾ Sieť viery. II, 32. — ²⁾ Tamtéž. II, 30. Jako ochránce před hanbou světskou byl sv. Jan Nep. ctěn a vzýván jedině, a to od časů nepamětných. Svědkem o poctě náboženské sv. Janu prokazované jest tedy bezdečně i Chelčický, dlouho před tím, nežli Hájek *dva* Jany vynalezl. — ³⁾ Zpráva o tiele Božím. — ⁴⁾ Kniha Výkladuov. Ned. V. po Veliké noci. — ⁵⁾ Tamtéž. Ned. IV. po Božím tiele. — ⁶⁾ Viz spisy mé: Mariologie čili učení Církve a v Církvi chované o Matce Boží. Praha 1879. Mariologie Arnošta z Pardubic r. 1887. Výklady o litanii Loretánské. 1889. — ⁷⁾ Výklad na Zdravas.

genialní císař Karel IV.¹⁾ a jeho neméně genialní rádce učený arcibiskup Arnošt z Pardubic.²⁾

Kdyby byl tedy Chelčický měl dobrou vůli dáti se v tomto směru poučiti o učení katolickém, byl by toho naučení lehce došel.

I M. Jan Hus, jež zove svatým mučenikem za pravdu, mohl býti v té věci učitelem jeho, neboť Jan Hus ctil Matku Boží nade všecky svaté.

Chelčický však měl před sebou jiné vzory. On se vpracoval přede vším v domněnku, že jest katolická Církev všecka od Boha odpadlá, že je zkažená a kacírská, a z tohoto hlediště posuzoval také všecko, což v Církvi shledával. Než slyšme, jak mluví o Panně nejsvětější. On neupírá, že Panna Maria Syna Božího z Ducha sv. počala, že počavši a porodivši Syna Božího jest skutečně a v pravdě Matkou Boží, avšak na místě, aby důstojnost Matky Boží náležitě označil, zlehčuje přesvaté jméno její. On se opovažuje Matce Boží vyčítati, že prý ztratila Pána Ježíše v Jerusalemě pro svoji nedbalivost.³⁾ Dopustila se tedy Rodička Boží podle moudrosti sedláka Ch. hřichu. Za to ji však odškodňuje hubenou chválou, že prý měla dobré srdce. „Měla jest srdce dobré, ježto se hodilo v něm chovati pravdy, zvláště v tu chvíli, když se narodil z nie a dietětem byl⁴⁾ Kristus Pán.“

To tedy jest ta mira chval, kterouž Ch. dává Matce Boží, za to lživým způsobem odpírá, by ona směla býti od nás náboženskou úctou ctěna i jako dívka Páně, i jako Matka Boží, předstíraje, jako by kněží katoličtí jí připisovali vlastnosti Vykupitelovy a Spasitelovy, a odtud vyváděje, jako by tou příčinou byla Matka Páně nad jiné svaté ctěna. Proto dává tento nevyškolený a vypínavý sedlák širé katolické Církvi toto naučení: „Jedině že jest Syn Božie tielo pravé človecké z nie jest vzal, v niemž jest lidi s sebou smieřil. Protož ona tou příčinou najvýše prospěla k spasenie lidskému. Protož z toho má chválu nad jiné svaté; ale moci té k dielanie (!!) spasenie lidského, jako Syn Božie, nemá.“⁵⁾

Tak si dovoluje poučovati katolíkův o věcech, o nichžto dobře věděli všickni poněkud vzdělání a věrní vyznavači křesťanství netoliko v městech, ale také na vsích.

Ale když Ch. aspoň připouští, že nejsvětější Panna má míti z toho chválu, že je Matkou Boží, mohli bychom se nadíti, že snad Rodička Boží smí u svého Syna za nás orodovati, vždyť pak on sám orodoval u Pána Ježíše, ne aby k sobě obrátil papeže a duchovenstvo a všecku katolickou Církev, ale aby ji zkazil. Či nebylo a není dovoleno Rodičce Boží, čeho se odvážil již na světě Petr Chelčický, volaje na Církev záhubu a nikoliv slitování? Avšak Ch. odbývá opět všecko vzývání Matky Páně nehodnými a sektářskými sarkasmy.⁶⁾

¹⁾ Vykládanie duchovnie o sv. Marii Panně čistě. Erben: Spisové Karla IV. — ²⁾ Mariale Arnesti. — ³⁾ Kniha Výkladuov. Na den Narozenie. — ⁴⁾ Tamtéž. Na den Narozenie Panie. Řeč III. — ⁵⁾ Sief viery. II, 32. — ⁶⁾ Tamtéž. II. 30.

§ 44.

Učení Chelčického o znameních před skonáním světa, zvláště o Antikristovi.

Druhé přísti Páně budou předcházeti jistá znamení, a to jest učení víry. Tato znamení jsou přede vším: a) že před druhým přístím Páně bude víra sv. po celém světě rozšířena.¹⁾ b) Že bude před ním apostasie od víry sborná, čili že nastane sborná nevěra.²⁾ c) Že jako svědkové víry přijdou Enoch a Eliáš.³⁾ d) Že nastane hromadné obracování židů na víru. e) Že se ukáží neobyčejné zjevy na nebi. f) Že nastane požár světový. g) Pak že se objeví na nebesích znamení Syna člověka, před nímž však přijde Antikrist.

Jak půjdou znamení ta po sobě, a jak dlouhé mezičasy mezi jednotlivými znameními bude trvati, není předmětem víry.

Chelčický přiznává, že druhé přísti Páně budou předcházeti znamení na nebi i na zemi, ale on nechce míti, aby bylo věreno, že přijde v poslední dni Antikrist, jako osoba jednotlivá, skutečná a fysická, jak tomu učila katolická Církev vždy, a tou příčinou se dovolává Písma svatého.

Předně a především tropí si úsměšky z některých theologů stran původu Antikrista, aniž by pověděl, že katolická Církev těch smýšlenek svou autoritou nikdy neschválila. „Dí prý o niem,“ praví Ch., „že se urodie z mnicha a kurvy klášterské. A tak bude puol čerta a puol človieka.“⁴⁾

„Sv. Jan prý,“ pokračuje Ch. dále, „mluví o Antikristovi, jako o jednom i o mnohém. Mluví prý o něm, že se rodí ze světa ve svém pokolení, jako človiek hriecha, jenž se povyšuje nade všecko, což jest Buoh, jehožto přísti jest podle skutkov satanášových. On prý se rodí ze světa, a jest prý kořen a základ svieta, a odstoupenie od Boha, a človiek hriecha, rodie všechny hriechy a jest prý hlava všech hřišníkuv.“⁵⁾

„Aniž prý také Jan,“ praví Ch. dále, „dí, by Antikrist jedna osoba byl, ale že sú mnozi Antikristové učinění, mnozi súce, jedné vuole sú v odpornosti proti Kristovi, a sú jako jeden, majiece hlavu povýšenú na stolicí královské, kteráž hlava panuje nad králi zemskými i nad sbory rozdielných pokrytcuv i nad národy mnohými, o nichž dí sv. Pavel, že jest človiek hriecha, syn zatracenie, jenž se protivi a povyšuje nade všecko, což slove Bóh, netoliko nad krále zemské se výší, ale i nad Bóh pýchú velikú.“⁶⁾

Antikrist prý byl již za časů apoštolův, a oni sú prý učili, že jest již dávno přišel, a za nich ještě na světě byl a odtud prý dále rostl i dorostl do nejvyššího vrubu zlosti a všelikých odpor-
nosti proti Kristovi... A počav dlúho trvati měl v hodinu poslednieho vieku.⁷⁾

¹⁾ Mat. 24, 14. — ²⁾ II. Thess. 2, 1. seq. — ³⁾ Apoc. 11, 3—6, 7. 8. Malach. 4, 5. — ⁴⁾ Antikristova poznání sú tato. Rkp. Svatovítský. L. 241a. — ⁵⁾ Tamtéž — ⁶⁾ O rozeznání duchův. l. c. L. 231a. — ⁷⁾ Tamtéž 230b.

Ze slov předchozích již jasně poznati lze, kdo by as byl ten, jež jmenuje Ch. Antikristem. Byl za apoštolův a trvá, jak Ch. di, až po tento den. Ač jest mnoho protivníkův Kristových, byl a jest jeden z nich nejvyšší, a ten trvá již mnoho set let. Přivrženci jeho sú protivníci Páně, a ti osáhli úřady apoštolské, a vládnú duchovenstvem. a duchovní ti sú Antikristem, a i svěští králové, jenž všichni jednovolně proti Kristovi a proti jeho zákonu zpřáhli sú se. Duchovní by prý nemohli tak silně proti Kristovi státi, by nemieli světské ruky na pomoc... Protož také hlavního Antikrista prorokoval jest (sv. Jan). Sv. Pavel prý jej nazývá „človiek hriecha, syn zatracenie, jenž se povyšuje nade všecko, což slove Bóh.“ Sv. Jan jmenuje prý jej „šelmú silnú“, kterážto šelmě dal drak moc a sílu svú velikú. a klaněli sú se té šelmě všickni, kteří na zemi bydlí. Sbor Antikristův prý se zove jinde kurvů velikú, Babylonem, jenž jest učiněn příbytkem ďábelským. A ten sbor Antikristův i se svú hlavú potlačil prý Krista.¹⁾

Ten tedy hlavní Antikrist nebude osobou fysickou, kteráž trprv se dostaviti má, ale jsou jim posloupně papežové neboli papát a všecko duchovenstvo papežské a všecky šíbalské roty, králové a knížata od té doby, kde jed byl vlit do Církve Boží. která tím zkázu vzala a stala se tak vesměs Antikristem.

Antikrist tedy vždy byl, a to již za času apoštolův, jak di Chelčický. Věta však tato jest Chelčickému velice nebezpečná. neboť kde pro Bůh se vzal Antikrist před Konstantinem v Církvi. neboť Chelčický tvrdí podle M. Jana Viklifa, že ta pravá Církev byla i předzřízená i svatá, papeže prý tehdaž nebylo, neboť toho prý zřídil Konstantin, kde tedy byl ten úhlavní Antikrist, ježto. jak ze slov Chelčického jest patrno, úhlavním Antikristem jest papež čili papežové po sobě jdoucí? Na to nemá Ch. důstatečné odpovědi, ač tvrdí, že jim byli tehdaž kacířové.

Po Konstantinovi jest Chelčickému podle mistrného po Viklifovi zděděného výkladu snadno říci, že papež jest úhlavním Antikristem! Avšak vedle tohoto úhlavního Antikrista jsou podle soudu Ch. Antikristy:

a) mniši mnohotvární, roty duchovní, světské, kardinálové. biskupové, praeláti, opati, proboštové, kanovníci, faráři a veškeré duchovenstvo;

b) císař, králové, knížata, páni a panoši;

c) na konec i všechen poběhlý lid křesťanský a všechny roty v něm.

d) Než ještě více! Podle Ch. jest každý. ať je žid, ať pohan, Antikristem, jenž nevyzná, že jest Pán Ježíš Bohem, anebo kdož ústy vyznává Krista, ale skutky ho zapierá. Ti všickni prý sú spolu jeden veliký Antikrist.²⁾

A hlava všeho toho zlosynstva jest prý římský papež. On prý trhá tělo Kristovo, ježto nadělal z něho rot šíbalských, zákonův zvláštních jim naspořiv,³⁾ a tak prý se duch Antikristův

¹⁾ Výklad Epištoly sv. Jana. L. 64a—65a. — ²⁾ O rozeznánie duchův pro blud. l. c. L. 232a. — ³⁾ l. c. L. 231b.

všade rozmáhá, bludy se přimnožují a i hříchové. Antikrist prý Krista potlačil, zatlačiv a v hanbě jeho ostaviv jako oběšeného za městem a k posměchu nemúdrých. Protož jest náměstek Jidášův.¹⁾

Antikrist prý zákon Boží ztratil, pak jest panství tohoto světa na římské stolici na se urval a zapovídá prý zákon Boží.²⁾

Tímto prolhaným a na výsost fanatickým způsobem vyřídil Chelčický svou důmněnku, že Antikrist nebude osobou fysickou, alebrž že je osobou morálnou, t. j. souhrnem osob, usilujících vyhladiti Krista, a tou osobou jest prý papež se vším duchovenstvem a veškerou Církví katolickou. Než dosti o nestoudných lžích lidumilného Petra Chelčického.³⁾

§ 45.

Učení Chelčického o vzkříšení z mrtvých.

Jakož věrní katolíci věříme všickni, že bude z mrtvých vstání všeobecné, že vstaneme s těmi těly, která jsme za živa měli, neboli že bude naše tělo číselně totožné s tím, které bylo spojeno s duší naší.

Věříme také, že vstaneme z mrtvých v pohlaví rozdílném, což již z toho jde, že bude tělo naše číselně totožné, že bude míti síly rostivé a také sílu k životu psychickému čili duševnímu.

O době však, kdy bude vzkříšení, nikdo neví, leč jen Bůh sám.

O vzkříšeném těle sluší věděti vůbec, že bude všecko míti, což náleží k opravdivosti přirozenosti jeho, a že bude beze všeho nedostatku fysického.

Ač však vstanou těla oslavencův i zatracencův beze všech nedostatků fysických, bude rozdíl ve vlastnostech těla oslavených a zavržených.

Těla oslavených budou netrpná a tak nesmrtelná a neporušitelná, budou stkvěla neboli jasná, budou hbitá a zjemnělá.

Naproti tomu bude tělo zavržených trpitelné, temné a zšeredělé, nehybné a nepoddajné a hrubé a per affectum tělesné.

Předloživše v krátkosti učení víry a názory theologův katolických o vzkříšení, můžeme bezpečně říci: že souzvukuje Chelčický s katolickou věrou, ač ovšem, nejsa theologem, neznal všech otázek, ježto dávno před nim byly přetrásány, a kteréž těsně přiléhají k vysloveným článkům víry. On zajisté učí:

a) že bude těla vzkříšení, a že bude ono všeobecné,⁴⁾ neboť určitě dí: „Všickni budeme vzkříšení.“

b) O tom, že bude tělo naše při vzkříšení totožné s tím, kteréž jsme za živa měli, nevyslovuje Ch. ničehož, ale dlužno za to míti, že se neliší od katolické víry.

c) Chelčický také nedí, zdali budou vzkříšená těla podle přirozenosti bezvadná, aniž hlásá o vlastnostech, které budou míti těla svatých a těla zavržených, ale učí, že ovšem všickni z mrtvých

¹⁾ I. c. L. 233a—233b. — ²⁾ Výklad na II. ep. sv. Jana. L. 67a—68a. —

³⁾ O tom viz mé pojednání ve „Vlasti“. — ⁴⁾ Kniha Výkladuov. Ned. II. adv.

vstaneme, ale ne vsickni že vstanou s Kristem Pánem, t. j. že nebudou vsickni oslaveni. „Vsickni budeme vzkříšení, . . . ale ne vsickni se změní, kteří sú zde neproměnili starého života, tiť se nepromění od své smrtelnosti porušené v život oslavený s Kristem, ale podle své hrubé hovadnosti budú zatraceni. Protož pro utěšení věrných die: Budeme-li spolu s niem vštiepeni u podobenstvie smrti jeho . . . umřem-li starému človieku, taktěž spolu radostně budeme vzkříšení k věčnému životu, Boha účastni sůce; budem-li s ním trpěti, také budeme s ním kralovati po vzkříšení z mrtvých, nemajiece umenšení ani nedostatku v ničem, všim vládnúce, jako králi nebeského královstvie . . . spolu jsůce ve cti, jakož zde s ním spolu posmívání byli.¹⁾ A opět dí: „Poslední vzkříšení spravedlivých bude v slávě veliké v tělech nesmrtelných a slavných.“²⁾

§ 46.

Učení Chelčického o soudě posledním všeobecném.

Soudem soukromým byla duše pouze souzena, soudem veřejným, všeobecným bude všecek člověk souzen a ve všech poměrech ke společnosti lidské i pokolení lidské všecko.

Soudcem bude Kristus Pán in forma humanitatis čili ve způsobu člověka oslaveného, neboť jest jemu dána všeliká moc na nebi a na zemi.

K soudu se dostaví vsickni lidé dobří i zlí, neboť se Kristus Pán za všechny snížil a za všechny umřel, slušno tedy, aby vsichni viděli povýšení jeho.

O místě, kde bude poslední soud a kdy, není nic jistého.

Pokud články nadzminěné jsou předmětem víry, souhlasí s nimi opět plně Chelčický. On zajisté věří, že bude poslední soud, a že přijde Kristus Pán soudit náhle. „Uzří Pána, di Ch., mstitele své chudiny, k nimž jest on více práva měl, koupiv je sobie krví svú, nežli oni (t. j. vladykové) koupivše je sobie za peníze. Těžkoť bude s ním pánóm tohoto svieta . . . Neboť jsú ho zápřeli, teď ho musí vyznati králem svým . . . a nechťevše se jemu poddati jdúce k jeho rozkázanie na věčné zavržení.“³⁾

§ 47.

Učení Chelčického o obnově světa fysického.

Ačkoliv jest svrchovaný cíl všeho tvorstva v Bohu, není nikoliv proti víře, ale jest to učení katolické, že stvořen jest svět pro člověka, zejména soustava naše sluneční.

Člověk sám jest mikrokosmos in makrokosmo, čili jest svět v malém, neboť se v něm spojuje podstata hmotná s podstatou duchovou v jednu přirozenost lidskou.

Prostředkem těla jest člověk těsně spojen s fysickou přírodou, ona jest pro něj stvořena, aby jí po řádu Božím užíval a nad ní vládl. Tou příčinou měla zejména země a má účast v osudu přirozenosti lidské. Fysická příroda byla požehnána v ráji, hříchem

¹⁾ Tamtéž. — ²⁾ Tamtéž. Ned. II. ad. — ³⁾ Tamtéž.

však Adamovým v kletbu uvržena. I ji jest uloženo umřítí, neboť způsob fyzické přírody vezme za své, snad všeobecným požárem, jak podle Pisma vykládají velicí naši theologové. Avšak, ač fyzická příroda čili spíše tvářnost její vezme za své, nebude zničena, ale spolu s tělem lidským oslavena.

Ač Chelčický opět mlčením pomíjí názorů theologův o tomto předmětu, plně souhlasí s články víry sem příslušnými, zřejmě uče, že nebe a země pominou, ale nikoliv, aby byly zničeny, ale aby byly obnoveny a oslaveny: „Die Pán Ježíš, že nebe a země pominou. To jest podle hrubosti vidomé, nebo potom tepruov budú krásné, když je obnoví Buoh. Jakož sv. Petr svědčí, že přijde den Boží jako zloděj“. ¹⁾

§ 48.

Krátký nástin učení Petra Chelčického.

1. Chelčický učí, že jest Písmo jediným a výlučným pramenem křesťanského náboženství, a v tom se snáší se všemi denominacemi protestantskými, avšak on přijímá Písmo celotné, a v tom se od nich liší. Písmo musí prý každý znáti pod ztrátou věčného života. Spolu s denominacemi těmito zapírá tradici Boží.

Písmo sv. musí míti vykladače, a tím přesným vykladačem jest Duch sv. a ti, jimž Bůh dá, a nikoliv Církev.

2. Ch. učí, že ustanovil Kristus Pán Církev. Ta jím ustanovená Církev trvala však pouze 300 let, až do Konstantina a Silvestra, nebo tou dobou pro přijaté bohatství a důstojnosti od něho odpadla, a to všechno se stalo návodem ďáblovým. Jak by však toto odpadnutí celé Církve bylo možno, nevysvětlil Ch. dosti, neboť podle něho jest Církev sborem předzřivených pouze.

3. Co se týče ústavy Církve, učí Ch., že jest Církev sborem členů nerovných, neboť přijímá rozdíl mezi knězem a laikem. On ve svých spisech zjevně jmenuje biskupy, kněze a jáhny, ale jest pravděpodobno, že podstatného rozdílu mezi biskupem a knězem nepřijímal. On uznává tudíž hierarchii z posvěcení.

4. Avšak, ač přijímá hierarchii z posvěcení, zamítá naprosto svatovládu z pravomoci. Ji prý není potřebí ani k vykonávání úřadu Páně učitelského, ani královského, ani kněžského. Bůh prý dává sám bezprostředně posláni tak, že volno knězi a jáhnovi beze všeho posláni papežova nebo biskupova kázati, ba i laikovi, když by jej Bůh volal. Církev nemá úřadu Páně královského, neboť zákon Boží jest důstatečen ku správě lidu Božího. Zákony církevní jsou prý pouhé vynálezy zákonu Božímu odporne. Jako prý lze beze všeho posláni kázati, tak lze i všechny funkce kněžské vykonávati.

5. Z toho, že Ch. zamítá svatovládu z pravomoci, jde již, že zamítal, že by byl sv. Petr od Krista Pána za hlavu Církve ustanoven, a ještě méně, že by držel primát v Církvi papež římský. Chelčický tvrdí docela, že byl nejvyšší kněz, papež, štípen od císaře Konstantina návodem ďáblovým. Proto zove Ch. papeže

¹⁾ Tamtéž.

náměstkem ďáblovým a jeho synem, ba i člověkem hřícha a synem zatracení, ba Antikristem, který obrátil všecko, i dobré věci v Církvi, jako službu Boží a svaté svátosti proti Kristu Pánu. Což tedy divu, že Ch. zamítá, že by papež u věcech víry a mravů, když rozhoduje, byl neklamný, ač takto věřil tehdáž všecken katolický svět. Což divu, že tvrdil, že má papež poslání od ďábla, jenž jest otec lži. Papež prý nemá moci svrchované v Církvi, ani zákonodárné, soudné a výkonné, neboť všecka tato moc jest prý proti moci Páně.

6. Jako má papežství a jeho moc svůj původ z ďábla, tak zamítá Chelčický i všechny řehole, jež zove rotami šibalskými, a odvozuje je taktéž ze satanáše. Jsou prý řehole vesměs ve službách ďáblových a mniši prý jsou údové Antikristovi, a zákonové jejich směřují prý k potlačení zákona Kristova.

7. Kdežto katolická Církve vědy a umění vždy měla ve vážnosti a o rozvoj jejich všemožně se vynasnažovala, školy obecné klášterní a kapitolní i university zakládala: zamítal Ch. vědu i umění a zlehčoval muže v tom směru vynikající.

8. Učení Chelčického o Církvi bylo zajisté směrem k tehdejší Církvi a stavu jejímu revoluční, ale neméně bořivá a revoluční jest jeho nauka o societě občanské. Chelčický zamítá totiž všecko panování křesťana nad křesťanem. Takového panování pohanského nebylo prý před Konstantinem. Když byl Konstantin přijat pod víru, měl prý korunu císařskou složit, protože nemají křesťané žádné moci s nebe, aby vládli nad křesťany. Panování toto jest v N. Z. zakázáno, poněvadž ustanovil Kristus Pán svět v rovnosti. Odtud zamítá Ch. také moc královskou a všechno účastenství ve vládě královské, a i práva městská. Králové nemají moci zákonodárné, anť zákon Boží jest dostatečen ku správě lidu Božího. Králové nemají moci žádné, aniž šlechta a města, a proto se nesmí žádný křesťan věrný k soudům těm ve sporech svých utíkat. Nikdo tudíž nesmí býti rychtářem, konšelem anebo sudím. Jako nemají králové moci soudné, tak také postrádají moci trestné, oni tedy nesmí provinilce pokutovati, zvláště ne smrti, jelikož pomsta náleží Bohu a Bůh velí: „Nezabiješ.“ Zvláště však zapovídá Chelčický vojínem býti a válku vésti. Že jsou tyto názory neomylným návodem k anarchii, jest na svém místě dokázáno.

9. Stran učení o Bohu a jeho poměru ke světu jest Ch. ve shodě s katolickou věrou.

10. O andělech, o zkoušce jim dané a zejména o andělech dobrých, není Ch. ve sporu s Církvi. On přijímá devatero kůřů andělských a tvrdí, že desátým kůřem bude pokolení lidské. Jsme také podle učení jeho s anděly ve spojení a oni jsou povoláni nás opatrovati.

Avšak kdežto o andělech dobrých souhlasí Ch. s věrou katolickou, není tomu tak ohledně moci, jakou přisuzuje ďáblům. Ďáblové touží strhnouti lid do věčné zátraty, a moc jejich jest v tom tak veliká, že i Krista Pána čili jeho Církve v tom překonali, že se stala jejich návodem poběhlou, Církvi Antikristovou, ďábelskou.

11. Stran anthropologie jest Chelčický v plném souzvuku s katolickou věrou.

12. Co se týče vtělení Páně, není mezi Chelčickým a katolickou Církví sporu, až na viklifiký článek jeho, že Kristus Pán zemřel pouze za předzřízené, kdežto článek přiostruje Chelčický tvrzením, že Kristus Pán umřel za ty, kdož užívají svatých věcí, jako služby Boží, svátostí, ba i smrti Páně k rozmnožení hříchů, t. j. že neumřel za členy Církve katolické. Kdežto však tímto nelidským učením sílu umučení Páně omezuje, zveličuje ji opět proti pravdě řka: „že jsou sedláci skrze oběť kříže osvobozeni od roboty a od jiných je tížících břemen.“ Také měla smrt Páně podle Chelčického ten účinek, že vyvětila lid věrný ode všeho poddanství a ode všeho nad ním panování a způsobila, že křesťan nesmí panovati nad křesťany.

13. Chelčický souhlasí s Církví, že hříchem dědičným nebyl člověk tak zraněn, aby nemohl náboženských článků řádu přirozeného poznávati a některých dobrých skutků téhož řádu konati, on také souhlasí s Církví, že jest ku spasení nevyhnutelná milost i účinná i posvěcující, souhlasí, že bez milosti účinné nelze nic nadpřirozeně dobrého začíti, konati a dokonati, souhlasí, že milost posvěcující dává hříšníkovi nadpřirozený byt duše a tak úplnou obnovu, vniternou svatost a spravedlnost, a také jest za jedno ještě v jiných člancích milosti Boží se týkajících, čímž jest daleko od doktriny německých reformátorův a i pozdější jednoty českých bratří. Avšak Chelčický se liší od katolíkův tím, že se předzvěděnému neudili plná posvěcující milost v tom rozumu, že se mu hřích dědičný neodpouští, a že když po obdržené milosti v tom nuzném smyslu zase hřeší, vracejí se naň všechny odpustěné hříchy zpět.

14. Stran praedestínace přiznává se Ch., jsa sobě odporen, k přišernému praedestinatianismu Viklifovu.

15. O dobrých skutcích učí Ch., že jsou ke konání možny, potřebny, a když byly v milosti posvěcující vykonány, i záslužny, že zasluhují si vzrůstu milosti Boží, života věčného, ba i rozmnožení slávy nebeské.

16. Stran výměru hříchu smrtelného souhlasí arci Chelčický s katolíky, ale on zamítá mnohé skutky a i mnohé stavy jako hříšné, jichž katolická Církev nikdy za hříšné nepokládala aniž pokládati mohla. Tak zakazuje pod smrtelným hříchem býti králem nad křesťany, vladařem, konšelem, rychtářem, sudím, k soudům se utíkat, býti vojákem, krčmářem, přísahati, býti i na pravdu a v čas potreby.

17. Co se týče svátostí, jest jisto, že Chelčický zavrhuje, že by bylo svátostí sedm, neboť ač přijímá za svátost křest, tělo a krev Páně, pokání a svěcení kněžstva; zamítá svátost manželského sňatku, biřmování a poslední pomazání. Podle učení Ch. jest platnost svátostí závislá na pravověrnosti a hodnosti, ba i umělosti rozdatelově a na pravověrnosti a hodnosti toho, kdož svátost přijímá, ba dokonce na tom, zdali jsou oba, i rozdatel i přijímatel, z počtu vývolených. Že však není cele za jedno stran svátostí, bylo poznamenáno.

Nemluvňata mají a mohou býti křtění k budoucí víře, jak učí Chelčický, ale účinků křtu neobdrží.

18. Stran eschatologie souzvukuje Chelčický ve mnohém s katolickou Církví:

a) on věří s Církví, že tímto životem přestává doba zásluh i pro nebešťany i pro pekelníky i pro ty duše věrné, které nejsou v nebi, ale které prý bytují někde v utěšených krajinách;

b) on věří, že každá duše, odešla na onen svět, ihned bude souzena a sestoupí podle stavu, v němž odešla, buď do pekla, nebo do nebe, anebo se dostane do těch utěšených krajin;

c) o pekle jest Chelčický za jedno s Církví, avšak proti pravdě učí, že budou zatracenci trápeni i za ty hříchy, které jim byly na světě odpuštěny;

d) Chelčický věří jistou měrou v očistec, ale ne ve smyslu katolickém;

e) v učení o nebi není sporu mezi Chelčickým a katolickou Církví;

f) obcování svatých přijímá sice Chelčický, ale nikoliv podle pravdy katolické;

g) on zamítá orodování svatých za nás, prosby za věrné duše, úctu svatým povinnou, ba i úctu Rodičce Boží od věrných katolíků prokazovanou;

h) že Kristus Pán přijde soudit všech lidí, věří Chelčický s katolíky, a že budou jeho přisti předcházení znamení, ale zamítá, že bude Antikrist osobou fysickou, než tím Antikristem že jsou posloupně papežové s duchovenstvem a se vším od Boha odvráceným lidem;

i) o vstání z mrtvých souhlasí Chelčický s Církví, jakož i o obnově světa budoucí.

Jestliže přehlédneme celé učení Petra Ch., snadno shledáme, že jest plno odporů proti katolickému náboženství a plno nezkrocené nenávisti k Církvi sv. jakož i k veškerým národům křesťanským, a že se poměrně více odchyluje od staré katolické víry, nežli M. Jan Hus. Chelčický se zajisté nepřibližoval svou od valdenských a od Jana Viklífa vypůjčenou náukou k prvotnému křesťanství, neboť zamítal spíše základné pravdy prvotní Církve Boží.

Co hlásal dobrého v oboru křesťanských mravů nebo v oboru pravd křesťanských, jest majetkem staré katolické Církve; ale reformatorem v pravém slova smyslu nebyl a také býti nemohl, jelikož zakládal reformu na základech nepravých, a tou měrou neopravoval, ale bořil. Stavitel, který boří dům až do základů, nemůže slouiti obnovitelem jeho, ale spíše sluší říci o něm, že dům sbořil a zničil. Takovýmto reformatorem starobylé Církve katolické byl Chelčický i ti, k nimž jako k mužům Božím hleděl, Mistr Jan Hus a M. Jan Viklíf.

Příznávám se upřímně, že nemohu živou věcí pochopiti, jak bylo možná stále a stále opakovati, že Chelčický, Hus i Viklíf hleděli svým učením k opravě Církve, dogmat že na pokoji nechávali, že byli tedy právě jen reformatory a nikoliv revolucionáři. Historikové tito ani netuší, že takto svým miláčkům vystavují

„testimonium paupertatis“, že bořice dům katolické Církve „chtěli opravovati!“

Bohu buďtež díky! I u historiků protestantských začíná svítati. Mám před rukou spis jednoho z nejznamenitějších spisovatelů protestantských. V předmluvě ku svému spisu¹⁾ přiznává se zřejmě, že není katolíkem, ale že jen z přesvědčení stojí ku protestantismu, ale nikoli v tom rozumu, aby se dal omezovati kteroukoliv konfessí, a v této neodvislosti že následuje Luthra ve Vormsu, maje za to, že víra a přesvědčení nepodléhá žádné autoritě. Avšak toto jeho přesvědčení není prý mu na závalu, aby neschvaloval, což bylo dobrého a velikého v katolické Církvi vykonáno. Spisovatel tak zvanou reformaci Luthrovu nejmenuje obnovou, ale revolucí, a učení jeho, poněvadž bořilo dosavadní řády, nazývá „anarchii“. K pravé reformě že hleděly velké sněmy století patnáctého. „Das Werk Luthers, pravi autor, ist nicht Reformation, Umbildung der bestehenden Kirche durch ihre Organe, sondern Zerstörung der alten Form, ja man kann sagen, grundsätzliche Verneinung der Kirche überhaupt. Er weigert sich irgend eine irdische Autorität in Glaubenssachen anzuerkennen. Und nicht anders steht es mit dem sittlichen Gebiete; er stellt principiell die Sache absolut auf das Einzelwissen . . . Sich in sittlichen Fragen auf menschliche Autoritäten verlassen, erscheint ihm nicht viel weniger als gotteslästerlich.“

Podle přesvědčení věhlasného učenice tohoto, přednášel tedy Luther přivržencům svým učení anarchické. On tedy nebyl reformátorem, ale anarchickým kazatelem. A totéž lze plnou měrou také říci i o učení Chelčického, že bylo hotovou anarchií, jakož i učení vzorů jeho Jana Husi a Jana Viklifa. Vždyť nesměruje k obnově Církve Boží, ale k zříceninám jejím, k plnému zničení jejímu. K tomuto důsledku musí dospěti každý, kdož nepředpojatě hledí k řádům církevním i státním za dob mužů svrchu jmenovaných, čili kdo hledí na jejich učení a konání s hlediště historického a nikoliv se stranického stanoviska věku XIX.

Jestliže však i učenec protestantský, pokud soudí spravedlivě, dovede náležitě vážit cenu tak zvaných reformátorů, zajisté že jest oprávněna také moje touha a i všech věrných katolíkův, aby historikové naši, pravím katoličtí historikové, tolik spravedlnosti své Církvi prokazovali, jakou prokazuje ji každý poctivý protestant. U nás se takto až dotud velmi zřídka dělo, jakmile šlo o Jana Husa, Chelčického, Amosa Komenského a o jiné muže revoluce Husovy. Doufám, že se snad i u nás souditi bude po spravedlnosti. Avšak děj se co děj, katolická Církve jest v rukou věčného Boha a v ochraně Matky Boží a našich svatých, bohužel od rodných synů České země tupených patronů, *ta nezahyne. Sv. naše víra, jak v Boha doufám, nebyla v Čechách zachována proto, aby ji snad věk XIX. do rakve uložil!*

¹⁾ Dr. Paulson, Professor an der Berliner Universität: „Geschichte des gelehrten Unterrichtes auf den deutschen Schulen vom Ausgang des Mittelalters bis zur Gegenwart. 1896.“

Rukopisný sborník Evermonda Jiřího Košetického.

Podává Dr. Ant. Podlaha.*)

Evermond Jiří Košetický narodil se ve Vlašimi dne 6. dubna 1639. Studia humanitní vykonal v Jihlavě, kdež r. 1654 absolvoval syntax. Po té odebral se do Prahy, kdež studoval poésii a rhetoriku.¹⁾ Zároveň stal se domácím učitelem syna císařského soudce Ondřeje Erla z Erdsteinu. Pobyv v rodině té dvě léta, přijal podobné místo u hrabat ze Štampachu.

Roku 1659 v měsíci prosinci přijat byl Košetický od opata strahovského Vincence Franka do řádu premonstrátského. Odbyv si noviciát, složil dne 25. července 1661 řeholní sliby. Potom studoval tři léta bohosloví. V červenci r. 1664 vysvěcen na kněze, obětoval první mši sv. v den sv. Norberta (11. července) téhož roku zároveň s pozdějším opatem, proslulým Jeronymem Hirnhaimem.

Po vysvěcení svém zůstal Košetický v klášteře, kde zastával po dvě léta funkci sukcentora a po čtyři roky funkci kantora.²⁾

V době té, jsa neobyčejně zručným krasopiscem, opisoval mnoho listin pro svého opata, jenž vedl časté spory správní.

I jinak udála se mu často příležitost k tomu, aby užil svého umění kalligrafického; pravil sám o sobě, že psal leckdy i zlatem na pergameně. Jeho spisy svědčí ostatně jasně o písarské jeho zručnosti.

Od roku 1669 trávil nějaký čas jakožto domácí kaplan u hr. Gerstorffa, nejvyššího písaře král. Českého, na venkově. Sám ve svých pamětech vzpomíná tohoto pobytu s trpkostí; byl tam totiž stížen dnou. Ostala ho sice nemoc ta, ale ne na vždy. Sám líčí, že sedmý rok zachvácen byl nemocí touto v celém těle, tak že sotva po třech měsících se zotavil. Pak ušetřen byl nemocí touto osm let, potom zase pět let, až konečně každoročně ohlásil se tento nezvaný host.

V duchovní správě působil Košetický v Popovicích, Úhonicích a v Milevsku.

Do Úhonic poslán byl r. 1680. Tam právě zuřil mor, jemu: podlehl i farář tamní Hroznata Hermschmiedt. Ve farnosti zemřelo 159 osob. Košetický konal povinnosti své hrdinně. V „Series Canoniorum Praem. ab anno 1586—1720“ str. 25 o něm jest poznamenáno: „tempore pestifero officiosissimum exemplum praebuilt intimae charitatis.“

Potom působil dva roky v Doksanech u Litoměřic jako senior kaplanů, načež poslán do Milevska, kde ustanoven nedělním kazatelem. Po znovuzřízení Milevského konventu jmenován byl Ko-

*) Za laskavou vydatnou pomoc při práci své díky vzdávám vldp. Dru Isid. Zahradníkovi, bibliothekáři kanonie Strahovské.

¹⁾ Ze spolužáků nejmilejším mu byl František Stiller. Stiller narodil se v Praze 1641; r. 1656 vstoupil do řádu jezuitského; zemřel 1721. Vydal dva latinské spisy. Viz Fr. M. Pelzel, Gelehrte und Schriftsteller aus dem Orden der Jesuiten str. 92—93.

²⁾ „Kantor“ v klášteřích jest kněz, který řídí chorový zpěv; „sukcentor“ zove se jeho zástupce.

šetický circatorem kláštera toho.¹⁾ Pobyv tam šest let, stal se domácím kaplanem u hraběte Lodrona v Červeném Záhoří. R. 1693 přijal podobné místo u barona Lacrona ve Lhotě Starcově, kdež však byl zároveň i vychovatelem.

Kdy vrátil se do kláštera, nelze s jistotou říci. Dlabač sice ve svých „Kurzgefasste Biographien“ (1789, 114—116) udává rok 1680, což však zřejmě odporuje vlastním jeho údajům. Toho roku vrátil se do kláštera jen na čas, aby se léčil z těžkého svého neduhu.

Milou svoji povahou získal si Košetický lásku řeholních spolu-bratří svých. Letopisy klášterní nazývají jej „senex amantissimus“. Zemřel dne 20. ledna 1700, maje let 61.

O jeho píli svědčí pět objemných rukopisných foliantů, do nichž zapisoval si v pestré směsici vše, co jej zajímalo. Ježto tento zajímavý sborník nebyl dosud zevrubněji probádán, chceme podati úplný obraz jeho obsahu.

Dílo své nazývá Košetický sám „*Quodlibeticum*“.

První svazek skládá se vlastně ze dvou samostatných částí v jedno svázaných.

První část má tento titul: *Quodlibeticum Sacrum, in quo piaee preces, exercitia spiritualia, documenta circa Missae celebrationem et alia notata digna cuivis bono Religioso scitu necessaria complectuntur, ac singula in indice ad finem hujus libri apposito eo facilius reperiuntur. Quae coepit conscribere Pr. Evermondus Georgius Kosseticius, ecclesiae Strahoviensis Professor, postquam ad pestiferos Auhonicium expositus, periculosa contagionis tempora auxiliante Deo superavit et evasit. Anno 1680.*

Obsah tohoto svazku jest tento:

1. *Florilegium selectissimarum precum* (str. 1—3b). Jest tu modlitba „ad impetrandam renovationem spiritus,“ stručné rozjímání o smrti, dále modlitby „contra humanos respectus“, „contra superbiam“ a j.

2. *Speculum sacerdotum missam celebrare volentium*. (3b—5a). Vypočítává se krátce, čeho potřebí jest knězi, aby náležitě sloužil mši sv.

3. *D. Patris Augustini Sermo ad fratres de institutione vitae regularis*. (Str. 5b—7b).

4. *Indulgentiae omnibus Ordinis Praemonstratensis Professoribus concessae* (udělené Pavlem V. r. 1606). Str. 8—10a.

5. *Haec sequentia Exercitia tradita mihi sunt a meo professore R. P. Georgio Schpan, dum Iglaviae syntaxi studerem A^o 1653*. (Str. 10b—22b). Návod k bohumilému životu řeholnímu, obsahující pokyny, jak si pro celý den od rána až do večera počínati.

6. *Alia hujusmodi pia exercitia*. (22b—26a).

7. *Regula bonarum actionum* (26a—28b).

8. *Modus decumbendi*. (Str. 28b—30b).

9. *Principia christiani hominis, secundum quae omnes actiones diei regulari possunt*. (Str. 30b—31b).

¹⁾ Circatorem nazýván jest v klášteřích praemonstrátských třetí představený konventu, jehož povinnosti bylo obcházeti celly řeholníkův a dohlížeti, konají-li předepsané jim povinnosti.

10. *Quomodo sit orandum Rosarium.* (Str. 32a—33b).
11. *Bona opera* (Str. 33b—35a).
12. *Preces jaculatoriae ad Jesum.* (Str. 35a—35b).
13. *Ad Christum Dominum Oratio S. Ignatio familiaris.* (Str. 35b).
14. *Ad Sanctissimam Virginem.* (Str. 35b—36a).
15. *Oratiunculae animam Deo suaviter conjungentes.* (Str. 36a—36b).
16. *Oratio ad beatissimam V. Mariam.* (Str. 36b—37a). K modlitbě této připsáno: Haec oratio fuit inventa in sepulchro Hierosolimitano Anno 1555.
17. *Orationes ad singulares studiorum et puritatis Patronos.* (Str. 37a—39a). Jsou to modlitby k sv. andělu strážnému, k sv. Kateřině a k sv. Barboře (k modlitbě této připsány 2 příklady přimluvy této světičky, druhý z nich jest z Hájka o rytíři na Pohořelci odpraveném r. 1512.)
18. *Breves coronae.* (Str. 39a—41b).
19. *Vera mensura pedis Bae V. Mariae,* Matris Dei, ex uno calceo desumpta ejusdem Bae Vis Mariae, qui servatur cum summo honore in uno Monasterio Sanctimonialium in Hispania. Podán obrys její. (Str. 41b).
20. *Directorium exercitiorum pro Neo-Presbyteris Ecclesiae Strahoviensis.* (Str. 42a—44a). Rozvrh exercitií a themata k rozjímáním.
21. *Regula ad fructuose meditandum.* (Str. 44a—46b). Stručný návod k rozjímání.
22. *Pia et perfacilis methodus examinandae quotidie conscientiae.* (Str. 46b—49a).
23. *Sequuntur quaedam pulchra et scitu necessaria documenta de sacra communione, sive de celebratione missae, ex antiquis manuscriptis eruta et hic collecta, quorum aliqua antecedentia fuerant ommissa:*
 - a) *Agenda et dicenda ante inceptionem hujus sacramenti.* (Str. 49a—50b).
 - b) *Modus agendi et dicendi in actione hujus Sacramenti.* (Str. 51a—52b).
 - c) *Quae post actionem hujus Sacramenti sunt dicenda, agenda, cavenda?* (Str. 52b—53a).
 - d) *Quoties quis in die hoc Sacramentum conficere et celebrare possit?* (Str. 53a—54a).
 - e) *Intendenti digne celebrare inferiores considerationes servient.* (Str. 54a—55b).
 - f) *De divisione in partes eorum, quae in missa dicuntur.* (Str. 55b—57b).
 - g) *De oratione et scrutatione eorum, quae in Missa et circa eam aguntur.* (Str. 58a—61b).
24. *Septem horae canonicae.* Krátké důvody asketické, proč konají se hodinky kanonické. (Str. 61b—63b).
25. *Piae orationes ad horas canonicas dicendae* (Str. 64a—65a).
26. *Brevis directio ad spiritualem vocationis suae recollectionem, spirituali exercitio renovationem ac in futurum serviendi Deo votorum emissionem obligationem.* (Str. 65—70). Denní rozvrh exercitií a themat k rozjímání.

Na konci připsáno: „Haec exercitia mihi Pri Evermondo tradidit *Pr. Melchior Mitis*, magister novitiorum in conventu Strahoviensi A^o 1661 18^a Julii. Transacto in Novitiatu uno anno et septem mensibus, videlicet a die 24. Decembris Anni 1659 usque ad 18^{am} Julii supradicti anni 1661. Descripta autem sunt manu meâ et huic libro inserta in conventu Milovicensi A^o 1688 24. Januarii. Sacram professionem capitularem et solemnem cum fre Sigismundo *Držimal*, fre Ludolpho *Jaromierzsky* et fre Friderico *Peržina*, in manibus Rmi Dni Vincentii Abbatis emisi die 25^a Julii A^o supra dicto 1661. Primitias habui A^o 1664 11^a Julii cum P. Hieronymo *Hirnhaim*. Inde elapsis sex annis in officio cantoris et amanuensis Rmi Dni, applicatus sum ad conciones et curam animarum.“

27. *Licentia pro confessionibus excipiendis data ex Consistorio Pragensi*. Opis dvou listin znějících na jméno Košetického, datovaných 7. října 1699. (Str. 70b—71b).

28. Opis lat. listiny, datované 14. čce 1680, kterou Košetickému dává se licence, aby vykonával farní úkony v Úhonicích za doby moru. (Str. 71b—72a).

29. *Casus reservati in Synodo Archidioecessana Pragensi*. (Str. 72b—74b.)

30. *Forma absolutionis ab omni casu etiam pertinente ad Papam, quae datur fratribus in agone existentibus, auctoritate privilegiorum Ordinis*. (Str. 74b—75b).

31. *Absolutio tempore jubilaei*. (Str. 75b—76a).

32. *Modus absolvendi a casibus reservatis*. (Str. 76a).

33. *Forma absolvendi ab excommunicatione majori in foro conscientiae, quando habetur plenaria Indulgentia*. (Str. 76a—77a).

34. *Absolutio in articulo mortis*. (Str. 77a).

35. *Facultates concessae a Ssmo D. N. D. Innocentio Divinâ providentiâ Papa XI. R. P. D. Ioanni Friderico de Waldstein Archiepiscopo Pragae*. Opis listiny datované 23. ledna 1686. (Str. 77b—80b).

36. „*Spůsob křesťanské zpovědi vedle desaterého přikázání*.“ České zpovědní zrcadlo. (Str. 81a—96a.)

37. „*Oratio ad Deum pro bono fine*.“ (Str. 96a—97a.)

38. „*Oratio ad B. V. pro bono fine impetrando*.“ (Str. 97a—97b).

39. „*Quicumque orationem sequentem devote quotidie dixerit, sine poenitentia et mysterio corporis Christi non deccdet. Sic fertur revelatum beato Bernardo, cui ab Angelo data est*.“ Modlitba začíná slovy: „Ave Maria, ancilla Sanctae Trinitatis.“ (Str. 97b—98a.)

40. „*Quicumque hos versus sequentes quâlibet die devote dixerit, meritis Beatae Virginis sine verâ poenentiâ non morietur. Probatum fuit in partibus Aragoniae A^o 1290, in quodam seculari, qui dictos versus ad honorem Virginis, devotione, quâ poterat, quotidie decantabat. Accidit, ut capite truncato, tota anima in ipso capite perseveraret, quoadusque plene confessus fuit omnia peccata sua et absolutionem accepit*“. Verše ty začínají se slovy:

„Mater digna Dei, veniae via, luxque diei,

Sis tutela mei, duxque comesque mei.“ (Str. 98a—98b).

41. „*Alexander Papa VI. concessit decem millia annorum indulgentiarum pro mortalibus, et viginti pro venialibus dicenti hanc orationem*

trina vice coram imagine Sanctae Annae ac Beatæ Vis et filii ejus. quas et proprio ore promulgavit et publicavit A^o 1494.“ Modlitba ta zní:

„Ave Maria gratia plena, Dnus tecum, tua gratia sit mecum. Benedicta tu in mulieribus, et benedicta sit Sancta Anna, mater tua, ex qua sine macula et peccato processisti Virgo Maria. Ex te autem natus est Jesus Christus filius Dei vivi. Amen.“ (Str. 98b).

42. „*Zjevení* učiněné, v kterémžto Kristus Pán osobně svatý *Brygite*, kněžně švédské zjeviti a k ní promluvití ráčil.“ (Str. 99a—99b).

43. „Křestanská správa věcí těch, které k dosáhnutí věčného spasení potřebné jsou, v nichžto rodičové své děti, duchovní správce, hospodáři i hospodyně sobě oddané vyučovati mají.“ (Str. 100a—107b).

44. „*Indulgentia plenaria*. Clemens Papa X. ad perpetuam memoriam.“ Opis papežské bully z 5. čce 1673. (108a—109a).

45. „*Versus sequentes in festo corporis Christi in quavis Statione post decantatum Evangelium a pueris recitantur.*“ (Str. 109b—113a). Ukázkou stůž zde počátek :

„Zavítej k nám ó z výsosti,
svátost plná všech milostí!
Vítej drahé Boží Tělo,
které jsi na kříži pnělo.
Vítej ty k nám, ó nejsladší
a nad každý pokrm dražší
lahůdko živá nebeská!
Vítej, choti lidských duší,
na tebe poklona sluší.“

46. „*Alii versus.*“ Rovněž verše deklamované při jednotlivých zastaveních při průvodu ve svátek Božího Těla.“ (Str. 113a—115a).

47. „*Alii versus.*“ Taktéž verše k průvodu Božího Těla. (Str. 115a—118a).

48. „*Versus sequentes Dominicâ Palmarum in Ecclesia post concionem ex antiqua pia consuetudine a pueris comice indutis decantantur.*“ (Str. 118b—123b). Počátek :

„Když se Syn Boží ponížil,
k Jerusalemu přiblížil,
poslal své dva učedníky
do městečka služebníky,
a řka: bez meškání jděte,
oslici s oslátkem vemte,
odvážíc ke mně přiveďte.
Di-li kdo co, takto rcete:
Že jich sám Pán potřebuje,
ihned vám propustí je.“

49. „*Alii versus in die Palmarum.*“ (Str. 124a—135b). Počátek :

„Dnes v této ceremonii,
kterouž církev svatá činí,
pokora se připomíná
Ježíše Božího Syna,
jehožto moudrost, dobrota,
Otcí rovná jest podstata.“

50. „*Versus sequentes in festo Corporis Christi ad processionem post Evangelium recitantur.*“ (Str. 136a—146b). Počátek :

„Dnes v této slavné processí,
kdež kněz Boží Tělo nosí,
my katoličtí křesťané
s církví svatou vyznáváme
to, co srdcem vnitř věříme,
zevnitřně nábožně ctíme.“

Na konci :

„Hujus rhythmicæ compositionis author hos versus ad finem subscripsit :

Tyto rythmy psaný v Lišný,
pro sprostý, a ne pro pyšný,
na processí k užívání,
ke cti svátosti Oltářní.
„ by, kdo je složil, ten
šťastně mohl být oučasten
té svátosti na spasení
při své hodině poslední,
s těmi, kteří je říkali,
i kteří jich poslouchali.
Tehdáž pak, když z mrtvých vstanem,
býti s Kristem Pánem. Amen.“

51. „Ssmi D. N. D. Alexandri Divinâ Providentiâ Papae VIII. jubileum Universale ad deplorandum divinum auxilium initio sui Pontificatus pro salutari sanctae Ecclesiae catholicae regimine.“ (Str. 147—153). Opis papežské bully ze dne 2. prosince r. 1689.

K ní připojen na str. 153a—154a list arcibiskupa Jana Bedřicha Valdštiny ze dne 27. ledna 1690 nařizující, kterak se jubileum to konati má.

52. „Sequentes versus recitabant duo scolares juvenes *Taborii* in festo *Corporis Christi*, anno 1690.“ (Str. 154b—166a).

„In Ima Statione.

Lutheran z Annaberku stíhá a stopuje processí :

Lutheran : Schválně sem přicházím z Annaberku dívati se na processí katolíkův; svundám přece klobouk, abych je nepohoršil.

Katolík : Máš čas, sice bychom tě byli učili mores, uctiti Boha i lidi.

Luther : Před kým bych tu pak měl snímat klobouk ?

Katol. : Ptej se ještě, necto kacířská, nevidíš tu vzácné lidi, grobiane ? nevidíš tu v monstranci Pána Boha, před kterým na hubu padat máš, neznabohu ?“

Luther : Já vidím jen bílý oplatek.

Katol. : A nevěříš, že v tom bílém oplatku pod způsobou chleba jest Kristus Pán s tělem i s duší i s krví dokonale přítomen, rovně ten, týž, kterýž se narodil z Marie Panny, ukřižován, umřel, na nebe vstoupil a v nebi na pravici Boha Otce všemohoucího sedí; v tom bílém oplatku jest skrytý ten, který přijde soudit živých i mrtvých; tvůj soudce jest tu, který tě pro tvou nevěru odsuzovati bude na věčné zatracení.

Luther : Co mi to mluvíte ? já tu žádného soudce a Krista nevidím.“

A takovým způsobem pokračuje dogmatická hádka mezi „lutheránem“ a „katolíkem“ dále, a to místy hodně triviálně. Při zastavení třetím vede se po německu, při zastavení čtvrtém zase po česku a končí předsevzetím lutherána, že stane se katolíkem.

53. „*Actus pobožný o narození Syna Božího Pána našeho Ježíše Krista*. Osoby Actum konající, jsou tyto : 3 angelé, 3 pastýři, 3 králové, Maria, Josef, Herodes, 2 Herodesovi drabantí, 2 židovky, 1 posel, muzikanti.“ (166b—187b). Hra zahajuje se prologem :

„Vaší milosti, páni milí,
vinšujem vám hojně zdraví,
k tomu šťastné Nové Léto,
dejž vám je Bůh chvilé této.
Na malé pak vyslyšení
žádáme vás spolu nyní.
Neb vám chceme oznámiti,
novou divnou věc praviti
o narozeném děťátku,
krásném malém nemluvnátku atd.“

Jest to přepis z rukopisu V. Kozmanecia, ač Košetický pramene. z něhož si přepis učinil, neudává.¹⁾

54. „*Oratio ad Bmam Vem ad quam Eminentissimus Dnus Raimundus Cardinalis et legatus concessit omnibus devote eam coram imagine Beatae Mariae et S. Annae matris ejus orantibus toties quoties centum dies indulgentiarum.*“ (Str. 187b).

55. „*Oratio s. Bernardi pro felici morte.*“ (Str. 187b—188b).

56. „*Extract vidění Jiřika poustevníka, někdy rytíře Uherského, jemuž se s. Michael archanděl zjevil a rozličné věci ukázal.*“ (Str. 190a—193b). Obsahuje vidění sedmnácté, osmnácté a devatenácté; v nichž líčí se muky očistcové a pekelné. Patrně opis některého z četných tisků „Jiřikova vidění.“²⁾

57. „*Benedicam te in vita mea et in nomine tuo levabo manus meas. Psal. 62. Exercitium matutinum.*“ (Str. 194a—196b).

58. „*Exercitium diurnum.*“ (Str. 197b—198a).

59. „*Exercitium vespertinum.*“ (Str. 198a—200b).

60. (Str. 201a—208b) „*Nomina eorum, quorum quondam curatus eram, huc inscribere placuit.*“ Anno 1670 a Rmo Dno Hieronymo Abbate nro Strahoviensi missus sum ad curam animarum in pagum nostrum Auhonicz, ubi in praedio habitationem meam habebam, et erant tunc temporis parochiani, qui ad ecclesiam B. Vis ibidem spectabant et ad peragendam confessionem sacramentalem tenebantur ut sequitur.“ Následuje český seznam osadníků farního okrsku Úhonického. U jednotlivých jmen jen tu a tam krátká poznámka, na př. „Viktorin Pernej, sedlák, Alžběta, manželka jeho. Ta žena ve dvou letech měla patero dětí, předně tři na jedenkrát, potom zas dvý; rozena byla z Velký Chýžky, dcera jednoho sedláka. — Jan Řeřicha, kuchař, kterýž před tím v klášteře naším byl přes tři leta conventským kuchařem, potom šenkýřem v Auhonicích, naposledy koupil sobě tu chalupu tam naproti panskému dvoru, pár koní choval, podruha svého na mlat panský posílal.“

61. (Str. 208b—210a). „Následuje poznamenání, kdo a jak mnoho *desátek k faře Auhonické* každého roku platiti povinen jest.“ Jsou to tabelární přehledy dle jednotlivých vsí.

62. (Str. 210b—245b). „Anno 1676 *Milovicium* missus parochianos habebam sequentes.“ Český seznam farníků na osadě Milevské. Mezi nimi uvádí se i „Mikuláš Marsir, Francouz, radní“. První místo v Milevsku zaujímá „Pan Mikoláš Martinek, jinak Boháč, toho času primas“, poslední „Jan, posel právní, jinak biřič.“

Na šesti nečíslovaných listech následuje abecední „Index rerum, quae in hoc libro continentur“.

Druhá část prvního svazku má název: „*Quodlibeticum Hymnorum*, in quo omnes ferme Hymni ex Breviario Romano tam de tempore, quam de Sanctis in rhythmos Bohemicos translati reperiuntur. Quibus adjuncti sunt pii cantus Bohemici et Germanici, quos huic libro inscripsit Pr. Evermodus Georgius Kosseticius, Ecclesiae Strahoviensis professor, in conventu Milovicensi p. t. circator et Dnicalis concionator. A^o 1684.“

¹⁾ Srovn. F. Menčík, Příspěvky k dějinám českého divadla 89.

²⁾ Srovn. Jung. Hist. I², III. 114. c. 910, a Ottův Slov. Naučný XIII, 558.

Obsahuje tyto hymny a zpěvy:

1. „*Hymna adventní na nešpor*, složená od sv. Ambrože. (Conditor alme syderum): „Ó stvořiteli nebeský, věčné světlo v tě věřících, Ježíši Vykupiteli, slyš prosby naše v oudolí atd.“ (Str. 1.)

2. „*Hymna na jitřní* (Verbum supernum prodiens): „Slovo z výsosti jsouc poslané, od Otce světlosti vydané, jenž všemu světu věrně posloužilo, v času posledním se narodilo. (Str. 1b).

3. „*Hymnus ad Laudes*“: „Hlas ušlechtilý a velmi jasný zazněl nám v uších, temnost škodnou zahnal z srdcí našich . . .“ (Str. 2.)

4. „*Idem hymnus in Hendecasyllabon id est undecim syllabarum*“: „Hlas ušlechtilý a velmi rozkošný, v ústech našich zazněl nám všem radostný . . .“ (Str. 2.)

5. *In Nativitate Domini ad Vesperas hymnus s. Ambrosii* (Veni Redemptor gentium): „Zavítej k nám vykupiteli lidský, ukaž nám s potěšením plod panenský, nechť se pak tomu podíví všechn svět, Bohuť přísluší toho porodu květ . . .“ (Str. 2.)

6. *A solis ortús cardine*: „Od slunce krásně vycházejícího k cíli západnímu vcházejícího Krista vyznejme býti Bohem pravým z Panny Marie na svět narozeným . . .“ (Str. 3.)

7. *Hymnus „Agnoscat omne saeculum” a s. Fortunato compositus*: „Majít toho všickni lidé žádati, o příští Krista v těle rozjímati: po ukrutném nepřátelův trápení zastkvělo se nám věčné vykoupení . . .“ (Str. 4.)

8. *Hymnus: „Nuntium vobis fero”*: „Angel Páně přinesl věrné poselství, zvěstujíc pastuškám o Páně příští, že se narodil Pán a Král věčnosti, v Betlémě Juda, o čemž prorok jistí . . .“ (Str. 5.)

9. *Hymnus: „Corde natus ex parentis” a S. Prudentio compositus*: „Z srdce Otce nebeského zrozený, před začátkem světa jest předzvěděný; počátkem, koncem všeho se jmenuje, pramen živý všechno v sobě zdržuje . . .“ (Str. 5.)

10. „*Placuit etiam hymnus scribere etiam per hendecasyllabon, qui scriptus est folio 1°*“: „Ó stvořiteli nebeských jasností, věčné světlo věřícím své milosti, Ježíši Kriste náš Vykupiteli, slyš naše prosby v plačtivém oudolí . . .“ (Str. 6.)

11. *Secundus hymnus etiam in hendecasyllabon*: „Slovo z nebeské výsosti poslané, od Boha Otce světlosti vydané, jenž všemu světu věrně posloužilo, v času posledním nám se jest zjevilo . . .“ (Str. 6b).

12. *In festo Epiphaniae domini, hymnus authore Caelio Sedulio „Hostis Herodes impie”*: Herode, Krystův tyrane ukrutný, příští se jeho bojiš, budeš smutný: nekocháš se v věcech světských, jakž míníš, jest držitel věčných, všetečnost činíš . . .“ (Str. 7.)

13. *Hymnus „Jesus refulsit omnium” a s. Hilario compositus*: „Nejjasnější král Kristus nad jinými milost prokázal nad lidmi zašlými všechno množství k své vůli jest podmanil, slovem svým svatým srdce jejich ranil . . .“ (Str. 7 b).

14. *Hymnus: „Quod chorus vatum”*: „O němž proroci na skrz vyznávají, Duchem svatým naučení vypravují, žeť jest to s počátku světa zřízeno, v radě vši Trojice svaté zavrženo (sic), žeť Panna Boha krále angelského v čistotě počne a porodí jeho . . .“ (Str. 8b).

15. *Hymnus: Lucis creator optime s. Ambrosii*: „Světla věčného Stvořitel výborný, zachoval v denním světle rozdíl mírný: při stvoření světa tak jest nařídil, když nebe, zemi mocí svou utvrdil . . . (Str. 8b).

16. *Immense coeli conditor, hymnus s. Ambrosii*: „Nesmírné moudrosti Pane nebeský, rovnět není na zemi ni na výsosti: kteraks dnes vody od země oddělil, moudře's oblohu nebeskou založil . . . (Str. 9b).

17. *Telluris ingens conditor*: „Stvořiteli vši zemské širokosti, sám svět spravuješ, dáváš všeho dosti, rozděliv vody s jich těžkou vážností, spravils zemi způsobně k ourodnosti . . .“ (Str. 10a).

18. *Coeli Deus sanctissime*: „Ó nebeský Pane, tys nejsvětější, světlo své vystavils nám nejjasnější na obloze tvým dílem rozšířené . . .“ (Str. 10b).

19. *Magnae Deus potentiae*: „Velikomocný císaři, Pane náš, jenž všecky věci v svých vlastních rukou máš: měl's nad vodami zvláštní potěšení, rozplodil's ryby lidem k požívání . . .“ (Str. 11).

20. *Plasmator hominis Deus*: „Pán Bůh, stvořitel prvního člověka, sám svou moudrostí všecken svět proniká: zemi ozdobil zvířaty mnohými, vody rozplemenil plody výbornými . . .“ (Str. 12).

21. *Deus creator omnium*: „Bože, stvořiteli všech věcí i nás, konce žádného v moudrosti své nemáš, den svůj jasný zřídils nám k pracování, temnou noc oddělil's k odpočívání . . .“ (Str. 13).

22. *Sabbato ante Septuagesimam, quando suspenditur Alleluja, Cantemus cuncti melodiam*: „Zpívejme píseň slavnou Alleluja, k chvále Králi věčnému Alleluja, všickni také archangelští kůrové zpívajíť Alleluja písně nové . . .“ (Str. 13b).

23. *Dominica Septuagesimae Hymn: „Dies absoluti praetereunt*: „Dnové rozpustilí již pomíjejí, dnové pokání Páně nastávají, čas vzácný a svatý se přibližuje, spatřujemež Pána, jenž nad námi kraluje . . .“ (Str. 14).

24. *V první neděli postní. Hymnus s. Ambrosii „Ex more docti mystico, servemus*: „Lidé dobří tak se mají chovati, v času postním sobě rozvažovati, jsouce tomu Duchem Svatým vedeni v střídmosti pokrmův, v srdečném bdění . . .“ (Str. 14b).

25. *Hymnus ad matutinum alius s. Gregorii. „Clarum decus jejunii*: „Známeť zdraví i šlechtnost v skrovnosti, když se držíme v pravé střizlivosti: Kristus, maje dostatek plný ve všem, půst zachoval a v známost jej uvedl všem . . .“ (Str. 15b).

26. *Hymnus ad Laudes: „Ecce, nunc tempus idoneum*: „Jižť přišel čas vzácný a nám potřebný, k lékařství našim duším nám příhodný . . .“ (Str. 16).

27. *„Christe qui lux es et dies*: „Kriste, tys v světě světlo nejjasnější, zároveň temnost noční nejtesklivější . . .“ (Str. 16).

28. *„Audi benigne conditor etc.” Hymnus s. Gregorii*: „Slyš, předobrotivý stvořiteli, slyš od nás prosby, náš ochraniteli, v tomto vzácném času postu svatého dní čtyřiceti v církvi zřízeného . . .“ (Str. 17).

29. *Ante Dominicam 3tiam Quadragesimae Hymnus s. Hylarii. „Jesu quadragenarie*: „Ježíši, tys pořad dnův čtyřiceti zdržal se od pokrmův, chtěls zlačnėti; učinils to pro naše občerstvení, když jsi dal řádným postům posvěcení . . .“ (Str. 17).

30. *Dominica 4. Quadrapesimae, „Ut nox tenebris obsita“ etc.*: „Noc hroznými temnostmi obklíčena, světla jasného podilem zbavena; dvanáct hodin denního vyměření, v kterémž přichází světla proměnění...“ (Str. 17b).

31. *Eadem Dominica. Hymnus. „Jam ter quaternis volvitur“ etc.*: „Již den jasný k večeru se naklonil, cíl Bohem zřízený k tomu jej sklonil, slunéčko nám to v známost uvozuje, svým západem temnost noční zjevuje...“ (Str. 18b).

32. *Dominica Passionis. Hymnus: „Vexilla regis prodeunt“ etc. a s. Fortunato compositus*: „Korouhve Krista krále na světlo se zjevily, v umučení jeho tuto se zastkvěly; a jsa Bůh pravý, oblíbil člověčenství, vzal smrt ohavnou bez milosrdenství...“ (Str. 18b).

33. *Pange lingua gloriosi etc. a s. Fortunato compositus*: „Zpívej věrný křesťan velkou vděčností, neboť jest obdržal Pán Kristus vítězství skrze své udatné rytěřování a skrze své nevinné umučení...“ (Str. 19b).

34. *Gloria, laus et honor tibi etc. Autore Theodolpho Episcopo Aurelianensi*: „Chvála, počestnost, králi nejmocnější, Kriste Vykupiteli náš Ježíši; an tobě i ty dítky v nevinnosti chválu vzdávají z veliké moudrosti...“ (Str. 21.)

35. *Hymnus „Magno salutis gaudio“ etc. a S. Gregorio compositus*: „Z tak velmi velikého potěšení raduj se všechno lidské pokolení; Pán Ježíš, vykupitel všeho světa, uzdravil nás, poražené od světa...“ (Str. 21b).

36. *„Rex Christe factor omnium“ etc. a s. Gregorio compositus*: „Král Kristus všeho světa učinitel, v sebe věřícím pravý Vykupitel, uslyš nás, k tobě my srdcem voláme, Tě pravého Boha vychvalujeme...“ (Str. 22).

37. *„Alius hymnus de Passione Dni“*: „Haněli, láli, plvali, mrskali, poličkovali, trním korunovali, k kříži přibíli, koptm bok prohnali, Pánu Kristu židé tak udělali...“ (Str. 22b).

38. *Inventor rutili dux bone luminis. Hymnus s. Prudentii pro Vigilia Paschae*: „Ó stvořiteli jasnosti, vůdce všech světlosti, jenž rozdílnými chvílemi, časy dělíš na zemi...“ (Str. 23).

39. *Idem Hymnus in Hendecasyllabon*: „Stvořiteli, vydals nám své jasnosti, ty jsi sám vyhledal všechny světlosti, jenž rozdílné časy uloženými proměnu dáváš v světlostech na zemi...“ (Str. 24b).

40. *Hymna v Bílou Sobotu, kteráž se u křtitelnice zpívá. Intonaci: Rex Sanctorum Angelorum*. „Ty sám vsecken svět v své dlani zdržuješ a svou pomocí platně nás fedruješ; naše pokorná prosba k tobě patří, v novém plodu duše tě velmi šetří.“ *Hymna*: „Myť jsme k tobě té celé důvěrnosti, že nám dáš požívatí své milosti, kdež prozpěvují kůrové angelští, všech svatých slavní houfové nebeští...“ (Str. 26).

41. *Hymna na den slavný Velkonoční, od Laktancia složená. „Salve festa dies“ etc.*: „Zvučně prozpěvujme v tento slavný den, jest nad jiné dni poctivosti hoden; Kristus nad peklem vítězství obdržal, panství své na pravici Otce přijal.“ (Str. 27).

42. *Hymnus „Ecce renascentis“*: „Jižt obnovení světa vysvědčuje, s radostí k obživení přicházejí, spolu s Panem Kristem vzhůru povstává, vesele všechno koření obžívá, chvalmež Boha Alleluja...“ (Str. 27).

43. *Chorus novae Hierusalem etc.*: „V křesťanském sboru myslí obnovené, v den vzkříšení Páně dobře zpravené, k jeho chvále i také

k poctivosti, držice se Pána opustie zlosti; slavnost bychom hodně uctiti mohli, potom zase věčné radosti došli . . .“ (Str. 27b).

44. *Vita sanctorum decus Angelorum*: „Život Božích svatých jest nejsvětější, čest kůrův angelských nejpodstatnější, život všech dobrých lidí jest napraven, život milostí Boží nám připraven . . .“ (Str. 28b).

45. *V den slavný na nebe vstoupení Pána Ježíše Krista. „Festum nunc celebre“*: „Slavnost dnešního dne jest přerokovaná, věrným křesťanům v světě přeradostná. Nabízí nás k veselému zpívání, bychom vzdávali Pánu děkování . . .“ (Str. 29).

46. *V den slavný seslání Ducha svatého, hymna složená od Sv. Ambrože. Veni creator Spiritus etc.*: „Zavítej k nám přeslavný Duše svatý, myslí svých navštív z své štědré podstaty a naplň svrchovanou milostí, srdce naše jenž's stvořil k své libosti . . .“ (Str. 30).

47. *„Nunc nobis Sancte Spiritus“*: „Svatý Duše, k tobě se utíkáme, od Otce, Syna pomoci žádáme. V skutečích, v raddách, v myšlení, v promluvení od tebe nabýváme posílení . . .“ (Str. 30b).

48. *Hymnus a S. Gregorio compositus*: „*Ab omni gente cogniti*“: „Všickni národové porozuměli, Řekové, Latíní, jenž tu byli, a nemohli se tomu nadívi, slyšíc svými jazyky mluvit . . .“ (Str. 31).

49. *Hymna na den Svaté Trojice „O lux beata Trinitas“*: „Světlo nejjasnější, svatá Trojice, jednoty Božské přesilná pravice. Slunečko vzhází z hory v své jasnosti, v srdce naše vpusť paprsek milosti . . .“ (Str. 31b).

50. *Alius hymnus de S. Trinit.*: „Nejjasnější světlo Trojice Svaté, jednoto pravá tří v jedné podstatě, tys pravý Bůh v jednotě dokonalý, v Trojici svaté jsi Bůh neskonalý . . .“ (Str. 31b).

51. *In festo Corporis Christi. Hymnus S. Thomae Aquinatis „Pange lingua gloriosi etc.“*: „Prozpěvuji jazyk k veselé slavnosti Těla Kristova největší tajnosti, tolikéž i jeho krve předrahé, k shlazení našich hříchův vycezené . . .“ (Str. 32).

52. *Na den posvěcení chrámu „Urbs Hierusalem beata“*: „Město svaté Jerusalema nové, zpravené, k věčnému pokoji hotové, jenž uslechtilostí nebe dosahá, v srdcích upřímných své zalíbení má.“ (Str. 33.)

53. *Hymna na den s. Ondřeje. „Andrea pie, sanctorum mitissime“ etc.*: „Ondřeje svatého den pamatujme, pro Krista kříž podstoupil uvažujme, modlil se Bohu za své nepřátely, k příkladu nám, bychom se vždy modlili . . .“ (Str. 34b).

54. *Na den Sv. Mikuláše. „Plaudat laetitia lux hodierna“*: „Raduj se Církev Kristova ochotně, nebesať plesají velmi rozkošně. na zemi věrní k tomu se radují, zvučně svornými hlasy prozpěvují.“ (Str. 35).

55. *Na den početí Panny Marie. „Gaude parens Ecclesia“*: „Z početí Panny všechnoť se raduje, církev Kristova v písničkách hoduje; světlo pravé v temnostech vzešlo jasně, růžička vykvetla spanilá krásně . . .“ (Str. 35b).

56. *Na den S. Thomáše apoštola. Infirma quam sit omnium“*: „Poznej se sám každý v své statečnosti, pohlédna k Tomášově pochybnosti, apoštolům Páně nechtěl věriti, by Kristus Pán měl z mrtvých vzkřísen býti . . .“ (Str. 36).

57. *Na den s. Štěpána. „Mučedníka Kristova přednějšího pamatujme den utrpení jeho, Štěpána svatého vychvalujme, svědomí své dobré očistujme.“* (Str. 36).

58. *Na den s. Jana Evangelisty.* „*De Patre verbum prodiens*“: „Na počátku od Boha Slovo pošlo, v Panně pokorné tělo lidské našlo; o tom Jan Evagelista oznámil . . .“ (Str. 36b).

59. *Na den Nemluvnátek.* „*Salvete flores martyrum*“: „Vonný krásný květ svatých mučedníkův jest zmrhán od Kristových protivníkův; ten, kterýž se příští Páně obával, dítek nevinných množství pomor-doval . . .“ (Str. 37b).

60. *Na den na viru obrácení s. Pavla.* „*Pauli diem, Pauli fidem*“: „Pavla svatého den připomínejme, k víře Krista přístup jeho pozorujme. Onť jest byl velkým Páně protivníkem, hned v okamžení byl zas milovníkem . . .“ (Str. 38).

61. *Na den s. Matěje apoštola.* „*Qui Matthiam senatui Apostolorum*“: „Matěje Svatého sobě's vyvolil, losem k apoštolům jsi ho připojil, ať by byl zouplna počet nalezen, odkudž Jidáš vypadl pro svou faleš ven . . .“ (Str. 39b).

62. *Na den zvěstování Panny Marie.* „*Ave gratiosa*“: „Pozdra-vujť tebe Panno pokorná, poslu od Boha nehyla's odporná; z rodu královského své početi máš, v pokoře, čistotě vůli Boží znáš . . .“ (Str. 40).

63. *Jiná hymna o ténž.* „*Fit porta Christi pervia*“: „Zůstaň tak, bráno Krista, v své celosti, toběť jest známé, žes plna milosti: skrze niž prošel Král vši velebnosti . . .“ (Str. 40b).

64. *Na den s. Víta mučedníka:* „Tento den šťastný, v církvi Páně vážný, připomínajíc, spolu prozpěvujíc, velmi stálého, věku zpani-lého Víta svatého . . .“ (Str. 41).

65. *Idem Hymnus in Hendecasyllabon:* „Dnes církev Kristova věrně rozjímá, chválu Páně v společnost svou přijímá, těšit se pro mlá-dence zpanilého, jenž byl Kristu věrný, Víta svatého . . .“ (Str. 41b).

66. *Na den S. Jana Křtitele.* „*Ut queant laxis resonare fibris*“: „Abychom prozpěvovali zvučnými chválu svému Bohu hlasy svými, ohla-šujíc se věrní služebníci v církvi Kristově malí i velicí, Pane Kriste, rozvaž jazyk k své chvále, k milování tě s svatým Janem stále . . .“ (Str. 42).

67. *Na den s. Petra a Pavla.* „*Aurea luce et decore roseo*“: „Nejjasnější světlem zlatu podobným, Kristem Ježíšem doktorem vý-borným . . .“ (Str. 43).

68. *Na den Navštívení Panny Marie.* „*Adsunt festa jubilea*“: „Radostného svátku již jsme se dočkali, a v církvi Kristově se potěšili, památce Panny obveselení, Alžběty své příbuzné k navštívení . . .“ (Str. 44.)

69. *Na den s. Panny Markety.* „*Magnae dies laetitiae*“: „Církev Kristova má v svém uvážení svatě Markety den k připomínání, jenž byla slovem Božím osvícena, v počet mučedníkův jest přiložena . . .“ (Str. 44b).

70. *Na den s. Maří Magdaleny.* „*Jesu Christe, autor vitae*“: „Kriste, ty jsi nás svou krví vykoupil, hřích Adamův nám škodný jsi zahubil, přivedl's Magdalenu k svému spasení, dal's jí milost pro sku-tečné vyznání . . .“ (Str. 45).

71. *Item na den s. Maří Magdaleny.* „*Lauda mater Ecclesia*“: „Chválu vzdej, církev Kristova zemdlená, že jsi slovem Božím zas po-silněna, On tě zbavil sedmi hříchův smrtelných. a Duch svatý tobě dal sedm darů svých . . .“ (Str. 45b).

72. *Na den s. Jakuba, apoštola.* „*Hujus diei gratia*“: Při radostné památce bratra svého, buď nám přítomný Jakuba Svatého; oba bratři do nebe se dostali, Jan, Jakub, jsouce u víře tvé stáli . . .“ (Str. 46.)

73. *Na den s. Anny.* „*Clara diei gaudia*“: „Tento veselý den jest v potěšení, církev Kristova po svém zarmoucení, když se s vážností svátek připomíná, divnou mocí Boží založení má . . .“ (Str. 46b).

74. *Na den Svaté Marthy.* „*Pange lingua praeconium*“: Zpívej, církev Kristova, hodnou chválu, jak jest svatá Martha měla mysl stálou, kterouž nám svaté čtení vychvaluje, lid v církvi Páně dnes ji pamatuje . . .“ (Str. 47).

75. *Jiná hymna o S. Marthě.* „*A solis ortus cardine*“: „Od pomezí východu slunečního, k půlnočním mezem světa širokého, všickni dobrého příkladu pošetřme, správy hospodyně Páně pochvalme . . .“ (Str. 47b).

76. *Na den Proměnění Pána Krista.* „*Anni reduxit circulus*“: „Raduj se církev Páně v tuto chvíli, jenž v zemském údolí tesklivě kvílí; kterak máme naději spasitelnou, budem obdařeni jasností věčnou . . .“ (Str. 48.)

77. *Na den S. Vavřince.* „*En martyr is Laurentii*“: „Vavřinec svatý mučedník poctivý, pro víru Krista bojovník horlivý čím déle nad ohněm na roštu se trápil, tím víc lidu k víře v Krista obrátil . . .“ (Str. 48b).

78. *Na den na Nebevzetí Panny Marie.* „*Quem terra pontus aethera*“: „Kteréhož nebe, země, moře chválí, staří, prostřední i ti děti malí; on sám mocí svou všecky věci stvořil, v životě Panny pokorně se složil.“ (Str. 49b).

79. *Na den narození Panny Marie,* „*De regia domo sata*“: „Z velkého kralovského rodu posla, jakžto krásná dennice vzhůru vzešla, kteráž se i mořskou hvězdou jmenuješ. pokorou. ctností všechny převyšuješ . . .“ (Str. 50). (Pokračování.)

Dva staré breviáře Olomucké.

Píše Dr. Ant. Kubiček.

Na synodě, dne 12.—14. listopadu 1591 v Olomuci konané, přikázal biskup *Stanislav II. Pavlovský* (1579—1598) svému kněžstvu řídit se při hodinkách církevních breviářem, opraveným z rozkazu sněmu Tridentského.¹⁾ Stalo se to za rozkazem Pia V., jenž 1568 poručil, aby breviář z nařízení vzpomenutého sněmu uspořádaný modlili se všickni duchovní kromě oněch diecesí, chrámů a řádů, které aspoň po 200 let před sněmem Tridentským měly svůj breviář vlastní.²⁾ Také jiné příčiny přiměly k tomu biskupa *Stanislava II.* V rukou kněžstva totiž staro-

¹⁾ „*Acta et constitutiones syn. Olom. A. D. 1591.*“ (Olomucii 1592) cap. VII.; dále odkazují na předmluvu diecesního propria Ol. z roku 1852, jakož i na spis „*Dr. Joannes Kubiček, Promulgatio Sacrosancti Conc. Trid. in Moravia*“ (Olomucii 1887), str. 49 a násl. — ²⁾ V bulle „*Quod a nobis*“, dne 15. července 1568 o tom dané, papež dí: „Ac etiam abolemus quaecunque alia Breviaria, vel antiquiora, vel quovis privilegio munita, vel ab Episcopis in suis Dioecibus pervulgata, . . . illis tamen exceptis, quae ab ipsa prima institutione, a Sede apostolica approbata, vel consuetudine, quae, vel ipsa institutio, ducentos annos antecedeat. aliis certis Breviariis usa fuisse constiterit . . .“

dávný breviář, jehož se do těch dob v diecési užívalo, byl velmi po skrovnu, i konali proto mnozí kněží jiné modlitby místo předepsaných hodiněk církevních; mimo to měl mnohá officia příliš dlouhá, jiná opět velmi krátká, a mnohé legendy v něm nijak nebyly zaručeny.

Prohlédl jsem dva z těchto nemnohých starých breviářů Olomuckých, a podávám zde o nich zprávu.

1.

První z nich — je to rukopis, jež chci nazývati *breviářem Opavským* — nalézá se v gymn. knihovně musejní v Opavě (k. k. Gymnasial-Museums-Bibliothek), kde se chová bez signatury s jinými rukopisy více méně poškozenými ve zvláštní místnosti poboční; na hřbetě je moderním nápisem správně označen jako *Breviarium*. Dobu jeho sepsání označil sám písař, napsav na konci části, obsahující círč. hodinky na neděle a všední dny celého roku, tato slova: „Explicit de tempore Anno MoCCCCoLXVIIo“ Načež následuje druhá část breviáře, nadepsaná: „Incipit secunda pars de sanctis“.

Vlivem času tento rukopis nemálo utrpěl, poněvadž po dlouhou dobu ležel někde na vlhkém místě. Na kraji mnohých stran písmo se velmi rozmazalo; když poprvé jsem jej otevřel, bylo v něm plno prachu a hrubého písku.

Rukopis vázán byl po dvakráte do kůže; dnes se kůže, na původní vazbu později přilepená, na kraji bukových desk odlepuje, i lze viděti vazbu původní. Při první vazbě užilo se na upevnění švů dvojí pergamenové listiny latinské, rozřezané na úzké proužky. Při druhé vazbě použilo se na to části české listiny také pergamenové, na které dnes aspoň tolik lze čísti: „A tomu pro lepssy gistotu a potwrzení . . . a psan na Hukwaldiech v Vtery . . . zieho Tissiczieho Sztirsteho Ssedesateho Sed . . .“ Na konci rukopisu vazba popustila; listy jsou tu volné a několik jich schází.

V tomto rukopise, psaném ve dvanácterce, napočel jsem 26 složek o 341 listě. Písmo jeví všude touž povahu; však některé části, na př. žaltář, nebo tak zvaný *hymnarius*, kde sebrány jsou a v jedno spojeny hymny z círč. hodiněk celého roku, překvapují písmem příliš drobným;³⁾ jinde je písmo větší, a zvláště lekce napsány jsou písmem hodně tučným. Prosté iniciály jsou napsány červeně; pozorovati také několik mikrografů. Veliké množství zkratk, drobnost písma a přemnohé omyly správné čtení mnohdy velmi stěžují.

Do rukopisu jsou vepsány některé zajímavé poznámky, jež všechny uvedu dole ve výpiscích na příslušných místech. Poněvadž pak jinde se mi nenaskytne k tomu příležitost, kladu sem tři zprávy, které čteme napsané písmem od ostatního rozdílným na pergamenovém listě, přilepeném na vnitřní stranu druhé desky; tu se vypravuje: „Anno domini M et nonagesimo dominus mathias rex vngarie obiit wyene feria IIa post dominicam palmarum.“⁴⁾

³⁾ Na př. na třetí straně obnáší v žaltáři délka řádků 8 cm a výška prostory drobně popsané 12 cm, řádků pak je zde 38. V jiných částech rukopisu nalezneš na prostoru asi téže velikosti toliko 32 řádky, které jsou všude od sebe odděleny jemnými čarami. — ⁴⁾ S tímto udáním srovnávají se i novější historikové, na př. *Palacký, Dějiny*, kn. XVI., *Fraknói, Mathias Corvinus*, str. 271 a násl.

Eodem anno In festo pasche cum regina celi incipiebatur in matutina missa In ecclesia olomucensi⁵⁾ candela pascalis vna cum . . . in quo stabat a summitate celsitudinis . . . ad terram corruit et ad minutas pere . . . confracta est.

Anno eiusdem seculi commemorato feria V que fuit sequens fer . . . hora quasi post XVIIIam Ciuitas olomucz exusta est, videlicet platee pistorum Calc . . . ia . . . q . . . perdit . . . sutorum usque ad cumeram (?) sancte Clare et extra ciuitatem penes murum, ubi erat brazeato . . . balneum . . . aqua cum waluna usque domum sequentem penes ortum sancti bernhardini; deinde a nominata walwa per plateam iudeorum ad plateas preconii . . . usque ad domum krauth ssuster et eadem plateolla supra ad Sanctum michaelem et versus sanctum michaelem usque ad domum, que nuncupatur Foytstwi. Et erat ignis vehemens cum vento, qui in duabus horis consumsit omnes domus et habitaciones . . . ad fundamenta non parcens nec testudinibus, neque muris, et in multis locis nec canes . . .“⁶⁾

II.

Starodávny breviář Olomucký byl také vytištěn; stalo se to na počátku XVI. století za biskupa *Stanislava I. z rodu hrabat Turzo* (1497—1540). Jeden z prvotisků jsem prohlédl; chci jej krátce nazývati *breviářem Olomuckým*.⁷⁾

Titul tohoto breviáře zní: „*Breuiarium iuxta ordinem ecclesie Olomucensis dyocesis*.“ Dole pod titulem je obraz sv. Václava. V levici drží světec prapor s orlicí, na jehož stuze stojí psáno „S. Wenseslavs“. U nohou světcových leží lev, a po jeho pravici stojí anděl se znakem Olomuckého biskupství, na levo pak anděl s rodinným znakem biskupa Stanislava.⁸⁾

Na druhé straně titulního listu čteme tuto approbaci: „Ad mandatum reverendissimi patris et domini, domini Stanislai, dei et apostolice

⁵⁾ I jinde mluví se v tomto breviáři o „ecclesia olomucensis“; všude pak dlužno rozuměti stoličný chrám Páně; proto se domnívám, že i na tomto místě se vykládá o téměř kostele. — ⁶⁾ Nesnadno je tyto zprávy čísti, protože malý list pergamenový, na němž jsou psány, byl silně poškrabán nějakým ostrým nástrojem. Kromě toho psal písař na hrubé kůži, kterou byly při vazbě desky potaženy; častým pak užíváním knihy jsou slova na vazbu napsaná téměř úplně zničena. — Marně jsem hledal, zdali o třetí zprávě tuto položené, jakož i o jiných poznámkách, které se nalézají dole v kalendáři, mluví kroniky města Olomuce. *Dr. Ferd. Bischoff* (Über das älteste Olmützer Stadtbuch, Wien 1877) podává vzácný příspěvek k místopisu staré Olomuce. V knize od něho popisované jmenuje se k r. 1382 „Platea pistorum“, „Platea calcariatorum“ (Sporgasse) r. 1371; r. 1350 se tam mluví o kostele sv. Klary na předměstí (ecclesia s. Clare in preurbio); r. 1366 se jmenuje „braseatorium ante portam Mittertor, ante portam s. Blasii r. 1384, ante Lutertor r. 1392.“ „Balneum in platea media“ se připomíná k r. 1370; in Putzengassen“ r. 1367, „in Bilidel“ r. 1408. R. 1403 se jmenuje také židovská ulice (platea iudeorum). — ⁷⁾ V c. k. stud. knihovně Olom. má tento výtisk sign. „LXXXVIII. g. 15.“ — Dle listu přilepeného na vnitřní stranu přední desky náležel do knihovny probošství řeholních kanovníků sv. Augustina na předhradí Olomuckém. Na listě je kromě znaku probošství tento nápis „Ex Bibliotheca Canonorum Regularium S. Augustini Congr. Later. Olomucii ad Omnes Sanctos.“ V XVIII. stol. byl breviář tehdy silně poškozený znova svázan, kteráž vazba se bez porušení zachovala až do dneška. Při této vazbě druhé byly mnohé listy silně ořezány a jich číslování zničeno. —

⁸⁾ Podobným obrazem ozdobena je druhá strana titulního listu v knize papežského inkvisitora v Čechách a na Moravě Jindřicha Institorise z řádu dominikánského „S. R. E. fidei defensionis clypeus“. Kniha vyšla v Olomouci po dvakráte, r. 1501 a 1502.

sedis gratia episcopi Olomucensis, impressus et ordinatus est hic liber horarum canonicarum tam diurnalium, quam nocturnalium secundum Breuiarium chori ecclesie Olomucensis dyocesis pro communi cleri honore et vtilitate, ut qui sub vno eodemque pontifice cristo militant, vno itaque eodem et concordi orationum in iubilo Cristo pro beneficiis psallant, quia statuente ecclesia iniunctum est, ut horarum canonicarum lectionem pro suis et populi peccatis assidue decantent meritoque abiectus in domo domini habeatur, si eas dicere pretermittat. Quod mente recogitans Reuerendissimus in cristo pater et dominus, dominus Stanislaus, episcopus predictae dyoce., ne librorum varietas propter dyoce. sue amplitudinem errori obnoxia esset, ad vnam hanc formam multa cum diligentia recognitos libros hosce per venerabilem magistrum paulum Reyhel de Euanciz, ecclesie Brunnensis canonicum, accurate correctum atque iucundissimo caractere impressum iri curauit placuitque huic operi perficiendo. Et vt huiusmodi librorum impresse per nos date a cunctis plenior fides adhibeatur, admisimus, vt omnibus et singulis voluminibus harum seriem litterarum in fronte apponi, vt cum armis nostris episcopalibus ac propriis necnon patronis nostrarum insigniis iuxta formam extra annotatam.⁹⁾

Breviář má 328 listů číslovaných: několik listů je ztraceno. Na každé straně je po dvou sloupcích. Délka sloupce 13 cm, šířka 4 cm. V sloupci bývá po 38 řádků.

Na okrasu slouží krásná iniciála B na 1. fol. na počátku prvního žalmu; na přední str. listu 187. obrázek sv. Apollonie,¹⁰⁾ na přední str. listu 242. krásná iniciála I na počátku slov „Incipit Pars Estiualis. De sanctis“; konečně na listě 326. obrázek narození Páně.¹¹⁾

* * *

Z tohoto breviáře Olomouckého a psaného Opavského uvedu některé rubriky, kalendář a několik čtení, připomínaje, že v obou těchto breviářích jeví se vada, kterou biskup Stanislav II. kárá na starodávném breviáři své diecése. Pomlčím v té příčině o nepravdivých a nezaručených zprávách ve mnohých čteních; pouze podotýkám, že hlavně v breviáři Opavském skládají se mnohé lekce z krátké věty jediné, tu a tam i neúplné. Prohlédl jsem tento breviář úplně a nenašel jsem téměř ani jediné slavnosti, jejíž lekce by obsahovaly krátké sice, ale úplné vyličení života oslaveného světce.

III. Některé rubriky a modlitby.

1. Z *breviáře Opavského*:¹²⁾ „Nota regulas generales in tenendis horis. In vesperis et completorio. Nota si aliquod festum simplex IX leccionum feria II^a occurrerit, eius vespere die dominico a capitulo inchoantur. Nota si vero festum trium leccionum officiatum feria II^a euenerit, de ipso solum suffragium dominico die teneatur.“

⁹⁾ Approbace je tištěna krásnou antikvou, breviář pak sám frakturou. Jakož již z approbace zde uvedené patrně, hemží se breviář mnohými chybami mluvnickými; také četná slova jsou vynechána. — ¹⁰⁾ Pod obrázkem stojí „Sequitur hystoria noua de Sancta Appolonia“. — ¹¹⁾ Pod obrázkem „Sequitur alia hystoria extra rubricam. De desponsatione beate marie virginis, que tenetur in die Arnolphi“. — ¹²⁾ Napsány jsou hned na počátku kodexu před žaltářem. V rubrice, předcházející hodinky o sv. patroněch — hledej po oktávě zjevení Páně — se praví: „Nota quod ab octaua epyphanie vsque ad diem cinerum, dum vacata festo IX leccionum, feria V de patronis et sabbato de domina me-

Omne festum 3um leccionum, habens proprias laudes, excludit feria Va officium de patronis et sabbato de domina.

Et si die dominico euenerit idem festum III^{um} leccionum, tunc ibidem teneatur cum IX leccionibus.

Si feria III^a vel VI^a vel Sabbato in quatuor temporibus euenerit aliqua vigilia, de quatuor temporibus hore teneantur, sed omilia vigilie pro terciā leccione legatur.

Ab octaua epiphanie vsque ad XL^{am} dicuntur ista suffragia ferialia: Dominice, beate virginis, apostolorum, patronorum, omnium sanctorum et pro pace.

Ab octaua trinitatis dicuntur ista suffragia ferialia: Dominice, de sancta cruce, de domina, de angelis, Johannis baptiste, apostolorum patronorum, omnium sanctorum et pro pace — vsque ad hystoriam „vidi dominum“.

Ab hystoria „vidi dominum“ vsque ad aduentum domini dicuntur suffragia ferialia, videlicet dominice, beate virginis, apostolorum, omnium sanctorum, pro pace.

Quandocunque festum trium leccionum tenetur vel omilia dominicalis feriali die, tunc ista suffragia dicuntur, videlicet: Dominice, de domina, apostolorum, patronorum, omnium sanctorum, pro pace.¹³⁾

Quandocunque in vesperis festi trium leccionum dicitur responsorium, tunc non dicuntur suffragia ferialia nec suffragia dominice.

Quandocunque in laudibus dicitur ps. Miserere, tunc non dicitur Te Deum laudamus.

Quandocunque in festo IX leccionum Te Deum non dicitur, IX. resp. repetitur.

Omnia festa IX lecc., si euenerint in sabbato, carent suis vesperis, que cedunt dominice, preter festum purificationis, Annunciacionis, Assumpcionis, Omnium sanctorum, Natiuitatis marie, Inuencionis s. crucis et Patroni et Dedicacionis. In quocunque festo dicitur specialis ymnus ad primam, in eo dicitur specialis versiculus et oracio, que sequitur: Domine sancte pater.

Per totum aduentum et XL^{am} non dicitur Te deum laudamus preter festum Andree, Nicolai, Concepcionis, Pauli, Purificacionis, Dorothee, Mathie, Translacionis S. Wenceslai, Cirilli et metudii, Gregorii, Annunciacionis s. Marie, Ambrosii.

moria agitur cum tribus leccionibus“. Podobně píše se na konci dlouhé rubriky po oktávě Božího těla: „Eciam nota quod feriis quintis de patronis et sabbatis diebus de beata virgine, si festum IX leccionum uel trium leccionum habens proprias laudes non impedit, usque ad aduentum domini teneatur. Ordinem huius post octauas epyphanie inter ferias require.“ — ¹³⁾ Všechna tato suffragia pospolu napsána jsou bezprostředně před těmito rubrikami na počátku breviře. Modlitba k sv. patronům tu zní: „Propiciare nobis, quesumus domine, famulis tuis per sanctorum patronorum nostrorum Wenceslai, viti, adalberti, procopii, Cristini, Benedicti, Mathei, iohannis atque ysac, Cyrilli et metudii, necnon sancte ludmille sancteque Cordule merita gloriosa, ut eorum pia et assidua intercessione ab omnibus semper muniamur aduersis.“ — Hystoria „Vidi dominum“, t. j. responsorium „Vidi dominum“ po 1. čtení prvního nocturnu kladlo se na první neděli po svátku sv. Narcyse dle verše „Pone „vidi dominum“ post narcisci quoque festum, et tenetur quatuor ebdomadis.“ — Téhož resp. „vidi Dominum“ užívá se nyní při témže čtení od první neděle v listopadu do adventu.

Infra solennes octauas, ut est assumptionis, natiuitatis et cetera, non tenetur feria V de patronis nec Sabbato de domina nec aliquod festum trium leccionum, sed solum habent commemoracionem.

Si vigilia aliquando cadet in diem dominicam, omelia vigilie pro IX^a leccione legatur et IX de dominica teneatur, preter assumptionem beate virginis, vbi IX die dominico de festo sumitur.¹⁴⁾ Quod die dominico infra octauas solennes sicut patroni, marie et cetera tenentur de festo cum IX leccionibus nisi hystoria dominicalis alium diem dominicum non haberet. — Si omelia dominicalis tenetur feria III vel IIII et ipsa die fuit festum IX^l, tunc in secundis vesperis ipsius festi memoria dominice non est facienda. — Si feria V vel sabbato agitur festum 3um^l, proprias habens laudes, illud non habet Responsorium in vesperis, licet suffragia de patronis haberet. — Festum celebre vel omnia laudate, cadens in sabbatum, non rapit commemoracionem marie, sed tantum festum simplex IX^l. Idem fit de patronis feria V. — Si feria III^a tenetur omelia dominicalis et feria II^a fuit festum 3um^l, feria II^a dicatur in vesperis capitulum dominicale et non ferie. — Si festum simplex IX^l feria III^a vel VI^a euenerit, habebit completas secundas vesperas, Responsorio pretermisso. — Sciendum est, quod dum vespere duplicantur, completorium secundis vesperis semper debet conuenire. — Nota dedicacionem cuiuslibet ecclesie vel patroni solempnem habebit octauam. — Festum trium leccionum, habens proprias laudes, si cadit in diem dominicum, tunc teneatur cum IX leccionibus. — Quatuor tempora cedunt festo IX leccionum, omelia tenetur pro IX leccione, missa autem quatuor temporum post terciam dicatur.“

K tomu dokládám, že dle statutu biskupa Jana VII. (1333—1351) z r. 1349 konala se památka posvěcení stoličného chrámu Páně Olomouckého v neděli po oktávě Božího těla. Biskup v té příčině dí: „... Volumus et presentibus inuolabiliter statuimus, ut non obstante obseruatione hactenus habita, festum dedicacionis ecclesie sponse et matris nostre Olomucensis, proxima dominica post octauas Corporis Christi annis singulis Christi fidelibus votivis cordis affectibus et corporalium laborum itineribus effectibus sinceris deuotissime frequentemus. Vt autem omnibus vere penitentibus et contritis, ipsam matrem nostram ecclesiam eadem die et qualibet dierum inter octauas dedicacionis frequentantibus, eius stipendiorum spiritualium merces non desit proficua XL dies de iniuncta eis penitencia in domino misericorditer relaxamus.“¹⁵⁾

Za tou příčinou píše se v Op. breviáři v dlouhé rubrice na II. neděli po sv. Trojici: „Dominica II. (sc. post Trinitatem), in qua agitur dedicacio ecclesie Olomucensis“. K této slavnosti přihlížejí také rubriky, připojené k svátkům, které mohly na druhou neděli po sv. Trojici padnouti.

¹⁴⁾ O vigilií Nanebevzetí P. M. čtème tuto rubriku: „Si hec vigilia dominico die euenerit, omelia vigilie pro IX^a leccione legatur; nona autem de festo dicatur.“ — ¹⁵⁾ „Diöcesan-Statut des Olm. Bischofs Johann. Actum anno 1349“. (Cod. dipl. Mor. VII. sv., čís. 984, de dedicacione.) Právní Důdík, Dějiny Moravy, kn. V. hl. 4., str. 40 na konci první poznámky: „Když biskup Jan IX. mezi lety 1365 a 1380 kostel (t. sv. Václava) přestavěti dal, nařídil: „ut non obstante obseruatione hactenus habita festum dedicationis ecclesie, sponsae et matris nostrae Olomucensis proxima Dominica post octavas Corporis Christi annis singulis solemniter celebretur“, o statutu Jana VII. právě uvedeném asi nevěděl.

2. *Z breviáře Olomuckého.* Po tak zv. *hymnariu* „*Sequitur accessus altaris.*

Sancti spiritus assit nobis gratia. Deus in adiutorium meum intende. *Hymnus* Veni creator spiritus.

Psalms Quam dilecta. Benedixisti. Inclina. Credidi. De profundis. *Ant.* Veni sancte spiritus.

Capitulum Caritas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Deo gratias,

R. Christe fili dei vivi miserere nobis. *V.* Qui misisti spiritum sanctum in discipulos. *V.* Verbo domini celi firmati sunt. Et spiritu eius omnis virtus eorum. *Kyrie.* Pater noster. Et ne nos. Et veniat super nos. *V.* Ab occultis meis munda me domine. Delicta iuventutis mee. *V.* Domine averte faciem. Cor mundum crea. *V.* Ne proicias. *V.* Redde mihi. Et spiritu principali. Sacerdotes tui. Et sancti tui exultent. Esto nobis domine turris fortitudinis. A facie inimici. Confirma hoc deus. A templo sancto. Domine exaudi. Dominus vobiscum. *Oremus.* Aures tue pietatis. Omnipotens sempiterne deus, tue gratie pietatem supplici deuotione depono, vt omnia malorum meorum vincula soluas cunctisque meis criminibus et peccatis clementer ignoscas et quia me indignum famulum tuum ad mysterium tuum vocare dignatus es, sic me idoneum ministrum tuum efficias, vt sacrificium de manibus meis placide ac benigne suscipias electorumque tuorum sacramentum¹⁶⁾ participem facias et de preceptis tuis in nullo me oberrare permittas. Omnipotens sempiterne deus, fac me tibi semper deuotam gerere voluntatem et maiestati tue sincero corde seruire. Per dominum.

Fac me quesumus omnipotens deus ita iusticia indui, vt in sanctorum tuorum merear exultatione letari, quatenus emundatus ab omnibus sordibus peccatorum consortium adipiscar tibi placentium sacramentum¹⁶⁾ meque tua misericordia a viciis omnibus exuat, quem reatus proprie conscientie grauat. Per dominum.

Rogo te sabaoth deus altissime, sancte pater, vt me tunica castitatis induere digneris et lumbos meos baltheo tui timoris et amoris ambire. Et renes cordis ac corporis mei igne caritatis exurere, quatenus et astantis populi veniam promereri ac pacificas singulorum hostias immolare, me quoque, domine, audacem ad te accedentem non sinas perire; sed dignare me mundare, pectinare, lauare, ornare et leuiter ac benigne suscipere, pater omnipotens, per ihesum christum filium tuum tecum regnantem in vnitae spiritus sancti deus, per omnia secula seculorum. Amen.

Sequitur recessus altaris.

R. Benedicite omnia opera. Laudate dominum in sanctis eius. Nunc dimittis seruum tuum domine. *Ant.* Trium puerorum. *Kyrie.* Pater noster. Et ne nos. Confiteantur tibi. Et sancti tui. Benedicat nos deus noster et benedicat nos deus. Et metuant eum omnes fines terre. Non nobis. Sed nomini. Sacerdotes tui induantur iusticiam. Et sancti. Esto nobis domine turris fortitudinis. A facie. Domine exaudi. Dominus vobiscum. *Oremus.* Deus qui tribus. Da nobis quesumus. Actiones. Protector in te sperantium deus, sine quo nihil est validum, nihil sanctum:

¹⁶⁾ V knize je mnoho omylů, a zde na obou místech dlužno dle mého mínění čísti místo „sacramentum“ „sacerdotum“.

multiplica super nos misericordiam tuam, vt te rectore, te duce sic transeamus per bona temporalia, vt non amittamus eterna. Per dominum. Salve regina *vel* Regina celi letare.

Na dvou stranách následujících jsou napsány benedikce, jichž se užívá v matutinum při jednotlivých čteních. Po benedikcích čteme: Ad matutinas. Patris sapientia, veritas diuina, Christus homo captus est hora matutina, a suis discipulis et notis derelictus, Iudeis est traditus, venditus et afflictus.

V. Adoramus te christe et benedicimus tibi. Quia per crucem tuam redemisti mundum.

Ad primam. Hora prima ductus est ihesus ad pilatum. Falsis testimoniis multum accusatum in collum percutiunt fasciis ligatum, conspuentes faciem eius, vt est prophetatum. *V.* Proprio filio suo non pepercit deus, Sed pro nobis omnibus tradidit illum.

Ad tertiam. „Crucifige“ clamitant hora tertiarum. Illusus induitur veste purpurarum. Caput eius pungitur corona spinarum. Fert crucem in humeris ad locum penarum. *V.* Adoramus te criste.

Ad sextam. Hora sexta dominus iesus cruci conclauatus. Pre tormentis sitiens felle saturatus. Pendens cum latronibus cum eis deputatus. Sinister eum reprobatur latro sceleratus. *V.* Proprio.

Ad nonam. Hora nona dominus ihesus expirauit. Hely clamans animam patri commendauit. Latus eius lancea perforauit. Terra tunc contremuit et sol obscurauit. *V.* Adoramus.

Ad vespervas. De cruce deponitur hora vespertina. Fortitudo latuit in mente diuina. Talem mortem subiit vite medicina. Heu corona glorie iacet hic supina. *V.* Proprio.

Ad completorium. Hora completorii datur sepulture. Corpus cristi nobile vite spes future Conditur aromate, complentur scripture. Iugi sit memorie mors hec tue cure. *V.* Adoramus, *Oratio.* Domine ihesu criste, fili dei viui, qui dixisti: Nolo mortem peccatoris, sed magis vt conuertatur et viuat, pone amarissimum mortem et magnam misericordiam tuam inter animas nostras et districtum iudicium tuum et noli nos condemnare cum impiis, sed fac nos regnare cum sanctis et electis dei. qui es benedictus et gloriosus in secula seculorum. Amen.

IV.

Kalendář.¹⁷⁾

Januarius habet dies XXXI, luna XXX. IIII N Octaua S. Stephani
Circumcisio domini III N Octaua S. Johannis

¹⁷⁾ Kladu sem kalendář z obojího breviáře, a to nad čarou úplný kalendář z breviáře Opavského, dole pak v poznámce připojuji, které slavnosti jsem našel mimo to v Olomouckém breviáři, kde kalendář začíná květnem; část předchozí je vytržena. V Opavském breviáři napsány jsou všechny slavnosti vyšší červeným písmem (zde jsou tištěny písmem tučnějším); důstojnost jednotlivých svátků není tu nijak označena. — V Olomouckém breviáři jsou toliko nejvyšší slavnosti vytištěny červeně, a při každém svátku je červeným písmem poznamenána jeho důstojnost. Dle tohoto breviáře označuji v závorce důstojnost všech svátků vyšších. — Po kalendáři následuje v Ol. breviáři seznam žalmů s nápisem „Tabula alphabetica ad inueniendum psalmos secundum ordinem, quorum numerus etiam hic apponitur“; dále „Tabula festorum et sanctorum secundum ordinem alphabeti annexo numero foliorum, in quibus festa continentur“. Počátek žaltáře tu (fol. I.) zní: „In nomine domini iesu christi amen. Incipit ordo psalterii iuxta ritum et modum ecclesie Olomucensis.“

II N Octaua sanctorum Innocen-
tum
Non. Vigilia
VIII Id. *Epiphania Domini*
Idus Octaua epiphanie
IX Kl Felicis in pincis
XVII Kl Marcelli pape
XVI Kl Anthonii confessoris
XV Kl Prisce virginis
XIII Kl Fabiani et Sebastiani
XII Kl Agnetis virginis
XI Kl Vincencii martiris
IX Kl Thimothei apostoli
VIII Kl *Conuersio sancti pauli*
V Kl Octaua s. agnetis.

**Februarius habet dies XXVIII,
luna XXIX.**

Brigide virginis, eodem die Ignacii
III N *Purificacio s. marie*
III N Blasii Episcopi et martiris
Non Agathe virginis
VIII Id Dorothee virginis
III Id Scolastice virginis
XVI Kl Valentini martiris
XIII Kl Juliane virginis
VIII Kl Kathedra S. petri
VII Kl vigilia
VI Kl Mathei¹⁸⁾ apostoli

Marcus habet dies XXXI, luna XXX.

III N *Franslacio s. wencezlai*¹⁹⁾
VII Id *Cirilli et metudii*
III Id *Gregorii pape*
Idus *Longini martyris*
XVI Kl Gedrudis virginis
XII Kl Benedicti Abbatis
VIII Kl *Annunciacio S. marie*

Aprilis habet dies XXX, luna XXX.

II N *Ambrosii*
XVIII Kl Tiburcii et valeriani
IX Kl *Adalberti*
VIII Kl *Georgii*

VII Kl *Marci ewangeliste*
III Kl Vitalis martyr

Maius habet dies XXXI, luna XXX.

*Kl May Philippi et Jacobi apo-
stolorum* (solenne)
VI N Sigismundi regis. walpurgis
virginis
V N *Inuencio s. crucis. Ale-
xandri.* (solenne)
III N Floriani martyris. Gothardi
episcopi.
II N Johannis ante portam lati-
nam (IX lectiones simplex)
Non Juuenalis martyris
VIII Id *Stanislai episcopi et martyris*
VI Id Eymachi et Gordiani
III Id Nerei et achilei et Pangracii
VIII Kl Urbani pape
II Kl Petronelle virginis²⁰⁾

Iunius habet dies XXX, luna XXIX.

Kl Junii Nicomedis martyris
III N Marcelli et petri martyrum²¹⁾
Non Bonifacii et sociorum eius
V Id Primi et feliciani
III Id Barnabe apostoli
II Id Basilidis, Cirini, naboris
XVII Kl *Viti et sociorum eius*
(Solenne)
XIII Kl Marci et Marcelliani
X Kl Geruasy et prothasy martyrum
(IX lectiones simplex)
IX Kl vigilia
VIII Kl *Natiuitas Johannis ba-
ptiste* (Solenne)
VI Kl *Johannis et pauli* (IX lec-
ciones simplex)
III Kl Leonis pape vigilia
III Kl *Petri et pauli apostolorum*
(Solenne)
II Kl *Commemoracio S. pauli*
(IX lecciones celbre).

¹⁸⁾ Má býti „Mathie apostoli“. — ¹⁹⁾ Připsáno malým písmem černým : „Anno d M°CCCCXXXVII° natus sum in praga“. Písmo poznámky jeví touž povahu jako písmo ostatní. — ²⁰⁾ V breviáři Ol. také čteme: *Kl. Philippi et iacobi solenne. Sigismundi regis. Walpurgis commemoracio.* — III. N. Gothardi episcopi commemoracio. — Svátku sv. Juvenala tu není. — Ke dni „XV. Kal. Jun.“ někdo připsal: „obiit Gallus presbiter anno 1520.“ — ²¹⁾ V Olom. breviáři ke dni „III Non Jun.“ připsáno: „Hac die cecini primicias 1520.“

Iulius habet dies XXXI, luna XXX.

Kl Octava S. Iohannis baptiste
(IX lectiones simplex)
VI N *Visitacio S. Marie*. Pro-
cessi martyris (Solenne).
III N *Procopii Abbatis*. Udalrici²²⁾
(Solenne).
II Id *Margarethe virginis* (Solenne)
Idus *Dimissio Apostolorum* (IX le-
ctiones simplex)
XVI Kl Alexi confessoris
XII Kl Praxedis virginis
XI Kl *Marie Magdalene* (Solenne)
X Kl *Appollinaris* (IX lectiones
celebre)
IX Kl Vigilia
VIII Kl *Jacobi*. Eodem die cristo-
fori (Solenne)
VII Kl *Anne* (IX lectiones celebre)
VI Kl *Marthe*
V Kl Panthaleonis martyris
III Kl Felicis Simplicii
III Kl Abdon et Sennen²³⁾

**Augustus habet dies XXXI,
luna XXX.**

Kl *Ad vincula S. petri* (IX lecti-
ones simplex)
III N Stephani pape et martyris
III N *Inuentio S. stephani* (IX
lectiones simplex).
Non oswaldi regis. Dominici con-
fessoris
VIII Id Sixti felicissimi et agapiti
VII Id Affre martyris. Donati
episcopi.
VI Id Ciriaci et sociorum
V Id vigilia
III Id *laurencii martyris* (solenne)
III Id Tiburcii martyris

II Id Clarè virginis (IX lectiones
simplex)

Idus Ippoliti et sociorum eius
XIX Kl vigilia. Eusebii.
XVIII Kl *Assumcio S. marie* (solenne)
XVI Kl Octava S. Laurencii
XV Kl Agapiti martyris
XIII Kl Magni martyris
XI Kl Octava S. marie. Thimo-
thei et Simphoriani.
X Kl vigilia
IX Kl *Bartholomei apostoli*
(solenne)
VI Kl Ruffi martyris
V Kl Augustini episcopi
III Kl Decollacio S. Iohannis.
Sabine virginis
III Kl Felicis et adaucti martyrum²⁴⁾

**September habet dies XXX,
luna XXIX.**

Kl *Egidii abbatis* (IX lectiones
celebre)
VI Id *Natiuitas s. marie* (solenne)
V Id Gorgoni martyris. Gune-
gundis virginis
III Id Prothi et Iacinti martyrum
XVIII Kl *Exaltacio S. crucis*. Cor-
neli et cipriani.
XVII Kl Nicomedis martyris. Octava
S. marie.
XVI Kl passio ludmille. Eufemie
XV Kl lamperti episcopi
XII Kl vigilia
XI Kl *Mathei apostoli* (solenne)
X Kl *Mauricii et sociorum eius*
(IX lectiones simplex)
V Kl Cosme et damiani
III Kl *Wenczeslai martyris* (so-
lenne)

²²⁾ Ke dni 4. července (III° N Julii) týž pisatel červeným písmem v Op. breviári poznamenal: Anno d M^oCCCLXXXVIII^o feria VI^a prima post pro-
copii Combusta est ciuitas olomucz et festum s. procopii erat tunc feria Va
Anno MCCCXIII^o Inceptum est pretorium in olomucz. Et festum s. procopii
erat feria Va. — ²³⁾ Kromě toho čteme v breviári Olom.: II No *Hic incipiunt
dies caniculares*. — No Vilibaldi episcopi commemoratio. — VIII Id Kyliani
cum sociis commemoratio. — VII Id Octava visitationis IX lecciones simplex.
— VI Id Septem fratrum Tres lecciones. — XV Kl Arnolphi epi commemoratio.
Desponsatio marie Commemoratio tantum. — VIII Kl. Slova „Eodem die cri-
stofori“ se v Olom. breviári nenalézají. — VI Kl. Marthe hospite domini. IX
lectiones cum laudibus. — ²⁴⁾ V Ol. breviári čteme: V. Kl. Augustini epi. IX
lectiones celebre. Hermetis. — III Kl. Decollatio sancti iohannis. IX lect. simplex.

III Kl *Michaelis archangeli* (solenne)

II Kl *Jeronimi presbiteri* (3 lectiones)²⁵⁾

October habet dies XXXI, luna XXX.

Kl Remigii Germani et vedasti

III N Francisci confessoris

III N Octaua S. wenceslai

Non Marci pape

VII Id Dionisi et sociorum eius

VI Id Gereonis et sociorum eius

II Id Calixti

Idus Hedvigis regine

XVII Kl *Galli abbatis* (IX lectiones simplex)

XV Kl *Luce ewangeliste* (IX lectiones celebre)

XII Kl *Vndecim milia virginum* (solenne)

XI Kl *Cordule virginis* (IX lectiones celebre)

X Kl Seuerini

VIII Kl Crispini et crispiniani

VI Kl vigilia

V Kl *Simonis et Iude apostolorum*²⁶⁾ (solenne)

III Kl Narcisci²⁷⁾

II Kl vigilia

November habet dies XXX, luna XXIX.

Kl *Omnium sanctorum* (solenne)

III N Commemoracio defunctorum (IX lectiones)

VIII Id Leonardi confessoris

VI Id Quatuor coronatorum

V Id Theodori martyris

III Id ludmille translacio

III Id *Martini episcopi* (solenne)

II Id *Cristini cum fratribus* (solenne)

Idus Briccii confessoris

XVI Kl Othmari abbatis

XIII Kl Octaua S. martini

XIII Kl Elizabeth (IX lectiones celebre)

X Kl Cecilie virginis

VIII Kl Clementis pape

VIII Kl Crisogoni martyris

VII Kl *Katherine virginis* (solenne)

III Kl Saturnini martyris. Vigilia

II Kl *Andree apostoli* (solenne)²⁸⁾

December habet dies XXXI, luna XXX.

II N Barbare virginis

VIII Id *Nicolai* (solenne)

VII Id Octaua S. andree

VI Id *Concepcio S. marie* (solenne)

Idus Lucie virginis (IX lectiones simplex)

XIII Kl vigilia

XII Kl Thome apostoli (solenne)

IX Kl vigilia

VIII Kl *Natiuitas cristi* (solenne)

VII Kl *Stephani protomartyris* (solenne)

VI Kl *Johannis apostoli* (solenne)

V Kl *Sanctorum innocentum* (solenne)

III Kl Thome archiepiscopi

II Kl Silvestri.

²⁵⁾ V Olom. breviáři kromě toho: XVIII. Kl. *Exaltatio crucis*. solenne. — XVII. Kl. Nicomedis m. commemoratio. Equinoctium hyemale. — XVI. Kl. *Ludmille mar.* solenne. Eufemie commemoratio. — ²⁶⁾ Tentýž pisatel připojil: „Anno d M^oCCCCXXXIX^o obiit dux albertus rex bohémie.“ — ²⁷⁾ Omylem vynechán v Op. br. svátek sv. Volfganga a připojen dole v poznámce „Wolfgangi confesoris et pontificis“ ke dni III° Kl. Nouembris (30. října). Svátku sv. Narciska v Ol. br. není. — ²⁸⁾ V Ol. brev. kromě toho: „VI. Id. Octaua omnium sanctorum. IX lectiones Quatuor coronatorum. — XI. Kl. Presentatio marie. Commemoratio.“

Protestantismus a katoličtí apologeté na Moravě v XVI. a XVII. věku.

Príspevek k náboženským dějinám moravským.

Podává Frant. Václ. Peřinka.

(Pokračování.)

Mikulov.

Učení akatolická počala se na Moravě velice rozšiřovati ve století XVI., hlavně pod kuratelou šlechty. Platilo té doby o Moravě smělé tvrzení „kolik hradů, tolik králů.“ Platilo sice přísloví toto v ohledu politickém jenom na dobu okolo r. 1500, avšak v ohledu náboženském mohlo se až do poslední čtvrti XVI. století právem říkati, že na Moravě smí každý věřiti, co chce.¹⁾

Každý skoro zámožný šlechtic byl jiného vyznání. Užívali pak šlechtici k utvrzení víry své u poddaných svých a v okolí svém všemožných prostředků: dosti zhusta také tisku. Každý vynikající vůdce některé sekty měl svou tiskárnu. Anabaptistům zřídil a vydržoval tiskárnu Lenhart z Lichtenštejna v městě Mikulově. Jan Dubčanský ze Zdenína a na Habrovanech pro sektu bratří lileckých čili habrovanských v Lilči u Rousinova (in monte liliorum), Václav Meziříčský z Lomnice pro mírné české bratry v Náměšti, pánové z Boskovic a na Pernštejně pro pikharty v Prostějově, Helena Berková rozená Meziříčská z Lomnice pro přísné luterány ve Velkém Meziříčí, Jan ze Žerotína pro jednotu bratrskou v Ivančicích a jeho dědicové v Kralicích u Náměště Brněnské, biskup olomúcký měl tiskárnu pro katolíky v Olomúci a rovněž opat kláštera luckého u Znojma ve svém klášteře.²⁾

Mám v úmyslu ukázati, kterak vedl si náčelník novokřtěnců moravských Lenhart z Lichtenštejna a na Mikulově se svoji tiskárnou.

Tvrzení, že na Moravě panuje všeobecná náboženská svoboda, bylo počátkem století XVI. rozšířeno po celé střední Evropě. Bylo také oprávněno, neboť onano náboženská svoboda podmíněna byla neodvislostí politickou, které si šlechta moravská jak proti království Českému, tak i proti králi Ferdinandovi I. hájila a uhájiti dovedla. Tato pověst přilákala r. 1526 novokřtěnce ze Švýcar do Moravy, kde se usadili na panství Mikulovském. S těmito přišli také knihtiskař z Curichu Simprecht Sorg vulgo Froschauer a kazatel Baltazar Hubmayer z Frýdberka. Tito dva mužové zařídili tiskárnu v Mikulově a rozvinuli dosti bohatou literární činnost. Hubmayer spisoval německé spisy ponejvíce nábožensko-polemické, které Froschauer tiskl. Aby mezi šlechtou získali si přátel a podpůrcův i prostředků k tisknutí svých spisů, dedikovali tyto předním své doby pánům moravským.

Hubmayer zběsile řádl proti vši vrchnosti, proti stávajícím rádům, psal, tiskl a rozšiřoval spisy polemické, sršící záští proti

¹⁾ Viz Chlumecký, „Carl von Zierotin“ pg. 54. — ²⁾ Dr. B. Dudík: „Geschichtliche Entwicklung des Buchdruckes in Mähren“, Brunn 1879, týž: „Dějiny knihtiskařství na Moravě“ Brno 1876, týž Časop. Mat. Mor. 1875, pg. 110.

všem vyznáním ostatním, ač byly to mnohdy pouhopouhé pamflety bez ducha a smyslu, bez hlavy a paty. Spisy tyto byly dedikovány moravskému nejvyššímu zemskému komoři Arklebu z Boskovic a na Černé hoře, syndikovi Starého města pražského, českému bratru Burianovi z Kornic, Lenhartovi z Lichtenštejna, Janovi z Lichtenštejna, Janu Dubčanskému ze Zdenina a na Habrovanech, nejvyššímu zemskému hejtmanu markrabě moravského Janovi z Pernštejna a na Helfštejně, ba i Jiřímu, markrabě bramborskému, a Bedřichovi, knížeti lehnickému.

Co a jak psal, dosvědčují nejlépe obšírné tituly jeho německých publikací.

„O svobodě vůle, kterou Bůh svým zjeveným slovem všem lidem moc dává, buď jeho dítkami se státi, nebo dítkami hněvu, jakož od přírody jsou, zůstatí.“

„Druhá knížka o svobodě lidské vůle, v níž zároveň mínění protivníků se rozbírají.“

„Důvod a příčina, že každý člověk, byť hned i v dětství svém křtěn byl, znova má se dáti pokřtiti, byť i sto let mu bylo.“

„Prastaré a nikoli nové víry ortel, že nemají se děti křtiti, dokud k víře nedospěly.“

„Hádání o křtu dětí, které měli v Basileji praedikanti Ecolampadius, Tomáš Augustinian Leesmaister, Jakob Immelen, Wolfgang Weisenburger a Balthasar Huebmöer von Friedberg.“

„Forma křtu vodou vyučených ve víře.“

„Sprostné poučení o slovech: »Totol jest tělo mé« při poslední večeři.“

„O meči. Křesťanské vyložení písem proti vrchnostem, to jest, že křesťané nemají moc provozovati a meč nositi.“

Takovýchto ponejvíce drobných a bezcenných brožur vytiskla tiskárna mikulovská ve dvou letech (1526—1527) osmnáct, z nichž třináct chová se v mor. zemském archivě v Brně.

Sotva rok pobýval Hubmayer v Mikulově, a již znechutil se rozhodujícím osobnostem, které jej obžalovaly z buňičství u krále Ferdinanda.

Rozsudek královský urychlily objevené poklesky a přestupky, kterých dopustil se tento kněz novokřtěnský ještě před svým příchodem na Moravu v městečku Waldshutě u Badenu v Rakousích.

Hubmayer odsouzen do vězení, uvězněn a postaven před hrdelní soud, který jej odsoudil dne 20. srpna roku 1527 k smrti ohněm. Exekuce vykonána na něm dne 10. března 1528 na louce za předměstím erdberským u Vidně a po třech dnech byla v dolním Werdu s provazem na krku v Dunaji utopena také jeho manželka, která jej v posledním čase neustále napomínala, by věrným zůstal víře své až do konce.

Když roku 1528 dne 24. července král Ferdinand zvláštním mandátem rozkázal, aby knihtiskari a kupci kacířských knih, jakožto hlavní svůdcové a otravitelé všech zemí, bez milosti utopením byli utraceni, vzala za své také tiskárna mikulovská. Ale

vyznání novokřtěnské vyplněno bylo teprve r. 1622, kdy všicki anabaptisté ze zemí Ferdinanda II. pod přísnými tresty vyhnáni.³⁾

Znojmo.

Bude nám nyní ukázati na největší boj, jaký kdy mělo protestantství s katolictvím na Moravě, boj tím rozsáhlejší a zajímavější, čím mocnější odpůrcové stáli proti sobě, čím obětivější a zdatnější byly obě strany, i magistrát znojemský i praemonstrátský klášter v Louce u Znojma, vlastně jeho opatové.

Město Znojmo nepřálo husitům.

Podobně také králi Jiřímu z Poděbrad nebylo nijak přátelsky nakloněno. Když Matyáš Korvín vystoupil válečně proti Jiřímu, bylo Znojmo z prvních měst, která uznala Matyáše markrabim moravským. (Vlastní slova Matyášova: *civitas Znojma . . . nos cum honore suscepit (?) et se nobis in omnibus parata otulit ostenditque*). Odpor města Znojma proti husitismu a kališnictví uznal Matyáš Korvín sám těmito slovy: „*Civitas Znojma ab eo tempore, quo haeresis in regno Bohemiae et in Moravia invaluit, semper inconcussa mansit et non solum persecuta est haereticos, sed etiam illis catholicis principibus, maxime Sigismundo et Alberto, qui ad delendam haeresim ipsam contra haereticos praenotatos saepius viribus comparatis processerunt, receptaculum fieri studuit.*“ Za to městskou radu také Korvín odměnil bohatě statky pozemskými: vsi Horními Kounicemi, statkem v Únanově, v Mohelně, vsi Medlicemi a dvorem v Dolní Vsi, vsi Rakvicemi a dvorem v Práčích, polovicí mlýna v Prostoměřicích, vsemi Přeskačemi a Plenkovicemi.⁴⁾

Znojmo bylo německé, pročez bylo ještě r. 1560 úplně katolické.⁵⁾ Leč nebezpečí apostase bylo na blízku. Patronem kostela sv. Michala (pozdější to kostel jezuitské kolleje) byl od svého založení konvent klarisek znojemských. R. 1551 však abatyše Ludmila, laborující úpadkem svěřeného kláštera, nebyla sto, by plnila povinnosti patronátní, proto uzavřela smlouvu s magistrátem znojemským, dle níž postupuje konvent klarisek patronátní právo kostela sv. Michala městu Znojmu s výhradou, že hospodářská stavení při farnosti mají zůstatí majetkem kláštera.⁶⁾

Ferdinand I. schválil tuto smlouvu dne 19. srpna r. 1551 (ve středu po nanebevzetí Panny Marie) s podmínkou, že městská obec má všecka patronátní práva budoucně přesně plniti, jakož

³⁾ Poněvadž se delší úvaha o moravských anabaptistech vymyká rámci tohoto článku, poukazuji jen na pojednání Dra. Řeh. Wolného: „Die Wiedertäufer in Mähren“, vide „Archiv f. oester. Geschichtsquellen“ 1855. a J. Losertha: „Die Wiedertäufer in Niederoesterreich von ihren Anfängen bis zum Tode Balthasar Hubmaiers“. V obou pojednáních sneseny jsou bohaté dokumenty k dějinám jak moravského tak dolnorakouského anabaptismu. Článek Loserthův vyšel r. 1899 v „Blätter des Vereines für Landeskunde von Niederoesterreich“ ročník XXXIII pg. 417—435. — ⁴⁾ Vide „Brünner Wochenblatt“ 1827 pg. 43. Listina Korvinova má „datum in Znoyma feria V post festum Aparitionis beati Michaelis Archangeli (12³) anno 1468.“ — ⁵⁾ Chlumecký, „Carl von Zierotin“, pg. 94. — ⁶⁾ Hübner, „Denkwürdigkeiten der Stadt Znaim“ 1869 pg. 394, 491: Wolný, „Mähren“ III., 46 (uvádí rok 1542); Bílek: „Statky a jmění kollejí jesuitských“ 1893 pg. 114, 343 (uvádí rok 1551 správně); Wolný „Kirchliche Topograf.“ II. Abt. IV. Bd., pg. 117 (správně rok 1551).

od starodávna klášter klarisek činil, obzvláště že nezapomene se magistrát nad českými kázáními, která od nepamětných dob v kostele tomto se konávala, a že vždy jen katoličtí faráři a kazatelé ustanovování budou, kteří povinni budou kostel a faru v dobrém stavu udržovati.

Že město této povinnosti pramálo dbalo, zřejmě vysvitá z toho, že již r. 1555 ustanoven byl kazatelem protestant Jan Fryk. Nic nestálo městské radě jako patronovi v cestě, by provedla svou vůli: klášter lucký za opatování Methoděje Hrůzy byl ven a ven zkažen, opat sám lehké ženštiny přechovával a klonil se k protestantismu více než ke katolicismu.⁷⁾ dominikánský klášter byl po požáru okolo sv. Michala r. 1555 utrpeném bezmocný, byli v něm jen tři starší kněží.⁸⁾ klášter klarisek byl rovněž ve stavu zbídněném a konečně užiti musíme příslovi v té době všeobecně užívaného a platného: Bůh byl vysoko a císař daleko. A stavové moravští byli většinou nekatoličtí. Jiných pak činitelův, kteří by měli dozor na plnění závazků, nebylo.

Uvedením praedikanta k sv. Michalu nastal všeobecný náboženský rozklad ve Znojmě a podivno — novotárství toto nepřineslo právě jako Jihlavě tak ani Znojmu ničeho dobrého. Luza nabyla vrchu, opakovaly se pouliční bitky, jakých bývalo ovšem za těchto pohnutných dob po všech městech nikterak pomálu. šířily se hanlivé písně, z nichž některé dochované naší doby svědčí o naprostém nedostatku citu jak ethického tak poetického, byly to písně a paskvily bez rozumu a myšlenky, a — po městech šířily se požáry. Vyšlehovaly ovšem obyčejně z klášterů a far katolických, ale zachvacovaly také sousedy.

R. 1555 vyhořel konvent dominikánů s kostelem a sousedními domy.⁹⁾

R. 1573 požárem zničena městská sladovna.

R. 1584 vyhořel konvent kláštera sv. Kláry.

R. 1599 dne 7. srpna shořel celý klášter františkánský.

R. 1625 a 1630 znova vyhořely klarisky, ba r. 1630 dne 30. května dokonce oheň založen v královském hradě.¹⁰⁾

R. 1619 bezuzdnost luzy vytloukla klášter františkánský tak, že mniši opustili svůj klášter, do něhož vrátili se teprve r. 1621. tedy až po dvou letech.¹¹⁾

Takovým způsobem bojoval nově uvedený protestantismus proti svým spravedlivým odpůrcům, a boj jejich mstil se na městě samém.

Leč vraťme se již k náhlému rozšíření nové konfesse ve Znojmě.

Z kazatelů od sv. Michala jsou nám dobře známi: 1573 Bernand Dubňanský, 1579 Jiří Šilt, 1588—1589 Kašpar Ludwig, 1594 Felix Veselý (Veselius), 1595 Baltazar Hübner, 1597 Felix Veselý, 1603 Jan Frosdorfer, 1611 Josef Stunpfuss.¹²⁾ Z tuto

⁷⁾ Dr. Winter: „Život církevní v Čechách“ II., 815; Peřinka, „Opat Sebastian Freytag z Čepiroh“ Čsp. Mat. Mor. 1900 pg. 322. — ⁸⁾ Hübner, I. c. pg. 350, Wolný, „Mähren“, III., pg. 65. — ⁹⁾ Wolný „Mähren“ III., 65. — ¹⁰⁾ Hübner, I. c. 1869 pg. 764. — ¹¹⁾ Ibid. pg. 471. — ¹²⁾ Wolný III., 65; Hübner op. c. pg. 395.

vypočítaných praedikantů byli mnozí českého původu. Nejhorlivější z nich pro šíření věci protestantské byl Jiří Šilt, o němž praví rytíř Chlumecký, že byl „einer der wüthendsten und wildesten Praedikanten.“¹³⁾ Šilt profanoval nejsvětější svátost a nejsvětější obřady katolické církve, jiný protestantský theolog posmíval se katolickému vyznání víry (symbolu), po městě ozývaly se hanlivé a pohoršlivé písně a odrhovačky.

Ve farním chrámě sv. Mikoláše na patronátě opata luckého bylo jinak.

Roku 1573 kazatel Niklas Eberus a již před ním r. 1569 vedrali se na tuto faru pastor Martin Gieringer s kazatelem Michaellem Grünbergrem, které v jich kázáních podporovala městská rada.

Tou dobou však opatoval v Louce u Znojma výborný Šebestian Freytag z Čepiroh, muž povaly přímo apoštolské a vytrvalosti neúporné, o němž dosud jediného špatného slova nebylo napsáno. Mužem tímto také my zabývati se musíme.

Opat Šebestian Freytag z Čepiroh narodil se v krajině Mostecké v Čechách na tvrzi Čepirozích roku 1533 z rodičů Václava Freytaga z Čepiroh a manželky jeho Anny rozené Chotounské z Utěšic. Kmotry mu byli Lorenc Freytok z Čepiroh na Čulerštorfě a Kunc Freytok z Dirnpacha na Troskirchu. Učitelem byl mu na universitě znamenitý Wolfgang Piringer, který přednášel na universitách v Praze a ve Vídni, tak že se neví, na které z těchto universit byl Šebestian vzdělán. Vzdělával se tak, že již v mládí proslul svými vědomostmi, ba sám císař Maximilian učinil jej instruktorem svého syna, arciknížete Rudolfa, potomního císaře římského a krále českého Rudolfa II. V této hodnosti nezapomínal Freytag vzdělávati sebe, tak že dosáhl gradu doktora obojího práva. Stal se později rytířem maltézským a po bitvě u Lepanta (7. října 1571), které se účastnil jako velící důstojník, pohrdnuv slávou světskou, vstoupil jako novic do řádu jesuitského a r. 1572 přešel do noviciátu praemonstrátského kláštera v Louce u Znojma (Klosterbruck).¹⁴⁾ Císař Maximilian jmenoval jej roku 1573 opatem.

Nový opat dobře cítil, že nesmí mlčky snésti zkracování svých práv, že musí ohraditi se proti tomu, by fara sv. Mikoláše, která už od r. 1233 patřila patronátu luckému, obsazována byla kazateli protestantskými od magistrátu znojemského, a proto už r. 1574 praesentoval na toto obročí, užívaje práva svého jakožto kollator, výborného luckého kazatele Matouše Spasmu. Tento vedl si mírně a obezřetně, leč i takto jednaje vzbudil nepřátelství proti sobě, které nejzřejměji se ukázalo, když r. 1577 podařilo se mu obrátiti na katolictví Achacia Jiříka, protestantského kazatele u sv. Michala. Asi v květnu r. 1578 Spasma zemřel utrápen poměry těžkými. Opat ihned staral se o schopného kněze na tuto faru, jelikož však ve svém klášteře takového neměl, prosil osob vysoce postavených, se kterými žil v přátelských stycích, o muže, který by byl jednak

¹³⁾ Chlumecký, „Carl von Zierotin“ 1862 pg. 117. — ¹⁴⁾ Dr. W. Schram „Seb. Freyt. v. Čepiroh“, Zeitschrift des Vereines für Geschichte Mähr. und Schles.“ 1899 pg. 314, 315. Peřinka: „Opat Šeb. Freytak z Čepiroh“, „Čsp. Mat. Mor.“ 1900.

schopným kazatelem, jednak také příkladným charakterem. Doporučen mu jakýsi Ondřej Ebermann. Šebastian Freytag ustanovil jej farářem u sv. Mikoláše, ale hrubě se v něm zmýlil. Ebermann byl i náchylen nové věrouce i mravů nehrubě kněžských; když mu opat vytýkal styky s lehkými ženštinami, když jej za nemravné chování chtěl trestati, prchl dobrodruh do Řečice (Retz) v Rakousích Dolních.¹⁵⁾

Tim Freytag nebyl odstrašen; farářem ustanovil svého reguláře Šebastiana Angermanna, který však již r. 1581 zemřel. Náboženské neshody s kazateli od sv. Michala uspíšily prý jeho smrt, které použila městská rada znojemská, dosadivši svémocně a bezprávně praedikanta Petra Korvína farářem. Leč opat kazatele vyhnal a ustanovil zase svého konventuála P. Leopolda.

V žádné době neměnili se faráři u sv. Mikoláše ve Znojmě tak často, jako v letech 1579—1583. Po P. Leopoldovi farářovali 1581 Jan Müller od července do září a od září téhož roku olomúcký a vřatislavský kanovník Kryštof Středovský do září 1582, od kteréž doby Pavel Meziříčský farářoval. Ale již r. 1583 dočítáme se o novém faráři Ondřeji Myškovi.¹⁶⁾

Jest na biledni, že takovéto počínání horlivého opata nebylo po chuti městské radě, která za to mstila se mu a ztrpčovala mu život, kde a jak mohla. R. 1584 zařídilo si město novou osadu na gruntě z části městském, z části klášterním blíže Sedlešovic a pojmenovalo ji „Neudingen“. Měla tato osada za účel přijímati sběhlíky z poddaných opatových a sváděti jiné, by sběhli a tuto se usadili. Jen s námahou mohl tomu opat zabrániti.¹⁷⁾ I jiných úkor přetrpěl opat hojně.

Protestantismus širil se tak, že v témže městě Znojmě, kde by byl ještě roku 1560 spočítal protestanty na prstech, súčasnilo se r. 1579 procesí o Božím těle jen dvě měšťanů.¹⁸⁾ Při tomto božítelovém průvodě 1579 došlo k nemalým výtržnostem. Když opat Freytag vedoucí procesí vyšel z kostela sv. Mikoláše, byl uvítán smíchem a hanlivými řečmi luzy, házeno po něm kamením, a na náměstí projížděli se dva najatí jezdcí, kteří byli podplaceni, aby průvod uvedli ve zmatek. Měšťané hleděli na průvod z oken, aniž by obnažili hlavy, ba lutheránský bakalář, kazatel od sv. Michala, vešel mezi průvodem do kostela sv. Mikoláše s pokrytou hlavou. Farář Šebastian Angermann napomenul ho, leč byl za to bakalářem spoličkován.¹⁹⁾

Takové jednání je tím křiklavější, že ještě roku 1578 dne 30. května Freytag píše generálovi řádu františkánů, že „processio nuper die festo gloriosi corporis Christi instituta, solemnis fuit, pariter devota et magnifica.“²⁰⁾ Jaký to rozdíl za jeden rok!

¹⁵⁾ Dopisy opata Šebastiana Freytaga z Čepiroh, objasňující jeho jednání s farářem Ebermannem uveřejnil auctor tohoto pojednání ve „Sborníku Hist. kroužku“ 1901-II. čís. 1. — ¹⁶⁾ Viz Peřinka: „Časopis Matice Moravské“ 1900. p. 321—336. — ¹⁷⁾ Dr. J. Beck: „Notizenblatt der hist.-stat. Sektion der mähr. Ackerbangesellschaft“ ročník 1869 pg. 53. — ¹⁸⁾ Chlumecký. „Carl v. Zierotin und seine Zeit“, Brünn 1862, pg. 94. — ¹⁹⁾ Lucký kopiář č. 7, fol. 284 v zem. archivě v Brně. Brandl, „Kniha pro každého Moravana“, 1892 pg. 222, Chlumecký l. c. 117. — ²⁰⁾ Lucký kopiář č. 10, fol. 50 v lidové knihovně ze Znojme.

Opat Freytag dopsal o věci císaři Rudolfovi II., jehož býval druhdy vychovatelem, a stěžoval si nemálo do Znojemských. Císař vydal dlouhý český mandát, kterým měly býti urovnány poměry mezi městem a klásterem. Se strany města měly býti řádně plněny veškeré povinnosti ke kostelu sv. Mikoláše, řádně placeny poplatky, odváděny desátky.²¹⁾

Nepomohlo nic. Město nadále snažilo se Freytagovi škoditi. Senát pobral mu knihovnu u sv. Mikoláše a ze hřbitovní kaple sv. Bernarda, která byla při téměř kostele, učinil sladovnu,²²⁾ dle Chlumeckého dokonce prachárnu.²³⁾ Magistrát odepřel odváděti viničný desátek z mladého vina (moštu).²⁴⁾ Z mlýna pod Rabenštejnem střeleli na kostel sv. Mikoláše,²⁵⁾ mládež znojemská zařídila si střelecká cvičení při Dyji několik kroků od luckého kláštera, střelbou kazila stukaturní výzdobu kláštera, ničila klášterní park²⁶⁾ a městská rada veškeren tento zlořád trpěla, ba na mnoze k němu i přisvědčovala.

Opat však nebyl z těch, kteří by mlčky snášeli. U císaře byl dobře zapsán a proto v pěti rychle po sobě sledujících stížnostech objasnil Rudolfovi II., svému to chovanci, poměry, s jakými je mu zápasiti, a snažně prosil, by vyslána byla komisse, jež by celou tuto věc vyšetřila. Roku 1579 dne 26. července přišla sice komisse skládající se z pánů Hanuše z Haugvic, Kašpara II. opata Zábrdovského a moravského podkomořího Mikoláše z Hrádku, která podala dobrozdání ve prospěch Čepirohův, ale výsledek komisse vykonán nebyl, čímž i toto úsilí opatovo vyšlo na prázdno.²⁷⁾

Jediným výsledkem, jehož opat docílil, bylo, že císař kázal zuřivého kazatele od sv. Michala, Jiřího Šilta (v listě píše se Schillera) z města vymrskati. Šilt však měl v městě hojně příznivcův a při městské radě dobré oko. Proto městská rada, hodlajíc zameziti exekuci na Šiltovi nařízenou, sama obžalovala opata ze špatné klášterní policie a docílila, že žalobě dáno sluchu a dekret o vymrskání Šiltově zastaven. Tim opat Freytag však nebyl nikterak zastrašen. Prosebnými listy obrátil se na mocné příznivce své mezi moravskou šlechtou, Ditrichštejna, Pernštejna, Rumpfa, španělského legáta Trautsona, jakož i na jeho choť, s nimiž byl v dobrém a přátelském korespondenčním spojení, dožaduje se, by se zaň u císaře přimluvili. Spojenému úsilí těchto mužův podařilo se, že císař obnovil mandát, dle něhož měl býti Šilt do jisté lhůty města Znojma prázden, zvláště když opat velikou váhu ve svých relacích klade na to, že císařova auktorita bude ve městě naprosto podryta, nebude-li zdivočelý kacířský kazatel exemplárně potrestán.

Katolická strana měla tou dobou zdatnou oporu ve španělské vládní straně v Praze. S těmito katolickými horlivci španělskými byl opat dobře znám už z doby bitvy u Lepanta, již se jako velící důstojník a rytíř maltézského řádu účastnil a tak vyznamenal, že

²¹⁾ Bernard Troschl, „Series abbatum canonie Lucenae“ Znoymae 1738, pg. 215. — ²²⁾ Wolný, „Kirch. Topogr.“ II. Abt. 4. Band pg. 85. — ²³⁾ Chlumecký l. c. p. 117. — ²⁴⁾ Troschl l. c. p. 215. — ²⁵⁾ Brandl. l. c. p. 222. — ²⁶⁾ Chlumecký l. c. p. 117. — ²⁷⁾ Hübner, „Denkwürdigkeiten der Stadt Znaim“ 1869. pg. 543. Chlumecký l. c. 117, Peřinka, „Časopis Mat. Mor. 1900 pg. 331.

mu Benátčané postavili pomník.²⁹⁾ Nevadila opatovi neznalost španělského jazyka,²⁹⁾ by si Španěly zjednal za přátele.

Byli by však Španělé a všichni ostatní přátelé opatovi málo prospěli, kdyby nebyl jednal sám. Kladu znova a znova důraz na to, že Freytag spoléhal na pomoc nebes pro sebe pracujícího, nehledal však nikde zázraků! Sám bděl dnem i nocí a jako silný oděvec hlídal domu svého. Ohnivý duch jeho neleká se žádných prostředků. Když jednalo se o vypovězení Šiltovo ze Znojma, o své újmě otevřel dopis dvorní kanceláře v této záležitosti poslaný zemskému hejtmanovi moravskému arciknížeti Maximilianovi, omlouval tento skutek tvrzením, že nařízení v listě obsažená jsou až příliš mírná, že přísnějších je potřeby, a vrátil otevřený list dvorní kanceláři s prosbou, by ostřeji byl stylisován.³⁰⁾

V kterémsi listě denuncuje u císařského dvora abatyši sv. Kláry, že na újmu sv. katolické víry trpí novokřtěnci na svém statku v Tasovicích a za těžkou ji přičítá vinu, že patronát kostela sv. Michala ve Znojmě r. 1551 postoupila Znojmu, čímž kostel ten stal se peleší lotrovskou,³¹⁾ a arciknížeti Arnoštovi udává faráře Vavřince z Dolního Recpachu (Unter-Retzbach) na moravsko-rakouské hranici, že nakažen jest hrozným kacířstvím. a prosí ho, by faráře tohoto sesadil, jinak že budou poddaní lučti pohoršení a svedeni.³²⁾

Opat Freytag zemřel 1. května r. 1585 dvaapadesátiletý. R. 1778 slavný malíř Maulpertsch, který ozdobil svými freskami celou řadu kostelů na Moravě, hlavně pak na Znojmsku, zvěčnil Freytaga na plafondě klášterního refektáře al fresco. Když byl r. 1784 klášter zrušen a budovy r. 1802 proměněny v továrnu na tabák, nalezeny ostatky Freytagovy a pohřbeny na hřbitově, náhrobek však a cínová rakev staly se kořistí podomního šmejdíře.³³⁾

Předčasná smrt zabránila mu zvítěziti nad haeretiky znojemskými. Štěstí, že mužové, kteří po něm ovládali otěže Louky, byli mu podobní. Kanonie lucká zvolila Freytagovým nástupcem Šebestiana II. Fuchsa z Badena, muže to, jenž první ze všech

²⁹⁾ Pomník měl nápis:

Hanc Venetae statuam reduci statuere Sebasto
Nuper, ut infestum cis rura Lepantica Turcam
Fuderat, et spoliis remearat onustus opimis.

Troschl l. c. pg. 210. Dnešní doby neví se o pomníku tom nic. Dr. Vilím Schram marně po něm se pídil. Vide „Zeitschrift d. Vereines für Geschichte Mährens und Schlesiens“ 1899, pg. 314 a 315. — ²⁹⁾ R. 1577 zaslal Freytag jesuitu Alexandru Hollerovi do Brna dopis určený pro císařovnu, choť Rudolfa II., s prosbou, aby Holler dal jej v Brně přeložiti na španělsko. Kopiář Znojmský, 10 fol. 13. — ³⁰⁾ Chlumecký l. c. pg. 118 sq. — ³¹⁾ Ibid. — ³²⁾ Všecky tyto dopisy, v luckém kopiáři číslo 7. v zemském archivu v Brně. — ³³⁾ O opatovi tomto psali doposud: 1. d' Elvert, „Geschichte der Studien-Austalten Mährens“ úvod XXXIX—XLI, 2. Chlumecký, „Carl von Zierotin und seine Zeit“ v úvodě 116—119, 3. Hübner, „Denkwürdigkeiten der Stadt Znaim“ (1869) na mnoha místech, 4. Schram: „Zeitschrift des Vereines für die Geschichte Mährens und Schlesiens“ 1899 314—324; 5. Peřinka v „Časopise Matice Moravské“ 1900, pg. 321—336; 6. Peřinka, „Sborník Historického kroužku“ II. 1901, 1. sešit; 7. Čermák, „Praemonstráti v Čechách a na Moravě“ 1879, 8. Troschl „Series Abbatum canonice Lucenae“ 1738 pg. 209—222; 9. Dr. Beck, „Die eingegangenen Dörfer der Praemonstratenser Abtei Bruck“, „Notizenblatt“ 1869. Výbor jeho německých dopisů chystá k tisku Dr. Schram. českých a latinských a životopis Peřinka.

skládal noviciát a řeholní sliby za opatování Freytagova, ač nebyl poměrně mlád.³⁴⁾ Tento roku 1588 ustanovil farářem a kazatelem u sv. Mikoláše Martina Zierštejna a kaplanem Petra křížovníka. Faráře však ještě téhož roku odvolal, aby ho poslal doplnit studii a brzy na začátku roku 1589 dosadil faráře Leopolda Caesara a kaplana Maximiliana Pichlera.

Jako kdysi Freytag nejednou dovolával se císaře Rudolfa a biskupa olomúckého, by byli rozhodčími jeho sporu se zvilým protestantismem znojemského magistrátu, tak také k tomuto krajnímu kroku nejednou dostupoval Baden. Faráře u sv. Mikoláše byl nucen právě tak často měnit, jako Freytag.

Byli faráři 1591 Mikoláš Judex, 1595 Kašpar Ludwig a kaplan Max Pichler, 1597 Vilím Tesch, 1598 Jan Lichtenhagen († 1599.)

Šebestian II. Badenský nebyl tou dobou již mladíkem a proto, když dolehlo naň stáří a jednak také únava ze starostí nemalých těžší rukou, vzdal se své hodnosti r. 1599 uváděje důvodem, že nezná řeči moravské a že je značně churav.³⁴⁾

Po resignaci stranil se Šebestian Fuchs po nějaký čas veškeré působnosti. Hodnosti opatské vzdal se dne 13. února r. 1599, ale přece již ku konci téhož roku přijal nabízené probošství praemonstrátského panenského kláštera v Perneku v Dolních Rakousích, kde zdárně působil až do smrti své, která přikvačila naň r. 1608 dne 15. října.³⁵⁾

Nástupce jeho Šebestian III. Labis Chotěbořský nebyl o nic mladší, za to však daleko ohnivější a schopnější pokračovati v převzatém těžkém boji proti novotářství doby. Ve stařeckých žilách muže tohoto hárala mladická krev, v mysli jeho mladická odvaha s energií, ve starých rukou mladická síla.

Aby se konversí ve Znojmě lépe mohl věnovati, aby dilo toto lépe se dařilo, ujal se sám kazatelského úřadu u sv. Mikoláše. K ruce si vzal odchovance Freytagova a žáka jeho luckého semináře, rodáka z Lodenic u Mor. Krumlova, převora kláštera luckého Jiřího Sumbolda, jehož učinil děkanem u sv. Mikoláše. Byl pak prý děkan muž neméně vzdělaný než nadaný kazatel a povaha v každém ohledu dokonalá.

Kázáním těchto dvou znamenitých mužů podařilo se, co nemožno bylo za obou Šebestianových předchůdců, Šebestiana I. a II., že totiž katolictví nalezlo zase půdy a vyznavačů. K úplné konversí chybělo ovšem vždy ještě velmi mnoho.

Ale nestačila doba vyměřená Labisovi k vykonání díla celého; zemřel stár, ale ještě pln sil a nejlepších nadějí dne 4. září roku 1607.

* * *

Historik lucký, praemonstrátský regulář Bernard Troschl, který roku 1738 vydal dějiny luckého kláštera („Series abbatum Canoniae Lucenae“, Znoymae apud Swobodianos haeredes 1738),

³⁴⁾ Čermák, „Praemonstrati“ 1877 pg. 346. — ³⁵⁾ Viz: P. Alfons Žák: „Das Frauenkloster Pernegg“, „Blätter des Vereines für Landeskunde von Niederösterreich“, 1899 (ročník XXXIII) pg. 266 sq. a P. Alfons Žák: „Das Chorherrenstift Pernegg“, týž časopis 1900 (ročník XXXIV) pg. 228—237.

praví v elogiích básnických, která připojil k životopisům jehnoho každého opata luckého o třech sebestianech toto :

O Šebestianovi I. Freytagovi, kterého přirovnává k sv. Norbertu (zdaž mohlo býti větší chvály ?) :

Caesaris aula nutrit Norbertum, augusta Sebastum

Rudolphi pariter caesaris aula fovet

Hic Tanchelini confudit et ille Lutheri

dogma

Eam sane vidisti in utroque rerum seriem,

ut

similisne, idemve fuerit cum Norberto Sebastianus,

controversum valeat videri

Magnus inter magnos Norbertus,

modicus inter modicos.

Et idem fert fama fuisse Sebastum

Laus tua sub parvo terrae tumulata sepulchro,

major cujusvis mole Gigantis erit.

Sic magnos, quos fama facit, post fata videmus,

praemia, quos virtus nobilitavit, habent.

Nomen habe magnum magna virtute, Sebaste,

summa beatorum praemia, praesul, habe.³⁶⁾

Podávám tuto jenom úryvky dlouhého elogia pochvalnými slovy neskrblicího.

Mluvil jsem v řádcích předchozích jenom, co vykonal Freytag v boji s protestanty na půdě znojenské. Jelikož již jedenkrát o muži tomto slavném ve „Sborníku“ jsem pojednal a znova k němu vrátiti se nemíním, citím potřebu zmíniti se ještě o tom, co Freytag vykonal pro svůj klášter, neboť jenom tak obraz jeho náležitě vynikne.

Freytag nastupoval opatství za dob velmi trudných. Klášter byl zpustlý, statky dílem zadluženy, dílem zastaveny, ba také své-mocně odcizeny, bratři řeholní za dlouholeté slabé vlády opata Methoděje Hrůzy (1544—1566) zpovykání, zlutřelí a znemravněli. Jmenování Freytaga opatem vyhnalo z kláštera ony řeholníky, kteří nakaženi byli naukou Lutherovou a do lůna pravé víry a církve vrátiti se nechtěli. Mnozí z uprchlých pobrali klášterní a kostelní poklady, klenoty, paramenty a zběhli zlodějům a lupičům nenepodobní (opat Freytag sám si do toho stěžuje ve svých listech). Pod správou Freytagovou bylo z počátku jenom sedm mnichů, leč opat uměl si pomoci. Opatřil si řádové kněze noviců jesuitských, které mu doporučili rektorové koleji v Praze, Olomúci, Brně a Vídni. Opat tepelského prosil o dva dobře disciplinované starší bratry, od císaře Rudolfa II. dostal povolení přehlé stihati. Konečně založil z vlastních prostředků alumnát, kterému zjednal učitele z jesuitských kolejí. Ústav tento prospíval tak, že v posledních letech opatování Freytagova čítal 30—50 chovanců. Stavbu kláštera a kostela sv. Václava, alumnátu a hospodářských stavení — neboť vše bylo sešlé — dílem vykonal a dílem opravil italský stavitel Giovanni Petro Barca di Porletia. R. 1575 zařídil

³⁶⁾ Troschl, I. c. pg. 219—222.

urbáře poddaných. Odcizené statky vymohl pomocí patentů císaře Rudolfa II., zastavené vyplatil, mlýny a dvory uvedl do pořádku, role, zahrady, sady a vinice dal znova vyměřiti. Dluhy klášterní zaplatil. Kromě urbářů dal napsati artikule rybářské, srovnati archiv klášterní, zařídil knihovnu, kopíře svých dopisů, knihu podobizen a životopisů luckých konventuálův. Knihy tyto jsou chovány v zemském archivu v Brně.

Za zásluhy své byl ustanoven Freytag visitátorem řádu a vikářem generála řádového. R. 1578 visitoval praemonstrátské kláštery oboje, mužské i ženské v Čechách, Rakousích, Moravě a Slezsku, 1579, 1580, 1582 na Moravě, v Uhrách a obojích Rakousích.

Freytag stál na výši doby. Politický rozhled jeho a bystrost jeho úsudků vyznívá z nejednoho listu. Byl-li kdy v roce trvale po delší dobu v Louce, vždy snažil se zvědět o všem, co se děje v Brně, Praze, Vídni. Tu píše zprávy, tu zase děkuje za sdělené novinky, nebo sám noviny (což však řidčeji se stává) přátelům vzdáleným sděluje. Dopisoval si s osobnostmi rozhodujícími, ale také s bratrskými kláštery bílého řádu; navázal styky s kláštery zábrdovickým, želivským, tepelským, strahovským, novoříšským a vratislavským u sv. Vincence. Hlavně půjčovaly se knihy, půjčovaly a vypůjčovaly peníze a zase splácely, posílalo se znojemské víno. S kláštery praemonstrátskými vyřizovaly se hlavně věci hospodářské a zřídka kdy věci, týkající se duchovní správy; v těch byl Freytag více odkázán na jesuity.

Celá osobnost Freytagova jako kněze a opata vyzírá z jeho listů, jichž zachovalo se několik kopiářů. Poukazují tuto na některé, jak jsou zapsány v zeleném kopiáři luckém čís. 10., chovaném v lidové knihovně znojemské.

R. 1578 dne 15. června nunciovi papežskému. Opat stěžuje si do Znojemských, že mu činí neustále příkoří, nechťejí vydati paramentův a klenotů kostela sv. Mikoláše, nechťejí účastňovati se processí božitělových a vůbec připravují rebellii protestantskou (Cop. Znoym. f. 56).

R. 1578 dne 3. června nunciovi papežskému Bartoloměji hraběti Purliliorum, že císař před málo týdnů poručil senátu a lidu znojemskému, by klenoty a ozdoby kostela sv. Mikoláše vydali opatu Freytagovi, ale že rada městská tak neučinila. (Ibid. 52.)

R. 1578 dne 17. července píše arcibiskupovi Brusovi do Prahy (znali se spolu ještě z dob, kdy byl Freytag vychovatelem u dvora a Brus biskupem vídeňským), že Znojemští mermo nechťejí účastniti se průvodu o Božím těle (ibid. 57) a

r. 1578 dne 21. července znova vede si stížnost do městské rady, že také katolíkům, kteří jejich věreckým novotám nepřítakují a staré víře věrnými zůstávají, činí příkoří (ibid. 58).

R. 1577 dne 26. dubna objednává prostřednictvím Alexandra Hollera S. J. v Brně na paramenty hedvábné: *passamen ex serico viridi filis aureis intertexto ulnae duodecim cum dimidia*, *passamen ex serico rubeo filis argenteis intertexto ulnae septem*, *de viridi harras auro ficto intertexto ulnas quattuordecim*³⁷⁾ (ibid. 8).

³⁷⁾ Byly to asi sametové pásky k lemování okrajů bohoslužebných rouch, ornátů, pluvniálů, dalmatik. Viz dr. Z. Winter: „Dějiny kroje v zemích českých“ II., pg. 129, 388, 426.

R. 1577 dne 17. května znova píše témuž, by mu neobtěžoval si zakoupiti pasomanu ze zeleného aksamitu (*sericum*) protkávaného zlatými nitkami pět loket a červeného aksamitu s nitkami stříbrnými půl čtvrtá lokte. Však snadno o záplatu se srovnají. (Ibid. 11.)

Z listu, který posílá v květnu r. 1577 biskupu Felicianovi Salienskému v Neapolsku, vysvětluje pejiasněji, v jakém stavu byl klášter, když Freytag ustanoven od císaře Maximiliana opatem.

Píše, že skoro božsky byl povolán k řízení kláštera před čtyřmi roky. První jeho starostí opatskou bylo, že „*satis enormes in doctrina et ceremoniis errores in ecclesiis Lucensem invecos emmendasse*“, ba přímo z kořenů za pomoci Boží vytrhal; konventuálů bidné mravy a obyčeje polepšil, zachovávaní řeholních slibů (*professionis factae*) téměř ze země vydupal, chrám Boží již v ssutinách a rumu pohřžený s velikým nákladem zbudoval a zevnějškem velice pěkným ozdobil: otevřel seminář pro nadané jinochy a přivolal za veliká stipendia za učitele muže výborné, vzdělané a rozšafné. Toto dílo prý je tím větší, že při Freytagově nastoupení nejen že neměl klášter v pokladnici ani grošíku, ale i vsi klášterní byly mnoha tisíce hypotekárních dluhů obtiženy nehospodářstvím předchůdcův. Ale moudrý opat vyprosil si na částečné splácení dluhů 7000 zl. od císaře a něco splatil opatrným hospodářstvím. (Ibid. 12.)

Tím však nebyly ještě všechny dluhy zapraveny, neboť téhož roku a měsíce (1577 v květnu, den neudán) píše Čepiroh císařovně, by přimluvila se u císaře za subvenci na zapravení 11000 zl., zvláště když klášteru těžce jest zápasiti s dluhy. (Ibid. fol. 13, 4.)

Ještě za Freytaga ocítal se klášter ve finanční tísní dosti značné, neboť roku 1577 dne 26. července píše opatovi želivskému, by mu dal nebo zapůjčil 400 tolarů na zaplacení berní zemských. (Ibid. 22.)

R. 1577 den sv. Urbana (25. dne měsíce května) volá opat faráře patronátních kostelův, aby se o vigilií Božího těla (5. června) všicki dostavili do kláštera, by Boží tělo s obvyklou slávou mohlo býti oslaveno (ibid. 17). Táží se: což nebylo ve venkovských kostelích theoforických průvodů?

R. 1578 dne 9. února napominá Čepiroh Jana Campana, rektora jesuitské kolleje pražské, by co nejdříve postaral se o české vydání katechismu Petra Canisia (ibid. 37).

R. 1577 vypracoval na základě kanonů koncilia tridentského instrukce, kterými řídit se mají jeho podřízení kněží. Otiskl jsem je v 1. čísle letošního ročníku „Sborníku Historického kroužku“. Dne 3. listopadu 1577 posílá tyto instrukce Alexandru Hollerovi, by je přehlédl a doplnil (kop. znoj. 7. 28).

R. 1577 dne 31. října prosí arcibiskupa pražského Antonína Brusa z Mohelnice, by mu dal vidovati listiny luckých privilegií a kupů, které jsou porušeny, ale dobré mají pečeti (ibid. 28).

R. 1577 dne 4. srpna píše nunciovi papežskému, že posbíral haeretické knihy po svých farách. Není prý ještě rozhodnut, utrum illos (sc. libros) Vulcano vel Neptuno donem (ibid. 23). Nedovi-

dáme se, co se konečně s knihami těmito stalo, snad byly uloženy v klášterní knihovně v oddělení „libri prohibiti“.

R. 1577 dne 26. dubna vypravuje posla do Vídně ke gymnasijskému professorovi Maxovi Quisianovi a rektoru kolleje jesuitské Emmerichu Torschlerovi, by mu ostatky svatých dali do zlatých kapsulí uzavřít (ibid. fol. 8).

R. 1578 dne 1. června posílá ostatky svatých darem Vratislavovi z Pernštejna (fol. 50).

R. 1577 dne 22. června píše Vratislavovi z Pernštejna, že má dobrého vina dosti ve sklepích, že by je rád nabídl císařskému dvoru (fol. 19). Těmito dary zajisté si zjednával přátele.

R. 1578 dne 16. února posílá šest svých kleriků do Vídně k biskupovi Janovi s prosbou, by je vysvětil na kněze a jahny. Mezi nimi byl i Šebestian Fuchs z Badena, potomní opat lucký (ibid. f. 37).

R. 1578 dne 20. února prosí Jana Pavla Campana, rektora kolleje S. J. v Praze, by mu poslal kněze-učitele české i německé řeči mocného pro seminář lucký (fol. 38).

R. 1578 dne 5. dubna prosí provinciála S. J. Laurentia Magia, by mu poslal kazatele pro kostel sv. Mikoláše, virum pium, bonum, doctum et catholicum faciendis concionibus in idiomate germanico aptum“ (ibid. f. 41).

R. 1578 dne 14. července prosí Alexandra Hollera S. J. v Brně, by mu poslal schopného zpovědníka, že je čas, by se jeho řeholníci po katolicku vyzpovídali (fol. 57).

Ale také proti císaři hájil odhodlaně zájmů svého kláštera.

„Málokterému tureckému vojákovi zvedlo se za stárá jeho, by jej král někam uklidil na chování za invalidu, jako to učinil Maximilian II. r. 1575 Mikoláši Rácovi. Tohoto starého vojáka poslal císař opatovi kláštera na Louce před Znojmem s listem: „Mikoláš Rácz hned z mladosti své proti Turku ve vojenských taženích dobře se choval a již věkem sešlý jest — poroučeti ráčíme, aby jeho do kláštera přijal, pokojem náležitým, léháním, stravou, praním a šaty též i 15 zlatými na potřeby každého roku až do smrti jeho tak opatřil, aby nejměl co sobě do Tebe stěžovat.“ Dr. Zik. Winter k tomu dokládá: ³⁸⁾ „Tušíme, že neměl kněz z vojáka veliké radosti.“

Panu Dru. Wintrovi milerádi dotvrzujeme, že Freytag nížádné radosti z toho neměl. R. 1577 dne 21. listopadu píše v té věci papežskému legátovi prose ho, by se u císaře přimluvil, aby klášter lucký byl prost „ab omnibus extraordinariis“ (ibid. f. 29). Ale ušetřen nebyl.

R. 1578 v únoru nařídil císař Freytagovi, by vyplatil císařskému sekretáři Janu Weiszovi ze Selnic 300 dolarů pense, ale opat r. 1578 dne 16. února píše Janovi de Borghia, že k tomu nesvolí a nikdy nepripustí, ba ani dle kanonických předpisů přistoupení nemůže (ibid. 37).

Tolik pouze z opatovy korespondence, jak se nám co námátkou octlo před rukama. Podotýkáme k tomu, že kustos Fran-

³⁸⁾ Dr. Z. Winter, „Kulturní obraz českých měst“, I., 343.

tiškova musea v Brně Dr. Schram připravuje k tisku výbor německých listův opatových a že auctor tohoto pojednání v době nejbližší vydati hodlá jeho českou a latinskou korespondenci, hodlaje také listy španělské a vlaské připojiti v překladě českém.

Ku konci zbývá ještě dodati, jakou chválu tomuto v každém ohledu znamenitému muži vzdala novodobá historie.

Wolný³⁹⁾ jmenuje jej „als Mensch, Krieger und Priester gleich ausgezeichneter Abt Sebastian.“

Chlumecký:⁴⁰⁾ „Die ganze Energie eines Seecapitāns nahm er mit ins Kloster, als er Abt zu Bruck wurde.“

Peřinka:⁴¹⁾ „Nedral se nikde do předu a neukřivdil nikomu, ale sobě také ukřivditi nedal, hledaje vždy a všude práva svého s mužnou energií, důsledně konaje heslo své: Adversis constantia duro.“

Hübner:⁴²⁾ „Sebastian's I. geschichtlich merkwürdig gewordenes Wirken entsprach ganz seinem Wahlspruche: Adversis constantia duro.“

Borový:⁴³⁾ „Velikých zásluh dobyt si nejen opravou kláštera. založením gymnasia,⁴⁴⁾ nýbrž co biskupský visitator na Moravě⁴⁵⁾ i zvelebením víry katolické a potlačením bludařství.

Bílek:⁴⁶⁾ „Vším právem zasluhuje nazván býti druhým zakladatelem kláštera.“

Annaly praemonstrátské:⁴⁷⁾ „Kdyby Bůh nebyl poslal muže toho, býval by klášter lucký přestal býti.“

* * *

O Šebestianovi II. Fuchsovi Badenském praví Troschlovo elogium:

Age vir, victoria fulget,
Et
quem glorioso Lucae moderamine
aeternitatis commissurus es olim catalogo;
continua virtutis amorem.
Genus immortale condere,
sola potest virtus.
Age anime!
Optimam cum quiete partem elegisti,
Pro qua
dicitur aeternum Numen habere locum.⁴⁸⁾
O Šebestiánovi III. Chotěbořském pak toto čteme:
Gesta docent,
ejecta verbo salutis haeresi cum Luthero,
lota, qua late patet, vicinia
catholico servatur honori.

³⁹⁾ Wolný, „Mähren“, III, 114. — ⁴⁰⁾ Chlumecký, „Carl von Zierotin“, pg. 116. — ⁴¹⁾ „Časp. Mat. Mor.“ XXIV—1900 pg. 335. — ⁴²⁾ Hübner, „Znaim“ 1869 pg. 302. — ⁴³⁾ Borový, „Antonín Brus z Mohelnice“ 1873 pg. 173. — ⁴⁴⁾ Vlastně jen semináře, pozn. spisovatele. — ⁴⁵⁾ Vlastně generálův visitátor české provincie praemonstrátské, pozn. spis. — ⁴⁶⁾ Bílek, „Statky a jmění kolleji jesuitských“ 1893 pg. 351. — ⁴⁷⁾ Čermák, „Praemonstráti“ pg. 346. — ⁴⁸⁾ Troschl, I. c. p. 227.

Hic tibi, Praesul, honor, nullo tumultus ab aevo.

Quem pro laude Dei jure mereris, erit.

Pro zelo in Superos, pro religione retenta
dat DEVS immensum pro regione polum.⁴⁹⁾

Dobře praví o témž opatovi týž historik Troschl v životopise: „Ingenuisse visa gens catholica audito: inimicam in virum mortem saevuisse, quem cum in decanatu Znoymae praeco verbi divini celeberrimus resideret, anno 1607 tumulto mors injecit aeternitati illatura.“⁵⁰⁾

* * *

Když roku 1607 dne 4. září skonal opat Šebestian III. Labis z Chotěboře, zvolili si ordináři lučti opatem Zigmunda Kohelia, dobrého sice spisovatele, ale dosti slabého zápasníka o věc katolickou. Nedovedl Kohel ani dosti zdatně čeliti znojenským protestantům, ani vlastní neoblíbenosti u bratří luckých, pročež cítil se neoblíbenosti pro svoji povahu dohnána složití hodnost opatskou již v šestém roce správy (r. 1613). Nástupcem jeho zvolen byl Kašpar Štotský, řeholník z praemonstrátského kláštera v Teplé v Čechách.

* * *

Opat Šebestian II. zařídil r. 1589 v Louce dílnu knihtiskařskou, by také tiskem věc katolická byla šířena. Ze spisů vydaných tiskem a nákladem praemonstrátů luckých (všech čítá se 17; mnohé měl jsem v rukou v knihovnách znojenských a ve studijní bibliothéce olomúcké) některé obracely se proti Turkům, jiné proti protestantům, některé byly vydány z pouhé potřeby (ordo caeremoniarum, kázání Questenberkova o moru, obecní usnesení poddanských vesnic).

Největšími jsou:

Šebestiana Badenského: „Kristliche Kriegsrüstung wider den Türken“ 1595; dva díly sebraných spisů kazatele Jiřího Scherera S. J. 1599 a 1600; opata Zigmunda Kohelia; „Praemonstratensis ordinis nonnulorum Patrum vitae“ 1608. Všecky jsou v kapucínské knihovně znojenské.

Proti protestantům:

Johannes Decumanus (Desátník S. J.): „Kurtze summarische warhafte Relation von dem ze Regenspurg zwischen den katholischen und den Augspurgischen Konfession zugethanen Theologen gehaltenen colloquio“ 1602 (v knih. v Olomúci).

Šebestiana Fuchsa; „Kristliche Predig zum newen Jar“ 1596 (v stud. knih. v Olomúci) a téměř všechny spisy výborného jesuity, dvorního kazatele císaře Rudolfa II. a arciknížete Matyáše, Jiřího Scherera († 1605 v Linci).

Proti novokřtěncům:

Ondřeje Fischera: „Von der Wiederteuffer verfluchten Ursprung, gottlosen Lehre, und derselben gründliche Widerlegung“ 1603 a polemický spis téhož autora jako odpověď na spis vy-

⁴⁹⁾ Ibid. pg. 231. — ⁵⁰⁾ Ibid. pg. 230.

daný od novokřtěnského „krále“ Klause Breytla proti zmíněné „gründliche Widerlegung“ vydaný r. 1604.

O ostatních spisích (postillách, panaegyrických básních na Šebestiana Chotěbořského, sentencích sv. Bernarda a j.) se tuto nezmiňuji.⁵¹⁾

* * *

R. 1613 dne 27. června zemřel horlivec Jiří Sumbold, děkan u sv. Mikoláše. Opatu Kašparovi Štotskému nastaly nyní doby tím horší, jelikož neměl nikoho, kdo by ve smyslu jeho katolických intencí mohl zastávat úřad děkanský a kazatelský zároveň. Zemřel však v nejhorším viru náboženských bojů r. 1619.

Nástupce jeho Jeronym Schall ze Schallenbacha jako druhdy Šebestian III. Chotěbořský — bylo to v době povstání stavovského — sám vystoupil jako kazatel a děkan u sv. Mikoláše. Poklad klášterní, o který se obával, odevzdal na uschovanou na radnici znojemskou. Ale se zlou se potázel. Stavové moravští, nadchnuti povstáním českým a defenestrací katolických správců království z hradu královského, postavili se proti Schallovi a jeho správným požadavkům, když lid znojemský zmocnil se chrámu sv. Mikoláše a vyhnal katolické kazatele a kněze a zařídil v něm veřejnou bohoslužbu protestantskou. Když pak osmělil se hájiti proti stavům svého svatého práva, byl jat a uvězněn ve Znojmě. Senát kázal faru sv. Mikoláše srovnati se zemí, sešlo však z toho, když do ní nastěhovali se praedikanti. Ale tu přišla pohroma bělohorská na povstale stavy a následkem této byl opat Schall propuštěn z vazby, vydán mu kostel sv. Mikoláše a jeho kaple a roku 1623 dne 18. března byla klášteru na odškodněnou magistrátem znojemským vyplacena suma 5979 tolarův.

Po bitvě bělohorské byla fara sv. Michala zrušena, celé město přifařeno k sv. Mikoláši, příjmy zrušené fary přiřknuty faráři od sv. Mikoláše a městu nařízeno bylo kostel, faru a školy katolicky vydržovati. Opat Schall zemřel již roku 1625, čili, jak dí Troschl, fatigatus quocirca abbas effraeni hostium tumultu, exalto regiminis sexennio, e bello paci continua se commisit.⁵²⁾

O jeho zajetí (custodia) a celém boji životním o katolicismus jen málo slovy se zmiňuje Troschl, za to tím více chvály vzdává mu v elogiu.

Cerne virum !

Inter irrefraenes fidei hostes
fide constantissimum.

Inter insolitos rebellium aufractus inconcussum,
inter vincula liberum.

Inter novercantis fortunae odia opulentum,
cui aeterno Luca mnemosyno

in prece perpetuum veneranda rependet amorem.⁵³⁾

Činnost opatův od Freytaga až po Schalla nebyla bezvýsledná, přece však konverse nepokračovala tak, jak bylo v inten-

⁵¹⁾ Viz Dudík, „Časopis Matice Mor.“ 1875, pg. 135—138. — ⁵²⁾ Ibid. pg. 244. — ⁵³⁾ Ibid. pg. 245 sq.

cích těchto opatů. R. 1624 dne 26. května byli do Znojma ke kostelu sv. Michala uvedeni jesuité, kteří již další konversi dokončili.

Ejhle ironii dějin! Dobře čteme v zakládací listině kolleje jesuitské ve Znojmě:

Imprimis ecclesiam Sti. Michaelis a Lutheranis olim per summum nefas occupatam, damnataeque eorum haers exercitis annis amplius sexaginta contaminatam, gymnasium item ab ipsis Lutheranis a fundamentis constructum, hortumque praeterea, quem in coemeterium adornabant, tres denique domos, quas ministri haeretici inhabitabant et possidebant (quae omnia ob rebellionis enorme crimen in Suae Majestatis potestatem justissime reciderunt) cum suis areis, hortis, vinetis, decimis, censibus, attinentiis, juribus, in re et ad rem jurisdictionibus, privilegiis atque immunitatibus in hunc ipsum finem (založení kolleje jesuitské) pius et gloriosus imperator cum supra dicti ordinarii approbatione (kardinála Ditrichštejna) donavit munificentissime et PP. in eorum possessionem, tam sua, quam ordinarii autoritate legitime jussit et induxit.⁵⁴⁾

Co měli dříve protestanté, dostali pak jich nejhorlivější protivníci! O jesuitské kolleji této jindy více vyložíme.

(Pokračování.)

Několik písemných památek o bývalém poustevnickém klášterci na Výtoni (Heuraffel).

Sděluje Hynek Gross.

Na jihu království Českého v Pošumaví na pomezí rakouském nedaleko Frimburka, Vitkova hrádku a Vyššího Brodu žili odloučení od ruchu světského bratři poustevníci a měli tu na Výtoni čili v Hejrově neboli v Heuraffli klášter.

Počátek a konec této poustevnické osady spadá do let 1384—1584. Okolo r. 1384 založili tu Petr a Jan, bratři z Rožmberka klášter, 6 poustevnických cel s kapli pro poustevníky řádu sv. Antonína a Pavla. Na počátku 16 st. zaujali celý jeronymitě a r. 1522 vystavěli si kostel. Před r. 1584 řád ten v Hejrově zrušen a zbylí bratři převedeni do kláštera Vyšebrodského. Chrám dvakráte restaurovaný slouží potřebám nynější farní vsi.

Uveřejňujeme čtyři listiny a jeden úryvek z písemných pozůstatků minulosti poustevnického tohoto útulku. Obsahu listin užil z části již M. Pangerl r. 1871.¹⁾ Ale máme za to, že celé znění

⁵⁴⁾ Hübner, „Znaim“, pg. 436.

¹⁾ Mathias Pangerl: Die Eremitage in Heuraffel, Prag 1771 (21 stran) Sonderabdruck aus den Mittheilungen des Vereines für Gesch. der Deutschen in Böhmen IX. Jahrgang. Mimo to psali anebo ve spisech svých se stručně zmínili o témže klášteře celkem: Johann G. Sommer: Das Königreich Böhmen, statistisch-topographisch dargestellt. IX. Band. Budweiser Kreis. Prag 1841, str. 178: Hinter-Heuraffel. Adalbert M. Böhm: Urkunden und Regesten zur Geschichte der Eremiten-Congregationen in Böhmen im XIV., XV. und XVI. Jahrhundert, aus dem Schlossarchive in Krumau. (Listiny z let 1385—1523, dílem doslova, dílem v regestech.) Notizenblatt, Beilage zum Archiv für Kunde

jejich ve způsobě diplomatickém z originálů, v archivě panství Č.-Krumlovského se nacházejících sdělené, jsouc svědectvím zbožnosti předků našich, ukázkou tehdejší řeči a památkou literární, bude čtenáře zajímati.

* * *

Petr a Oldřich, bratři z Rožmberka přijímají od Bartoloměje, převora, a starších bratří poustevnického domu na Výtoni částku peněz a pozlacenou stříbrnou konvici²⁾ k uschování a slibují jim, že se přičiní, aby jim za to opatřili jisté roční důchody.

Na Krumlově dne 10. března 1510. Orig. na papíře.

My Petr a Oldřich vlastní Bratrzie z Roznberka znamo czynime tiemto listem, ze welebny a nabozny otec, kniez Bartholomieig, przewor a Starssi Bratrzii pustennikuow, domu a pussti Swateho Anthonia, rzeczone w Harraflu, gmenem svym a tiech Bratrzii y wsseho Conwentu nebo shromazdienie tehoz, polozili gsú v nas w mocz nassi Sumu zlatych a peniez dolepsanu zejmena tuto Uherskych zlatych *trzi sta bez gednoho* a k tomu gedem zlaty rynsky. Item zlatych rinskyh *tisicz a bez dwu cztirzidceti zlatych*, Item krayczaruow Sechsaruow sto ffunthuow, Item krayczaruow ginyh obecniich *Sto sscstnadct ffunthuow*, Item grossuow Czeskyh ssirokyh *za osmdesate cztirzi ffunthi* a przy tom konew weliku, strzibrnú, wsseczku pozlaczenu, na takowy spusob, abychme gim k teez pussti a domu swrchudotczenemu za ty penieze a za ten klenot platuow a duochoduow kupili, czoz by za ty penieze kupeno mohlo byti, aby nyeyakymi platy neb duochody opatrzeni gsucze, tiem menie w swiet mezi lidi wychazeli a tiem pokoigniegie panu bohu podle zákona sweho sluziti mohli.

Kteruzto summu zlatych a peniez a klenot swrchupsany my k wierne rucze na gich zadost v mocz nassi przigiawsse, slibili sme gim a moczii listu tohoto slibugem sami za se, y za swe diedicze a buduczie, ze se w tom podle takoweho gich swierzenie mame a chcme proti nim zachowati wiernie a prawie, a budemli moczii nadepsanym bratrzim pustennikuom za ty penieze a za ten klenot platu nebo duochoduow k gich ziwnosti kupiti, chcme w tom pilnost zwlasstnii veziniti. Pakli by oni sami skrze se a neb skrze ktere dobree lidi, kterziz pro pana boha a pro odplatu wiecznu o nie se staragi a gim dobrze cziniti nachilni gsú, yake platy neb duochody kupili, a neb ze by nicz kupiti nemohucz a nebo nechtiecze kupiti, ty zlate a penieze y take klenot swrchupsany zase w swu mocz wzieti chtieli a swe dobre podle potreby

oesterreichischer Geschichtsquellen No. 15, herausgegeben von der historischen Commission der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften in Wien 1852 str. 232—240, 254—255. Johann Trajer : Historisch-statistische Beschreibung der Diöcese Budweis 1862, str. 249—250; Pfarre Heuraffl. Orth & Sládek : Mistopisný slovník král. Českého, v Praze 1870, str. 890; Aug. Sedláček : Hradý a zámky III. díl, 1883, str. 23, 75, 94 (Na Výtoni, Heuraffel). Dr. Albert Ilg : Kunsttopografische Mittheilungen aus den fürstl. Schwarzenberg'schen Besitzungen in Südböhmen. Wien 1891, str. 87—88 (Heuraffel, na Vejtóně). Dr. M. Klimesch : Norbert Herrmans Rosenberg'sche Chronik. Prag 1897 (překlad jedné Březanovy rožmberské kroniky), stránky v rejstříku. — ²⁾ M. Pangerl : Heuraffel str. 15—16.

swe a domu sweho tiemi peniezi a klenotem ginacz puosobiti, mame a moczii listu tohoto slibugem dobru nassi wieru krzesťansku, kdiz by koliwiek toho na nas pozadali, gim ruku wiernu hned odewrzieti a gim to wsseczko wiernie w mocz gich dati a nawratiti beze wssie vgmy tak, iakz gsme od nich k wierne rucze przigiali vplnie a doczela a bez zmatku a odporu wsselikterakeho.

Tomu na swiedomie rozkazali gsme udielati dwie czedule wyrzezane k kteremz gsme secrety nassie vlastnie przitiskli a z tiech gednu gsme gim dali a druhu sobie zachowali pro pamiet a gistotu wietssi.

Stalo se na Crumlowie, leta od narozenie Syna bozieho tiscieho, pietisteho desateho, tu nedielu, kteraz slowe Letare.

Na rubu čtème: Dczedule rzezana s poustewnyky sv. Antonina w Harraffli.

Sign. I. 3 K β 28 a (dva originály).

* * *

Jan, přeror. Pavel, vikář, a konvent poustevnického domu v Hejrově neboli v Heuraffli (na Vejtoni) dosvědčují, že vdova Vorskla Haluznová, měštka v Č. Krumlově, darovala jim půl druhého sta kop míš., aby si za ně koupili vinici. Slibují pak, že za ni po její smrti, za nebožtíky její dva manžely Fencle a Vavřince a za její dvě schovanky, jakož i celý rod určité pobožnosti budou konány.

Bez mista, dne 16. srpna 1522.

Orig. na pergamě.

We gmeno Bozie Amen. My kniez Jan przewor, kněz Pawel, wikarz y wsseczken Conuent domu Swateho Anthonia, rzeczeneho Hayraffl, wyznawame tiemto listem obecnie a przede wssemi, ktož gejjg uzrzie, nebo cztucze slisseti budu, ze Slowutna a we czti zachowala wdowa, panii Vrssula Haluznova, miesstka w Krumlowie. prohledagicz k wieczem buduczym, a gsucz zywlasstnim nabozenstwim k milemu swatemu Anthoniowi a k giz dotczenemu boziemu domu nachilena, a chtiegicz se modliteb nassich a wsseho nabozenstwie a skutkuow pobožnych, kterzii se darem boziem, skrze nas a potomky nasse w czasech buducziich puosobiti budu, wczastnu wcziniti a skrze to w pana boha hrziechuow swých odpusztienie dogiti a na potomnie czasy przy tom boziem domu a przy nas pamatku sobie wcziniti, dala gest nam *puol druheho Sta kop grossuow na missensko*³⁾ poczitagicz, abychme sobie za ty penieze winniczy kupili, kterakaz by za ty penieze mohla bezelsti kupena byti.

Protoz my takoveho laskaweho dobrodienie w panu bohu wdieczni gsucze, podwolili gsme se a zawazali a moczy listu tohoto na wiecznost podwolugem a zawazugem se wssemi buduciemi potomky nassymi za swrchu dotczenu panii Vrssulu po gegie smrti a nynie za gegie dwa manzely *Ffenczle a Wawrzincze*⁴⁾ a za gegie dwie schowanicy a za gegich przedky obogieho pohlawie na kazdy rok o Suchych dnech po Swateho krzyze poweyssenie na wecz wwigilii

³⁾ M. Pangerl: Heuraffel, strana 18, pravi nedobře: „eine nicht bezifferte Geldsumme.“ — ⁴⁾ Jiné zmínky o Fenclovi a Vavřinci Haluznovi viz v Památkách archaeolog. H. Gross: Ze řemesel a živností v Čes. Krumlově v 15. a 16. století.

o dewieti lekczych rziekati a na zaitrze zadussnii mssy spiewati, a kazdy kniez svatu mssy czisti, kolik gich przy tom czasie tu bude. A ginii bratrze take podle vlozenie starssieho za nie modlitby rzekati a pana boha prositi magi.

Tomu na pewnost a na swiedomie peczet nassi Conwentsku przywiesili sme k tomuto listu. Genz jest psan Leta od narozenie Syna bozieho tisiczieho pietisteho dwadzateho druheho, w sobothu po Na nebe Wzecie Blahoslawene panny Marie.

Visi úplně zachovalá pečeť.

(V archivě panství Krumlovského pod signaturou: I 3 S 7 No 26 c.)

* * *

Václav Višně z Větrní a v Pasovařích dává poustevnickému klášteru v Hejrově čtyři kopy ročního platu na poddaných lidech svých ve vesnici Dluhé a ve Lhotě,⁵⁾ i bude v Dluhé odváděti úrok Dichtl a Michl, ve Lhotě poddaní Dub, Mertl, Urban a mlynář Holec. Převor Jan s konventem pak se podvolují za něj a za jeho předky čtyřikráte v roce zádušní služby Boží konati. Svědci toho jsou vladykové Ondřej z Mezipotočí a Bohuslav Vitha ze Ržavého.

V Pasovařích dne 4. dubna 1533.

Orig. perg.

Ja Waczlaw Wissnie z Wietrznie a w Pasowarziech,⁶⁾ prohlédage k wieczem buduciem a wiecznym a gsucz podle sweho nabozenstwie nachilen boziemu domu swateho Anthonia, rzeczeneho Heyraffl a chtiege se wsseho nabozenstwie a skutkuow pobożnych, kterzii se skrze nabożne kniezii a bratrzii *pustenikuow* toho Bozieho domu po wsseczky czasy puosobie, vczastneho vcziniti a tudiez y sobie a wssem przedkuom swym wiecznu pamatku pro odpustienie hrziechuow vcziniti, Wyznamwam tiemto listem obecnie przede wssemi, kdezcoli czten a nebo cztuće slissan bude, ze sem dobrowolnie a rozwaznym rozmyslem dal, tehdaz, kdyz sem to vcziniti a swobodnie dati mohl, a moczy listu tohoto dawam gmenem almuzny *do klasstera Hayraffle* zakona Svateho Anthonia cztyrzi kopy na missensko poczitagicz na lidech swych poplatnych a dedicznych totizto *w Dluhe a we Lhotie*. A to w Dluhe dawati tito budu powynnii zegmena Dychtl Swatogirzkého XVIII gr. a Swatohawelskeho teez XVIII gr., Michel X l II gr. a druheho tolikez X l II gr. Item we Lhotie Swatogirskeho y Swatohawelskeho vrocka zegmena dawagii tito: item Dub XXVIII g II d. a druheho XXX g. V d., Mertl XVIII g. II d. a druheho XV g., Urban XIII g. II. d. a Swatohawelskeho XV g., item mlynarz Holecz gednu toliko przy S. Hawlu dawa Ij o.

A Ja swrchupsane Waczlaw sobie y diediczuom a buducziem swym na tiech lidech wrchnost a panstwie pozuostawugii, toliko, ze lidee swrchu dotczenii poplatky nahorzepsane zuplna powinnii

⁵⁾ České vesnice: Dlouhá a Lhota (bl. Velešína) leží na Kaplicku, na bývalém panství Novohradském. Palacký: Popis království Českého 1848, str. 311, A. Sedláček: Slovník historický str. 134. — ⁶⁾ O rodu tom viz článek Rybičkův: Něco o rodině Višňů z Větrně v Pam. arch. z r. 1863. Aug. Sedláček: Hradý a zámky III. str. 92—94 v článku Větrní, Pasovary. Václav Višně žil ještě r. 1544 a nedlouho potom zemřel.

budu Przeworowi a wssemu konwentu, nyniegsiemu i buduciemu na Hayraffl dodawati a to rozdielnie, iako svrchupsano gest, při Swatem Girzii a při Swatem Hawlu vroka wiprawowati bez odporu wsselikterakeho magii.

Z takoweho sstiedreho nadanie a milosrdneho dobrodinii meho kniez Jan, ty czasy przewor, y se wssiem konwentem, nyniegsiem y buduciem klasstera Hayraffle podwolili a zawazali jsu se sluzbu zadussnii za mne Waczlawu svrchudotczeného a za wsseczky przedky mee a za ty, kterzii mi k tomu pomohli *cztyrzikrat w rocze*, totizto kazdy suche dnii s wigilgiemy o trzech lekcziech a na zaytrzie mssy Swatu spiewanu a při tom dewiet mssii cztynych taky zadussniech swieczemi palením wedle obyczge opatrziti, puosobiti, po wssecky czasy buducie zdrzeti a cziniti bez zanetbanie wsselikterakeho.

Pakly by kdy od tehoz Przewora a Conwentu, nyniegsiech nebo buduciech swrchupsaneho klasstera, yakymzkoli spuosebom takowa sluzba zadussnii obmesskana a opusstiena byla, gehozto Bozie neday, tehdy ja svrchupsany Waczlaw nebo diediczii a buduczy mogii, a nebo kdo by ten list miel, budeme se moczi zase w plat swug vwazati a geho vziwati dotud, dokawadz by od swrchupsanych Przewora a konwentu czastopsaneho klasstera takowe zadussnii sluzbie dosti czinieno nebylo, a czo by zamesskano bylo, aby nahrazeno bylo.

Na potvrzenie a zdrzenie obapolnie swrchupsane nadanie a Sluzbie Bozie Ja Waczlaw svrchupsane swu vlastnii peczet dal sem k tomuto listu prziwiesiti. A pro lepssie swiedomie a pewnost prosil sem urozenych wladyk Pana Ondrzege Mezipotoczi a pana Buohslawa Withu Zerzawie, ze gsu swe peczeti k tomuto listu dali prziwiesiti sobie bez sskody. Genz jest dan na Pasowarziech, Leta od Narozenie Syna Bozieho Mo Ve XXXIII, w patek na den Swateho Ambroze.

U listiny wisi tři zachovalé pečeti, z nichž druhá a třetí již původně nedosti jasně byly otištěny.

(Archiv panství Kruml. I. 3 S 7 No 26 d.)

* * *

K těmto dvěma nadáním připojujeme místo z odkazu rožmberského fišmistra a souseda v Č. Krumlově vladyky Mikuláše Slepíčky z Nožic, jenž pořízen byl dne 18. března r. 1512:

„Item na púšť swatému Antoni pět kop mišenských, aby za mne swaté mše služili, item na púšť k swatému Ondřeji též na mše swaté pět kop mišenských, item na púšť k swaté Maří Magdalenské⁷⁾ za Třeboni pět kop mišenských.“

Slepíčka, který si vyvolil pohřeb v Krumlově u fary v kostele Panny Marie a sv. Vita, učinil zbožné odkazy také kněžím při chrámu Páně Krumlovském, chudým žákům do školy, k oltáři

⁷⁾ Rožmberský archivář Václav Březan v životopise Viléma z Rožmberka k r. 1561 (na str. 141) píše: Při času velikonočním jeden poustevník z Herafle, jménem bratr Václav, s jistým dovolením pana vladaře byt sobě oblibil na panství Třeboňském, na poušti u sv. Maří Magdaleny a tu na samotnosti zůstával.

sv. panny Barbory,⁹⁾ k cechu matky Boží, k bratrstvu sv. Anny, chudým do špitála, kněžím v mužském klášteře v Č. Krumlově, pannám klášterním tamže a kněžím do Třeboně.

(Archiv panství Krumlovského I. 5 A s 19 d.)

* * *

Inventář nádob a rouch kostelních v klášteři na Výtoni z r. 1568.⁹⁾

Orig. na papíře.

Letha Panie 1568 imwentowano gest w Harafflu w strzedu po swattem Duchu.

Ittem kalychy pozlaczena s patenami	2
Kalych czynowy s patenou	1
Tobolyczky s korporaly	3
Nadobka zlatohlavowa, w kterem se Sacramentum chowa . .	1
Wornaty se vssemy nalczistosty Bilyho damassku s kwiety zlatohlavowymi y s albau, czoz k tomu nalezy	1
czierwenego aksamitu s kwiety zlatohlavowymi s albau se wssi nalezitosty	1
Blankytnoweg Atlasoweg s albau	1
Czerneg azendelynweg s albau	1
Czierweneg harasoweg s albau a czoz k tomu nalezy	1
Czierney aksamitoweg s albau a czoz k tomu nalezi	1
Zeleneg harasoweg s albau a czoz k tomu nalezi	1
Tykytoweg zielezne barwy s albau a czoz k tomu nalezi . .	1
Bileg barchanoweg s albau a czoz k tomu nalezi	1
Czerneg ssamlatoweg s albau a czoz k tomu nalezi	1
Dyalmatyky czierneho harasu	2
Kapie czierwenego harasu	1

Sign. I 3 K β 28 d.

Probošt Dr. Antonín Lenz.

Zatruchlili jsme z hloubi srdce při smutné zprávě o úmrtí J. M. probošta Lenze. Ač chřádl po delší dobu, nenadáli jsme se přece tak rychlého uvadnutí. Ještě o pouti na sv. Petra a Pavla, kam jsme byli pozváni, držel se statečně, ale vleklá nemoc se

⁹⁾ Ve farním, stavitelsky vynikajícím chrámu P. v Čes. Krumlově bývaly za starodávna oltáře: Oltář Panny Marie a sv. Vít (hlavni), oltář Všem Svatých, sv. Magdaleny, sv. Kateřiny, sv. Jana Křtitele, sv. Barbory, sv. Václava, svatého Linhart, sv. Jeronyma, Neposkvrněné Panny Marie, sv. Mučovníků. K těmto oltářům vázala se rozličná nadání (V. Březan: Nadání k záduší farnímu v m. Krumlově, všecka, jak v knížce poznamenáno; s pilností vytažena, rukopis v kniž. archivě Kruml. I 3 P 15a), místa oltářnická neboli kaplanská i různé povinnosti bohoslužebné. Listinou ze dne 3. srpna 1678 redukoval arcibiskup pražský Jan Bedřich hrabě Waldstein počet fundačních mší sv. a ustanovil, aby tehdejší arciděkan Gottfried baron Kapoun ze Svojkova a jeho nástupci čtyři kaplany chovali. (Trajer: Diocese Budweis str. 62.) I počet oltářů časem ztenčen. — ⁹⁾ M. Pangerl zmiňuje se o tomto inventáři v „Heuraffel“, str. 20.

záhy zhoršila a sklátila šlechtného kmeta do chladného hrobu. Odešel nadšený, neohrožený zastance viry, horlivý apologeta, vynikající historik, zvláště doby Husovy, kněz příkladný, velice zbožný a dobročinný, vlastnil nezištný, muž, jakých hojně potřeboval by národ náš vždy a zvláště v dobách pohnutých, kdy je pevných charakterů nanejvýš potřebi.

Když jsme oslavovali 70. výročí jeho narozenin v únoru roku 1899, měl jsem slavnostní řeč, v níž podal jsem zevrubný životopis oslavencův, o němž sám zvěčnělý p. probošt vyjádřil se po dvakráte vůči mně, že je to ze životopisův o něm dosud vyšlých nejlepší. Uveřejněn byl ve „Vlasti“ roč. XV. v č. 6. v březnu 1899. I dovoluji si tuto poukázati naň čtenáře „Sborníku Hist. kroužku.“ Přece však dlužno zde připomenouti několik významných dat k životopisu a doplněk literární jeho činnosti.

Antonín Lenz narodil se dne 20. února 1829 (nikoli 1827) ve dvoře Bartlově u Netolic. Otec zemřel, když Antonínovi bylo 1½ roku, a matka vdova se syny Antonínem a Františkem odebrala se do Bavorova a odtud pak do Budějovic, kde 12letý Antonín přijat do 3. třídy hlavní školy německé, načež vstoupil do gymnasia a dokončiv tam 6. třídu, vstoupil do I. ročníku filosofie, která se však po roce změnila zase v pouhé gymnasium. Téhož roku zemřela mu drahá matička, a oba synové byli úplně osiřeli a opuštěni.

Podrobiv se maturitní zkoušce, tehdáž právě zavedené, s významáním, zažádal za přijetí do semináře budějovického roku 1850, načež byl po 4 letech vysvěcen na kněze. Novosvěcenec Lenz pak poslán za kaplana do Jilovic u Třeboně, odkud po roce odebral se na fakultu filosofickou do Prahy, kde pobyl dva semestry, načež jej biskup Jirsík poslal na jeho žádost za administratora do Budislavě, poblíže Sobělavě, odkud po 1½ létě odešel do Deštné u Jindř. Hradce (r. 1858).

Jako kaplan všude pracoval horlivě v chrámě, ve škole i v životě veřejném, a při vši namáhavé práci studoval neúmorně. tak že již r. 1860 podrobil se prvnímu rigorosu z dogmatiky a fundamentální theologie „cum applausu“ a roku potomního složil druhé rigorosum s týmž stkvělým výsledkem, povolán byl za profesora dogmatiky na bohoslovecký ústav v Č. Budějovicích. Nemocí, přivoděnou z přílišného namáhání, omeškav se, nabyl hodnosti doktora theologie teprv r. 1866. Jako professor pobyl Dr. Antonín Lenz 20 let v Budějovicích, kdež mnoho, přemnoho studoval a byl horlivě literárně činný.

Roku 1875 podnikl cestu do Italie a zdržel se po nějakou dobu v Římě, kteroužto cestu popsal a vydal pod názvem: „Upomínky na katakomby.“

Roku 1881 zažádal za uprázdněné místo kanovnické při starobylé kapitole vyšehradské a byl instalován dne 29. ledna 1882. Roku 1887 byl Jeho Veličenstvem jmenován proboštem téže kapitoly a hned potom zvolen poslancem sněmu království Českého. R. 1889 císař pán jmenoval jej doživotním členem panské sněmovny a r. 1900 udělil mu komthurský kříž řádu Františka

Josefa s hvězdou. Sv. Otec Lev XIII. jmenoval jej svým domácím praelatem a kardinál Schönborn již před tím vyznamenal jej hodností konsistorního rady. Král. česká společnost nauk přibrala jej do rady svých členův a město Deštná zvolilo jej svým čestným občanem.

Pozemskou pouť po blahodárném působení dokončil 2. října 1901. Kdo jej znal, miloval jej, a jen u několika odpůrců literárních postrádal i lásky i uznání.

Lenzova činnost spisovatelská je velice obsáhlá. Dle obsahu spisy jeho jsou asketické, theologické, historicko- a theologicko-obranné. K asketickým patří: „Mariologie čili učení církve katolické a v církvi chované o Matce Boží“ (1879); „Mariologie arcib. Arnošta z Pardubic“ (1887), zpracovaná na základě spisu téhož arcibiskupa „Psalterium de laudibus B. Virginis“; „Výklady litanie loretánské“ (1889).

Spisy Lenzovy obsahu theologicko-historického i obranné mimo menší práce, jako traktát o trichotomii, o stvoření světa v 6 dnech, o účincích posledního pomazání a j. jsou tyto: „Učení Jana Husi a jeho odsouzení na sněmě kostnickém“ (1875); „Anthropologie katolická“ (1881); „Apologie sněmu kostnického v příčině odsouzení 45 vět Viklifových“ (1896); „Soustava učení Jana Viklifa“ (1898). „Jest pravdou nepochybnou, že umřel M. Jan Hus za své přesvědčení a že jest mučenníkem za pravdu?“ (ve „Vlasti“ 1898 i ve zvláštním otisku); „Synodální řeči M. Jana Husi“ (ve „Vlasti“ 1899); „Několik dodatků k učení Mistra Jana Husi“ (ve „Vlasti“ 1899); „Pokus apologie svědkův naproti Husovi deponujících, Husem a šlechtou husitskou diffamovaných, jakoby byli proti němu křivě svědčili“ (ve „Vlasti“ 1900 roč. XVI.); Herbenův „Čas“ z r. 1899 a svědkové deponující v Kostnici naproti Mistru Janu Husovi“ (1900 roč. XVI. „Vlasti“); „Učení Petra Chelčického o Eucharistii“ (1884); na výpad Masarykův, jako by se byl spisovatel provinil, tvrdě, že snad bratři čeští neb snad i Chelčický sám text o Eucharistii porušili, hájil se Dr. Lenz brožurou „Obrana naproti replice Dra. Masaryka“ (1885); „Učení Petra Chelčického o křtu, zvláště o křtu nemluvňat, a učení katolické“ (1885); „Petra Chelčického učení o očištění na základě jeho spisův a učení katolické“ (1885); „Petra Chelčického učení o sedmeře svátosti a poměr jeho k učení Viklifovu“ (1889); „Učení katolické a učení Petra Chelčického o societě občanské (ve „Vlasti“ 1893 roč. XI.); „Nástin učení J. A. Komenského a učení Petra Chelčického“ (ve „Vlasti“ 1894); „Učení katolické o Antikristovi, o theologických domněnkách stran jeho osoby i konání jeho, a učení Petra Chelčického o týchž předmětech (1896 ve „Vlasti“ roč. XII.); „Zdali měnila Jednota bratří českých svoje učení o velebné svátosti?“ Jako souhrn uvedených monografií jest kniha nadepsaná „Vzájemný poměr učení Petra Chelčického, starší Jednoty českých bratří a Táborů k nauce Valdenských, Jana Husi a Jana Viklifa“ (1895). Na posudek Dra. Golla o tomto spise odpověděl probošt Dr. Lenz pojednáním: „Veliký a svatý papež Řehoř VII. a Petr Chelčický“; „Z jakých příčin jmenuje Petr Chelčický mistra Jana Viklifa Protivou (1901

roč. XVII. „Vlasti“); jakožto soubor těchto statí jest „Soustava učení Petra Chelčického na základě pramenů (ve „Sborníku Histor. kroužku“ roč. I. a II. 1900 a 1901). — „Pryč od Říma“ v kalendáři Sv. Vojtěch na r. 1902.

V rukopise máme od zvěčnělého p. probošta „Sv. Tomáš Aquinas a mistr Jan Viklif o řeholích“, kterážto práce uveřejní se ve „Sborníku Hist. kroužku“ roč. III. Do „Vlasti“ zaslal nebožtík tři pojednání: „Učení M. Jana Husi o Církvi a o její členech není totožné s učením sv. Augustina“; „Lze říci podle pravdy, že byl Hus, trváje v Čechách, ač bloudil u víře, vnitř katolíkem“; „Mistr Jan Hus nebyl reformátor církve ani ve věcech dogmatických, ani mravoučných, ani církevně ani občansky sociálních, a podle toho nepřinesla reformace jeho žádného ovoce“. — V pozůstalosti najde se zajisté ještě nejedna práce.

Z obranných spisů Lenzových nejznámější jsou 4 brožury, vydané pod názvem „Jan Brázda, sedlák ze Zlámané Lhoty č. 50, v půtce se sedlákem Alfonsem Šťastným, čili kratochvilné dopisy o přeukrutné učenosti kandidáta filosofie Alf. Šťastného, uložené v jeho knize: „Ježíš a jeho poměr ku křesťanství“ (1873); „Filosofie Jana Brázdy ze Zlámané Lhoty, čili první výstřel Brázdův naproti nábožnému spisu Alf. Šťastného „o spasení po smrti“ (1875); „Učená rozprava Jana Brázdy, sedláka ze Zlámané Lhoty, o jsoucnosti Boží, čili druhý výstřel proti nábožnému spisu Alf. Šťastného „o spasení po smrti“ (1875); „Pohroma principu mravnosti Padařovské čili materialistické, kterou s velikým žalem popisuje Jan Brázda ze Zlámané Lhoty“ (1875). K těmto brožurám druží se jiná z r. 1878 (druhé vyd. 1891): „Syllabus Jeho Svatosti Pia IX., jež vykládá s povinným zřetelem ku Syllabu náčelníka svobodných myslitelův Alf. Padařovského Jan Brázda, sedlák ze Zlámané Lhoty“.

K theologicko-historickým spisům, jež napsal Dr. Lenz, druží se čtyři životopisy, a to slavného missionáře z tovaryšstva Ježíšova Albrechta Chanovského, svob. pana z Dlouhé Vsi, životopis Boskův a blah. Gerarda, poslední doby života sv. Alfonsa z Liguori.

Menší práce Lenzovy jsou: „Několik poznámek ke spisu prof. Dra. Z. Wintera: „Život církevní v Čechách“ (ve „Vlasti“ roč. XII. 1896); „Ottův Slovník naučný, článek Jan Hus“ (ve „Vlasti“ roč. XIII. 1897); „Petr Chelčický a Slovník naučný“ (ve „Vlasti“ roč. XIII. 1897); „Pan Dr. Edvard Grégr, liberalismus jeho a horování za poctu Husovu“ (1890); „Hus a svoboda“; „Slušno-li zvatí Mistra Jana Husa mučenníkem za pravdu?“ „Právo katolíků na školu konfessionální.“

O sobě stojí veliké a v katolických kruzích velmi oblíbené a rozšířené dílo Lenzovo: „Socialismus v dějinách lidstva a jeho povaha a katolická církev, jediné schopná k řešení socialní otázky“ (1893). Spis tento obsahuje též výklad encykliky J. S. papeže Lva XIII.

Toť literární práce zesnulého probošta Lenze, důkladného badatele v době Viklifově, Chelčického, Husově, hlubokého znatele její a horlivého zastance víry a církve katolické. Zajisté práce to

veliká i velezáslužná, a bohužel že nyní není, kdo by tak všestranně a úsilovně bádál a pracoval o době husitské, aby odrážel útoky a hlásal historickou pravdu o ní.

Pohřeb zesnulého probošta Lenze (dne 5. října) ukázal, jak byl ctěn a vážen všeobecně. Kondukt vedl J. Em. pan kardinál a kníže-arcibiskup pražský Lev svobodný pán Skrbenský z Hřiště.

Odpočivej po boji v pokoji! Ježíš Kristus přijmi Tě po utrpení do věčného oslavení!
Dr. M. Kovář.

Drobné zprávy a posudky.

Ochranný list Jana z Rožmberka pro klášter Drkolenský¹⁾ v H. Rakousích ve čtvrti Mühlské.

Bez místa 1470.

Koncept na papíře.

My Jan z Rožmberga, nejvyšší komorník království Českého vyznáváme, známo činiec všem vuobec i každému zvláště, kohož tento list náš dojde, že klášter Drkolný a to všeckno příslušenství, což z této strany vody Míhle leží, jest předkuov našich a naše nadanie a pod obranú naší. A protož prosíme všech i každého, aby tu a na tom nepřekáželi, ale jim pro nás raději radni a pohnocni byli, jakož toho odměníme.

Na rubu listu poznámka: Letu 1470. Tímto listem pán Rožmberský, ujav se kláštera Drkolen, vůbec rozpisoval, scriptum integrum.

Archiv panství Krumlovského I. 3 K β No 3 c.

Transcriboval *Hynek Gross.*

Zpurný učitel. Zajímavý obrázek školských poměrů na sklonku XVII. století v Čechách podává list purkmistra a rady města Kostelce nad Labem ze dne 7. dubna 1691 tohoto znění: „My purkmistr a rada města J. M. C. Kostelce na Labi známo činíme tímto vysvědčením, zvláště tu, kde toho potřeba ukazovati bude, tak, jakž nás požádal J. M. Pan děkan náš, kněz Jan Vogticius, abychom o *Janovi Janloví*, kantoru našem, na jaký způsob jsme jeho za cantora a varhaníka přijali, a po ten čas k půl lethu vstahující (sic) jakou pilnost v učení činí a sám se ač dosavad pokorně chová, zprávu učinili. K jehožto žádosti o jmenovaném cantoru tuto autentice zprávu dáváme, že jsme jeho na jeho příповěď nám učiněnou a k skutku přivedení slíbenou, že nám tak brzy skrze svou pilnost mládež vyučí a v kostele muziku zvelebí a rozšíří, tak že jsme nad předešlé cantory jemu za kantorskou a varhanickou službu a pilné dítek učení 6 fl. rejn. peněz přidali, (a to na ten způsob jeho pilností), tak že mu tím přídavkem 50 fl. obojí ta služba vynáší. Mezitím co jest připověděl, nic skutkem nedokázal, ani děti čísti, slabikovati, tím méněji muziku a prostě co zpívati, catechismus, ministranci ani jedno pachole nenaučil, nýbrž,

¹⁾ Z literatury uvádíme: Laurenz Pröll: Geschichte des Praemonstratenserstiftes Schlögl im oberen Mühlviertel. Linz 1877. Ad. Patera: Drkolenský a musejní zbytek staročeské rýmované legendy o Jidášovi z prvé čtvrti XIV. stol., Drkolenský zbytek staročeského passionálu ze XIV. st. Drkolenský rukopis Pašije Pána našeho Jezu Krista v Časopise musea hrál. Čes., ročn. LXII. 1888, Drkolenské sbírky staročeských her dramatických ze XIV. stol. Časopis musea král. Čes., ročn. LXIII. 1889.

co předešle čísti uměli, za něho zase zapoměli, tak jest dokonce mládež neučil, a s nimi nepracovitý jest, a jak sám, žena i děti jeho, zlolejení jsou, místo čtení sakramentování od nich děti se naučili, tak že mnozí na něj žalovali a hned za masopustu sousedi děti do školy posílali nechtěli a nechťi, a on také sám službu cantorskou a varhanickou od přicházejícího sv. Jiří při úřadě purkinistrském oustně i písebně vypovídal a místo ty služby písarskou a šenku v rathause míti jest žádal. I vidouce my jeho tak nedbalého, nepracovitého vožralce svárlivého byti, a že jemu ten plat darmo dáváme, jakož dříve půl postu před časem s. Jiří probral a propil, ještě vejše nad službu. kterou nezasloužil zouplna bráti, do 3 f. dlužen zůstal, a kdo ví, co je od té doby dluhů nadělal. Který po kolikém napomínání od pana děkana a pana primasa našeho od nás posledně s pohrůžkou zbavení vsí služby. nepolepší-li se, napomenut byl, on pak místo pokory a polepšení až hanba s pohrůžkou mluvil, trucoval, a že se podívá, majíce ceduli na rok, kdo ho tý služby vypoví; jdouc odtud, dveřma při ouřadě bouchnul, a že by nás s. v. z l třikráte jest řekl. Jako i také mimo jinších sousedův hanění p. Martinovi Hájkovi, ouředníku zádušnímu bez příčiny šelem, huncvůtů nadal“ Tento Václav Janda stěžoval si dne 7. dubna 1691 konsistoři, že mu farář Jan Vogticius nechce svěřiti psaní matrik, začez prý jinde po 6 kr. dostával, a že prý vždy v Kostelci práce ta kantorům svěřována byla. Na dotaz konsistoře sděluje farář, že předchůdce jeho, nemaje kaplana, učitele psaní matrik svěřil, že však učitel mnohé zápisy vůbec vynechal a nečistě psal, takže psaní matrik a tudíž i zápisné mu odňal.

Sděluje Dr. A. Podlaha.

Ordo cruciferarum. Císařovna Eleonora Magdalena Theresia píše 7. října 1699 arcibiskupovi: „In promovendo coelitum cultu pro augenda sanctae crucis gloria pietati nostrae congruum arbitramur singulis Benignitatem Nostram implorantibus, qui meritis ac virtutum laudibus excellunt sibi aditum paraturis benignum solemus assensum praebere. Cum itaque nobis dilecta Barbara Ludmilla comitissa *Zaruba* nata Zvrtba nostro *ordini cruciferarum* adscribi cupiat, devotionem Vestram benigne requirimus, velit constitutá primum die servatis iuxta morem in libello de hoc ordine typis edito folio 71 servandis, nominatam comitissam sanctae crucis symbolo, quod una cum libro ipsi jam transmissum est, e sinistro pectore solenniter insignire. In hoc veluti nobis rem pergratam fecerit, ita gratiis nostris caesareis eidem manemus addictae. Datum Viennae 27. 7bris 1699. Eleonora Magdalena Theresia.

Sděluje Dr. Ant. Podlaha.

Paměti o věcech duchovních v král. věnném městě Novém Bydžově n. C. Sděluje prof. Dr. Jos. Kašpar v 27. výr. zprávě c. k. real. a vyš. gymnasia v N. Bydžově za šk. rok 1901. Pokračování. (Viz „Sborník Histor. kroužku“ I. 4.) Pan spisovatel v líčení věcí duchovních dokončil pokleslou dobu utrakvistickou od r. 1551, přeměnu protestantskou a novou dobu katolickou od roku 1620 až do r. 1725. V příští zprávě budou Paměti ukončeny. Pan spisovatel podává všechny důležitější zprávy stručně a přehledně, místy do slova dle pramenů, tak že se jeho monografie o městě Bydžově právem přidruží k nejlepším toho druhu spisům.

Dr. M. Kovář.

Obsah ročníku II.

- Hynek Gross* : Některé doplňky k listářu Zlatokorunskému str. 145.
 — Několik písemných památek o bývalém poustevnickém klášteře na Výtoni (Heuraffel) str. 245.
- Dr. M. Kovář* : Mikšovicova kronika Lounská str. 53, 120.
 — Zpráva o Historickém kroužku přednesená ve valné hromadě družstva Vlasť dne 27. února 1901 str. 125.
 — Probošt Dr. Ant. Lenz str. 250.
- Dr. Ant. Kubíček* : Dva staré breviáře Olomucké str. 218.
- Dr. Ant. Lenz* : Soustava učení Petra Chelčického na základě pramenů str. 1, 65, 129 a 193.
- Jos. Lintner* : Památný rok 1620. Příspěvek k dějinám obecným podle archivu soběslavského a třeboňského str. 109.
- Fr. V. Peřínka* : Příspěvek k charakteristice Šeb. Freytaga z Čepiroh str. 36.
 — Počátky probošství křižovníků s červ. hvězdou na Hradišti u Znojma str. 91.
 — Protestantismus a katoličtí apologeté na Moravě v XVI. a XVII. věku str. 161 a 229.
- Dr. Ant. Podlaha* : Z dějin katol. reformace v letech 1668 až 1703 str. 25 a 163.
 — Rukopisný sborník Evermonda Jiřího Košetického str. 206.
- Fr. Štědrý* : O školách lounských str. 81.
- Fr. Teplý* : Předslavice str. 102 a 180.
 — Zlatá Koruna. (Dodatky k místopisu † Fr. Wildmanna) str. 31.

Drobné zprávy.

- Hynek Gross* : Ochranný list Jana z Rožmberka pro klášter Drkolenský v Hor. Rakousích ve čtvrti Mühlské str. 254.
- Dr. Ant. Podlaha* : Otec a syn str. 57. — K dějinám censury v Čechách str. 58.
 — Z kroniky jesuitské kolleje Hradištské str. 58. — K životopisu malíře Jana Jiřího Heintsche str. 60. — Zpurný učitel str. 254. — Ordo crucifera-
 rum str. 255.

Posudky.

- (*Dr. M. Kovář* :) Fr. Mil. Kouba : Querela stavů českých str. 127 ; — Dr. V. J. Šimák : Chotěšovské zprávy o selské bouři roku 1680 strana 127 ; — J. Strnad : Rejstřík kraje Plzeňského z r. 1600 str. 128 ; — Dr. Ant. Podlaha : Missie P. Kašpara Diriga v horách Krkonošských vykonaná r. 1679—1680 str. 128 ; — Jan Macháček : Atlas k dějinám rakouským str. 191 ; — Dr. Jos. Kašpar : Paměti o věcech duchovních v král. věnném městě Novém Bydžově str. 255.
- (*Fr. V. Peřínka* :) Cyr. Merhout : Jenštejn, hrad a městečko str. 60 ; — Dr. Eug. Muška : Vlaský dvůr v Kutné Hoře str. 60 ; — Vlastivěda Moravská str. 61 ; — Časopis vlasteneckého musejního spolku v Olomouci str. 62 ; — Věstník českoslov. museí a spolků archaeologických str. 62 ; — Časopis Matice Moravské str. 62.
- (*Fr. Teplý* :) Aug. von Doerr : Genealog. Daten über einige böhm. Exulanten in Sachsen aus dem 17. Jahrh. str. 128 ; — W. Engelmann : Die geschichtliche Entwicklung des Postwesens in Böhmen str. 128 ; — Dr. Č. Pinsker : O promlčení a vydržení šlechtictví v Čechách str. 128 ; — Vojtěch rytíř Král z Dobré Vody : Heraldika str. 191.